ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
2
JEUDI
2 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.954 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.954

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ

Միւկէյ ճիւղ մը, բանուորներու տոնդանգքներ, սենտիքայական եւ քաղաքական ցոյցեր, հանդիստի եւ հաճոյքի օր, խուժում դէպի ծովափները, արեւը եւ մաքուր օդը ... ահաւասիկ այսօրուան «Մայիս Մէկ»երու խորհրդանիշանները, Ֆրանսայի մէջ:

Այլ երկիրներու մէջ Աշխատանքի Տօնը ունի տարբեր - տարբեր երեւոյթներ, գոյներ: Զինուորական տոպանգքներէն, ժողովրդական համախմբումներէն, ցոյցերէն մինչեւ կառավարական ուժի արտայայտութիւնները, ճառախօսութիւնները:

Եւ սակայն պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ինչ զոհողութիւններով, ի՛նչ յանդգնութեամբ, ի դէմս մահուան, ռահվիրաներու խմբակ մը Ժ. դարուն երկրորդ կէսին, նախ Ամերիկայի մէջ, ապա Լոնտոն եւ 1889-ին Փարիզ կրցաւ ձեռնարկել միջազգային բանուորական համագումարի եւ 1890 Մայիս Մէկին կազմակերպել «Աշխատանքի առաջին միջազգային տօնը»:

Այնուհետեւ, Մայիս Մէկը դարձաւ տարէ տարի ու երկրէ երկիր բանուորական ցոյցի եւ պահանջի օր: Դարձաւ միջազգային կամքի արտայայտութեան օր:

Նարժումը հետեւելով միջազգային դէպքերուն՝ պատերազմ, յեղափոխութիւն, զահերու տապալում, կայսրութիւններու խորտակում, նոր երկիրներու եւ վարչակարգերու երեւում, արձանագրեց երկրէ երկիր մեծ ոստումներ:

Ֆրանսայի մէջ, Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1919-ին եւ 1920-ին Մայիս Մէկերը մեծ յոյսերով ողողեցին բանուորական շարժումը, քանի աշխարհը կը մտնէր նոր փուլի մը մէջ: Ժողովրդական Ճակատի Մայիս Մէկերը 1936 եւ 1937-ին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի ազատագրութեան վաղորդայնին 1945 եւ 1946-ի Մայիս Մէկերը համախմբեցին ծովածաւալ բազմութիւններ, նոր հորիզոններու հեռանկարներով: Սակայն, մէջ ընդ մէջ յուսախաբութիւններ եւ ընկրկումներ կասեցուցին շարժումը, մանաւանդ սենտիքայական անջատումները:

Այսօր, Ֆրանսայի մէջ, իմաստի հիմնական փոփոխութիւն մը կայ: Աշխատանքի տօնը դարձած է հանդիստի օր: Թէպէտ գործազրկութիւնը մրցանիշներ կը կոտրէ, բայց և այնպէս աշխատաւոր բազմութիւնները ամէն արեւածագին լոյսը կը տեսնեն: Նոյնիսկ եթէ զուտ բանուորական պահանջները, Պասթիլյէն՝ Ռեփիւբլիք, կորսնցուցած են իրենց երբեմնի հրապարակութիւնը, ստանալով քաղաքական բնոյթ:

Սակայն, այլ երկիրներու մէջ, մանաւանդ դէպի արեւելեան կողմն աշխարհի, Մայիս Մէկի ցոյցերը յաճախ արժանաւորութեան փայլատակումներ են, երբեմն հաւաքական ծառացումի առիթներ որոնք կը ճեղքեն խաւարը եւ կը լուսաւորեն, նոյնիսկ մէկ օրուան համար, մթագնած երկինքը:

Մայիս Մէկը միջազգային օր մըն է: Միջազգային ... կամքի արտայայտութեան օր մըն է: Անհրաժեշտ է պահել Մայիս Մէկի հիմնական խորհուրդը, առաջին խմաստը, որպէսզի ընկերութիւնը յառաջդիմէ բոլոր ցամաքներուն վրայ եւ մարդկութիւնը ապրի երջանիկ և խաղաղ:

Կ. Ց.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀՕԱՄԵԱԿ

ԱՐԺԱՆԹԻՒ - ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ԱՐԺԱՆԹԻՒ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ

Ապրիլ 23-ի դիշերը, Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցած է Հոկտեմբի արարողութիւն, որու ընթացքին քարոզով մը՝ առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ· Բուն իթեան, ոգեկոչած է Ապրիլեան Եղեռնի նահատակները: Ապրիլ 24-ին հազարաւոր Հայեր ներկայ եղած են պատարագին, որու աւարտին ծաղկեպսակ մը դրուած է Ապրիլեան Ցուշարձանին: Առաջնորդը կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը: Միւս կողմէ, Քաթետրալին մէջ պատարագած եւ քարոզած է հայ կաթողիկէ առաջնորդը: Պատարագին ներկայ եղած է պապական նուիրակը:

Ցաւարտ եկեղեցական արարողութեանց շուրջ 5000 Հայեր ցոյց մը կատարած են: Թափօրը կանգ առած է կառավարութեան չէնքին առջեւ եւ հայկական պատուիրակութիւն մը յուշագիր - նամակ մը (*) յանձնած է Հանրապետութեան Նախագահին: Ապա թափօրը ուղղուած է դէպի Սան Մարթին հրապարակը, ուր արարողութիւն մը կատարուած է:

Հրապարակէն 200 երիտասարդներ ուղղուած են դէպի Թրքական դեսպանատուն, ուր բարձրախօսով յայտարարութիւններ կատարած են:

Ժամը 21-ին, քաղաքին կեդրոնական հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Խօսք առած են պետական դէմքեր, կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ զօրավիգ կենալով հայ ժողովուրդի պահանջներուն:

×

ԳՈՐՏՈՊԱ

Ապրիլ 24-ին, Սան Մարթինի յուշարձանին առջեւ համախմբուած է հոծ բազմութիւնը: Ներկայ եղած է փոխ - նահանգապետը, քաղաքապետը, երեսփոխանական ժողովի նախագահը, արար եւ յոյն համայնքներու ներկայացուցիչներ եւայլն: Ծաղկեպսակ մը դրուած է Ցուշարձանին: Խօսք առած է Գարլոս Քէչիչեան: Իրիկունը, Ազգ· Պազըրճեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առած են Ռուբէն Ասադեան եւ Գարլոս Պալեան:

(*) Այս յուշագիրին մէջ երախտագիտութեամբ կ'արձանագրուի, թէ Արժանթինի Ազգ· ժողովը Ապրիլ 17-ին ընդունած է քանաձեւ մը, որով Արտաքին նախարարութեան կ'առաջարկուի ՄԱԿ-ի շրջագիծէն ներս զօրավիգ կեցուածք հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումին:

×

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ

Ապրիլ 23-ի դիշերը, Քաթետրալին մէջ կատարուած է Հոկտեմբի արարողութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած է հայ կաթողիկէ հովուապետ Վարդան Եպիսկ· Պողոսեան:

Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Անկախութեան հրապարակը, ուր՝ զօրավար Ալբիկասի յուշարձանին ծաղկեպսակ մը դրուած է:

Ապա բազմութիւնը ուղղուած է դէպի Արտաքին նախարարութեան չէնքը, ուր յուշագիր մը յանձնուած է նախարարին, որ խոստացած է ընդունիլ հայկական պատուիրակութիւն մը: Այնուհետեւ ցուցարարները հաւաքուած են Ս· Ներսէս Շնորհալի եկեղեցին, ուր Ապրիլեան Ցուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած եւ ծաղկեպսակ մը դրուած է: Ցաւարտ արարողութեանց, յարակից սրահին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, որու ընթացքին խօսք առած են Ուրուկուէյի Ազգ· ժողովի նախագահ տոքթ· Անթոնիօ Մարքիսաս, զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչները, տոքթ· Լորենսօ Տէր - Պողոսեան (Ազգ· Վարչութեան կողմէ) եւ փրոֆ· Կարապետ Առաքելեան (կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով): Հանդիսութիւնը վարած է Աւետիս Պատմանեան:

×

ՀՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅ ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրուկուէյի Ազգային Ժողովը, Ապրիլ 23-ի դիշերուան նիստին, միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, որով «կը դատապարտէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ կը յայտնէ իր համակամութիւնը հայ ժողովուրդի պայքարին», վերատիրանալու համար իրմէ բռնազբաւուած հողերուն, ազատութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքին: Բանաձեւին թեր քուէարկած են խորհրդարանական բոլոր պլոքներու երեսփոխանները:

Յանօթ է, որ Ուրուկուէյի Ներկայոյը եւս, Ապրիլ 17-ին, քուէարկած էր բանաձեւ մը՝ որով կը յանձնարարուէր երկրի Արտաքին նախարարութեան, զօրավիգ կենալ հայ ժողովուրդի պահանջներու արծարծումին՝ միջազգային ատեաններու մօտ:

Այս ձեւով, Ուրուկուէյ վերահաստատած կ'ըլլայ 1970 եւ 1972 թուականներու խորհրդարանական իր որոշումները:

ՄԱՅԻՍ Մէկի աշխատանքի տօնին առթիւ, «Յառաջ», ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը, լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Մայիս 3 :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ԷՕԶԱԼ ԿԸ ԿՐԿՆԷ· -

«ՀԱՑԿ. ՉԱՐԴ ՉԷ ՊԱՏԱՀԱԾ»

×

Գերմանական հեռատեսիլի Վէ - Տէ - Էո կայանէն է եւ «Ձեր հայրենիքը մեր հայրենիքն է» յայտագրին մէջ, որ հարցազրոյցի մը ընթացքին, Թուրքիոյ վարչապետը կրկնած է· - Հայկ չարդ դոյութիւն չէ ունեցած: Այլ խօսքով՝ Լը Փուէնի լրագրողին տուած պատասխանները անդամ մըն ալ տուած է: Նաեւ «փաստ» մը: Այդ փաստն ալ այն է եղեր որ Հայերը մինչեւ հիմա ո՞ւր էին եւ ինչո՞ւ տարիներու լռութենէ ետք մէկէնթեղ հաներ են չարդերու այս պատմութիւնը:

Թ· Էօզալ - որու յիշողութեան մասին դեռ կանուխ է մտահոգուելու համար - կամովին է որ չի «յիշեր» թէ 1920 - 21-ին արդէն Թէհլիրեաններն, Թորլաքեաններն ու Շիրակեանները բնաւ լուռ չմնացին ... :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ՀԱՋԱՐ լիբանանցի քրիստոնեաները փէզտինի մէջ պատանդ են Սիւննիներու եւ Պաղեստինցիներու, որոնք կը սպառնան իրենց: Այս քրիստոնեանները հարաւէն փախած, փորձած են ապաստան մը գտնել: Ասոնց մեծ մասը յոյն կաթոլիկէներ ըլլալով, տեղեկատուութեան յոյն - կաթոլիկէ նախարարը, ի նշան բողոքի, իր հրաժարականը տուած է: Իսրայէլ ձեռքերը կը լուայ ու բոլորովին փոխելով պեկինեան քաղաքականութիւնը, առայժմ «կը դիտէ»: Թէեւ բոլորովին անհատնական չի նկատուիր, այս բախտամներուն մէջ, կազմակերպիչի իր դերը, յետին եւ հեռաւոր նպատակներու համար:

ԻՏԱԼԻԱ անգամ մը եւս ընտրապայքարի մթնոլորտ մը կ'ապրի: Մայիս 12-ին, պիտի ընտրուի շրջանային, գաւառական եւ թաղապետական խորհրդատուներու մեծ մասը, Յունիս 9-ին, եթէ մեռասաներորդ ժամու համաձայնութիւն մը չդոյանայ կառավարութեան եւ սենտիքաններու միջեւ, հանրաքուէով ժողովուրդը պիտի արտայայտուի 1984-ի օրէնքին չընջումին մասին (կը սահմանափակէր աշխատավարձերու չարժուն աստիճանաչափը): Հուսկ, Յունիս 20-էն սկսեալ, մեծ - ընտրողները՝ խառն ժողովի մը մէջ պէտք է Սանտրօ Փերթինիի յաջորդը նշանակեն: Հանրապետութեան Նախագահին ժամանակաշրջանը կը լրանայ Յուլիս 9-ին: Բոլորը կ'ընդունին, որ հակառակ իր տեղական բնոյթին, Մայիս 12-ի ընտրութիւնները ճակատագրական դեր կրնան խաղալ կուսակցութեանց համար: Վարչապետը՝ Քրաքսի, արդէն իսկ մտահոգ է եւ չի ծածկեր որ «ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ մեծամասնութիւնը կրնան դիմանալ պարտութեան մը»: Ներկայ մեծամասնութիւնը կը կազմեն դեմօ - քրիսթիանները, ընկերվարական, հանրապետական, ազատական եւ սոցիալ - դեմոկրատ (54%): Բայց Պերլինկուէրի յաջորդը՝ Ալեսանդրօ Նաթթա, «իլ Փրոֆեսոռէ» ինչպէս մկրտուած է, Եւրոպայի համայնավար մեծագոյն կուսակցութիւնը, կը վերածէ իր իսկ երկրին մեծագոյն կուսակցութեան, ինչ որ յաւելոյնս կը բացատրէ տիրող լարուած մթնոլորտը:

«ՖԻԿԱՌՕ» ալ կ'արձագանգէր, Երեքշաբթի առտու, Լիոնի Թրքական հիւպատոսարանին տեղափոխութեան հարցին, յայտնելով թէ դրացիները կրցած են արդելք հանդիսանալ որ կարասիները բերող բեռնակառքերը կարենան պարպել եւ սոխպած են որ ետ դառնան: «Ցեղասպանութեան հարց չէ, առարկած են, պատանդներ չենք ուզեր ըլլալ»: 16 յարկնոց չէնքին բնակիչներու մեծ մասը կուգայ նաեւ անկէ, որ 200 մեթր անդին է Հայոց Եկեղեցին եւ թէ հիւպատոսարանի յարկաբաժնին ճիշդ տակն է էսանի կայան մը, որուն կարասները 50 հազար լիթր վառելանիւթ կը պարունակեն:

ՎԻԼԹՆԱՄի պատերազմը կը վերջանար, տասը տարի առաջ Սայկոնի անկումով: Իսկապէս կը վերջանա՞ր: Ո՞վ յաղթեց, ո՞վ ինչ չահեցաւ: Աչքէն պարագայի մէջ՝ ոչ ժողովուրդը, որ մէկ դժոխքէն միւսն անցաւ, տարբեր ձեւի: Արեւմտեան աղբիւրներու համաձայն տասը տարուան պատերազմի կորուստներն են· 4 միլիոն վիէթնամցի (երկու կողմերը) մեռեալ եւ վիրաւոր, պինուորական թէ ոչ: Ամերիկեան կողմը աւելի ճշդրիտ թիւեր կան· - մեռեալ· - 58·022 (46 հա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԷՄԻՆԷՍԿՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էմինէսկուն լինելով Եաշի յայտնի «Ժունիմիա» ազգային եւ մշակութային ընկերութեան գործուն անդամներից, սերտ կապի մէջ է եղել այդ ընկերութեան հայ անուանի անդամների հետ: Ընկերութեան հնագոյն անդամներից է հայազգի Պետրէ Միխիրը (1856 - 1929), որը եղել է իրաւաբանութեան դոկտոր, ակադեմիկոս, Ռումինիայի բենաատ փոխ նախագահ, պետական բազմաթիւ գործերի հեղինակ: Նա Էմինէսկուի հետ միասին եղել է նաեւ վիէննայի ռումէն ուսանողների «Երիտասարդ Ռումանիա» ընկերութեան անդամ: 1883-ին երբ Էմինէսկուն կարիք է զգացել արտասահմանում բուժուելու, Միխիրը յանձն է առել ընկերութեան չրջանակում կազմակերպել հանդանակութիւն, որին մասնակցել են հայ անդամներից նաեւ Գրիգոր Մ. Պըյըքլեանը, Եռան Մելիքը, Աբգար Պըյըքլեանը, եւ ուրիշներ: Գրիգոր Մ. Պըյըքլեանը (1840 - 1912) հայ-պետական ուսում է ստացել Փարիզի Մուրատեան վարժարանում: Յայտնի իրաւաբան էր Ռումանիայի բարձրագոյն վճռաբեկ ատեանի անդամ, հայագիտական գործերի հեղինակ եւ Ռումանիայում արեւելագիտութեան եւ հայագիտութեան գործի նախաձեռնող: Ինքն է, որ վէնետիկում յայտնաբերել է Մխիթար Թոխաթեցու յայտնի «Ողբը» եւ կամենցի տպրեզրութիւնը: Նա 1877-ին գարձաւ Էմինէսկուի հօր դատապաշտպանը: Մի վաւերագրում ասուած է, որ նա «բանաս-տեղծի ընկերն էր»: Նրա եղբայրը, բնագիտական ակադեմիական ինստիտուտում Էմինէսկուին աշակերտել են նաեւ Հայեր՝ Պըյըքլեան, Բրունկուլեան եւ Մելիսոնովիչ ընտանիքներից: Նոյն ընկերութեան անդամներից էր նաեւ ժամանակի ականաւոր բժշկապետներից Քրիստիա Պըյըքլեանը (Պուխկլուն) (1857 - 1916), որը համարւում էր ներքին հիւանդութիւնների բժշկութեան ռումանիական դպրոցի հիմնադիրներից մէկը: Նրա անունը մի ժամանակ կոչում Պուքքրէչի փողոցներից մէկը: 1874-ին Եաշի համալսարանի ռեկտորատի որոշմամբ նա լիազօրուել է Էմինէսկուի հետ միասին ներկայ լինելու տեղի մանկավարժական դպրոցի քննութիւններին: Հայկական ծագում ունէր նաեւ Էմինէսկուի գաղափարակից ընկերներից փիլիսոփայ Վասիլէ Կոնտան (1845 - 1882), որը եղել է Ռումանիայի նախարար, փիլիսոփայական երկերի հեղինակ եւ թղթակցել է Տարվինի, Պէօխնէրի եւ այլոց հետ:

Փրոֆ. Սանդան միանդամայն իրաւացի է, երբ նշում է, որ Էմինէսկուն առանձին հետաքրքրութիւն է ցուցաբերել ռումանահայերի (մենք կ'ասէինք՝ ընդհանրապէս Հայերի) նկատմամբ: Բանաստեղծի թողած տասնըհինգ հազար էջից բաղկացած ձեռագրերի ու հազարաւոր յօդուածների ապագայ հրատարակութիւններում (առաջին հատորը լոյս է տեսել վերջերս) մանրազնիններն անշուշտ շատ բան կը գտնեն Էմինէսկուի եւ հայ ժողովրդի կապերի մասին: Ըստ թիւ 2307 ձեռագրի, Էմինէսկուն զբաղուել է ռումէն իշխաններից Հայերի ստացած իրաւունքների հարցով: Մի այլ տեղում խօսում է ռումանական ազգանուններ ունեցող հայ ընտանիքների մասին եւ եզրակացնում է, որ ազգանունը չատ անգամ չի արտայայտում նրանց ազգութիւնը:

Պարզւում է, որ Էմինէսկուն լաւ պիտակ է եղել նաեւ Տրանսիլվանիայի Գեորգիա հայկական քաղաքի անտեսական դրութեանը, խօսում է տեղի հայ գաղութի մասին: Արժէքաւոր է յատկապէս Էմինէսկուի թիւ 2264 ձեռագիրը, որ կրում է «Արեւելեան հարցի լուծումը» խորագիրը: Այստեղ Էմինէսկուն խօսում է օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ հեծող Սերպերի, Յոյների, Պուլկարների եւ Հայերի մասին: Էմինէսկուին լաւ յայտնի է եղել հայերէնի վազեմիութիւնն ու ճոխութիւնը, նա մեր լեզուն կոչում է «հին ու հարուստ լեզու» եւ խօսում է հայկական գաղթօդների մասին:

Էմինէսկուի հրապարակախօսական յօդուածները ի յայտ են բերում մեր երկրի պատմութեանն առընչուող նիւթերի նկատմամբ որոշակի հետաքրքրութիւն եւ Հայաստանին վերաբերող բազմապան օտար նիւթերը համադրելու բացառիկ կարողութիւն: Եաշում իր խմբագրած «Կուրիերուլ ատ Եաշ» թերթի 1877-ին 45-րդ համարում նա չարադրում է կարսի անցեալի ու ներկայի պատմութիւնը եւ անդրադառնում է ռուս - թուրքական պատերազմում նրա վիճակին: Մէկ այլ յօդուածում (1877-ին 71-րդ համարում) նա խօսում է Լօրիս-Մելիքովի, Արշակ Տէր-Ռուկասովի զօրքերի ռազմական գործողութիւնների մասին եւ գրում. «Գենե-րալ Տէր - Ղուկասովի չարասիւնը մեկնելով Դահարից դէպի սուրբ Օհաննէս, պաշտպանութեան տակ է վերցրել քրիստոնեայ 3000 ընտանիքների, որոնք փախչում էին Ալաշկերտի հովտից, բաշիբոզուկների եւ քրդերի տիրապետութիւնից»: Նա յիշատակում է նաեւ Հայաստանի Ալեքսանդրապոլ, Ղարաքիլիսա եւ այլ քաղաքները:

Հետաքրքրական է մանաւանդ այն հանգամանքը, որ Էմինէսկուի դրական ժառանգութեան, վերլուծման եւ հրատարակման մէջ անջնջելի անուն է թողել հայազգի կարապետ Իրիցիլեանուն (1871 - 1936), որի ծննդեան 100-ամեակը նշեց Իւնեսքոն:

Ռումանիացի ականաւոր պատմաբան եւ հայագիտական բազմաթիւ երկերի հեղինակ Նիկոլայէ Եորգան «Նամակ Սիրուհուն» գրուածքում գտնում է, որ Հայերը Ֆրանսացիներից եւ Իտալացիներից աւելի ընդունակ են Էմինէսկուի քերթուածինը հասկանալու համար: Ռումանահայ հետազօտող փրոֆ. Գր. Ասատեանը ցոյց է տուել, որ Էմինէսկուի բանաստեղծութեան բովանդակ մթնոլորտը հարազատ է հայ բանաստեղծութեան մթնոլորտին: Նրա «Ա. Նամակը» յիշեցնում է Յովհաննէս Երզնկացու, Մկրտիչ Նաղաշի, Նահապետ Քուչակի եւ այլոց խոհական բանաստեղծութիւնները:

Էմինէսկուից մի նմոյշ առաջին անգամ հայերէն է թարգմանել 1914-ին հրապարակագիր Արիս Լազարը եւ տպագրել Պուքրէշում իր հրատարակած «Ռումանահայ տարեցոյց»ում, յետագայում բնագրից չատ թարգմանութիւններ կատարել է Յ. Ճ. Սիրունին, տպագրել նախ Ա. Զօպանեանի «Անահիտ»ում (1929), ապա իր հրատարակած «Արագ» տարեգրքում (1933) եւ վերջապէս «Միհայէլ Էմինէսկու» հատորում (1939): Էմինէսկուից թարգմանութիւններ են կատարել նաեւ ռումանահայ գրողներ Ինգլիզեանը, Յարութիւնեանը եւ թարգմանիչ, փաստաբան Ա. Թումմասեանը: Հայաստանում Էմինէսկուին թարգմանել են Գ. Բորեանը, Գ. Էմինը:

Էմինէսկուն ռումէն ժողովրդի յօդերի եւ մտորումների լաւագոյն արտայայտիչն էր, եւ ինչպէս ճիշդ նկատել են՝ ով որ ուզում է ուղղակի հասնել ռումէն ժողովրդի սրտին, ամենակարճ ճանապարհը Էմինէսկուի թողած ժառանգութեան ուսումնասիրութիւնն է, քանի որ առանց Էմինէսկուի հնարաւոր չի ճանաչել Ռումանիան:

ՍՈՒՐԻՆ ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

1985 - «ՎԻՔԹՈՐ ՀՒԿՕ ՏԱՐԻ»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԺԻՒԼԻԷԹի ՀԵՏ

——×——

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փորձերը կը կատարուին հիանալի մթնոլորտի մը մէջ: Ոչ ոք կասկած ունի յաջողութենէն: 1833, փետրուար 2-ին առաջին ներկայացումն է, ատարտին՝ ծափահարութիւնները կը պայթին մոլեգին թափով: Երբ Հիւկօ սրահէն կ'ելլէ բազմութիւնը կը չարունակէ ծափահարել, վինք կը կանչէն, ամէն մարդ կ'ուզէ խօսիլ իրեն հետ, մօտենալ, դպչիլ: Կ'ուզեն քաջալերել իր կառքը մինչեւ բնակարանը: Հիւկօ հազիւ կը յաջողի խուսափիլ: որոշած է քալելով երթալ մինչեւ Ռուայալ հրապարակը: ամբոխը կը հետեւի իրեն:

Հակառակ իր կարճ դերին Ժիւլիէթ ուշադրութիւն կը դրաւէ: Հիւկօ եւս չի ծածկեր իր հիացումը:

Յաջորդ իրիկուն ան կ'ուզղուի դէպի անոր մասնախուցը: Արուեստագիտուհիին դեղեցիկ ու զորովալի հայեացքը կը հանդիպի անոր լուրջ, վարանոտ նայուածքին: Ոչինչ պիտենք աւելի, քան այն որ Հիւկօ եկած է չնորհակալութիւն յայտնելու Ժիւլիէթին իր դերին տուած «արտակարգ փայլ»ին համար: Ոչ մէկ կասկած թէ յաջորդ իրիկունը եւ միւս իրիկունները ան կը դիմէ զարճալ հոն, ու կը սպասէ այն պահուն՝ ուր զայն պիտի վերադանէ: Ժիւլիէթ տեսակ մը զարմանքով խառն արբեցութեամբ կը նկատէ սիրահարած մարդու մը այս տարօրինակ համբերութիւնը, ոչ մէկ կասկած ունի թէ սիրահարած է ան:

Աւանդաբար Բարեկենդանի չարաթը թատրոններու մէջ պարահանդէսներ կը սարքուին, Փետրուար 14-ին Ժիւլիէթ եւ Հիւկօ միասին կ'երթան անոնցմէ մէկուն: Թէ առաջին անգամ հո՞ն սիրոյ խոստովանութիւն մը ըրած է Հիւկօ, հաւանական չէ, աւելի ուշ կը ըրէ անոր.

«Գիտես որ անհուն բառ մը կայ, այսօր կ'ըսեմ զայն քեզի, ինչպէս առաջին անգամ ըսի 1883 Փետրուար 16-ին, կը սիրեմ քեզ»:

Սակայն Ժիւլիէթի զարմանք կը պատճառէ որ Հիւկօ կը մնայ այդքանով: Այս երկչոտութիւնը կուգայ Հիւկոյի անփորձութենէ՞ն: Ժիւլիէթ կը զգայ թէ իրեն կը վիճակի համարձակութիւն ներշնչել անոր. այդ դիւերն իսկ կը ըրէ.

«Շնորհակալութիւն Վիքթոր սիրելիս այն երջանկութեան համար զոր կուտաս ինծի: Շնորհակալութիւն ապագայի հատուածիդ: Մեր հոգիներուն միջեւ արդէն կայ սրբազան միութիւն մը որ անխզելի է»:

Երեք օրեր կ'անցնին, ոչ մէկ չարժում: Ժիւլիէթ չի հասկնար: Բարեկենդանի գիշերը կայ ուրիշ պարահանդէս մը. Հիւկօ պիտի երթայ Ժիւլիէթին հետ, ու այս վերջինս վճռած է արագացնել դէպքերու ընթացքը: Այո՛ Հիւկօ թող զայ պինդը առնելու, սակայն վերադարձին լուռ չմբնայ այլեւս:

Տոմս մը կը ըրէ անոր, «եկուր զիս առնելու այս իրիկուն Տիկին Քրաֆթի տունէն: Ու այս գիշեր ամբողջութեամբ պիտի նուիրուիմ քեզի»:

Եկած է. հոն երկուքն ալ, իրենցմէ ոչ մէկը փափաք ունի այդ պարահանդէսին երթալու. «եթէ չերթա՞նք այդ պարահանդէսին...»: Ժիւլիէթ կ'արտասանէ այս նախադասութիւնը որ պիտի վճռէ ամբողջ իրենց ապագան: Ու չեն երթար: Ութ տարի ետք Հիւկօ կը գրէ.

«Կը յիշե՞ս սիրելիս, մեր առաջին գիշերը որ բարեկենդանի իրիկուն մըն էր: Պարահանդէս մը կար չեմ գիտեր որ թատրոնին մէջ ուր պէտք էր երթայինք: (Հոս կ'ընդհատեմ գրածս, համբոյր մը առնելու համար պեղեցիկ բերնէդ ու ապա կը չարունակեմ): Ոչինչ, նոյնիսկ մահը, վստահ եմ, չի կրնար այս յիշատակը ջնջել իմ մէջս: ... Քու փոքր սենեակդ լի էր պաշտելի լռութեամբ մը: Դուրսէն կը լսէինք Փարիզը որ կը ծիծաղէր ու կ'երգէր, ու դիմակներ կ'անցնէին աղաղակելով: Ընդհանուր տօնակատարութեան մէջտեղը մենք մեկուսացած, թաքնուած էինք միմիայն մեր քաղցր տօնին հովանիին մէջ: Փարիզ ունէր կեղծ արբեցութիւն մը, մենք՝ իրականը: Երբեք մի՛ մոռնար հրեշտակս, այն խորհրդաւոր ժամը ո... փոխեց կեանքդ: ... Այդ գիշերը դուրս ձգեցիր ամէն բան, քեզմէ հեռու ժխորը, խաբուսիկ հրապոյրները, ամբոխը, թափանցելու համար խորհուրդին առանձնութենէն ու սկըզն ներս»:

Հիացումը՝ որ կ'առթէ մարմնի մը հոգիի մը յայտնութիւնը, արբեցութիւն վերացում: Հիւկօ կը գրէ տակաւին «1802 Փետրուար 26-ին ես աչքս բացի կեանքին, իսկ 1833, Փետրուար 17-ին ես Ջանկութեան՝ քու թեւերուդ մէջ: Առաջին թուականը կեանքն է միայն, երկրորդը՝ սէրը: Սիրելը՝ ապրելն ամբողջ բան մըն է»: Փոխանակ Փետրուար 17-ի թուականին Հիւկօ, միշտ կը յիշատակէ Փետրուար 17-ը: Ամբողջ իր կեանքին թագաքին ան այս սխալը կը գործէ տօնելով զայն որպէս անմոռանալի թուական մը ու Ժիւլիէթ չի սրբագրեր:

Այդ գիշերը Հիւկօ իր սիրած կնոջ թեւերուն մէջ կը ճանչնայ հաճոյքներ, երանք անծանօթ էին իրեն մինչեւ այդ օրը: Ու յիսուն տարուան սիրոյ կեանք մը կը սկսէր. յիսո՛ւն տարուան:

Մարդը որ արեւածագին կը վերադառնար Ռուայալ հրապարակի իր յարկաբաժինը, գիտէ՞ր իրապէս թէ ուր կ'երթար: Իսկ ա՞ն որ անկողնին մէջ առանձին մնացած կը պահէր իր սրտին մէջ մարմնին վրայ այնքան կիզիչ համբոյրներու հետքը:

Հիւկօ կը գրէ 1833 Մարտ 7-ին, «Ժիւլիէթ չատ սիրելի Ժիւլիէթս էք: Երբ այս խուր ըլլամ ձեր մասին կը մտածեմ, ինչպէս ձմրան կը մտածենք արեւուն մասին երբ ուրախ եմ, ձեր մասին կը մտածեմ ինչպէս արեւուն տակ կը մտածենք հովին»:

Ի՞նչպէս տարակուսիլ որ սէրը նեղ է հոն: Ան կ'ուզէ որ ամբողջութեամբ երեն պատկանի ան, միայն իրեն: Մինչեւ հարուստ չէ: Ամուսնացած, չի մտածեր թողուլ իր կինն ու զաւակները: Իր ջավարին մէջ ու չրջանին, այդ բան չըլլար: Ժիւլիէթին կ'ուզէ ամէն բան ու կը նուիրէ ուրիշ ոչինչ՝ քան սէրը:

Ժիւլիէթ արդէօք պահ մը հաւատացած է թէ Հիւկօ կը լքէ բոլորը ու նախ Ա... լը, իրեն համար:

Իսկ Հիւկօ, երբեք չէ ունեցած Ժիւլիէթի հետ տեւական ապրելու զաղափար. Ան ոչ ինքզինքը կը խաբէ եւ ոչ ալ ե... երբ հազարամեակ զանազան ձեւերով կրկնէ թէ 1833 Փետրուար 17-ին երկրորդ անգամ ծնած է: Սակայն այս նոր կապի վեր դառնութիւն մը համակած է զինքը, կորսնցուցած ըլլալով կնոջը սէրը. Այդ տարիներու երեւութապէս յաջողակ մարդը իրականութեան մէջ լուսնատ մըն է: Ժիւլիէթի թեւերուն մէջ կը գտնէ իր ինքնութիւնը. կրնայ դարձեալ հաւատալ ապագայի մը: Այնպէս կը փոխի այս նոր սիրոյն որ պատրաստ է ամէն բան մոռնալու ամէն բան, քաղքենի պատկառելի կարգին համար անընդունելի դաղափարին, թէ այդ սիրոյ առարկան է «կորսնցուցած մանուածած կին մը», կամ ապագայի վէճերը՝ որոնք կը պարզուին միայն երկուքին միջեւ, իր կամ Ժիւլիէթի պատճառաւ: Սակայն հակառակ այս փոթորիկներուն Հիւկօ ոչինչ կը բնկճի երբե՛ք: Ժիւլիէթը կորսնցնել: Այս վիճակը դադափարը պատճառ կը դառնայ չերթներուն վրայ յածի մոխիրի ու մահուան համը:

Չի մտածեր երբեք կինը ձգելու մասին. Ատէլ իր զաւակներուն մայրն է, անոնք իրեն համար աշխարհի մէջ ամէն բանէ աւելի կ'արժեն: Մնաց որ կինն ալ չի մտածեր Սէնթ - Պէօվի սիրոյն բանալ իրմէ:

Եթէ Հիւկօ կը տառապի տեսնելով որ նը նախընտրած է Սէնթ - Պէօվը, պատճառն այն է որ միշտ կը սիրէր զայն. Ժիւլիէթի յայտնութիւնը իր կեանքի մէջ ամբողջապէս չէ լուծուցած այդ երը: Միայն ան կը փոխարինուի անոր պորովով մը. այդ սէրը որուն վիճակը այնքան երկար տաեն բաց կը մնայ: սիրէ Ժիւլիէթը սակայն կատարեալ պիտակից է թէ Ատէլէն բաժնուիլ մը կը նշանակէ: Այնպէս որ չի մտածեր այս սին: Ու Ժիւլիէթ չի բաժնուիր երբեք կէ: Մինչեւ մահը կը հետեւի անոր ամեն տեղ, նաեւ աքսորի չրջանին: կը տանջեն զայն անոր անհատաներմութիները. սակայն Հիւկօ անոր պիտի վիճակի պահէ միշտ անզուգական տեղ մը ու Ժիւլիէթ ուխտած է միշտ անոր պատկանիլ:

Ցիսուն տարիներ պիտի անցնին, 18...

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

Գ.Մ.Գ.Մ.ի Դատակազմը ներկայիս կը տեղեկացնէ թէ իրեն ներկայացուած ձեռագիր գործերու եւ վերահրատարակութեան համար կատարուած առաջարկութեանց մէջէն հետեւեալ գործերու հրատարակութիւնն ու վերահրատարակութիւնը որոշած է իրականացնել յաջորդաբար եւ կարելի արագութեամբ.-

Ա. Իրանհայ պրագէտ՝ Սուրէն Աստղեանի «ԱՊԱՐՈՂ ԿԱԿԱՉՆԵՐ» պատմավէպերուն իրենց միութեան ոսկի տառերգարձն է: Ներունի Հիւկօն Ժիւլիէթին կը նուիրէ իր լուսանկարը, հետեւեալ մակդիրութեամբ. «Ցիսուն տարուան սէր մը. ամենագեղեցիկ ամուսնութիւնն է այս»: Ան այնքան սիրար է որ այլեւս չի կրնար նոյնիսկ չնորհակալութիւն յայտնել: Պիտի ուզէր ներողութիւն խնդրել Հիւկոյէն այնքան սիրար ըլլալուն համար. սաոր ալ կարողութիւնը չունի:

Մայիս 11-ին կը փակէ իր աչքերը:

Յաջորդ օրը, իր պատուհանէն է որ, ուժը չ զգացած հեռուելու մեռելական թափօրին, կը դիտէ հեռանալը դադրին, ուր կը հանդչի իր սէրը: Կորացած է կռնակը ու աչքերը կարմրած: Կը մրմնջէ. «Մահերը բացակայ չեն, անտեսանելի են...»:

Գերեզմանատան մէջ Օկիւպէ Վաքերի քանի մը բառ կ'արտասանէ, յիշելով աքսորի մասին Հիւկոյէն տողեր ու կ'աւելցնէ.

. Այս տողերուն հեղինակը երբ վտարուած էր Ֆրանսայէն, ան հետեւեցաւ անոր մինչեւ Պրիւսէլ, մինչեւ Ճէրզէյ, մինչեւ կէռնըզէյ: Վերադարձաւ անոր հետ միայն: Մահով միայն բաժնուեցաւ անկէ: Ու փակուած իր սենեակին մէջ սիրահարը կանգնած իր դրասեղանին առջեւ, ժիւլիէթին կ'ուղղէ դարձեալ տողեր որոնք կը դառնան տապանագիրը.

Նիրմիս վրայ դրէք իրրեւ մեծ յաղթանակ,
Ցիշատակը՝ խոր, պաշտելի հալածողուած,
Սիրոյ մը մեղաւոր՝ վերածուած առաքինութեան...:

Հազուագէպօրէն սէր մը զայն ապրողներու մօտ այնքան կիրք, այնքան արցունք ու այնքան կսկիծ կ'արթնցնէ: Հազուագէպօրէն կին մը այնքան կը տառապի մարդու մը պատճառաւ: Սակայն այս ուղին ինքն էր որ ընտրեց: Եւ եթէ Վ. Հիւկօ եւ Ժ. Տրուէ կը մնան - եւ պիտի մնան - առասպելական այն զոյգը որ կը խօսվի մեզ եւ զոր կ'երազէ մեր սերունդն ալ իր կարգին ուրիչներէ եաք, նաեւ այն պատճառով է որ անոնք երկուքն ալ հանճար ունէին:

Թ. Ա. Թ.

1985, Մարտ 30

ւածքներու հատորը Գրական Մրցանակի Ֆոնտին կողմէ 1984-ի համար հրատարակութեան արժանի դնահատուած է եւ չուտով տպարան պիտի յանձնուի:

Բ. Յովհաննէս Հախնազարեանի՝ «ԳՈՂԹԱՆ ԳԱԻԱՌԸ» ուսումնասիրական գործը հրատարակութեան արժանի համարուած է 1983-ի տարեշրջանին համար. սակայն այդ աշխատասիրութիւնը խմբագրական որոշ յաւելեալ աշխատանքի կը կարօտի. հետեւաբար, հրատարակութեան պիտի յանձնուի այդ աշխատանքներու աւարտումէն եաք:

Գ. 1984-ի համար, «Վերահրատարակութեան» Ֆոնտի հաշւոյն որոշուած է արեւմտահայերէնով հրատարակել Վազգէն Գէորգեանի կողմէ արեւելահայերէնի վերածուած Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան»ը: Այս գործի վերահրատարակութեան համար յարգելի բարերարը՝ Գէորգ Մելիտինեցի կատարած է մասնաւոր յաւելեալ յատկացում մը:

×

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

Գ.Մ.Գ.Մ.ի Դատակազմը կը յայտնէ թէ բացուած է «Գրական Մրցանակ»ի եւ «Վերահրատարակութեան» Ֆոնտերու ձեռագիրներ ներկայացնելու 1985-ի տարեշրջանը:

«Գրական Մրցանակ»ի Ֆոնտին նպատակն է ձեռագիր, կամ դէթ դիրքի ձեւին տակ լոյս չտեսած գործերու դնահատում եւ հրատարակումը:

«Վերահրատարակութեան» Ֆոնտին նպատակն է հայ մշակոյթին համար արժէք ներկայացնող, հրատարակուած եւ սպառած գործերու վերահրատարակումը:

Գ.Մ.Գ. Մրցանակի Ֆոնտին ձեռագիրներ կրնան ղրկել բոլոր հայ մտաւորականները, իրենց հայերէն կամ օտար լեզուով հեղինակած գործերը առաջարկելով Դատակազմին: Այդ գործերը կրնան վերաբերիլ հայ մշակոյթի գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական եւ յարակից այլ կալուածներու:

Նախընտրելի է որ առաքուած ձեռագիրները մեքենագրուած ըլլան եւ երեք օրինակով. կամ դէթ գրուած ըլլան դիւրընթեռնլի ձեռագրով:

Առաջարկութիւնները պէտք է Դատակազմին հասած ըլլան մինչեւ 1985, Հոկտեմբեր 31:

Դատակազմի հասցէն.-

«KEVORK MELIDINESTI
LITERARY PRIZE»
c/o ARMENIAN CATHOLICOSATE
ANTELIAS - LEBANON

ԴԻՒԱՆ Գ.Մ.Գ.Մ.Ի ԴԱՏԱԿԱԶՄԻՆ

1985, Մարտ 30

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24, 1985: Առաւօտուն պայծառ օդ, արեւը վառ ճառագայթներով ողողած է երկիրը, կարծես Հայերուն յիշեցնել ուզելով անապատի օրերը: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին լեցուն է. թէ՛ հասարակութիւնը, թէ՛ կուսակցականները, թէ երեք յարանուանութեանց ու Վալանսի հայկ. բոլոր միութիւններուն ներկայացուցիչները իրենց աղօթքը կ'ուղղեն Աստուծոյ, 1915-ի մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն հոգիներուն համար:

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս Վալանսի Հայ Ազգ. Միութիւնը նախագահին՝ տոքթ. Գոհարեանի համբերատար ու խոհեմ աշխատանքին չնորհիւ կրցաւ իր չուրջը բոլորել հայկական միութիւններն ու կազմակերպել եօթանասունամեակի օրը, միակամ գործակցութեամբ մը, ինչպէս կը յորդորէր մեր Կաթողիկոսը իր կոնդակով:

Ժամը 18-ին քաղաքիս գեղատեսիլ հանրային պարտէզը հաւաքուած էր բազմութիւնը. հեռուէն կը նշմարուէն հայկական եռագոյնը եւ պաստառները: Ժամը 18·30-ին Հայ Ազգ. Միութեան առաջնապետը ամփոփ կերպով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը եւ խօսքը տուաւ Պ. Լեւոն Զոլաքեանի, որ (ֆրանսերէնով) բացատրեց եօթանասունամեակի այս ոգեկոչման նպատակը. ան ըսաւ. «Այլեւս չենք ուզեր գոհանալ երազելով Արարատը, չենք ուզեր մեր տուներուն մէջ դիտել անոր գեղեցիկ նկարը: Արարատը մերն է, Հայոց երկիրն է: Աշխարհ պէտք է իմանայ այս եւ կիրարկէ արդարութիւնը, եթէ Թուրք Պետութիւնը չուզեր ճանչնալ այս իրականութիւնը»: Ապա՝ նախկին ռազմիկներու կազմակերպութիւնը ծաղկեփունջ մը զետեղեց Մեռելներու յուշարձանին վրայ, որմէ ետք թափօր մը կազմուեցաւ ներկայ ժողովուրդը առաջնորդելու դէպի հայկական յուշարձանը որ զետեղուած էր ոիւ տ'Արմէնի: Ժամը 19-ին թափօրը հասաւ Մանուչեան հրապարակը, որուն ծայրին կառուցուած է յուշարձանը, զետեղուեցան ծաղկեփունջեր: Ցետոյ ճառեր խօսեցան պատուելի Լեւոնեան ու Պ. Հ. Սիրանեան:

Իսկ իրիկունը, ժամը 21-ին Սալ տէ Ֆեթի մէջ ներկայ էին քաղաքապետ՝ Պ. Ռօտոլֆ Փէշ, երեսփոխան - քաղաքապետ, խորհրդականներ ու բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Ազգ. Միութեան կողմէ չնորհակալութեան խօսք արտասանեց տոքթ. Մ. Գոհարեան:

Պ. Հ. Օհանեանի ղեկավարութեամբ երգչախումբը երգեց «Մարսէյէզ»ը եւ «Բամ Փորտան»ը. օրուան բանախօսը էր Ռոպէր Ա.յտապէրեան, երկու լեզուով բացատրեց Հայ Դատի Ցանձնախումբին հայրապահպանումի ջանքերը ու ձեռք ձրդուած արդիւնքները: Եղան արտասանութիւններ, նուագ, երգ: Ցետոյ խօսք առնելու հրաւիրուեցաւ երեսփոխան - քաղաքապետ Փէշ որ մանրամասնօրէն, վերապրողի մը նման նկարագրեց Հայոց Ցողդոթան, ու մաղթեց որ չկրկնուին նման դէպքեր ու բոլորս դէմ ըլլանք ցեղապաշտութեան:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի խօսքերով ու պահպանիչով:

Լ. Տ. Ս.

ԳԵՂԱԽԹԷ ԳԵՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանի «Կէօնճեան» սրահին մէջ, Մարտ 23-ին եւ 24-ին, Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Հայ Բեմ» թատերախումբը ներկայացուցած է Միշէլ Ասորէի «Դրամները պահեցէք» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Պերճ Ծագլեանի: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են բեմադրիչը, Յակոբ Թօշիկեան եւ Սիրվարդ Ծագլեան:

×

ՊԻՔՐՈՒԹի Վահան Թէքէեան վարժարանի «Յակոբ Պարսամեան» սրահին մէջ, Մարտ 30-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, նուիրուած հայրենի բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանի: Բացումը կատարած է Ռ. Գասպարեան: Վարժարանին տնօրէնը՝ Ե. Պապայեան խօսած է Մ. Մարգարեանի անձին ու գործին մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Ա. Պոզոյեան:

×

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 19-ին, բացուած է Վարդ Հազըրեանի նկարչական ցուցահանդէսը: Խօսք առնելով տոքթ. Գէորգ Գէորգեան անդրադարձած է Հազրեանի արուեստին:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ գացած է Հայաստանի պետական պարի համոյթը, կարգ մը երեկոյթներ տալու համար: Խումբը Ապրիլ 15-ին ժամանած է Պուէնոս - Այրէս: Ցաջորդ օրը այցելած է «Արմենիա» չէնքը, ուր ղեկավարը՝ Վանուշ Խանամիրեան, մամլոյ ասուլիս մը տուած է: Կէսօրին, ի պատիւ խումբին ճաշ մը տրուած է: Ապրիլ 17-ին, «Աթթոս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է առաջին ելոյթը: Ներկայ եղած են 450 հոգի:

×

ՊՈԼՍՈՑ մէջ լոյս տեսած է բանաստեղծուհի Իրմա Ա.Հէմեանի նոր քերթուածներու հատաքածոն՝ «Իմ տողերս» խորագրով: Հատորը կը պարունակէ 90 բանաստեղծութիւններ:

փակուելէ ետք պաղատագիր մը կ'ուղարկէ Ֆրանսայի Նախագահ Ֆրանսուա Միթերանին, որ ներողամտութեան արժանացնէ զինք: Ֆրանսուա Միթերան կը պատասխանէ թէ ինք անկարող է ներողամտութեան արժանացնել զինք, որովհետեւ ինք ոչ մէկ յանցանք գործած է, ոչ մէկ հանցանք, որ ներողամտութեան արժանանայ: Ան ինքզինքը կը նկատէ քաղաքական գերի մը, որ ոչ մէկ հանցանք գործած է, որ ներողամտութեան արժանանայ:

Ֆրանսուա Միթերան կը պատասխանէ թէ ինք անկարող է ներողամտութեան արժանացնել զինք, որովհետեւ ինք ոչ մէկ հանցանք գործած է, որ ներողամտութեան արժանանայ: Ան ինքզինքը կը նկատէ քաղաքական գերի մը, որ ոչ մէկ հանցանք գործած է, որ ներողամտութեան արժանանայ:

Ֆրանսուա Միթերան կը պատասխանէ թէ ինք անկարող է ներողամտութեան արժանացնել զինք, որովհետեւ ինք ոչ մէկ հանցանք գործած է, որ ներողամտութեան արժանանայ: Ան ինքզինքը կը նկատէ քաղաքական գերի մը, որ ոչ մէկ հանցանք գործած է, որ ներողամտութեան արժանանայ:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ը.

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Նրան միամտացրի, ասելով, թէ պէտք է հեռուից միայն նայեմ նրանց բնակարանին, եւ այնքան զաղտնի կերպով, որ ինձ տեսնել չեն կարող: Նա հանգստացաւ: Երեւում էր, որ Նէնէն այնքան երկչոտ չէր, որքան ես կարծում էի: Նա մոռացում էր իմ մասին, չէիցէ թէ վտանգի հանդիպէի: Ես՛ղճ աղջիկ, այն ի՞նչ զգացմունք էր, որ զարթեցրեց նրա մէջ մի այդպիսի կարեկցութիւն դէպի ինձ:

Նա մնաց թուփերի մէջ, ասելով, թէ հեռուից կը դիտէ ինձ: Ես ուղղեցի իմ ընթացքը դէպի այն կողմը, ուսկից նըշմարւում էր լոյսը: Քառորդ ժամից յետոյ երեւաց մի խրճիթ, որ թաքնուած էր ծառերի ու պատատուկների մէջ: Ամենայն զգուշութեամբ, առանց մի թեթեւ չշուկ անգամ հանելու, մօտեցայ: Նշմարուող լոյսը դուրս էր ցոլանում միակ պատուհանից որ չատ բարձր չէր գետնի մակերեւոյթից: Այդ ծակից կարելի էր դիւրութեամբ հետազօտել խրճիթի ներսը: Ի՞նչ եմ տեսնում:- Մի քանի ուրախ դէմքեր բոլորել էին ընթրիքի սեղանի չուրջը, ուտում էին ու խմում էին: Այդ հարբած, մոլեգնած հասարակութեան ազմուկն ու աղաղակը չէր թողնում մի բառ անգամ որոշել նրանց խօսակցութիւնից: Մի քանի րոպէ ես ականջ էի դնում, բայց իմ ականջներին չէէր հաւատում: Տէր Աստուած այդ ի՞նչ բան է: Իմ ականջին դիպան Խաչատուր, Համբարձում, Մնացական անունները: Դրանք Հայի անուններ էին: Ես լսում էի Հայոց ձայներ, Հայոց խօսքեր, իսկ եւ իսկ այն բարբառով որպէս խօսում էին իմ հայրենիքում...:

Ինձ համար դրանց ինչ տեսակ մարդիկ լինելը արդէն պարզուած էր: Շուտով թողեցի խրճիթը եւ հեռացայ, որովհետեւ չէի ուզում Նէնէին երկար սպասել տալ: Նրա ուրախութեանը չափ չկար, երբ ողջութեամբ վերադարձայ նրա մօտ: Նա այժմ միամտաբար սկսեց զովել իմ քաջութիւնը:

- Դու զօշախ տղայ ես, Մուրադ, ասաց, - զնացիր նրանց բնակարանի մօտ ու քեզ ոչինչ չկարողացան անել:

Մենք չտապեցինք քաւոր Պետրոսի մօտ: Նա անհամբերութեամբ սպասում էր մեզ: Ես պատմեցի բոլորը, ինչ որ տեսայ, ինչ որ լսեցի խրճիթում: Նրա խոժոռ դէմքի վրայ երեւացին մի տեսակ ցնցումներ, որ արտայայտութիւնն էին նրա սրտի բերկրութեան:

- Դա խաչադողների մի նշանաւոր որջ է, ասաց նա մի առանձին բաւականութեամբ: - Ես այդ մարդիկներին որոնում էի...:

×

Թ.

ԽՈՂՃԱՍ ԶԱՐԹՆՈՒՄ Է

Միւս օրը առաւօտեան քաւոր Պետրոսը ասաց ինձ հետեւեալ խօսքերը.

- Մուրադ, ես տեսնում եմ, որ Աստուած մեզ հետ է. մեր գործը հետզհետէ յաջողութիւն է խոստանում: Ես վաղուց որոնում էի այդ մարդիկներին, վերջապէս բախտը մեզ հանդիպեցրեց նրանց: Նրանք խիստ համարձակ եւ ընդունակ մարդիկ են: Նրանց ձեռքով կարելի է միլիոններ դիզել: Գնանք եւ միանանք նրանց հետ, մենք սիրով կ'ընդունուենք նրանց ընկերութեան մէջ:

Երեւում էր, խօսակցութեան առարկան խիստ մօտ էր քաւոր Պետրոսի սրտին, այդ պատճառով նա այնպէս երկար ձըգեց իր ճառախօսութիւնը: Եւ ես, համոզուած լինելով, որ նա ամէն բանի մէջ իմ բարին է ցանկանում, ընդունեցի նրա առաջարկութիւնը:

- Բայց մէկ դժուարութիւն կայ, ասաց նա:

- Ի՞նչ դժուարութիւն:

- Այդ աղջիկը...:

Նա ցոյց տուեց Նէնէի վրայ, որը դեռ քնած էր:

- Նա ինչո՞վ կարող է արգելք լինել մեզ:

- Ամէն բանով:

- Ես չեմ հասկանում:

(Շար. 96)

(Շար. Ա էջէն)

զարը՝ կռուի մէջ) 303·622 վիրաւոր, նաև 2500 անհետացած զինուոր՝ Վիէթնամ, լաւս թէ ֆամպոճ։ Արժած է 141 միլիառ տոլար ամերիկեան գանձին։ Սայկոն գարձաւ Հօ - Շի - Մինհ, աւերակներու տակ՝ Վիէթնամ «ազատագրուած» է։ Ցեղոյ համայնավարները կ'ուզեն որ հիւսիսը՝ կլէ հարաւը, մէկ միլիոն պաշտօնատար դատախարակչական կայաններ կը ղրկը - ւին, տասը տարի «խաղաղութիւն», այսինքն՝ բախումներ Ձինադիներուն հետ, ֆամպոճի պատերազմ եւ ժողովուրդին աքսորը՝ Պոթ - փիփիները, մէկ միլիոն մեկնած է արդէն, մէկ միլիոն ալ թեկ - նածու է մեկնումի։ Վիէթնամ աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրն է, դանձը պարապ է, մարդ գլուխ տարեկան եկամուտը 125 տոլար է, իսկ խորհրդային օժանդակութիւնը՝ տարեկան 3 միլիառ տոլար։

ԷՎՐԷն բոլորովին կը մերժէ որեւէ ընթացք տալ եւրոպական ճնշումներուն, Թուրքիոյ ժողովրդավարութեան վերադարձի ուղղութեամբ։ Հարաւային Թուրքիա խօսած իր ճառին մէջ, նախագահը այդ ճնշումները կը նկատէ «անկայունացման փորձեր» եւ կը յայտնէ «արտասահմանի այդ պարոններուն», որոնք ջատագով են մահապատիժի վերացման, որ՝ «զինուորական պետական հարուածէն առաջ, օրական միջին հաշուով 20-էն 30 հոգի կը սպաննուէին ահաբեկիչներուն կողմէ»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓԷՍ ԱՊՐԻԼ 16 / 24)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ԽԱՂԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆութպոլի Եւրոպայի Դաշնակցութեան որոշումով, Օգոս. 24էն Սեպ. 7, Խորհ. Միութեան մէջ տեղի կ'ունենան աշխարհի երիտասարդական ախոյենութեան խաղերը։ Նախնական եւ քառորդ աւարտականի խաղերը տեղի կ'ունենան Երեւան, ուր արդէն իսկ կեանքի կոչուած է կազմակերպիչ յանձնախումբ մը։ Այս մրցումներուն կը մասնակցին Իրլանտա, Անգլիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Սպանիա, Քանատա, Մեքսիքա, Ձինաստան, Աւստրալիա, Պրազիլ, Խորհ. Միութիւն եւ այլ երկիրներ։

×

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Բ. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Վերջերս Մոսկուայի «Տինամօ» մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած էր բարեկամական հանդիպում մը Մոսկուայի Մայաքովսքի դրամատիկ թատրոնի եւ «Հայֆիլմ» արուեստանոցի ֆութպոլի խումբերու միջեւ, որ վերջ գըտած էր 1 - 0 արդիւնքով, ի նպաստ Մոսկուացիներու։ Հանդիպումին ստեղծած մթնոլորտէն խանդավառուած երկրորդ մրցում մը տեղի ունեցած է նոյն խումբերուն միջեւ եւ այս անգամ խաղը վերջ գտած է 2 - 2 արդիւնքով։ Ի դէպ, Մոսկուացիներու գլխաւոր մարզիչն է Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտ Սմէն Ջիգարխանեան։

×

«ԿՈՏԱՅՔ» - «ԳՈՒՐԻԱ» ԽԱՂԸ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի մրցումներու չորրորդ հանդրուանին, Աբովեանի «Կոտայք»ը Ապրիլ 19-ին, իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Լանչխութիի «Գուրիա»ն։ Արդիւնքը ծանօթ է (*)։ Աբովեանցիները 0-ի դէմ 4 կէտով փառաւոր յաղթանակ մը տարին։ Գոլերը նշանակած են Սամուէլ Պողոսեան, Արտիւշա Մովսիսեան, Վարուժան Սուքիասեան եւ Ռոմիկ Վարդազարեան։

Խաղէն եառք խումբերուն գլխաւոր մարզիչները իրենց տպաւորութիւնները յայտնած են հանդիպումին մասին։ Այսպէս, «Գուրիա»ի գլխաւոր մարզիչը՝ Շ. Կակաբաձէ ըսած է. «Կոտայքցիները մեզ գերազանցեցին բոլոր օղակներուն մէջ։ Մեր մրցակիցներու առաւելութիւնը ակնյայտ էր թեքնիք եւ թաքթիքի բոլոր ուղ-

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին Տիկին Սիրանոյշ Սարտարեան - Ժամկոչեան 5000 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ 2500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին (տառնալ «Ցառաջ»էն)։

×

Պոլիս մահացած սիրելի զարմուհիին էդիթա Բուէեանի (կինը Պ. Զարեհ Բուէեանի) յիշատակին, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ (տառնալ «Ցառաջ»էն)։

ԱԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մայիս 5, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնս, Վասպուրականի - Ցաղթական հերոսամարտի տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Միութեանս պատուոյ նախագահ՝ Պ. Վարդան Պան - տիկեան 1000 Ֆ., Պօմոնի, Սէն - Ժէռմէ Պուլվառ Օտտոյի եկեղեցւոյ թաղականութիւնները 500-ական Ֆ., Պ. Սամուէլ Ներկարարեան (Մանոսկ) 650 Ֆ., Պ. Ռուբէն Աթոյեան, Պ. Բորիս Մուսաէլեան 500-ական Ֆ., Տիկին Գոհար Գիւլպատեան 300 Ֆ., Պ. Ռուբէն Գիւլվարա Խաչատուրեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան իրենց զաւկին՝ Արայի ամուսնութեան առթիւ 300 Ֆ., Տիկին Նազիկ Բարսեղեան (Վիէն) 200 Ֆ., Տիկին Մայրանոյշ Փանոսեան 150 Ֆ., Պ. Վարդան Օհաննէսեան (Ամերիկա) 25 տոլար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՊՐԻՒՍԷԼ. - Երեւան մահացած Տիկին Արաբսի Պետեւեանի յիշատակին, Ֆելիքս Նարկիզեան ընտանիքը 300 Ֆ. կը նուիրէ իրենց սիրելի «Ցառաջ»ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

tf 1

Կիրակի, Մայիս 5, ժամը 9·30-ին՝ Ա-մէնօրեայ կեանքը Հայաստանի մէջ (1895 - 1925)։

×

antenne 2

Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 13·45ին - *ARMENIENS MALGRE TOUT*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

JOURNÉES POUR LA MUSIQUE

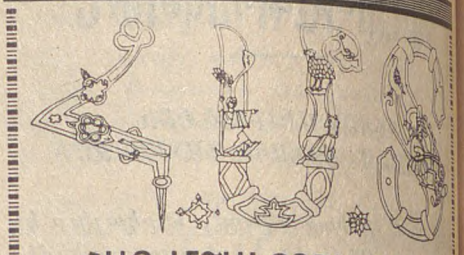
— Vendredi 3 Mai à 21h

Nazareth HAKIMIAN, auteur - compositeur - interprète
— son disque : «NOUR» —
Gisele et Chantal ANDRANIAN, pianistes 4 mains,
— leur disque «Babadjanian, Rachmaninoff . . .» —
MINI - CONCERTS
Participation aux frais

— Samedi 4 Mai à 16h

AUDITION DE MUSIQUE des classes de PIANO - VIOLON - Musique instrumentale arménienne.

Professeurs : Garbis APRIKIAN, Josette YEREMIAN, Jiraïr DER HAROUTIOUNIAN.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 20·30-ին

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Տխմինի Մշակոյթի Տան ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ սրահին մէջ։

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. - Բրաբիոն Տապաղեան, Խաթուն Գուլումճեան, Զատիկ Աբեղայ Աւետիքեան, Վարդան Նաճարեան, Թորոս Սպիտաճեան, Աստուր Թուրլեան, Վարդան Քէշիշեան, Կարօ Գալուստեան, Սարգիս Տօնապետեան։

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. - Մարիա Եամանճեան (սրինգ), Մոնթ Տօնապետեան (սրինգ), Շնորհիկ Նազարեան (ջութակ), Ժան Պէրպէրեան (ջութակ), Սերոբ Տիգրանեան (պանճօ - քլարինէթ), Խաչիկ Դարբինեան (վիլն)։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղ վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Մայիս 4-ին, կէս օրէ վերջ, ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
accueil par Monsieur Berdj
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
GRANDE SALLE DE 80 PERSONNES
Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...
Réservation : 321 - 89 - 60
Parking assuré — Fermé le Lundi

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

" Հաճախիկ գեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն "

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
3
VENDREDI
3 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.955 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.955

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

—×—

Փարիզ՝ պառակտումի պատկեր մը պարզեց, նաեւ զգալի տկարացումը երեմնի այնքան զօրաւոր սենիքալ կեանքին: Արդարեւ, ոչինչ այնքան տպաւորիչ էր քան այն հսկայ ժողանգը որ Նասիոնէն Ռեփիւպլիք կ'առաջնորդէր խանդավառ ամբոխ մը: Այսօր, եթէ նոյնիսկ Աչխատանքի ընդհ· Դաշնակցութիւնը (ՍԷ - ՓԷ - ԹԷ) կը յաջողի ամէնէն մեծ թիւը կազմել, (12 - 15 հազար կը նկատուի, բայց կազմակերպիչներուն համար՝ 50 հազար) չատ հեռու է անցեալի պատկերէն: Այս ժողանգը տեղի կ'ունենար կէսօրէ ետք, առաւօտն ալ, ՍԷ - ԷՖ - ՏԷ - ԹԷ-ն հազիւ 800 հոգի բերած էր իրարու քով, փանթէօն հաւաքոյթի ճեւին տակ եւ 600 ալ Պէրժըրոնի Բանուորական Ուժը:

Նոյն մռայլ պատկերը կը պարզէր զաւառը, ուր թափօր թէ ժողանգ հազիւ քանի մը հազար հոգի կը բերէին իրարու քով: Աչխատաւորական դասուն՝ սիրտը կտրած է այլեւս, թէեւ Բրազուքի «Թեթեւ» սպառնալիք մը կ'ընէ չեչտելով «վախցո՛ղ մրափող ջուրէն»: Ինչպէս միշտ մեծագոյն ժողանգը տեղի ունեցած է Մոսկուա, հակառակ անձրեւին: Վարչատ միջադէպեր եւ բախումներ եղած են ապահովութեան ուժերու եւ Սոլիտարնոսքի ցուցարարներու միջեւ: Իտալիոյ մէջ ալ պատկերը չատ մռայլ եղած է եւ պառակտումը բացայայտ:

×

ՊՈՆ

ճարտարարուեստականացած երկիրներու ժողովը կը բացուէր գերմանական մայրաքաղաքին մէջ, Հինգչաբթի օր եւ բոլորը պարտին ընդունիլ որ հակառակ բոլոր քննադատութեանց եւ ընդդիմութեանց ամէնէն ժողովրդական դէմքը կը մնայ՝ Ռոնալտ Ռեկըն: Ֆրանսայի մէջ իսկ կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց կուտար թէ Ֆրանսացիներու 58%-ը կը համակրի Միացեալ - Նահանգներու Նախագահին: Այս վերաժողովին զուգահեռ, Ռեկընի այցելութիւնը Պիթսպուրկի վերնմանատունը կը չարունակէ ազմուկ հանել: Հրեայ կազմակերպութիւններէն զատ, Մերակոյէն եւս, Ներկայացուցիչներու Տունն ալ անննպատակ քուէ տուաւ, որովհետեւ ԷՍ - ԷՍ-ի 49 վերիմ կայ (ի դէպ, ոմանք՝ 16 - 17 - 18 տարեկան տղաք են), բայց Ռեկըն անդրդուելի մնաց: Իրեն օգնութեան կը հասնի սակայն Հէնրի Քիսինճէր, որու ընտանիքն զոհ գացած է նացիական արկելակայաններու, բայց որ հրապարակաւ յայտարարած է թէ Ռեկըն իրաւունք ունի այդ այցելութիւնը կատարելու:

Ակէ զատ, սակայն չատ ծանր մթնոլորտ մը կը տիրէ Պոնի մէջ, ուր Ռեկընի ժամանումէն քիչ առաջ ալ ահաբեկչական արարքներու առաջքն առնուեցաւ: 12 հազար ոստիկան կազմ ու պատրաստ են:

Վերաժողովին (Միացեալ - Նահանգներ, Քանատա, Ճափոն, Ֆրանսա, արեւմտեան - Գերմանիա, Մեծն - Բրիտա - նիա, Իտալիա) օրակարգին գլխաւոր հարցերն են ամերիկեան ծրագիրը (աստղերու պատերազմը) եւ համաշխարհային տնտեսութեան տագնապը: Տարակարծութիւնները, սակայն, այնքան խոր են, որ հաւանականութիւն չի տեսնուիր որեւէ դրական արդիւնքի յանգելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄՈՎ

ՊՐԻՍԼԻ մէջ ահաբեկչական երկու արարքներու տէր եղած է Աքսիոն Տիրէքթի մասնաճիւղը՝ «Համայնավար կռուող

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ.- «ՊՐԱՒԴԱ» Ի՞ՆՉ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ...

Ծանօթ է, որ Խորհ· Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթը «Պրաւդա», Ապրիլ 24-ին լոյս ընծայած էր յօդուած մը՝ «Դատապարտուած մարդկութեան կողմէ» խորագրով եւ որու հեղինակն էր Երեւանի համալսարանի տեսուչ՝ ակադեմական Սէրգէյ Համբարձումեան: Ըստ երեւոյթին, հարկ էր որ Կորբաչով նախապէս արտօնութիւն առնէր Էվրէնէն եւ որովհետեւ չէ առած, Թուրքիա չատ ու չատ դժգոհ է եւ Անգարա պաշտօնական բողոք ներկայացուցած է Մոսկուայի: Այս առընչութեամբ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին· - կ'ըսուի նախ թէ այս յօդուածով, Խորհ· Միութիւնը ԱՌԱՋԻՆ անգամն է որ յստակ ու բացորոշ կերպով դիրք կը բռնէ եւ նեցուկ կը կանգնի հայկական ցեղասպանութեան մը վերաբերեալ պնդումներուն: Ի դէպ, թարմացնելու համար Թուրքերու յիշողութիւնը, ըսենք որ տասը տարի առաջ ալ, Ապրիլեան 60-ամեակին առթիւ, նոյն «Պրաւդա»ին մէջ, Ապրիլ 24-ին յօդուած մը տորադրած էր ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեան խորագրուած՝ «Ցեղասպանութիւնը»:

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը «ցաւ» յայտնած է որ այս ձեւով, Խորհ· Միութիւնը հայ ահաբեկիչներուն հետ նոյն զուգահեռին վրայ կը դնուի: Յօդուածը, կ'ըսէ նախարարութիւնը, հիմնուած է Թուրքիոյ դէմ սուտ ու անհիմն ամբաստանութիւններու վրայ եւ ցաւալի է որ այդպիսի պնդումներու տեղ կը տրուի խորհրդային պաշտօնաթերթի մը մէջ: Արտաքին նախարարութիւնը դիտել տուած է նաեւ, որ «այսպիսի հրատարակութիւններ նպաստաւոր ծառայութիւն չեն բերեր թուրքեւխորհրդային բարեկամական յարաբերութիւններուն»:

Երա՞նի թէ···:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՉ ԲՈՒՋԻԿԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Գրական Թերթ»ի Ապրիլ 19-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է թարգմանիչ Հրաչ Բուջիկանեան: Ծնած էր 1914-ին՝ Խարբերդ: 1931-ին աւարտած է Պէյրութի Ազեսա - րանական քոլէժը, ապա քանի մը տարի պաշտօնավարած Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանը: 1941-ին ներգաղթած է Հայաստան: Տիրապետելով անգլերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներուն, Հրաչ Բուջիկանեան նուիրուած է թարգմանչական աչխատանքի: Հայերէն թարգմանած է Հոուարտ Ֆասթի «Ազատութեան ճանապարհը», Հարիէթ Պիչըր - Սթոուի «Քեռի Թոմասի խրճիթը», Հերպերթ Ուէլսի «Անտեսանելի մարդը», Պալզաքի «Հովտաշուշանը», Լեւոն - Զաւէն Սիւրմէլեանի «Զեզ եմ դիմում, տիկիններ եւ պարոններ» վէպը եւայլն:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՀ

Ամերիկա ընդունած է հարիւրաւոր հազարաւոր հայ գաղթականներ, որոնք հոն հաստատուելով, ամերիկեան քաղաքացի դարձած են եւ ներկայիս կը կազմեն ամերիկահայութեան մեծ մասը: Ամերիկահայութիւնը, իր կարգին, ունեցած է իր մեծ մտաւորականները, որոնք ամերիկեան հասարակութեան մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ գրականութիւնը, իր կարգին, ունեցած է իր մեծ գրողները, որոնք ամերիկեան գրականութեան մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ մամուլը, իր կարգին, ունեցած է իր մեծ խմբագիրները, որոնք ամերիկեան մամուլի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ գիտնականները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ գիտնականները, որոնք ամերիկեան գիտութեան մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ արուեստագէտները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ արուեստագէտները, որոնք ամերիկեան արուեստի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ մարզիկները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ մարզիկները, որոնք ամերիկեան մարզանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ զինուորները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ զինուորները, որոնք ամերիկեան բանակի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ քաղաքական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ քաղաքական գործիչները, որոնք ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ կրօնական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ կրօնական գործիչները, որոնք ամերիկեան կրօնական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ ընկերային գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ ընկերային գործիչները, որոնք ամերիկեան ընկերային կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ տնտեսական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ տնտեսական գործիչները, որոնք ամերիկեան տնտեսական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ գիտական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ գիտական գործիչները, որոնք ամերիկեան գիտական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ մշակութային գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ մշակութային գործիչները, որոնք ամերիկեան մշակութային կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ հասարակական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ հասարակական գործիչները, որոնք ամերիկեան հասարակական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ կրթական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ կրթական գործիչները, որոնք ամերիկեան կրթական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ առողջապահական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ առողջապահական գործիչները, որոնք ամերիկեան առողջապահական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ սոցիալական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ սոցիալական գործիչները, որոնք ամերիկեան սոցիալական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ մշակութային գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ մշակութային գործիչները, որոնք ամերիկեան մշակութային կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ հասարակական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ հասարակական գործիչները, որոնք ամերիկեան հասարակական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ կրթական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ կրթական գործիչները, որոնք ամերիկեան կրթական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ առողջապահական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ առողջապահական գործիչները, որոնք ամերիկեան առողջապահական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը: Ամերիկահայ սոցիալական գործիչները, իր կարգին, ունեցած են իրենց մեծ սոցիալական գործիչները, որոնք ամերիկեան սոցիալական կեանքի մէջ ունեցած են իրենց յատուկ տեղը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀՕԱՄԵԱԿ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

Հովանաւորութեամբ Նիւ - Եորքի Կիլիկեան Թեմի առաջնորդարանին եւ կազմակերպութեամբ հայ ազգային մարմնին, մասնակցութեամբ քոյր եկեղեցիներու, ազգային միութիւններու եւ կազմակերպութեանց (Հ·Օ·Մ·, Համազգային, Հ·Մ·Ը·Մ·, եւայլն, եւայլն) Ապրիլ 24-28 խիտ տպաւորիչ արարողութիւններ եւ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան դաչնակցային մայրաքաղաքին մէջ Եղեռնի 70-ամեակին առթիւ:

Զորեքչաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 12-ին Ներկայացուցիչներու Տան մէջ պաղօթքով նիստին բացումը կատարեց, Կիլիկեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Արք· Աշճեան: Աղօթքէն ետք ան ոգեկոչեց նահատակները եւ յիշեց Ապրիլեան ողջակիզումը:

Նոյն օրը ժամը 17 - 19, Ներկայացուցչական Տան սրահին մէջ Հայ Ազգ· Մարմինը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, որուն ներկայ եղան բազմաթիւ խորհրդարանականներ, եւ պաշտօնական ներկայացուցիչներ:

Հինգչաբթի օր, երկու պանդոկներու մէջ բացումը կատարուեցաւ ցուցահանդէսներու որոնք կը ներկայացնէին զբաղաւորապէս մշակութային եղեռնը: Իրիկունը Հիլթըն պանդոկին մէջ, զրական երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ· Նուիրուած հայ բանաստեղծութեան: Դասախօսներն էին· - տոքթ· Լինն Փաուլիչի եւ Վահէ Օշական:

Ուրբաթ, ներկայացուեցան զանազան չարժապատկերներ, որոնց կարգին յիշենք առաջին ներկայացումը Ա· Ցովհաննիսեանի «Թէ ինչպէս մօրս ասեղնագործ դաղնոցը կը սփռուի կեանքիս մէջ»ը, «Երկիր եւ Մշակոյթ»ի կողմէ կազմակերպուած էր դասախօսութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առին Արմէն Հախնազարեան եւ Ռիչըրտ Ցովհաննիսեան· Ներկայ եղան նաեւ բազմաթիւ վերապրողներ, որոնք բերին իրենց վկայութիւնները (բոլորն ալ վիճէոյի առնուեցան Զօրեան Հիմնարկին կողմէ)· Այս առընչութեամբ յիշենք որ վերապրողներու զանազան խումբեր եկած էին տարբեր երկիրներէ· Ֆրանսայէն՝ (25 հոգի), Արժանթինէն, Վենեզուէլայէն, Լիբանանէն, Աւստրալիայէն, ԱՄՆ-էն եւ Գանատայէն: Ուրբաթ իրիկուն ալ համերգ մը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ Համազգայինի երգչախումբին եւ Անի պարախումբին:

Շարաթ, Ապրիլ 27-ին սէմինար մը տեղի ունեցաւ նուիրուած 1908 - 1918-ի մեր պատմութեան շրջանին: Նոյն դիւերը 2500 հոգիի մասնակցութեամբ ճաշ մը արուեցաւ «Քոնվէնշըն Սէնթըր»ի մէջ, որու պատուոյ հիւրերէն էր Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Ճորճ Տէօքմէճեան, - որ կը դրէ Լոս - Անճըլըս Թայմզ «ընդունուեցաւ հերոսի մը պէս խիստ տպաւորիչ ճառ մը արտասանելով: Գալիֆորնիոյ կառավարիչը, իր ելոյթին մէջ, չեշտեց թէ ընդունելով հանդերձ որ Թուրքիա զինուրական դինակից մըն է Միացեալ - Նահանգներու, պէտք է դիտնալ նաեւ որ չափահաս ընկերութիւն մը կ'ընդունի անցեալի սխալները: Ամերիկա ըրած է այդ, նոյնը՝ Գերմանիա: Ժամանակը եկած է որ Թուրքիա ընդունի իր դերը Հայերու ցեղասպանութեան մէջ եւ ժամանակն է որ կառավարութիւնը եւ Քոնկրէսը դադրին տեղի տալէ Թրքական ճնշումներուն, ուրանալու համար պատմական պարզ ճշմարտութիւնը»: Ապա, Ճորճ Տէօքմէճեան յիշած է թէ նամակ ղրած է Նախագահ Ռեկընի այս առընչութեամբ, յայտնելով թէ որքան յուսախաբութիւն պատճառած է իր պատասխանը «Հիւրրիյէր»ի, աւելցնելով թէ այն տեսակէտը ըստ որուն ցեղասպանութեան ի յիշատակ ազգ· օրի մը նշանակումը կը քաջալերէ ահաբեկչութիւնը չարզարացուելիր: Նախագահը հեռաձայնով պատասխանած է եւ ըսած թէ զգացումները յիշեալ դէպքերու մասին չեն փոխուած, բայց իր խորհրդատուները մտահոգ են այն ազդեցութեան վրայ, որ նման հռչակում մը կրնայ ունենալ Թուրքիոյ հետ յարաբերութեանց վրայ: Հոն էր նաեւ Շառլ Ազնաւուր որ անդլերէն արտասանեց Ապրիլեան նահատակներուն նուիրուած իր այնքան ծանօթ «Անոնք ինկան» երգը:

Շարաթէն Կիրակի լուսնալիք դիւերը Հսկում կատարուեցաւ Սպիտակ Տան առջեւ, հայ երիտասարդութեան կողմէ: Այս Հսկումին ընթացքին մի առ մի կը յիշուէր անուններն մեր 235 նահատակ մտաւորականներուն եւ ամէն մէկ անունի յիշատակութենէն ետք, երիտասարդ մը կը պատասխանէր «ներկա՛յ»:

Կիրակի, Ապրիլ 28, արարողութիւններ եւ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցան Արլինկթըն դերեզմանատունը: Առաջին այցելութենէ մը ետք զոր· Փէրշինկի դերեզմանին, ուր ծաղկեպսակներ դրուեցան, ծաղկեպսակներ զետեղուեցան նաեւ Ֆորթ տ'Սոկոնի յուշարձանին առջեւ (Ֆրանսայի այս շրջանին մէջ Ա· աչխարհամարտին ինկած են ամերիկացի բազմաթիւ զինուորներ)· Այս միջոցին տեղի կ'ունենար ծաղկեպսակներու զետեղում, ծաղկեպսակ կը զետեղէր նաեւ Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկ մը՝ Պ· Օգսէն Խարբուլեան: Ապա տնկուեցան երեք ծառեր, հողին խառնելով Սարգսեան պատէն, Բաշ Աբարանէն եւ Ղարա Քիլիսայէն բերուած հող: Ցետոյ բացումը կատարուեցաւ յուշաքարի մը, նուիրուած Արկոնին եւ Արարայի զոհերուն: Մեծ Սմիթսոնեան թանգարանին մէջ է, ուր հաւաքուած էին 6000 հոգի, որ կը սկսէր ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Ժամը 11-ին արարողութիւն կը կատարէր Մեսրոպ Արք·, ուր քոյր եկեղեցիներու մասնակցութեամբ, 35 հոգեւորականներու հետ: Խօսք կ'առնէին ամերիկեան Քոնկրէսի անդամ Զարլզ Փաչայեան, Միացեալ - Նահանգներու Պոլսոյ նախկին դեսպան՝ Մորկընթաուի Թոռը եւ տոքթ· Հրաչ Աբրահամեան· Հանդիսավարն էր Մայքըլ Քըրմոյեան, գեղարուեստական բաժինը կ'ապահովէր Թրոնթոյի համազգայինի երգչախումբը, ազգ· զանազան երգերով, նաեւ Ժապ Ցակոբեանի «Ցաղթերդ Ապրիլեան» քերթուածը խտակար Ցովհաննիսեանի երաժշտութեամբ: Հանդիսութիւնը կը փակէր Մեսրոպ Արք·, փակելով նաեւ Ուաչինկթընի մէջ Ապրիլեան 70-րդ ոգեկոչումին առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկներու խիտ տպաւորիչ այս չարքը:

ՃԱՏՐԱԿ

Գարպով - Գասպարով Բ· հանդիպումը կրնայ Մարտէյլ տեղի ունենալ, ըստ վերջին լուրերուն: Ծանօթ է որ խաղը, որ համաշխարհային ախոյենութեան համար էր, ընդհատուեցաւ բաւական իրարանցում առեղծելով, երբ աչխարհի ախոյեանը կը յաղթէր 5 - 3: Ցետագային, որոչուեցաւ որ երկրորդ հանդիպում մը կազմակերպուի Սեպտեմբերին: Այս առընչութեամբ, Մարտէյլի մասին կը խօսուի, որովհետեւ Ֆրանսայի երկրորդ քաղաքը նիւթական առաւելագոյն (1,6 միլիոն Ֆրանք) առաջարկը ըրած է հիւրասիրելու համար մրցակիցները:

«ԳԱՐՈՒՆ» ԳԱՌԶՈՒԻ ՀԵՏ

ԿԱՐԵՒՈՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՋԱՅՆԻՆ ՀԱԻԱՏԱՐԻՄ ՄՆԱԼՆ Է

«Այն վարագոյրին վրայ, որ մեզ կը բաժնէ հանդերձեալ աշխարհէն, - ըսեր էին Գառզուին, ղեկարուեստից ակազեմիայի ընտրութեան միջոցին - դուք դրծած էք թախիծ եւ յուսահատութիւն, յոյսի տեսիլքներ ու խորհրդանշական կերպարանքներ, որոնք միանալով կը ստեղծեն երջանիկ ու երջանկացնող աշխարհ մը՝ Գառզուի աշխարհը:

Դուք զայն տեղաւորած էք իրականութեան ու երազանքի, կեանքի ու մահուան միջեւ...»:

Այո, այդ դծանկարիչը Գառնիկ Զուլումեանն է. Գառզուն, ինչպէս կը ճանչնայ աշխարհը: Քիչ եւոք ես պիտի տեսնեմ զինքը: «Իրիկուան եկուր, որ ազատ խօսինք», - ըսաւ ինծի, որովհետեւ մինչ այդ տարբեր օրերու, տարբեր ժամերու մեր զրոյցները սկսած են ու ... չեն ստացած: Մեզ ընդհատած են նկարիչին հրու ու արուեստաբաններու այցելութիւնները, երկրպագուներու ծաղկեփունջերը, հայրենակիցներու ողջագուրումները՝ յուշերու ծուատած, բայց անխուսափելի յորձանքներով: Այլ կերպ կ'երեւի կարելի ալ չէր: Զէ՞ որ Հայաստան եկեր է մեր ժամանակին այն բացառիկ նկարիչներէն մէկը, որ արուեստի մէջ կրցած է ստեղծել իր ոճը, իր ուրոյն, անկրկնելի աշխարհը...:

Հիւրանոցի միջանցքին մէջ ան յայտնուեցաւ ճիշդ ժամուն, նոյնիսկ մեր ժամադրութենէն քանի մը վայրկեան առաջ: Հակառակ որ արդէն եօթանասունըեօթը տարեկան է, զարմանալի եռանդ ունի, քալուածքին, շարժումներուն մէջ անսահման կենսասիրութիւն կայ: Գառզուի այս յատկանիշը թերեւս առաջին նկատողը եղած է Շ. Շահնուրը՝ չ՞ա տարիներ առաջ: Ան կը գրէ.

«Գառնիկին հետ հանդիպումներ ունեցած եմ Մոնփառնասի սրճարանը, երբ ես դեռ «ըլթուչէօռ» էի: Ան ինծի կը նմանէր՝ թեթեւսոտն էր, կուզար, բաժակ մը կը խմէր, արագ խօսակցութիւն մը՝ ու կը բաժնուէինք»:

Հայաստանի մէջ սակայն, Գառզուն նաեւ չատ երջանիկ է եւ չի ծածկեր այդ:

Ծոր. Միութեան Նկարիչներու Միութեան մեծ սրահին մէջ անոր անհատական ցուցահանդէսը փայլուն յաջողութիւն ունեցած է, մեծ արուեստաբաններ զայն դասած են համաշխարհային գեղանկարչութեան ամէնէն ակնառու դէմքերու շարքին: Մոսկուա գտնուելու այդ առիթը օգտագործելով, Գառզուն քանի մը օրով եկած է Հայաստան ու անմիջապէս շրջապատուած հայրենակիցներու սրտաբաց, բացառիկ ջերմ ու անկեղծ ընդունելութեամբ: Նկարիչը ընդունած, հետը մտերիմ զրոյց ունեցած են Հայաստանի Կոմկուսի կենտկոմի Ա. քարտուղար Կ. Դէմիրճեանը, Նախարարաց Ծորհուրդի նախագահ Ֆ. Սարգսեանը. մեծարանքի երեկոյթին ընթացքին անոր հանդիսաւոր կերպով սրրուած է Մ. Սարեան մրցանակը:

Գառզուն, որ տասնէ աւելի միջազգային համբաւաւոր մրցանակներ ու պատուանշաններ ունի, լամբակին փակցուցած է միայն Մ. Սարեանի յուշամեռալը եւ զայն կ'ուզէ յաճախ. ըստ երեւոյթին չատ հպարտ է:

Ճաշասենեակին մէջ ան կը ներկայացնէ սեղանակիցները: Ծովինը կինն է՝ Նան Գառզուն, միշտ լուռ ու ժպտուն, աչքերուն մէջ անըմբռնելի տխրութիւն: Դէմ դիմաց նստած են Ֆոթէ զոյգը:

- Աս ալ այսպէս, - իր պարտականութիւնը կատարած մարդու զոհունակութեամբ ձեռքերը իրար չփեց Գառզուն ու մօտ քաշեց թէյի դաւաթը:

Բայց աչքս ղրան կողմն է, արդէն կը վախնամ անակնկալ այցելուներէ:

- Դուք ինծի կ'ուզէիք ընտանեկան զաղտնիք մը պատմել, կ'ըսեմ կամաց մը, քանի մը անգամ սկսաք, չկրցաք աւարտել:

- Այո՛, այո՛, - կ'աչխուժանայ Գառզուն, - հիմա ամէնքն ալ մեռած են, կրնամ հանգիստ խիղճով պատմել:

Ու թէյէն ումպ մը առնելով, միայն իրեն յատուկ, Գալուստեան վարժարանէն սորված հիւթեղ արեւմտահայերէնով կը նկարագրէ, թէ Տիգրանակերտի մէջ ինչպէս իր մօրը՝ Հայկանոյշ Թաշճեանի եւ հօրը՝ Յարութիւն Զուլումեանի միջեւ մինչ այդ չլսուած - չտեսնուած, բուռն սէր մը ծնած է: Բայց աղջկան ծնողքները ամուսնութեան մասին լսել անգամ չեն ուզեր: Անոնց ընտանիքը քաղաքին մէջ բարձր դիրքի տէր է: Գառզուին մայրական պապը անուանի ճարտարապետ է եղեր, նոյնիսկ եկեղեցի կառուցեր է: Անշուշտ երիտասարդ զոյգը կարեւորութիւն չէ տուած ընտանեկան այդ անհամապատասխանութեան: Սիրոյ համար ի՞նչ անհամապատասխանութիւն: Ու երբ անոնք կը զգան թէ ծնողքներու արզելքներն ու քաղաքացիներու բամբասանքները կը խըտանան, կը փախչին Հալէպ, հոն կ'ամուսնանան:

Այդ դէպքը այնպէս խոր տպաւորութիւն կը գործէ Տիգրանակերտի հայութեան վրայ, որ աշուղները կը սկսին երգեր յօրինել Հայկանոյշի ու Յարութիւնի սիրոյ մասին: Այդպէս, Գառզուն կը ծնի Հալէպ:

- Հայրս պապ էլ ֆարաժ հրապարակին վրայ լուսանկարչատուն ունէր, կարօտով յիշեց ան: Արուեստի առաջին գործը, որ տեսած եմ, հոն կախուած «Մայր Հայաստան» նկարը եղած է: Ժամերով կը նայէի ու չէի հասկնար թէ ինչու այդ հայ աղջիկը միշտ տխուր է: Ցետոյ կամաց կամաց ծէր - Զօրէն փախած տարագիրները Հալէպ հասան ու պատմեցին իրենց տեսածները: Մէկ անգամ ալ չեմ դիտեր ինչու, լուսանկարչատան ճիշդ դիմացը, հրապարակի վրայ հայ երիտասարդներ կախեցին:

Կ'անցնին տարիներ, ու արդէն ծանօթ նկարիչ զարճած Գառզուն այսպէս կը բացատրէ իր գծանկարներուն յատուկ մելամաղձոտութիւնը:

Հակառակ փափաքիս, զիս անընդհատ կերպով կը հետապնդեն ամայացած հողի տեսարաններ: Ատոնք տաք երեւակայութեան, ոճական որոնումներու արդիւնք չեն: Ես ճշմարիտ կերպով կը գծեմ այն, ինչ որ կը տեսնեմ ու կը զգամ, ինչով որ լեցուն է զործս. դաշտը լքուած դիւզատնտեսական գործիքներ, հրանօթներու բեկորներ ու կործանած վիլաներ: Ըստ երեւոյթին այդ բոլորը արդիւնք են իմ մանկական յիշողութիւններուն, պատերազմին ու տեղահանութեան»:

- Ձեր հարազատները վերջ ի վերջոյ հաշտուեցա՞ն հայրիկիդ ու մայրիկիդ ամուսնութեան հետ:

- Ո՞վ ողջ մնաց, որ հաշտուի: Ամէնքն ալ ջարդուեցան: Զէ՛, մեծ - մայրիկիս, մօրեղբայրներս կային, հրաշքով մը փըրկուած էին: Երբ հայրս մահացաւ, եկան մեզ Եգիպտոս տարին: Ես հոն աւարտեցի Գալուստեան վարժարանը եւ հինդ հայ ընկերներու հետ որպէս Եղիայեան կրթաթոշակի սան, Փարիզ ղրկուեցայ:

Ֆրանսացիները լուռ մտիկ կ'ընեն մեզ եւ մեր չարժումներէն, դէմքի արտայայտութիւններէն կը փորձէին հասկնալ թէ ինչի մասին կը խօսինք: Գառզուն կը ժպտի, մեղաւոր՝ կը բռնէ կնոջ ձեռքը ու կը չարունակէ ֆրանսերէնով: Բայց տիկին Նանը ըստ երեւոյթին ոչ այնքան ամուսնին խօսակցութեամբ հետաքրքըրուած է որքան մտահոգուած որ ան լաւ չուտեր: Աւելի ճիշդ չուտեր: Ու աննկատ կերպով, առանց զգացնելու, անոր ափսէին մէջ կը դնէ կարագ - հացի փոքրիկ պատառիկները, կը տաքցնէ թէյը:

- Իսկ ինչպէ՞ս եղաւ որ Փարիզ ճարտարապետական դպրոց ընդունուեցաք, դեռ որոշած չէի՞ք նկարիչ դառնալ:

- Որոշած էի, ինչպէ՞ս չէ. - ֆրանսական արագախօսութեամբ կ'ըսէ Գառզուն, - սակայն եղիայեան կրթաթոշակի կանոնադրութիւնը մեզի իրաւունք չէր տար նկարչական դպրոց յաճախելու: Բայց ես ճարը գտած էի: Անմիջապէս որ կ'ազատէի դասերէն, կ'երթայի «Կռանտ - Շօմիէռ» կերպարուեստի արուեստանոցը:

Գառզուի բարեկամները ճիշդ է, բժիշկ են, բայց ըստ երեւոյթին չատ լաւ պիտէն, կը սիրեն անոր արուեստը: Երեւի ատոր համար այդքան մտերիմ են:

- Գառզուի ուժը հոն է, - ներողութիւն խնդրելով կը միջամտէ Ժան Քոթէն, - որ ան կրցաւ նկարիչի իր «ես»ը, արուեստը ընդունելի դարձնել, անուն հանել համաշխարհային նկարչութեան մայրաքաղաքին մէջ:

- Ճիշդ է, - կը յիշէ տիկին Նանը, - Փարիզի մէջ, պատերազմէն առաջ չաբաթական 75 ցուցահանդէս կը բացուէր, ամէն օր ոճ մը, ուղղութիւն մը կը ստեղծուէր: Ես ալ չեմ հասկնար, ինչպէս ժանը կրցաւ պրծիլ այդ յորձանքէն:

- Ուրեմն մոռցե՞ր ես, - տխուր կը ժպտի Գառզուն - օր ու գիշեր պահածոյի տուփեր, ծանուցումներ կը նկարէի որ ապրինք:

Թերթերու մէջ ամէնէն աւելի ինձմէ ծաղրանկարներ կը տպէին: Ահա այդ չրջանին էր, աւելի ճիշդը 1933-ին որ ես հիթլէրի չարժը նկարեցի: Կ'երեւակայէ՞ք, «Քոմէտի» երգիծաթերթը տպեց:

Գառզու չէ՛ պատմեր թէ տարիներ չարունակ ի՛նչ չանք, ի՛նչ լարուած կեցուածք պահանջած է իրմէ Փարիզի Թուհուրհին մէջ սեփական դէմքը, նպատակը չկորսնցնելու կամքը:

Անշուշտ, սկիզբի չրջանին ան նոյնպէս տարուած է թէ՛ վերացական ուղղութիւններով, թէ՛ դերիրապաշտութեամբ, բայց ի վերջոյ յայտնագործած է դիծը, ի՛ր դիծը եւ զգացած որ անով ամէնէն լաւ կերպով կ'արտայայտէ միտքերը, զգացումները, այն ամէնը, ինչ որ կ'ուզէ ըսել մարդոց: Իսկ ի՞նչ կ'ուզէ ըսել Գառզուն, նկարէ նկար փոխադրուող իր առարկայ - խորհրդանիշներով՝ աւերուած քաղաք, անառադաստ նաւակ, խանձած դաշտ, էլեկտրասիւն, բոլորն ալ հազիւ նչմարելի, աւելի չատ զգացական տագնապ ու մտահոգութիւն կ'արտայայտեն:

«Ես կը հիանամ մեր գարաչրջանի յայտնաբերումներուն, - ինքն իրեն փորձեր է բացատրել նկարիչը, - բայց անոնք կը վախցնեն զիս: Մեքենան չփոխեց մարդուն ճակատագիրը: Ես հաստատ համոզուած եմ որ բնութենէն հեռանալով, կը հեռանանք ճշմարտութենէն: Տարբերութիւն գոյութիւն ունի հոգիին եւ նիւթին միջեւ...»:

Ահա՛ թէ ուրկէ կը ծագի Գառզուի տագնապը: Ան կը վախնայ որ նիւթը կը տիրէ հոգիին, եւ այդ կը դիմազրկէ, կը նսեմացնէ մարդը, կը մեկուսացնէ բնութենէն: Առաջին, երկրորդ համաչխարհային պատերազմներուն արհաւիրքը, տեղահանութեան ոճրագործութիւնը տեսած արուեստագէտը կրնա՛յ ունենալ նման տագնապ: Այնուամենայնիւ, Գառզուի գծանկարները ողբերգական չեն: Թախծոտ են, բայց ոչ ողբերգական:

«Այո՛, մահը միշտ ներկայ է, բայց արուեստագէտին ուժը գարունը գովերգելու մէջ է»:

Նկարիչի այս հաւատամքը ակնյայտ է իւրաքանչիւր աշխատանքի մէջ: Ճիշդ է, անոր գծած սենեակները վանդակներ կը յիշեցնեն եւ կը ճնշեն դիտողին, բայց չէ՞ որ այնտեղէն յաճախ մեղի կը նայի կինը: Կին, որ դժուար է ըսել, եգիպտական թագուհի՞ է, յունական աստուա՞ծ, իտալական պչրուհի՞: Աւելի ճիշդ, ան իւրաքանչիւր ազգութեան գեղեցկութենէն մասնիկ մը ունի: Այդ կին - խորհրդանշանը, որուն ձեռքը յաճախ ծաղիկ կամ դափնեճիւղ կայ, միշտ կիսադէմով ուղղուած է դէպի կատարին մէկ անկիւնը հազիւ նչմարուող դուռը կամ պատուհանը:

Գառզուական բոլոր սենեակները դուռ կամ պատուհան ունին, ուրկէ անտեսանելի լոյս կը թափանցէ: Նշանակում է, որքան ալ երկաթէ մեքենաներն ու մահաբեր զէնքերը աշխարհին տիրել ուզեն, գեղեցկութիւնը կը յաղթէ, գեղեցկութիւնը միշտ եղած է ու գոյութիւն կ'ունենայ: Անհրաժեշտ է միայն, որ մարդ աւելի յաճախ հայեացքը ուղղէ դէպի բնութիւնը, ուր ամէն բան ներդաշնակ է, աւելի յաճախ մտքով տեղափոխուի երազանքի ջինջ ու լուսաւոր աշխարհը:

- Ձեր ըսածը ճիշդ ձեւով իւրացուցի՞ն, դիւրութեամբ հասկնալի դարճա՞ւ Փարիզցիներուն:

- Ի հարկէ՝ չէ: Ես ակադեմական ոճով նկարիչ մըն եմ եւ չատ հասկնալի է որ սկզբնական չրջանին չատերը զիս հինցած, ուշացած կը համարէին: Բայց ես ձեռքս մատիտ առած չէի մարդիկը չայցընելու համար: Միշտ կրկնած եմ, որ ժամանակակից չատ մը նկարիչներու ողբերգութիւնը աստուածներու հասասարիլ ուզելու ահաւոր յանգնութեան մէջ է: Ես իմ ըսելիքս ունիմ եւ պիտի ըսեմ ի՛մ ձեւով: Կարեւորը սեփական «ես»ին չդաւանելը, ներքին ձայնին միշտ հաւատարիմ մնալն է:

Թերեւս Գառզուն իրաւացի է: Թերեւս նկարչական տարբեր ուղղութիւններու չլոզ աղմուկին մէջ փարիզցին ուշացումով լսեց անոր ձայնը, ուշ յայտնագործեց անոր բանաստեղծական, եթերային ու երազային աշխարհը:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՒԱՏՔ ԹԷ ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

—×—

Մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի կրօնական մոլեռանդութիւնը. մինչեւ ե՞րբ մարդկութիւնը պիտի չարունակէ մասնատուիլ, թշնամանալ ու չարդուիլ կրօնական կամ պարզապէս ծիսական տարբերութիւններու պատճառով. մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնին փանաթիզմի դործած աւերները, ատելութեան եւ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումը, եւ մանաւանդ անհատական ջարդերը, այս քաոսներդող դարերջաւորութեան: Կարծես մինչեւ հաւատաքննական սարսափներն ալ որ կը վերսկսին եւ հետզհետէ կը տարածուին այլազան ազանդներով «հարուստ» Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելեան երկիրներու եւ Ափրիկէի մէջ: Ամէն օր կոտրածի եւ կեղեքումի լուրեր կը հասնին այդ կողմերէն:

Իսկ այս կո՛ղմն ալ աչխարհի: Եթէ իրականան բացառութիւն համարինք, Քրիստոնէութիւնը առ այժմ դուրս կը մնայ զանազանական պայքարներէ եւ միահամանութեան փորձեր կ'ըլլան Վատիկան ք. ժ. ղովէն ի վեր, սակայն, կասկած չկայ որ այս կողմն ալ որոշ չափով վարակուած է մոլեռանդութեան ախտէն, եւ խստաբոլոր դաւանութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր կրօնական պատուիրանները վերահաստատման չարժում մը գոյութիւն ունի այս վերջին տարիներուն, որ խարսխանութիւն սերմանելով, կրնայ թունաւորել մթնոլորտը ի վերջոյ քայքայել բազմադաւան ազգութեան միահամանութիւնը: Գալով Ծոր. Բրանհամի, հոս եւս խլրտուն փոքրամասնութիւն մը առիթի կը սպասէ: Գաղնիի մը չէ թէ Լը Փէն իր յաջողութիւնը մեծապէս կը պարտի խոստակրօն հաւատացեալներու, որոնք ինչպէս կոիթերի ուրիչներ, մահմետականներու յարձակումը, այսինքն կրօնական տարբերութիւնը, երկրի միահամանութեան ճակատագրական վտանգը կը նկատեն մօտ ապագային համար: Աւտնց կողքին կայ ուրիշ չուշա բնակչութեան հսկայ զանգուածներ, որու մտայնութեան հաւատարակչութիւնը կրնայ խախտիլ մէկ օրէն միւս պարագաներու բերումով, եւ մղել զանոնք ծայրայեղութեան, որուան ըլլալով նախ կայ ընկերութեան կենցաղի, եւ մայ նութիւններու արագընթաց փոփոխութիւնը, մէկ սերունդէն միւսը:

Իրաւ է որ ներկայ ապրելակերպը, տնտեսութեան բարօրութեան կողքին - այն ալ ո՛չ բոլորին համար - ոչ մի բան կը բերէ մարդոց հոգեկան սնունդի կամ դոհացման՝ հետեւաբար այսօր, փիլիսոփաներու եւ ամէն տեսակ իզմներու յետահաւատական ձախողութենէն եաք, ուրիշ օրէ աւելի կղզիացած անհատը - հաւատացեալ կամ ոչ - կը մղուի յետադարձ մը կատարելու դէպի աւանդական չափանիշ բարքերը, եւ հոգեկանին եւ բնազանցականին մէջ փնտռելու մարդկային կեանքին իմաստ եւ նպատակ: Գաղնիի հաւատարակչութիւնը, եւ հոգեկանութեան հաւատարակչութիւնը, որ վտանգ կը սպառնայ, որովհետեւ անխուսափելի կերպով կ'իյնայ մոլեռանդութեան ախտին, եւ ամբոխավարներու տիրապետութեան տակ:

Այսօր, կրօնական մոլեռանդութեան պատճառով Հնդկաստան, Սրի - Լանգա, Փիլիպպեան կղզիները եւ այլուր գետին կից ժողովուրդներ գիրար կը յօդոտեն, Իրանի փաթթոցասուրները յաւիտենական դրախտի խոստումով, հազարաւոր պատանիներ ռազմաճակատ կ'ուղարկեն ոգեւորիչ ջակիզումի: Անդին Լիբանան մարդիկ անհետեւութեան գազաթնակէտին հա-

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ած՝ ազգակից ու ցեղակից համայնքներ պիտի կը կոտորեն պարզապէս դաւա - նանքի տարբերութեան համար, եւ այս թշնամութիւնը չատ աւելի մնայուն ու զարհուրելի է քան թէ զարաւոր ազգային թշնամութիւնը, որ ի վերջոյ կրնայ բա - րեկամութեան վերածուիլ, ինչպէս Ֆրան - սայի եւ Գերմանիոյ, պարագային, բայց երբէ՛ք երբ խնդիրը կը վերաբերի կրօնա - կան թշնամութեան, որ հազարաւոր տա - րիներէ ի վեր, իսկական պատուհաս մը եղած է եւ կը չարունակէ ըլլալ մարդ - կութեան դէմքուն, պարզապէս, մոլե - ռանդութեան տենդէն վարակուած մար - դոց՝ ճշմարիտ եւ ուղղափառ հաւատքի միակ ատենադպահը ըլլալու յաւակնու - թեան, եւ դերիշխանական ձգտումներուն պատճառով։

Եթէ փաստել պէտք ըլլայ այս իրողու - թիւնը, ահաւասիկ նոր օրինակ մը եւս որ հրապարակ կը դրուի այս օրերս, այս անգամ Փաքիստան, ուր չորս միլիոն Քահանիներ՝ որոնք Սիւննի մահմետական ըլլալով հանդերձ, կ՚եր - կրպագեն Ահմատ անունով «մեսիայի» մը, որ յայտնուեր է 1890ին եւ աշխարհ ի - ջեր 52 տարեկանին զանոնք փրկելու հա - մար...։ Աստնք ուրիշ տաբօրինակութիւն մըն ալ ունին, կ՚ըսեն թէ Քրիստոս խա - չին վրայ չէ մեռած, այլ՝ 120 տարեկա - նին, Հնդկաստանի մէկ անկիւնը իր ըն - տանիքին ծոցին մէջ։ Ի՞նչ ասած, հա - ւատքը սահման չունի, թող հաւատան, բայց եկուր տես որ, մեզի չատ ծանօթ տիրահռչակ փաթթոցաւոր մոլլանե - րուն համար, այս հերետիկոսները հրէ - յական արարածներ են որ պէտք է մաք - րագործել անխնայ, մեծ թէ պզտիկ եւ այսպէս, պարբերաբար մոլեռանդ խու - ժանը ատոնց մզկիթները կը քանդէ, կը թալանէ եւ ի հարկին կը ջարդէ զանոնք, իբրեւ ... Սիոնիզմի եւ ամերիկեան աշ - խարհակալութեան ծախուած անհաւատ գաւաններ։ այս բոլորը պարզապէս գաւանական փոքրիկ տարբերութեան մը համար։ Արդ Պեհուէթիւնը, փոխանակ պաշտպանելու զանոնք, կը հետեւի մոլ - լաներու քարոզութեան անօրէն հռչակե - լով այս համայնքի անդամները, որոնք պատմական որեւէ գործօնութեան առ - թիւ պարտաւոր են ուրանալ իրենց հա - ւատքը եւ ընդունիլ սիւննի հաւատքի ուղղափառութիւնը եւ Մուհամմեդի միակ եւ վերջնական մարգարէութիւնը։ Բնա - կանաբար, այս Քահանիներն ալ իրենց կարգին մոլեռանդներ են, զոհ արկածա - խնդիր «մեսիայի» մը քարոզութեան եւ կը նախընտրեն հալածանքն ու կեղեքու - մը, քան թէ իրենց հաւատքի նոյնիսկ մէկ փոքրիկ ուրացումը...։ Եւ այսպէս չքնաղակը կը փակուի։ Մոլեռանդութիւ - նը՝ այս յաւիտենական անէծքը, կը չա - րունակ տնօրինել միլիոնաւոր մարդոց կեանքն ու մահը, երբ ինչ բնական բան մըն է թոյլ տալ որ ամէն ոք իր հոգեկան կամ արտաքնական էութեան համա - ձայն, հաւատայ կամ չհաւատայ եւ կամ եթէ ուզէ երկրպագէ Մոլոքսին, Քրիստո - սին, Մուհամմէդին, Բուտտային, եւ կամ, ո՛չ մէկուն...։

Գ. Տ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՆԻՍ

ՆԻՍ. - («Յառաջ»). - Մեծ եղեռնի 70-ամեակը առաւել մեծ չուքով, յիշատակուեցաւ մեր փոքր թիւ ներկայացնող գաղութին կողմէ։

Առաջին յիշատակելի կէտը, - ինչպէս նախորդող տարիներուն, այս անգամ եւս Նիսի, Քաննի, ուրեմն չրջակայքի բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն, հաւաքականութիւննե - րուն ներկայացուցիչներով կեանքի կոչ - ուած Միացեալ մարմինն էր, որ յաջին մանրամասնութեամբ, կանոնաւոր եւ բծախնդիր ձեւով ու լրջութեամբ նախա - ձեռնեց եղեռնի ոգեկոչումին։

Արդէն, երեքչաբթի օր, Ապրիլ 23-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, Հըս - կումի արարողութիւն տեղի ունեցաւ, չրջանիս հոգեւոր հովիւ՝ Տարօն Ծ. վրդ. Ճէրէճեանի գլխաւորութեամբ։ Հոգե - պարար պահեր՝ արեւմտահայն սկսեալ։ Եկեղեցիին երկու ծայրամասերուն, (Փը - րանսերէն) երիզներ՝ սեւ - ճերմակ, կը յուչէին այդ եւ յաջորդ օր հոգեհանդըս - եան պաշտօնին ներկայ եղողներուն, ա - ղօթքին խորհուրդը։

Այս տարի աւելի հեռուէն՝ Մերիմիէն պանդոկի, Փրոմընատ ան ղ՚Անկլէ, ծայ - րէն կազմուեցաւ լուռ տողանցքին թա - փօրը։ Կարգը կանոնաւորող - հսկիչ ա - պահովութեան ոստիկանական, ինչպէս նաեւ կազմակերպիչ մարմնին երիտա - սարդ անդամներուն ցուցմունքներով, թափօրը չարժեցաւ դէպի Մեռելներու Յուչարձանը։ Առջեւէն Հայ Նախկին Ռազմիկներ եւ Դիմադրականներ, իրենց դրօշակներով, ապա մեր միւբեայ դպրո - ցին մանկիկները, եւ, ատոնց եռեւ երեք հարիւրէ աւելի ազգայիններ՝ տար - բեր սերունդներու պատկանողներ՝ ալե - ւոր, միջին, նորահաս երիտասարդ - ներ։

Երեք մեծադիր - Ֆրանսատառ պաս - տառներ՝ ցցուն եւ արտայայտիչ։ Չենք մոռնար մեր մէկ ու կէս միլիոն հայ նա - հատակները՝ ջարդուած Թուրքերու կողմէ 1915 Ապրիլ 24-ին։ Ազգային սուգ՝ 70-րդ տարեդարձ Ի. դարու ա - ռաջին ցեղասպանութեան։ Զորբորդ սե - րունդը ազատեալներուն, - Հայկական Ցեղասպանութեան, - չի մոռնար իր նա - հատակները։ Իսկ ամբողջ լուռ երթին, մայթերուն երկու կողմերը՝ կառքեր վա - րողներու եւ երթեւեկողներու տեւական կերպով բաժնուեցան, երիտասարդներու կողմէ, (Ֆրանսերէն) թռուցիկներ՝ ժո - ղովուրդներու Մնայուն Դատարանին Թուրքիոյ ուղղուած ամբաստանագիրը՝ 1915-ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը անվիճելի իրողութիւն նկատող։ Պա - հանջելով որ Թուրքիա ընդունի զայն, առանց այլեւայլի, յերիւրածոյ պատ - րուակներ հրապարակ չդնելով։ Ջմերժէ։ Չուրանայ կատարուած իրողութիւնը։

Մեռեալներու Յուչարձանին առջեւ մէկ - տեղուած երկիւղած բազմութիւնը չորս - հարիւրի հասնող, նախօրօք հոն հաւաք - ուածներով, փողերգին հնչիւնին տակ մէկ վայրկեան լռութիւն պահեց։ Ծաղ - կեպատկներ զետեղուեցան քաղաքապե - տարանին եւ երեսփոխան - քաղաքապետ՝ Ժաք Մէտըսէնի անունով, - ի դէպ 70-ամեակը կը վայելէր անոր բարձր հովա - նաւորութիւնը, նախորդ տարիներուն նոյնպէս, - ինչպէս նաեւ գաղութիս ազդ. մարմնին եւ միութիւններուն կողմէ, ան - խտիր։

Հուսկ, ուրեմն՝ աղօթք Տարօն Ծ. վար - դապետի կողմէ։

Տողանցքին եւ ծաղկեպսակներու զետե - դումին մասնակցեցան նաեւ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ, - Ժ. Քալզա՝ ներ - կայացուցիչը երեսփոխան - քաղաքապե - տին, երեսփոխան՝ Հ. Քոլոնա, Շ. Լըման, ընդհ. խորհրդատու, Ֆրանսա - կան չարք մը կուսակցութիւններու ներ - կայացուցիչներ եւ ուրիշներ։ Զանց կ՚առ - նենք երկու տասնեակի հասնող անուն - ներու ցանկը՝ ամփոփելու համար։

Այլ տարիներու նման, կազմակերպիչ մարմնին անունով (Ֆրանսերէն) կարճ խօսքերով Ժ. Ղազարեան ընդգծեց իմաս - տը այս համախմբումին։ Ըսաւ, - Թէ երբէք չենք կրնար մոռնալ այս ողջա - կիզումը եւ կը պայքարինք մեր իրա - ւունքներուն վերահաստատումին հա - մար։

Ապա ժողովուրդը խմբուեցաւ եկեղեցի։ Հոգեհանգստեան պաշտօնին քարոզեց Հոգեւոր Հովիւը։ Այս առթիւ կոչ ըրաւ ներկաներուն, որպէսզի միասնական ո - գիով՝ Սփիւռք - Հայրենիք, ամէնուր, միասին ներկայանանք աշխարհին եւ մեր միակ Թշնամիին՝ Թուրքիոյ դէմ։ Մեր ազգային իրաւունքները պաշտպանելու եւ զանոնք իրականացնելու համար։

Նիսի եւ չրջակայքի Հայոց կրօն. Ըն - կերակցութեան վարչութեան կազմակեր - պած հոգեճաշով, Օշական սրահը, վերջ գտաւ 70-ամեակի յիշատակութիւնը։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՂԱՒԻԹԷ ԳԱՂԱՒԱՐ

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միու - թեան սրահին մէջ, Ապրիլ 17-ին, տեղի ունեցած է զեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ երեք երգիչներու՝ Ժաքլին Եաղուպօղլուի, Տիրան Լոքմա - կէօզեանի եւ Սեւան Շէնճեանի, որոնք մեկնաբանած են գործեր Շուպէրթէ, Կունոյէ, Հենտըլէ, Պէթհովէնէ, Մոցար - թէ, Շումանէ, Պրամսէ, Ռոսինիէ, Վէր - տիէ։ Յայտագրի երկրորդ բաժինն ար - ուեստագէտները մեկնաբանած են նաեւ հայկական տհմիկ երգեր Ռոմանոս Մե - լիքեանէ, Ժիրայր Զարքճեանէ, Սիրվարդ Գարամանուկեանէ, Բարսեղ Կանաչեան - էն, Աչոտ Սաթեանէ, Արամ Մերանդուլ - եանէ եւ Էդգար Յովհաննիսեանէ։ Եր - գիչներուն դաշնակով ընկերացած է Վա - րուժան Աբրահամեան։

Փարիզի Համազգային կրթական եւ մշակութային միութեան Դիմակ թատե - րախումբը մասնակցած է Մարսէյլի Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած «Մշակութային ձեռնարկներու չաբթե - ան» ներկայացնելով Մուշեղ Իշխանի կիլիկիոյ Աբգան Ապրիլ 21-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

Փարիզի, Քաննի, Ալֆորվիլի եւ Պրիւսէլի մէջ արդէն ներկայացուած այս թատերախաղը յարմար ընտրութիւն մըն էր ապրիլեան ձեռնարկներուն ծիրին մէջ իր այժմէական բովանդակութեամբ ան կ՚արտայայտէ հայ հոգիի ապրումը։

Մարսէյլի հայ գաղութի ընդունելու - թիւնը խանդավառ եւ արտաբուխ էր։ կազ - մակերպիչ յանձնախումբը ոչ մէկ ճիգ չէր պացած յարմարագոյն պայմանները ստեղծելու ներկայացումի յաջողու - թեան համար լաւագոյն ձեւով դիւրա - սիրելու թատերախումբի սիրայօժար անդամները։

Այս յուզիչ ձեռնարկը եղած է առիթ մը ամրապնդելու գաղութային ներքին կապերը եւ փոխադարձ յարաբերութիւն - ներ ստեղծելու մշակութային գետնի վը - րայ։

Մայիս 5 եւ 6 Թուականներուն Դիմակ թատերախումբը կը ներկայացնէ 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի Ռոսինի սրահին մէջ Երուանդ Օտեանի «Ընտա - նիք, պատիւ, բարոյական» վէպը, որուն բեմականացումը կատարած է թատե - րախումբի ղեկավար դեմադիր՝ Յասմիկ Սիւրմէլեան վերածելով 3 արարներէ բաղկացած թատերախաղի։

Երուանդ Օտեանի այս թատերախաղը ողբերգական խորքով կատակերգութիւն մըն է, որ կը ներկայացնէ 20-րդ դարու սկիզբը՝ պոլսահայ գաղութը իր ազգա - յին եւ ընկերային զանազան երեսներով Մուշեղ Իշխանի կիլիկիոյ Աբգէյէն եւ Չէխովի Արջէն վերջ, այս թատերգու - թիւնը համազգայինի Դիմակ խումբի նոր արտայայտութիւնն է։ Թատերա - խումբ մը նուիրուած հայ լեզուին, քանի աւելի սիրող անդամներով, տարբեր հո - րիզոններէ եկած, հաւաքուած են ներդաշ - նակ խումբ մը կազմելու։

Ն. Ֆ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՏԵՂԱԿԱՆ

ԴԻՄԱԿ

ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԳԱՂԱՒԱՐ ՄԸ ՈՐ ՉԿԱՅ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Թ.

ԽԻՂՃԸ ԶԱՐԹՆՈՒՄ Է

- Ուրեմն լսի՛ր։ Այդ աղջկայ կեանքը ազատելու համար, դու սպաննեցիր այն մարդուն, որը յիշեալ ընկերութեան անդամ էր։ Այժմ մենք ցանկանում ենք նրանց հետ միանալ։ Մոտածի՛ր, նրանք կարո՞ղ են վստահութիւն ունենալ դէպի մեր հաւատարմութիւնը։

Ես ոչինչ չգտայ պատասխանելու։ Նա չարունակեց.

- Մենք ի՞նչպէս կարող ենք այսօր միանալ նրանց հետ, երբ երէկ սպաննել ենք նրանց ընկերներից մէկին։

- Մենք կարող ենք այդ սպանութիւնը թաքցնել։

- Այո՛, կարող ենք այդ սպանութիւնը թաքցնել։ Բայց քանի որ աղջիկը մեզ հետ կը լինի, թաքցնել չենք կարող։ Բացի դրանից, այդ աղջկայ մասին նրանք կասկած ունէին թէ կը մատնէ իրանց, եւ այդ պատճառով վճռեցին նրա մահը։ Աղջիկը դեռ կենդանի է, ուրեմն նրանց կասկածը կը մնայ դարձեալ կասկած։ Իսկ երբ մենք կը միանանք նրանց ընկերութեան հետ, եւ այդ աղջկան մեզ հետ կը տեսնեն, արդեօք մեր անձը չէ՞նք ենթարկի նոյն կասկածանքին, որ նրանք ունէին այդ աղջկայ մասին։

- Մենք կարող ենք աղջկան մեզ հետ չունենալ, այլ բաց թողնել, ուր որ ուզում է, թող գնայ։

Քաւոր Պետրոսը որ ոչ մէկ խօսքի առջեւ կանգ չէր առնի, լռեց, մտածութեան մէջ ընկաւ։ Ես չէի հասկանում, թէ ինչո՞ւ նա այսպէս սառնասրտաբար ոլորում էր, քաչքչում էր իւր բացատրութիւնները, առանց իւր վերջնական միտքը յայտնելու։ Ի՞նչ երկիւղ ունէր ինձանից։ Վերջապէս փոքր առ փոքր յայտնեց նա իւր միտքը։

- Դու ասում ես, որ մենք կարող ենք աղջկան բաց թողնել, ուր որ ուզում է, թող գնայ։ Բայց այդ անկարելի է։ Ձի - գանուհին երբէք չի մոռանայ վիրաւորանքը եւ իրան հասցրած անպատուութիւնը։ Այդ մարդիկը, որպէս քեզ յայտնի է, անպատուել են այդ աղջկան, եւ մինչեւ անգամ պատրաստուել են սպանել նրան։ Այդ բոլորը չի մոռանալ նա, եւ պէտք է վրէժխնդիրը լինի, պէտք է մատնէ նրանց։ Իսկ մատնելով նրանց, կը մատնուենք եւ մենք, որովհետեւ նրանց խումբի մէջ կը լինենք, որովհետեւ կամենում ենք ընկերանալ նրանց հետ։

- Ուրեմն ի՞նչ պէտք է արած։

- Պէտք է անել այն, ինչ որ նրանք էին կամենում անել։

- Սպաննե՞լ...։

- Այո՛, սպաննել։

Առաջին անգամն էր, որ քաւոր Պետրոսի խօսքը ոչ միայն վատ տպաւորութիւն գործեց իմ վրայ, այլ կատաղութեան չափ գրգռեց իմ բարկութիւնը։ Ես գոչեցի.

- Սպաննել նրա՞ն, որի կեանքը ազատել ես, - դա խղճի եւ ազնուութեան հակառակ բան է։

Մի դառն, արհամարհական ժպիտ երեւաց նրա գերեզմանի պէս սառն դէմքի վրայ։

- Ազնուութի՛ւն ... ազնուութի՛ւն ... բացականչեց նա, ի՞նչ դեղեցիկ խօսքեր են ... բայց նոյնքան դարտակ, որքան ինքը՝ յիմարութիւնը...։

- Ի՞նչո՞ւ։

Այս հարցին պատասխանելու ժամանակ նա իւր ձայնը մեղմացրեց։

- Դու դեռ տղայ ես, Մուրադ, եւ աշխարհը չես ճանաչում։ Մարդ չէ կարող խղճմտանք եւ ազնուութիւն ունենալ այնպիսի ժամանակներում, երբ ամբողջ մթնոլորտը, որի մէջ ապրում է նա, վարակուած է անբարոյականութեամբ։ Եթէ նա այնքան յիմար կը լինի, որ կը ցանկանայ ազնիւ լինել, անտարակոյս, ինքը իրան դժբախտութեան կը դատապարտէ։ Այսպիսի հանգամանքներում, մարդ պէտք է խղճմտանք եւ ազնուութիւն ունենայ դէպի իւր անձը միայն եւ դէպի նրա բարօրութիւնը։ Իսկ երբ մի ուրիշը արդելք է լինում իւր բարօրութեանը, պէտք է ոչնչացնէ նրան, որ ինքը կարողանայ ապրել, եւ լա՛ւ ապրել։

(Շար. 97)

ԲԱՖՖԻ ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

(Շար. Ա էջէն)

բջիջ» կազմակերպութիւնը եւ այս անգամ 2 հոգի մեռած է: Արարքը կատարուած է Գործատիրութեան չէնքին դէմ, զոհերն են՝ երկու հրշէջներ: Ռումբեր պայթեցան նաեւ Փարիզ: Ոստիկան մը սպաննուած է Հռոմ:

ԵԹՈՎպԻՈՑ իշխանութիւնները բռնի պարպած են գաղթականներու կայան մը, ուր ապաստանած էին 57 հազար սովահարներ, կրակի տալով կայանը: Պարտադրած են որ ասոնք քալելով վերադառնան իրենց դիւղերը: Պարզ է որ մեծ մասը ճամբան պիտի մնայ...:

ԼԻԲԱՆԱՆի հարաւի քրիստոնեաներու գաղթը կը չարունակուի եւ ի նչան բողոքի, Փարիզի լիբանանեան դեսպանատունը գրաւուած է, քրիստոնեայ ուսանողներու կողմէ:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ գահաժառանգ իշխանը եւ Լէյլի Տայանա չկրցան ներկայ ըլլալ Պապին պատարագին Թագուհիին վէթոյին պատճառով: Իշխանական ամուսինը այցելութիւն մը կը կատարէ Իտալիա եւ երկուշաբթի օր կ'ընդունուէր Ցովհ. Պօղոս Բ.ի կողմէ եւ ներկայ պիտի ըլլար այն պատարագին, զոր Պապը կը մատուցանէ ամէն առաւօտ իր մատրան մէջ: Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը չատ համակիր էր եւ սկիզբը՝ էլիզապէթ ալ: Յետագային, Թագուհին միտքը փոխած է, պիտանալով հանդերձ թէ անկլիքան եկեղեցին կողմնակից է, ուրեմն իր ընթացքը կը բացատրուի ոչ թէ իբրեւ պետ եկեղեցիին, այլ՝ պատասխանատու ամբողջ երկրին առջեւ: Թագուհին կանխահաս դատած է նման մերձեցում մը, երբ խզումը Հէնրի Ը.էն ի վեր կը տեւէ: Գահաժառանգ իշխանը չատ յուսախաբ եղած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԼՆ. - Այրլ Տիկին Ազատուհի Մաճոյեան իր զաւակները եւ ազգականները իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրնեռով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր ու ազգականին, ողբացեալ՝ Յարութիւն Մաճոյեանի մահուան առիթով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ֆաթօ Նորոյեանի (Տաթոնցի) մահուան առթիւ (Լա Սիոթա 20-04-1985), Մարսէյլի Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն եւ թոռներուն եւ այս առթիւ կը նուիրեն 150 Ֆ. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԻՈՆ. - Պ. Շաւարշ Խաչատուրեան 100 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մատնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հիսայեան 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին՝ համար իրենց սիրելի քրոջ եւ քենիին Այրլ Տիկին Վերգին Սվազլեանի մահուան առիթով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Յունիս 9, Ազգաժախնամի՝ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մատնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Մայիս 4-ին, կէս օրէ վերջ, ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

tf 1

Կիրակի, Մայիս 5, ժամը 9·30-ին՝ Ա-մէնօրեայ կեանքը Հայաստանի մէջ (1895 - 1925):

×

antenne 2

Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 13·45ին - *ARMENIENS MALGRE TOUT*

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

VIENT DE PARAITRE

- 1 vidéo VHS - couleurs - 60 minutes -
Réalisation : Harouth BEZDJIAN

TRIBUNAL PERMANENT
DES PEUPLES
SESSION CONSACREE AU GENOCIDE
DES ARMENIENS
(Avril 1984)

Dans ce document de synthèse, les différents rapports et témoignages sont présentés dans la chronologie des événements, par un texte en voix off, et des images d'archives inédites.

Pour vous procurer cette vidéo, veuillez adresser un chèque de 350 Frs à l'ordre de :

ASSOCIATION POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMENIENS AUPRES DU TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES
A. R. G. A. T. P.
BP No. 327 — 75229 Paris Cedex 05
Pour tout renseignement complémentaire vous pouvez contacter :
Harouth BEZDJIAN
Tél: 325 - 42 - 13 (domicile)
277 - 12 - 33 (bureau)
(poste 4347)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

GRAND GALA
au profit de l'école
TEBROTZASSERE
SAMEDI 8 JUIN
au CASINO D'ENGHIEN

= GAVEAU =
LE SALON MUSICAL DE PARIS
MARDI 7 MAI A 20H 30
GALA AU PROFIT DE L'INSTITUT DE RECHERCHE SUR LES LEUCEMIES ET LES MALADIES DU SANG DE L'HOPITAL SAINT - LOUIS

JEAN **TER-MERGUERIAN**
VIOLON
ET
ORCHESTRE DE CHAMBRE DE VERSAILLES
direction
BERNARD **WAHL**

BACH
Concerto pour violon (BWV 1041)

HAENDEL
Concerto Grosso (Opus 6 n° 6)

MOZART
Concerto pour violon (La majeur K 219)
Symphonie N 29 (La majeur K 201)

PERGOLESE
Concerto pour cordes (Sol majeur)

LOCATION ouverte de 11h à 18h à la SALLE **GAVEAU**
45, rue la Boétie — Paris 8e
ou en téléphonant au **563 - 20 - 30**
Prix des places : 60 à 140 Francs.

G. I. A.
GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Dans le but d'organiser des échanges entre les professionnels du textile (vente de tissu au mètre),

LE GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN (GIA)

effectue un recensement de tous les professionnels d'origine arménienne de la vente de tissu au mètre, ameublement et vestimentaire, exerçant en France.

Le succès de cette initiative, dépendant dans une large part de l'écho rencontré auprès de toutes les personnes concernées il est important que la publicité autour de ce projet, dont l'ambition est d'aider tous les professionnels de la Communauté arménienne, soit aussi grand que possible.

Les réponses, ainsi que toute demande d'informations complémentaires sont à adresser à :

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN
BOITE POSTALE 120
75763 PARIS CEDEX 16

TIMAG
LA TROUPE THEATRALE DE HAMASKAïNE
présente
ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ
GHOUGASS
OU LE TRIOMPHE DE LA VERTU
de Yervant ODIAN
Dimanche 5 Mai à 15h45, levée de rideau à 16 heures
Lundi 6 Mai à 20h30, levée de rideau à 20h45
SALLE ROSSINI
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot — 75009 Paris
M° Richelieu Drouot
Tél. : 237 - 60 - 10

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 17 mai au 30 mai	6 550 F
du 07 juin au 20 juin	6 770 F
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F
du 20 juillet au 03 août	6 770 F
du 03 août au 17 août	6 800 F
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 11 mai au 24 mai
du 01 juin au 14 juin
du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon **BAGDASSARIAN**
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan **SARKISSIAN**
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques **CHELELEKIAN**
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · ANTYPHOT · Intourist · AEROFLOT · AFS

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
4
SAMEDI
4 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.956 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.956

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀՕԱՄԵԱԿ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Եղեռնի եօթանասունամեակին առթիւ, Ապրիլ 23-ին, Թեհրանի Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ զոհուողներու յուշարձանին առջեւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն, հազարաւոր Հայերու ներկայութեամբ: Յաւարտ արարողութեան խօսք առած է առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ· Մանուկեան: Ծաղիկներ դրուած են յուշարձանին:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, նոյն եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ ողեկոչուած են ապրիլեան նահատակները: Ներկայ եղած են 15 հազար Հայեր: Յաւարտ արարողութեանց խօսք առած են Արտակ Աբգ·, եպեսխոսն Վարդան Վարդանեան եւ Նորայր Էլայեան: Եկեղեցւոյ չրջափակի պատերուն փակցուած են պարսկերէն եւ անգլերէն գրուած պաստառներ· Թեհրանի կեդրոնական հրապարակներու եւ պողոտաներու վրայ երիտասարդներ պարսկերէն թռուցիկներ ցրուած են օրուան խնդիրը բացատրող: Ողեկոչումը վերջ գտած է ժամը 13-ին՝ «Սարդարապատ» երգով: Երկօրեայ արարողութեանց արձագանգած է տեղական մամուլը:

×

Ապրիլ 23-ին, եպեսխոսն Արտաւազդ Բաղումեան հայկական ցեղասպանութեան մասին խօսած է Իրանի Ազգ· ժողովի դռնքաց նիստին:

Ապրիլ 25-ին, «Արարատ» կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած են Այտա Յովհաննիսեան, Հրայր Խալաթեան, Ալբեր Աճէմեան, Վիկէն Բաղումեան եւ Նորայր Էլայեան, անդրադառնալով Եղեռնի դէրդպագոհներուն եւ հետեւանքներուն: Հանդէս եկած է «Սեւան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գուրգէն Մովսիսեանի: Նոյն օրը, Զարմահալի Ուսումն· Միութեան սրահին մէջ դասախօսած է Անդրանիկ Բարումեան: «Ուրարտու» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ժորա Միհանեանի, մեկնաբանած է յեղափոխական երգեր: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

Ապրիլ 26-ին ներկայացուած է Պերճ Չէյթունցեանի «Մեծ լռութիւն» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Արամայիս Աղամալեանի: Նոյն օրը, «Կոմիտաս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է արտասանութեան մրցում մը, մասնակցութեամբ 45 աշակերտներու՝ հայկական բոլոր նախակրթարաններէ:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Ապրիլ 23-ի իրիկունը, Ս· Ամենափրկիչ վանքի չրջափակը զոհուող Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եւ Հոկտմբի արարողութիւն: Ներկայ եղած են 4000 Հայեր:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, վանքին մէջ պատարագած է առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ· Պապեան: Յաւարտ պատարագի 5000 Հայեր բողոքի ցոյց մը կատարած են Սպահանի պողոտաներուն վրայ, առաջնորդութեամբ Կորիւն Եպիսկոպոսի, երեսփոխան Աբրաւազդ Բաղումեանի եւ Ազգ· Իշխանութեան անդամներու: Իրիկունը տեղի ունեցած է ողեկոչման հանդիսութիւնը:

ԹԱՒՐԻԶ

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է արարողութիւն մը, որմէ եաք՝ չրջափակին մէջ զործադրուած է յայտագիր մը, բաղկացած՝ բանախօսութենէ եւ յեղափոխական երգերէ: Կէսօրէ եաք տեղի ունեցած է ողեկոչման հանդիսութիւնը, իսկ իրիկունը՝ Հ· Օ· Մ·ի հաւաքավայրը, երիտասարդական հանրաժողով մը:

×

ՈՒՐՄԻԱ

Ապրիլ 23-ի իրիկունը, Ս· Ստեփանոս եկեղեցին կատարուած է կրօնական արարողութիւն մը: Ապրիլ 24-ի առաւօտեան՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, որու աւարտին բանախօսած է Սերոժ Սուքիասեան: Կէսօրէ եաք զործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը, որ յաջորդ օրը՝ նոյնութեամբ կրկնուած է Պատըլպու զիւղին մէջ: Ապրիլ 26-ին յատուկ արարողութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Գեարդապատ զիւղը:

×

ԱՐԱՔ

Ապրիլ 23-ի իրիկունը, «Արմէն» միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է զրական երեկոյթ մը, նուիրուած Եղեռնի եօթանասունամեակին: Ժամը 19 - 24, Հոկտմբի արարողութիւն կատարուած Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ: Ապրիլ 24-ի առաւօտեան՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ որու աւարտին ծաղիկներ դրուած են Յուշարձանին: Ապա Հայերը ցոյց մը կատարած են զլխաւոր պողոտաներուն վրայ՝ հայերէն եւ պարսկերէն կոչեր արձակելով: Իրիկունը, զպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ողեկոչման հանդիսութիւնը· ցուցադրուած են լուսապատկերներ եւ խօսուած է Եղեռնի մասին:

×

ԱՔԻՆՔ

Ապրիլ 26-ի առաւօտեան պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ս· Հռիփսիմէ եկեղեցին: Քարոզած է Աբգար քհնյ· Իսաղուլեան: Յաւարտ արարողութեանց բանախօսած է Ներսէս Տէր - Մեսրոպեան:

×

ԱԹԷՆՔ

Աթէնքի մէջ, Ապրիլ 28-ին, «Օրֆէաս» սրահին մէջ հայ զաղութին կողմէ կազմակերպուած քաղաքական հանրաժողովին խօսք առած են նախկին դիմադրական Ստեփան Շեմմաս եւ միջազգային իրաւագիտութեան փրոֆէսէօր Տոքթ· Հրիսթոս Ռոզաքիս, որու բանախօսութեան նիւթը եղած է «Հայկ· հարցը եւ անոր լուծման հեռանկարները»:

ՏԱՐՈՒՆԻ

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՔՃԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Յաւուղ կ'իմանանք, որ Ուրբաթ, Մայիս 3, վաղ առաւօտեան, Սէն - Ժողէֆ հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր վերջերս, իր մահկանացուն կնքած է տիկին Շինիքճեան - Փափազեան:

Ողբացեալը ծնած էր Սամսոն, 1901-ին, եւ զաւակն էր տեղւոյն առաջնորդական փոխանորդ եւ յեզափոխական՝ Գարեգին քհնյ· Շինիքճեանի: Յաճախելէ եաք տեղւոյն վարժարանը, ուր կը ստանար իր ուսումը, Գեղան, հազիւ 14 տարեկան, պիտի ճաշակէր աքսորի լեղին եւ ականատես ըլլար իր ընտանիքին ողջակիզման: Հայրը կը կացինահարուէր: Ինք կ'ազատէր քոյրերուն հետ եւ կը վերադառնար Սամսոն, ուրկէ կը մեկնէր Հայաստան, երբ անկախ Հանրապետութիւնը կը ծնէր: Տոզենաւին մէջ է, որ պիտի հանդիպէր Մըկըրտիչ Փափազեանի, որու հետ կ'ամուսնանար Երեւան, 1920-ին: Փեսորուած ապաստանութենէն եաք, Փափազեան ամոլը կ'անցնէր Թաւրիզ, 1921-ին, ուրկէ կրկին կը վերադառնար Երեւան, ապա՝ Պոլիս, ուր Մկրտիչ Փափազեան կը նշանակուէր Գաստ զիւղի ազգ· Աբամեան վարժարանի բնագիտութեան ուսուցիչ իսկ 1922-ին 23 տնօրէնն՝ եաի - զուլէի ազգ· վարժարանին: Քէմալական չարժումէն խուսափելու համար, Փափազեան ամոլը, հարիւրաւոր որբերով կ'անցնէր Ճունաստան, ուր կը նուիրուէր ազգային զաստիարակչական զործին, զոհարերումով մը որ պիտի չարունակուէր տասըսեակ տարիներ: Մկրտիչ Փափազեան, նախ Երբեւ տնօրէն Նիր-Իսթի հովանաւորած որբանոցներուն Խալքիս, Օռափոս, Սիրա, ապա, Ճունաստանի ազգ· վարժարաններու մէջ՝ Քասթրի, Լիբազմա, Գոդինիոյ Ջաւարեան ինչպէս նաեւ Սելանիկի ազգ· վարժարանը վարած է ուսուցչական պաշտօններ: Իսկ Գեղան Փափազեան, այդ օրերէն մինչեւ Շաւիլի եկեղեցւոյ միօրեայ դասընթացքները, երբեք պիտի չհեռանար ուսուցչական ասպարէզէն, ամուսնոյն կողքին մինչեւ Տէսինէն Փարիզ իրենց փոխադրութիւնը:

Դժուար է խօսիլ Տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեանի մասին, առանց յիշելու իր ամուսինը, վաստակ տարիներ Փափազեան ամոլը՝ սերունդներ զաստիարակած է Ճունաստանէն Ֆրանսա: 1945-էն 1954, Տէսինի մէջ է, որ այր ու կին, նեղ պայմաններու մէջ, կը չարունակէին հայերէն սորվեցը - նել, միշտ նոյն նուիրումով, միշտ նոյն հաւատքով: Փարիզ փոխադրուելէ եւ ամուսինը կորնցնելէ եաք (1955), տիկին Փափազեան պիտի չարունակէր հայերէն զասաւանդել, ի մասնաւորի՝ Շաւիլ: Ինչպէս իր ամուսինը, ինք ալ կանուխէն մտած էր Հ· Ց· Դ· չարքերը, ապա՝ Կապոյտ Խաչի մէջ, ուր եւս իր զործօն մասնակցութիւնը բերած է: Հանրային թէ ուսուցչական ասպարէզին կոզքի, տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեան ունէր նաեւ զրելու չնորհ եւ բազմաթիւ քերթուածներու հեղինակ է: Շատեր լոյս տեսած են «Յառաջ»ի մէջ:

Տիկին Փափազեան, կորնցնելէ եաք առաջին զաւակ մը, ազգային չունչով ու հոգիով զաստիարակած է իր միւս երկու զաւակները՝ Սուրէնն ու Ալէնը: Անցեալ Ճուլիսին սակայն զժբախտութիւնը պիտի ունենար կորնցնելու՝ իր եւ մե՛ր այնքան սիրելի Ալէնը:

Տիկին Շինիքճեան - Փափազեան յաճախ կը հանդիպէր իր աշակերտներուն, այսօր՝ չափահասները, ընտանիքի տէր, որոնք այնքան սիրով կը յիշէին թէ իրեն կը պարտէին իրենց պիտցած հայերէնը: Կը պատկանէր հայ մտաւորական կիներու այն սերունդին, որ հեռու հայրենի հողէն, ուսուցչական թէ հանրային կեանքի մէջ իր բերած նպաստով, արմատախիլ սերունդներու մէջ հայրենիքի ու մայրենիքի սէրը զրած է:

Մեր ցաւակցութիւնները՝ Սուրէնին, Օփելին, Անահիտին եւ իրենց զաւակներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻԹԼԻՍԻ մէջ, հինգ թուրք զինուոր սպաննուած է եւ երեք Քիւրտ բուռն բախումներու ընթացքին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը օրէ օր վատթարացաւ եւ Ուրբաթ օր, կրկին անել վիճակ էր: Կառավարութիւնը հրաժարած էր նիստ դումարելէ, Արեւմուտքն ալ հոգեչահ խօսքերով կը մխիթարէր տեղահան քրիստոնեաները: Փարիզեան մամուլը սիւնակներ կը նուիրէր «Արեւելքի քրիստոնեաներուն» եւ «Քոթիտիէն» այս առթիւ կ'անդրադառնար զանազան յարաբերութեանց, ի չարս որոնց Հայերուն:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ աշխարհի բաժակի մրցումներու կարգին, Սոֆիայի մէջ, Ֆրանսա 2-ի դէմ 0 պարտուեցաւ Պուլկարիային:

ՊՈՆԻ մէջ Ամերիկացի եւ Գերմանացի միացեալ ճակատ կազմած են եւ Ֆրանսայի ի նպաստ չէ մթնոլորտը, քանի Միթերանի եւ Ռեկընի միջեւ տարակարծութիւնները խոր են: Այս վերջաժողովը 8 միլիոն Ֆրանքի կը նստի Գերմանիոյ, չորս օրուան համար: Պաշտօնական անճնաւորութիւններէ զատ, հազար հոգի չքախտմբերուն մաս կը կազմեն եւ 3000 ալ լրագրող կայ, որոնց մէջ միայն 500 ամերիկացի:

ՎՈՏԿԱՆ կրնայ ասկէ եաք բաժնեչափի ենթարկուիլ Խորհրդային Միութեան մէջ: Ալքոլամոլութեան դէմ պայքարելու միջոցներէն մէկը կը նկատուի եւ կը նախատեսուի ամիսը մարդ գլուխ՝ մէկ չիշ: Գիներն ալ յաւելում պիտի կրեն, կրնան եռապատկուիլ եւ օրինակ վոտկայի պարտադային 5-էն 15 ռուբլիի անցնիլ (ռուբլը՝ մէկ տոլար է): Ճաշարաններու մէջ ալ գիները պիտի քառապատկուին: Այլ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, ինչպէս ծանր տուգանքներ գինովութեան պարագային հանրային վայրերու մէջ (մինչեւ հարիւր ռուբլ):

ՓԱՐԻԶԵԱՆ երկու պանդոկներ՝ նախկին Շերաթոնը (այժմ՝ Մոնթարնաս - Փառք) եւ Նովա Փառք էլիզէն անանկացած են եւ դատական հաշուեյարդարի տակ են:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի Մայիսի թիւը (94) հետեւեալ բովանդակութեամբ՝

Հ· Գալուստեանի մասին
Ա· ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ
Նոր հրատարակութիւններ
Մ· ՆՇԱՆԵԱՆ
Դիմակահանը ՎԱՐԱՆ ՈՒԻԺ
Լռած դաշնակը ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

«ԳԱՐՈՒՆ» ԳԱՌԶՈՒԻ ՀԵՏ

ԿԱՐԵՒՈՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՋԱՅՆԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄՆԱԼ Է

(Բ. եւ վերջ)

Բայց երբ յայտնագործեց...

1952-ին Գառզու Փարիզի օփերային մէջ ձեւաւորեց Ռամոյի «Լէ գ'Էնտ կալաւիբ» օփերային երրորդ արարը, ուր կը ներկայացուի Սպանացիներու յաղթական մուտքը Փերու:

Այդպէս բան կ'երեւի ոչ մէկ տեղ պատահած է: Երբ վարագոյրը բացուեցաւ եւ դիտողներու աչքին առջեւ չողչողացին 16-րդ դարու Փերուի վառ, հէքեաթային գոյները, ամբողջ սրահը յուռնկայա ծափահարեց նկարիչը, խափանելով իսկ նուագախումբին ձայնը: Ու երբ սկսաւ ներկայացումը, թուեցաւ թէ չքեղ նկարի մը կերպարները կենդանացան ու կըտաւին վրայ իսկ սկսան երգել, պարել:

1953: Փարիզի մէջ կազմակերպուեցաւ «Ժամանակակից վեց նկարիչներ» ցուցահանդէսը, որուն պիտի մասնակցէր նաեւ Գառզու: Կազմակերպիչները այցելուներուն խնդրած էին նշել, թէ իրենց դիտած ո՞ր կտաւը կ'ուզէին հեռերնին տուն տանիլ: Երբ պատասխանները ամփոփուեցան, յայտնի եղաւ որ գրեթէ միահամայնութեամբ առաջնութիւնը տրուած էր Գառզուի «Սիրահարներու զբօսանք»ին:

1955: «Գոնէ անս տէ գ'Ար» հանդէսին հարցախոյզին համաձայն Գառզուն նկատուեցաւ Ֆրանսայի ժամանակակից տասը լաւագոյն նկարիչներէն մէկը:

1958: Արձակագիր Ժաղ Օտիպէռթի հերթական ցուցահանդէսին տպաւորութեան տակ արձակ բանաստեղծութիւններու հատոր մը գրի առաւ եւ ձօնեց նկարիչին, հետեւեալ մակագրութեամբ. «ես պարզապէս գրի առած եմ այն պատմութիւնները, որոնք բխած են ձեր տիեզերապարփակ նկարներէն»:

Եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք նաեւ տարբեր թուականներու Գառզուի թատերական տասը ձեւաւորումները, Հէմլիկուէյի, Գամլէի, Ռիմպոյի, Շէյքսփիրի, Փոյի, Իոնէսքոյի, Էլիբէթի, Մոռուայի դիրքերուն նկարազարդումները, վերջապէս անոր յաղթական մուտքը Գեղարուեստից ակադեմիան...:

Սակայն, ակադեմիային այն նշանաւոր նիստին, ուր Գառզու իր ընտրակալութեան ճառը կ'արտասանէր, անսպասելի կերպով չեղեցաւ ու ջախջախիչ քննադատութեան ենթարկեց Փիքասոն, Սէզանը, արդի մօտեռնիզմի բոլոր հիմնադիրները: Նման բարձր ու պատասխանատու ամպիոնէ մը դեռ ոչ ոք յանդգնած էր այդպիսի բան մը ընել:

- Ձեր ակադեմական ճառին չուրջ բզուընկած աղմուկը կը չարունակուի՞:

- Եւ թէ ինչպէ՛ս: Մարդիկ չեն հասկըցնար որ ես ոչ այնքան Փիքասոյին դէմ եմ, որքան փիքասոյականութեան. այսինքն՝ ընդօրինակութեան այնպէս սըրբագան բնագաւառի մը մէջ, ինչպէս՝ արուեստը:

Արուեստը ըստ իս, ոչ թէ աշխարհը ժխտելու, այլ աւելի լաւ ըմբռնելու, ինչո՞ւ չէ, նաեւ սիրելու միջոց պէտք է ըլլայ: Եւ յետոյ, ես չեմ ուզեր որ պարզ, միամիտ մարդիկը թիւրիմացութեան մէջ ձգեն այն գեղանկարիչները, որոնք կերպարուեստի մէջ յեղափոխութիւն կը կատարեն յանուն յեղափոխութեան, նորարարութիւն՝ յանուն նորարարութեան, փնտռտուք՝ յանուն փնտռտուքի:

Այդ նոյն նշանաւոր ճառին մէջ, գեղանկարչութեան մասին իր տեսակէտները բացայայտելէ առաջ Գառզու հարկաւոր համարեցաւ յայտարարել, թէ ո՞վ է ինքը եւ ո՞ր ժողովուրդին կը պատկանի. «...Ժողովուրդ մը, որմէ միայն վեմ յիշատակներ մնացած են այն հողին վրայ, որ ինք քաղաքակրթած է մեր դարու առաջին ցեղասպանութեան ենթարկուելէ առաջ եւ որն հիմա իր հինաւուրց հայրենիքին մէկ բեկորը կը չէնցնէ Խորհրդային Միութեան մէջ»:

Առիթը օգտագործելով ես ուզեցի այն հարցումը, որ տակաւին մինչեւ հիմա անընդհատ վէճեր կը յարուցանէ:

- Ձեր կարծիքով նկարիչ Գառզուն որքա՞ն հայ է ու որքա՞ն Ֆրանսացի:

- Դիտողը պիտի ըսէ - հայերէն պատասխանեց Գառզուն, - գո՛ւք պիտի ըսէք: Ես միայն կ'ուզեմ յիշեցնել, որ մարդ կրնայ Հայաստան ապրիլ, ամբողջ կեանքը Ալրարատ նկարել եւ նորէն հայ նկարիչ չըլլալ:

Ինքը՝ Գառզուն անդամ մը Ալրարատ նկարած է, մեր աչքին անծանօթ, օտարոտի Ալրարատ մը: Այսինքն հայկական ի՞նչ կրնայ գտնուիլ բուն Ալեւելքի մէջ ծնած մեծցած, Եւրոպա կրթութիւն ստացած նկարիչի մը արուեստին մէջ, որ կը սիրէ գծել գիւղական բնանկարներ ու վենետիկեան տեսարաններ՝ զտնելք չըլլանալով տարբեր ոճի ծագկազարդերով: Ճիշդ է, Գառզուն որոշ ընդհանրութիւն կը գտնէ իր նկարներուն ու հայկ. ճարտարապետութեան ձեւերու միջեւ, իր զարդարանքներու արմատները երբեմն կը հասցնէ մինչնադարեան գրիչներու արուեստին, բայց ան անշուշտ Փրանսացի նըկարիչ է, ինչպէս Սարոյեանը ամերիկացի գրող: Ա՛յս է տարբերը Հայու ճակատագիրը: Ուրիշ բան, որ ան նկարչութեան «օտար» լեզուով կ'արտայայտէ հայ մարդու միտքերն ու յոյզերը, աւելի ճիշդ կ'արտայայտէ համամարդկային գաղափարներ ու զգացումներ, որոնք նոյնքան հարազատ են հայ մարդուն:

Բայց, որպէս անձնաւորութիւն, Գառզուն Սարոյեանի նման մինչեւ ոսկն ու ծուծը հայ է ու կը հպարտանայ ատով՝ ակադեմիայի ամպիոնէն սկսեալ մինչեւ աշխարհի տարբեր երկիրներուն մէջ բացուած մօտ 200 անհատական ցուցահանդէսները, ուր հնարաւորութիւն կ'ունենայ - հոգ չէ թէ չատ համառօտ - ելոյթներ ունենալու: Ակադեմիկոս ընտրուելէ անմիջապէս յետոյ ան Պէյրութի «Զարթօնք»ի միջոցով յայտարարեց բոլոր հայրենակիցներուն.

- Հայութեան ամէն բեկոր, ինչ գիրքի ու պաշտօնի ալ հասնի միջազգային.գեանի վրայ, անխմաստ կը դառնայ եթէ իր գրական նպատակը - հոգ չէ թէ նուազագոյն չափով - չունենայ հայութեան: Կը հաւատամ այս իրողութեան: Եւ իմ մտերմագոյն զգացումներս գոնէ մասամբ գոհացած պիտի ըլլան, եթէ այդ ուղղութեամբ նշանակութիւն մը ունենայ իմ ակադեմական տիտղոս:

Գառզուի խօսքերուն մէջ կեղծիք չկայ: Այդ կը զգացուի նաեւ իր ընտանիքէն: Օտար ափերու վրայ, երբ օտար ամուսնութիւններ տեղի կ'ունենան, սովորաբար կը նահանջեն, կը վերնան Հայն ու հայկականութիւնը: Գառզուներու յարկին տակ հակառակը պատահեցաւ: Քիչ առաջ խումբով երբ ճաշասենեակ կը մտնէր Նան Գառզուն որ նոր վերադարձած էր Գեղարդէն, մոռցաւ նոյնիսկ իր լուռկեցութիւնը:

- Շնորհիւ ամուսնիս ձեւաւորումներուն:

- Ինչո՞ւ, դրախօսները նշած էին, որ դուք իրենց բոլորովին նոր, ինքնատիպ Հայաստան մը ներկայացուցած էք:

- Այդ կէտը ճիշդ է, - կը ժպտի տիկին Գառզուն, իմ նկարազարդած Հայաստանը այնքան սիրեցին ընթերցողները որ հրատարակիչը խնդրեց հայկ. հէքեաթներու գիրք մը պատրաստել:

- Ո՞ր հէքեաթները ներկայացուցիք:

- Ցօրինուած հերոսներու քով ես չատ իրական կերպարներ ալ օգտագործած եմ, օրինակ, զօրավար Անդրանիկը:

- Ժան - Մարի՞ն ինչ կ'ընէ, հայկական հարցի կապակցութեամբ նոր բան չի՞ գըրեր:

- Մեր որդի՞ն, ո՛չ, - ամուսնին կողմը նայելով ձայնը մեղմացուց տիկին Նանը, - առայժմ իտէալ կին կը փնտռէ ու չի գտներ: Երեք անգամ ամուսնացաւ բաժնուեցաւ:

- Գոնէ գիտցա՞ւ թէ իր աշխատութիւնը ինչ ընդունելութիւն գտաւ Հայաստանի մէջ, մամուլին մէջ ինչպիսի արձագանգներ եղան:

- Ուրկէ՞ գիտնայ, հայերէն գրեթէ չի հասկնար: Մինք իրարու հետ քիչ մը գրբրել - կարզալ սորված ենք:

... 1975. մեծ եղեռնի 60-րդ տարին: Թուրք «տեսարանները» աշխարհը ողողած էին պատմութիւնը խեղաթիւրող, Առաջին համաշխարհային պատերազմին ու Աբեւմտահայերու տարագրութեան հետ կապուած դէպքերը նենգափոխող յօդուածներով, գիրքերով: Ամէնէն զարմանալին այն էր, որ Արեւմտեան - Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ անտեղեակ անձեր հաւատա կ'ընծայէին այդ զրպարտութիւններուն, մինչեւ իսկ թրքանպաստ եզրյթներ կ'ունենային:

Առաջին մարդը, որ արտասահմանի մէջ անարգանքի սիւնին գամեց պատմութեան կեղծարարները ու մլիոնաւոր անմեղ նահատակներու յիշատակը պղծողները, Ժան եւ Նան Գառզուի միակ որդին էր, երեսունվեցամեայ Ժան - Մարին: Ան կ'աշխատէր Փարիզի հեռատեսիլի երրորդ կայանին մէջ, եւ որպէս լրագրող այդ օրը չուրջ 270 մտաւորականներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ եւ երեսփոխաններ կը ձերբակալուէին Պոլսոյ մէջ առաջնորդելու համար դէպի սպանդոց, յիշելով նաեւ նախորդող չարքերը:

Անթուան Պաղտիկեան ամբողջ պատմականը ըրաւ, ծանրացաւ այն հրէշային ծրագրին վրայ, զոր գործադրութեան դրաւ Իթթիհատը հասնելու համար մինչեւ վերջին չրջանները, ուր այս երկիրը ապաստան գտած վերապրողներն էին նոյնց զաւակները, յանուն ազատութեան կռուեցան Փրանսական բանակին կազմերուն մէջ:

Կարգը եկած էր Փրանսական չորս կայսակցութեանց բանբերներուն: Առաջին Սուպրէ, յանուն ընկերվարական կուսակցութեան յայտնեց թէ ուրիշ բանէ քան կարզալ այն զեկոյցը, զոր իր

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 24, սկզբունքօրէս ժամը 20.30-ին, պիտի սկսէր Փարիզի ազրբէյեան զանազան ոգեկոչումները վերջինը՝ Սալ Կավօ: Սկսաւ ժամ մը յապաղումով, որպէսզի սրահը կիսով չափ լեցուի, այդ ալ չեղաւ սակայն, ժամանակ ունեցանք հաշուելու եւ հասիս մօտ 400 հոգի: Այս մասին, անշուշտ ժեշտ զարձած են այլեւս առարկայական խորհրդածութիւնները, եթէ նոյնիսկ տճճելի չէ՝ ոչ գրելը, ոչ ալ կարդալը, քանի ... քիչ վերջ:

Պարզ թղթակցութեան մը բաժինը մի կը տանի արդէն ոչ - խանդավառիչ տեւեալ պատկերին:

Հանդիսութիւնը բացաւ, յանուն կազմակերպիչ մարմնին՝ Ս. Պետոյեան, քանի մը խօսքով անդրադարձաւ օրուան ոգեկոչումին, Ապրիլ 24-ի խորհրդանիշ Թուականին բուն զրդապատճառին, երբ այդ օրը չուրջ 270 մտաւորականներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ եւ երեսփոխաններ կը ձերբակալուէին Պոլսոյ մէջ առաջնորդելու համար դէպի սպանդոց, յիշելով նաեւ նախորդող չարքերը:

Անթուան Պաղտիկեան ամբողջ պատմականը ըրաւ, ծանրացաւ այն հրէշային ծրագրին վրայ, զոր գործադրութեան դրաւ Իթթիհատը հասնելու համար մինչեւ վերջին չրջանները, ուր այս երկիրը ապաստան գտած վերապրողներն էին նոյնց զաւակները, յանուն ազատութեան կռուեցան Փրանսական բանակին կազմերուն մէջ:

Կարգը եկած էր Փրանսական չորս կուսակցութեանց բանբերներուն: Առաջին Սուպրէ, յանուն ընկերվարական կուսակցութեան յայտնեց թէ ուրիշ բանէ քան կարդալ այն զեկոյցը, զոր իր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ

ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐ

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Հարգելի՛ Ալեքսանդր Ռուբենի՛,

Ինչպես հայտնի է Ձեզ, ՀՀ կառավարությունը 2018 թվականի ապրիլի 17-ին որոշում ընդունեց ՀՀ հարկային օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին, որոնք ուղղված էին հարկային համակարգի ժամանակակից պահանջներին համապատասխանեցմանը, հարկային վարչարարության կատարելագործմանը, հարկային հսկողության արդյունավետության բարձրացմանը, հարկային օրենսդրության պարզեցմանը, հարկ վճարողների համար հարկային պարտավորությունների կատարման պայմանների բարելավմանը, ինչպես նաև հարկային օրենսդրության մեջ առկա բացերի և անհամապատասխանությունների վերացմանը:

Հարկային օրենսդրության փոփոխությունների նախագծի մշակման ընթացքում ՀՀ կառավարությունը հանդես եկավ հարկային համակարգի ամբողջական բարեփոխման գաղափարով, որի նպատակն էր ապահովել հարկային համակարգի ներդաշնակ զարգացումը, հարկային օրենսդրության կայունությունը, հարկ վճարողների համար հարկային պարտավորությունների կատարման պարզեցումը, հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացումը, հարկային հսկողության ռիսկերի վրա հիմնված մոտեցման ներդրումը, հարկային հսկողության ոլորտում ավելի մեծ ազատության տրամադրումը հարկ վճարողներին, հարկային հսկողության ոլորտում ավելի մեծ պատասխանատվության ենթարկումը հարկային հսկողության սուբյեկտ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան
Տիկին Անահիտ Փափազեան
Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան
Տէր եւ Տիկին Թիէրի Ռէս
Տէր եւ Տիկին Վիզէն Փափազեան եւ զաւակները
Տիկին Սեդա Փափազեան - Ադամեան եւ աղջիկը
Արամ Փափազեան
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մայիս 5, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս անտեսուհի՝

ՆՈՒԱՐԴ ՍԻՆՕԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, իր մահուան քառասունքին առիթով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ՝

ԼԱՄԻ

ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
նահատակութեան
40-ամեակին նուիրուած
ՀԱՒԱՔՈՑՔ ՄԸ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16-ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային կեդրոնին մէջ:
118, Գուրսել փողոց, 75017, Փարիզ
Կը նախագահէ՝
Նախկին Հայ Արձակագիններէն՝
ՏԻՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ
ԼԱՄԻ գրականութիւնը կը ներկայացնէ
ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կեանքը եւ գործունէութիւնը՝
ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինն՝
Զեռնադաշնակով Օր. Անահիտ Սվաճեան:
Երգ՝ Կարօ Աբրահամեան:
Արտասանութիւն՝ Նազարէթ Պշտիկեան, Տիկին Հռիփսիմէ Վէգիրեան:
Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ամավերջի հանդէս

ՊԱՆԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ
ՄԻՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պանէօի թատրոնին մէջ 10 ավրիլ Վիքթոր Հիւկօ, Մայիս 11, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30-ին, հովանաւորութեամբ Պանէօի քաղաքապետ՝

ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱ-Ի

Աչակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Պալըգճեանի, մասնակցութեամբ՝ Հայաստանի Կեդրոնական քաղաքէն եկած խումբին:

Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կարելի է ապահովել Զորեք - չորեքթի առաւօտ, կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւին՝ 663 - 77 - 70 եւ հանդէսին օրը տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Եսթեր Սարգիսեանէ (Վալանս) եւ Տիկին Տիգրանուհի Օհանեանէ 100-ական Ֆ., Տիկին Ասլանեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կայանը յանձնախումբը կոչ կ'ընէ իր համակիրներուն որպէսզի հայթայթեն ամառնային արձակուրդի կայանի (Պէլֆոնթէն Ժիւրա) փոքրիկներուն համար բացօթեայ - դաշտային խազերու անհրաժեշտ հնարեալ պիտոյքները. -

1·. Մեսագեայ չըլլանակով դաշնակ փոխադրելի սեղան,
2. - Portiques - Toboggan, Tourniquet (վեցանկիւն օրօրոց հորիզոնական դարձող, աքսի մը չուրջ):

Այս նուէրներուն համար հեռաձայնել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 rue Pierre Demours, ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթիէ:

Հեռաձայն. - 824 - 46 - 57

GALERIE LE PANTOGRAPHE
— Paul Mouradian —
5, Place Ampère, 69002 LYON
HEKIMIAN Vahé
PEINTURES
Du 20 avril au 12 mai
ouvert tous les jours, sauf dimanche,
de 10h à 12h, de 14h à 19h

= GAVEAU =
LE SALON MUSICAL DE PARIS
MARDI 7 MAI A 20H 30
GALA AU PROFIT DE L'INSTITUT DE RECHERCHE SUR LES LEUCEMIES ET LES MALADIES DU SANG DE L'HOPITAL SAINT - LOUIS
JEAN **TER-MERGUERIAN**
VIOLON
ET
ORCHESTRE DE CHAMBRE DE VERSAILLES
direction
BERNARD **WAHL**
BACH
Concerto pour violon (BWV 1041)
HAENDEL
Concerto Grosso (Opus 6 n° 6)
MOZART
Concerto pour violon (La majeur K 219)
Symphonie N 29 (La majeur K 201)
PERGOLESE
Concerto pour cordes (Sol majeur)
LOCATION ouverte de 11h à 18h à la SALLE **GAVEAU**
45, rue la Boétie — Paris 8e
ou en téléphonant au **563 - 20 - 30**
Prix des places : 60 à 140 Francs.

OPTIMA Tours
ARMENIE
-- 1985 --

— Du 25 Mai au 8 Juin ..... 6.590 F
— Du 20 Juillet au 3 Aout ..... 6.780 F
— Du 3 au 17 Aout ..... 6.780 F
— Du 17 au 31 Aout ..... 6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre ..... 6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre ..... 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).
— Du 17 au 31 Aout ..... 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON
OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

ՀՕՄԻ 75ԱՄԵԱԿ
ԿԱՅԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլ - Արճուվիլ - Սարսէլ - Անիէռ - Պուա-Քոլոմպ - Շաւիլ - Պանէէօ-Քաշան - Իսի-լէ-Մուլինօ - Սեւրան, Լիվրի - Փարիզ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle de la Chimie
28bis, rue St. Dominique — (métro : Invalides)
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳՈՒԱՇԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատուոյ նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՃԻՐՃԵԱՆԻ
Կը խօսի՝
ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -
Կենդանի պատկեր Կապոյտ Խաչի կայանի մանուկներով. -
բեմադրութիւն՝ Աբրի Յովհաննիսեան
երգ՝ Հերմինէ Երիցեան
դաշնակ՝ Ժիրայր Գասպարեան
արտասանութիւն՝ Անահիտ Զապունեան, Ռազմիկ Աբրահամեան
Հայկ. տոհմիկ երաժշտութեան համոյթ:
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
երգչախումբ
ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Հայկ. զաւառներու տոհմիկ տարազներու տողանցք՝ Մարսէյլի «Հայ Աբի»ներուն կողմէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԶՈՐՍ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐՈՎ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը
12 - 14, rue St - Bazile
Կը խօսին՝ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -
Անթիկ Սէֆառա (*սրինգ*), ժիւլիէթ Երլմազեան (*դաշնակ*)
(Կոմիտաս, Մոցարթ, Խաչատուրեան)
Մանկանց «Գարուն» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
Տիկին ժիւլիէթ Երլմազեանի
Երգ - նուագ փոքրերու կողմէ, արտասանութիւն եւ Անի պարախումբ:

ԼԻՈՆ

Կրըճոպլը - Վալանս - Լիոն - Վիէն - Տէսին - Սէն-Մօրիս
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle Rameau — LYON
Երգ՝ Անժէլ Կարապետեան - Սաժ
Les jeunes espoirs du Conservatoire de Lyon
արտասանութիւն՝ Թոքոս Սպիտաճեան եւ Նայիրի *պարախումբը:*
Տոմսերը պատուիրել. -
MCA — *DECINES* : 15, rue du 24 Avril 1915
Eglise — *LYON* : 40, rue d'Arménie
MCA — *VALENCE* : 32, rue Pompéry
Librairie Massis — *GRENOBLE* : 70, cours Berriat
Salon Michèle — *VIENNE* : rue Marchande
Mme Djeloyan — *ST.-MAURICE* : 20, ave. des Iles

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
5
DIMANCHE
5 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 94

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.957 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.957

Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Բաբիւղի լամբարը» եւ «Գործիս ճամբան վրայ»: Ահա այն երկու վէպերը որոնք մնացին Պոլսահայ բանաստեղծ Հ. Գալուստեանէն, նաեւ յօդուածներ ու տոմսեր, ցրուած չրջանի մամուլին էջերուն մէջ. բանաստեղծէն՝ որ մահացաւ վերջերս Երեւան: Գրական այս թողոնին պէտք է աւելցնել Թրքերէն լեզուով ու կ. Ճանճիկեանի հետ հրատարակած «Պալքըս» հատորիկն ալ: Ու այս ամէնը ո՛չ պատկառելի վաստակ մը կը կազմեն, ո՛չ ալ յաճախ կը ցոլացնեն «բանաստեղծական» ցայտուն յատկանիշ մը թերեւս: Սակայն Հ. Գալուստեան յանկարծօրէն ընդհատուած գրական չրջանէ մը եաք, որմէ տիրական ընձեւղները չէին մնացած, կապուելու համար յաջորդող հանգրուաններու - նոր էջի մը լրաբերն է - կամ անոնցմէ մէկը - պոլսահայ գրական հոլովոյթին մէջ:

Ժամանակին մէջ եղաւ տեղ մը՝ ուր չըկային այլեւս ո՛չ Վարուժան, ո՛չ Սիամանթօ, ո՛չ Սեւակ: Թէքէեան մը կը քալէր իր գծով, Սիպիլի ժանեկացած աչխարհաբարը կը տքնէր -ի զուր- բանաստեղծութիւն դառնալ, կարճ եղած էր Զարիֆեանի չունչն ալ, որ յետագային թերեւս աւելի տիրական խօսք ունենար քերթողական կալուածէն ներս: Աստղիկը կը թուէր ամլացած, կամ գոնէ ամայացած ըլլալ: Սակայն երկար չտեւեց այդ խարկանքը -եթէ այդ կարծիքը տեղ ունեցաւ իսկ մտքերու մէջ- ու խլրտումներ յայտնուեցան հին մեկնով գրել շարունակող աւանդապահ անուններուն - Զոհրապի, Գ. Թրենցի, Սիմքէչեանի - քովն ի վեր: Անոնք, կը կոչուէին Կ. Ճանճիկեան, Ա. Շաւարշ, Հ. Գալուստեան:

1940ական թուականներու Պոլսահայ բանաստեղծութեան մէջ այս «նոր»երու յայտնութիւը աւելի արհամարհանք ու զոհ զարմանք առթած պէտք է ըլլայ, քան՝ մխիթարութիւն ու հրճուանք: Կնկալուածէն ,սովորութիւն դարձածէն տարբեր -խորքով ու ձեւով- լարերու վրայ պարզող այս երիտասարդները ի՞նչ կ'ըսէին, կ'ուզէին ըսել իրենց անյանգ, ազատ տողերով, պարզունակ լեզուով: Ամէն բանէ առաջ անշուշտ այն՝ թէ չարունակութիւն մը նոյնութիւն չէր ենթադրեր անպայման: Իրենց քայլերով մօտէն հետագրգրուող ընթերցողին համար դժուար չէր նշմարել այս մէկը ու տեսնել անոնց տողերուն մէջ առօրեայ կեանքը՝ բոլորովին նոր պատկերներով ու մանաւանդ դրելու ոճին, լեզուին անսովոր պարզութիւնը: Այս անուններէն ոչ մէկը հասաւ կարելի կամ յուսալի կատարելութեան մը՝ իր գրական աշխարհին մէջ: Ճանճիկեան ունեցաւ հազիւ 26 տարուան կեանք մը. քերթուածները մահէն եաք միայն հրատարակուեցան «Օրէ Օր» հատորով: Ա. Շաւարշ, որ ամէնէն աւելի ունէր բանաստեղծի մակարդակը իր խմորին մէջ, չտուաւ հեռացաւ սակայն այդ մարզէն ու գարձաւ այլուր: Իսկ Հ. Գալուստեանի մտերմութիւնը բանաստեղծութեան հետ, եղաւ աւելի երկար, թէեւ ոչ մինչեւ վերջակէտը -գոնէ այնքանով որ ծանօթ է մեզի-:

1920ին ծնած էր Հ. Գալուստեան. նախակրթարանի հասակով՝ թիզ մը աչխարհութիւն մխայն. յետոյ հացի, կեանքի պայքար. ծա՛նր, անդուլ: Ինքնաչխատութեան զպրոցը զինք բերած համալսարանի սեմին. անկէ անդին՝ ուսանողական չրջան մը կրկին, ուսուցչական ասպարէզին կապած մակաբոյծի մը պէս, որ ուռած, փքուած է «մչակոյթի, ուսումի սէր» կոչուած ախտի մը չնորհիւ. կամ ճիշդ հակառակը զուցէ. ո՞վ գիտէ: Ու այս երկուքին քով՝ դրականութիւնը: Հացին պայքարը մղող մարդուն երգն է իրը, եթէ հարկ ըլլայ բնութագրել երկու բառով: Պայքար մը՝ որ ամէնէն բնական երեւոյթն է կեանքին՝ որ կը մղուի լոյն ու անտրտունջ:

Փառ էեզ Տէր
փա՛ռ էեզ ո՛վ մայր բնութիւն
փառ էեզ ո՛վ մարդկային աշխարհ
չմոռցաք բաներ մըն ալ շնորհել ինծի
արդէն ամէն բան ոչ ոքի տուիք
ես ալ գոհացայ ձեր տուածով ։

«Բաներու», «ամէն բան»ի բացակայութիւնը որ դիւրաւ ընդվզումի կրնար մղել ուրիշ մը, իր մօտ կը դառնայ համակերպում, նոյնիսկ գոհացում՝ «արդէն ամէն բան ոչ ոքի տուիք» տողով:

Անդին տեղ մը «Երգ կեանքի»ի մէջ սահկային այս համակերպումը կ'ունենայ սահմաններ. էականը, անհրաժեչտը կա՛յ իրեն համար.

չի բաւեր միայն ապրած ըլլալ
եթէ միայն ապրիլ ուզէի
շուն ալ կ'ըլլայի -կատու ալ
բայց ես
որ մարդ եմ
առիւծ ալ ըլլամ՝
չեմ ընդունիր

Ցետոյ, օր մը ով գիտէ ինչ բան զինքը կը մղէ կայք փոխելու .թերեւս այն համոզումը, գիտակցութիւնը՝ որ գրել կու տայ իրեն.

... ես ալ գիտեմ
գեղեցիկ է բնութիւնը
ծառը՝ տերեւ տերեւ ճիւղ առ ճիւղ
սակայն
սիրելիս
գիտե՞ս որ այլեւս
անկարելի պիտի ըլլայ երջանկացնել
թռչունը վանդակին մէջ
աշխարհի բոլոր անտառներով

Արդեօք վանդակէն դուրս Հ. Գալուստեան կրցա՞ւ երջանկանալ. ունեցա՞ւ անտառի իր բաժինը: Կրցա՞ւ մինչեւ վերջը ափսոսալ քերթուած չգրած օրերուն վրայ, ինչպէս կ'ընէ 1951ին գրի առնուած իր «Օրագրութիւն»ին մէջ,

Ես - Գալուստեան - Իսթանպուլցի
բանաստեղծ
ամէն օր բերքուած մը գրելու եմ ձեզի
ամէն օր բերքուած մը գրելու եմ . գիտեմ
նորէն ալ -երբեմն- առանց տող մը գրելու
ամիսներ կ'անցնին

Թէ՞ ուսուցչութեան պաշտօնը, նոր սերունդին հետ ըլլալու իր նախասիրութիւնը, բաւեց լեցնելու իր ամբողջ ժամանակը:

■

ԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

. . . . . .

Լո՛ւր անգամ չունիս ուրեմն
միւնչդեռ
մի ոմն Հայկազ
ծնաւ մեծցաւ հասակ նետեց
էեզ սիրելով տառապեցաւ

Լո՛ւր անգամ չունիս ուրեմն
բայց չեմ զարմանար
դուրս նետած էիր
էեզ մեր բաղաքէն
երբ ես ծնայ

Դուն իմ մայրս լաւ կը նանչնաս
Մարիամը
հեգելով կը կարդայ անունդ էու
շատ դպրոց չտեսաւ շիտակը
ետքն ալ փապրիքա
մետաքս բաշելու գնաց

Հա՛ ես անոր տղան եմ ահա
Մարիամի որդի Հայկազ
բայց ուրիշ Հայկազ մըն ալ կար ինձմէ առաջ
սխալ չհասկնաս

Լո՛ւր անգամ չունիս ուրեմն
ան զոհ գնաց պատերազմին
Մարիամ դողաց
իմ անունս ալ Հայկազ մնաց

Հիմա Մարիամ որ հետզհետէ կը ծերանայ
այսքան մտածկոտ չէր ըլլար թերեւս
թերեւս ամօթ է ըսելը՝
ձեռ մը ասելի կ'ըլլար

Լո՛ւր անգամ չունիս ուրեմն
ան գնաց՝ ես եկայ
այսուհետեւ կուրծք տուր էիչ մը
գոնէ ուրիշ մայրեր
Մարիամի պէս չըլլան

Ցետոյ - Մարիամ ալ - որ հետզհետէ կը ծերանայ
չի կրնար աշխարհ բերել այլեւս
երրորդ Հայկազ մըն ալ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱ

Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութիւն, Երեւան, 1984:

Հատորը Ֆրանսական բանաստեղծութեան ընդհանուր պատկերը կու տայ, 12-րդ դարէն մինչեւ 20-րդ դար, այսինքն՝ Ռոլանի Երգէն մինչեւ Ժագ Պրէվ, 480 էջով: Հրատարակութեան պատասխանատուն՝ Հենրիկ Բախչինեանն է: Ինքը հաւաքած է թարգմանութիւնները, յառաջաբանը գրած եւ ծանօթութիւնները խմբագրած: Ցառաջաբանը, 20 էջի վրայ, Ֆրանսական բանաստեղծութեան պատմական համառօտ ուրուագիծ մը կ'առաջարկէ: Ծանօթագրութիւնները իւրաքանչիւր չրջանի համար՝ ընդհանուր ներկայացման մը կը ճեռնարկեն նախ, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր հեղինակի համար, որուն հակիրճ կենսագրականը կը տրուի: Աստնց կը հետեւին մասնաւոր բառերու բացատրութիւնները: Միջնադարեան էպոսի, հոգեւոր բանաստեղծութեան եւ աստիճանական քնարերգութեան թարգմանութիւնները գրեթէ ամբողջութեամբ՝ հատորը կազմողին կողմէ կատարուած են: 16-րդ դարէն սկսեալ՝ բազմաթիւ անուններ կը միջամտեն իրրեւ թարգմանիչ, ու օգտագործուած է մեծ մասամբ՝ ինչ որ կար արդէն իսկ հրապարակին վրայ: Մեծ տեղ կը գրաւէ հոս Ա. Ալիքեանի թարգմանական աչխատանքը: Բայց արեւելահայերէնին վերածումներու կողքին՝ կան նաեւ արեւմտահայերէնն վերածումները, Սիպիլի, Վ. Թէքէեանի, Դ. Վարուժանի, Ա. Զօպանեանի գրիչներէն ելած: Ծանօթ իրողութիւն է սակայն որ արեւմտահայ գրագէտները լուրջ թարգմանական գործունէութիւն չեն ունեցած, այնպէս որ ինչ որ կը տրուի հոս անոնցմէ՝ հատուկէնտ կտորներ են: Արդիական հայերէնի երկու ճիւղաւորումներուն միջեւ բազդատութիւնը ամէն պարագայի՝ հետաքրքրական է թարգմանական դեռնի վրայ:

Հատորին ամէնէն զոհացուցիչ բաժինը կարծեմ՝ էպոսին յատկացուած բաժինն է, որովհետեւ այդտեղ՝ իսկական ընտրութիւն մը կատարուած է, եւ արդիական Ֆրանսերէնին հետ լեզուական հեռաւորութիւնն ալ արդէն՝ ընթերցողը կը մղէ աւելի առարկայական աչքերով դիտելու տրուածը: Ցետոյ մինչեւ 20-րդ դար՝ ընտրութիւնը կազմողին կամքէն անկախ եղած է, քանի որ գոյութիւն ունեցող թարգմանութիւններէն դուրս քիչ նորութիւն կայ հոս: 20-րդ դարը զատ պէտք է քննել, եւ մենք հատանաբար՝ դժուար կրնանք դատել հրատարակուածը: Երկու փորձ ըրի այս ուղղութեամբ: Մէկը՝ Փոլ Ֆլոտէլի, իսկ միւսը՝ Սէն-Ճոն Փերսի վրայ: Պէտք է ընդունինք նախ որ այս երկու մեծ հեղինակները հայերէն լեզուով կարդալ՝ պզտիկ անակնկալ մը կը պատրաստէ ու կը պատճառէ անոնց գործե-

Գրեց՝
ԱՐՓԻ ԹՈՔՈՅԵԱՆ

Գրեց՝
ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

●▸

●▸

րուն ծանօթ ընթերցողին: Պէտք է պնդահատել կ'ենթադրեմ՝ թարգմանիչները, քանի որ Քլոտէլ ինչպէս Սէն-Ճոն Փերս դրեթէ նոյնութիւն մըն են մեր լեզուով («դրեթէ» կ'ըսեմ, որովհետեւ երկրորդէն՝ քանի մը էջ թարգմանուած էին ասկէ առաջ Փօլատեանի կողմէ): Այդ երկու հեղինակները կարդացած եմ միեւնոյն ըղձանքին, եւ կարդալ բառը բաւական չէ այս պարագային: Կարդացած եմ զանոնք ապշեցումով, յափշտակութեամբ, կիրքով, ու անոնցմով առեն մը՝ աշխարհն է որ տրուած է ինծի, իր ամենալայն հորիզոնով, եւ դարերու իր պատմութեամբ: Թարգմանութիւն մը կրնա՞յ տալ արդեօք այդ նոյն զգացումը, կարո՞ղ է յայտնադրծութեան մը առջեւ դնելու ընթերցողը, անզերազանցելի տպաւորութիւնը տալու իրեն: Կը կարծեմ որ կարելի պէտք է ըլլայ: Եւ սակայն՝ հոս հրամցուած ո՛չ Քլոտէլի ո՛չ ալ Սէն-Ճոն Փերսի թարգմանութիւններու ընթերցումով, ըստ իս՝ այդպիսի վերացումի տպաւորութիւն մը կրնայ ծագիլ: Բայց այս ալ՝ ո՛չ մէկ ձեւով իրրեւ քննադատութիւն պէտք չէ հասկընալ: Ծագկաքաղի մը մէջ հաւաքուած բանաստեղծական կտորները որքանո՞վ կրնան ընթերցողը իր սովորական աշխարհէն դուրս փոխադրել, կ'ուզեմ ըսել՝ իր լեզուական սովորութիւններէն, որքանո՞վ կրնան ըլլալ իրեն համար իսկապէս չափկընկալուածը: Եւ սակայն՝ ա՛յդ է որ պէտք է ընէ, ա՛յդ է որ պէտք է ըլլայ թարգմանութիւն մը: Եթէ ոչ՝ ի՞նչ իմաստ ունի:

Այս ալ ըսեմ որ 20-րդ դարը այս հատորին մէջ՝ յիսունական թուականներու ընկերը կը կենայ, գերիրապաշտներով եւ Փրէվերով: Ահէկ յետոյ կու գան Արմեն Լիւպէն, Ռուբեն Մելիք եւ Ժաք Պրէլ:

Յ. Գ. Ինչ որ բացառիկ գոհունակութիւն կը պատճառէ մեզի, այն է որ հրամցուած բոլոր թարգմանութիւնները, առաջին հրատարակման վայրերը եւ յարակից անհրաժեշտ տեղեկութիւնները մանրամասնօրէն տրուած են ծանօթագրութիւններուն մէջ: Ուրեմն՝ կարելի է եղեր:

VAHAN TOTOVENTS
Une enfance arménienne

Gulliard, Paris 1984.

Մարտի ընթացքին լոյս տեսաւ Ֆրանսերէն լեզուով թարգմանութիւնը Վահան Թոթովենցի հանրածանօթ դործին՝ «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհին վրայ»: Հրատարակիչ՝ Ժիւլիար: Վերնադիր՝ «Հայ մանկութիւն մը» (*):

Թոթովենց ծնած է Խարբերդի նահանգին մէջ, հաւանաբար 1889ին (սովորաբար կը տրուի 1894 թուականը, ինչ որ անհաւանական կը դտնեմ, տրուած ըլլալով որ 1909ին՝ բանաստեղծութիւններու հատորիկ մը կը հրատարակէր Պոլսոյ մէջ. ճիշդ է որ այդ թուականներուն՝ կանխահաս կ'ըլլային մեր բանաստեղծները): Ծնունդով Արեւմտահայ՝ խորհրդային կարգերու հաստատութենէն ետքն է որ կ'որոշէ վերջնականապէս Հայաստան մնալ: Լայն զարգացումի տէր ու աչխարհ տեսած դրագէտ մըն է: Տարիներով Ամերիկա ապրած է, 1915ին՝ Կովկաս հասած կամաւորական դունդերուն մէջ ծառայելու նպատակով, ու այդ թուականէն ետք միայն արեւելահայ դրական կեանքին հետ չփման մէջ մտած: Սփիւռքի մէջ իր անունը համբաւ գտած է գլխաւորաբար իր այս ինքնակենսադրական դործին համար, որ այսօր կը հրամցուի մեզի Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Թոթովենցին ծնունդով արեւմտահայ ըլլալն է թերեւս պատճառը այս քիչ մը անբացատրելի հռչակին: «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ՝, լոյս կը տեսնէր Երեւանի մէջ 1933ին: 1937ին՝ Թոթովենց ստալինեան մաքրագործումներուն անհամար զոհերէն մէկը պիտի ըլլար: 1933ի դործը կը վերհրատարակուէր 1956ին Պէյրութի մէջ (Լիման հրատարակչատուն), ու տարի մը ետքը միայն՝ Երեւան, Գործեր վերնագրով հատորին մէջ (5): 1962ին, այսինքն՝ Պէյրութեան վերհրատարակութենէն վեց տարի ետքը միայն՝ Միշա Քիւտեան կը հրամցնէր անդլերէն լեզուով թարգմանութիւն մը: Անդլերէն թարգմանութիւնը կարդալով է որ Ֆրանսացի հրատարակիչը (Ժ. ոը Ռոմիլլի, որ յառաջաբան մը դրած է նաեւ) հրապուրուեր է այս դործին, ու որոշեր է զայն Ֆրանսացի ընթերցողին մատչելի դարձնել:

Մեզի հրամցուածը հաճելի ու ճչդրիտ Ֆրանսերէնով թարգմանութիւն մըն է, ինչ որ ողջունելի բացառութիւն մը կը կազմէ, տրուած ըլլալով այս դեպքի վրայ սովորական անփութութիւնը: Հատատարիմ է նաեւ բնագրին. վերսին՝ ողջունելի բացառութիւն մը: Թարգմանական ըլլխաւոր դժուարութիւնը սկիզբ ըլլար անշուշտ բնաբերին երկլեզուութիւնը (քանի որ դիրքին մէկ ծայրէն միւսը՝ դերակատարներու լեզուն Խարբերդի բարբառն է, դոր Թոթովենց նոյնութեամբ եւ առանց սեթեւեթի պահած է): Բայց ամէն ինչ կը տրուի հոս դործածական Ֆրանսերէնով: Ուրիչ լուծում չկար:

Մինչեւ հոս ըսածս անհրաժեշտ տեղեկութիւններն էին, ներկայացնելու համար ներկայ հրատարակութիւնը: Չեմ կրնար սակայն հարց չտալ ինքզինքիս, թէ ուրկէ ո՞ւր հայ գրդռ դրականութիւններէն առաջին լուրջ թարգմանութեան արժանացող արձակագիրը Վահան Թոթովենցը կ'ըլլայ: Որքա՞ն նպաստաւոր ու արտակարգ պայմաններ պէտք են եղեր. Թոթովենցի կրկնակ պատականելութիւնը, ըմփիւռքի մէջ իր վայելած հռչակը, Քիւտեանի անդլերէն թարգմանութեան դոյութիւնը: Եւ Ֆրանսացի հրատարակիչի մը պատահակա՞ն հանդիպումը:

Հարցման նշանս ինք՝ պատահական չէ: Զարմանալի փորձառութիւն մըն է, տեսնել թէ ինչպէ՛ս նոյն նախադասութիւնը, երբ զայն նախ՝ հայերէն եւ յետոյ՝ Ֆրանսերէն կը կարդաք, կրնայ տարբեր իմաստներ առանալ: Քանի մը անդամ դրքին մէջ՝ Թոթովենց իր էքնաղ քոյրերուն ողբերդական մահուան կ'ակնարկէ: Ակնարկութիւնը բաւարար է: Աւելին ըսելու պէտք չունի: Պէտք չունի Թուրքերուն մասին խօսելու: Իրապէս ընթերցողին բնականոն հակազդեցութիւնն է այս: Կը հասկնայ ան թէ հատորին նիւթը մանկական յուշերն են, եւ ոչ թէ թրքական խժդժութիւնները: Ու հայ ընթերցողը հաղիւ կ'անդրադառնայ թէ մինչեւ հատորին 17-րդ գլուխը (Ֆրանսական ներկայ հրատարակութեան մէջ 18-րդ) Թուրքերու խօսքը չկայ երբեք, կարծէք՝ Թուրքերը գոյութիւն չունենային այդ դիւղին մէջ: Հովուերգական կեանք մը կ'ապրէին Հայերը: Կայսերական իշխանութիւն չկար, վախ ու սարսափ չկար, լրտեսութիւն, արծարծուած ատելութիւն, մոլորած արդարադատութիւն, բանտեր, հալածանք, բոլորը անիրական բաներ էին: Հայ ընթերցողը չանդրադառնար այդ բացակայութեան որովհետեւ սովորական երեւոյթ մըն է իրեն համար: Եւ յետոյ կրնայ նաեւ ենթադրել որ երախային աչքով դիտուած՝ աւտնք իսկապէս տեսողութեան, հետեւաբար՝ իրականութեան դաշտին չէին պատկաներ:

Երբ Հայ - Թուրք հարցը երեսան կու գայ, 17-րդ գլուխին մէջ՝ հայ ընթերցողը կրնայ տակաւին տեսարաններուն միայն ուշադրութիւն ընծայել, ու իր դիտակցութենէն դուրս ձդել հեղինակին միտքերն, այն մէկը որ կը կառավարէ բոլոր դրուագները: Միտքերին այն է որ Հայերը եւ Թուրքերը խաղաղ կը կենակցէին, որ իրենց միջեւ եթէ կային դժուարութիւններ՝ աւտնք փոխադարձ բնոյթ մը ունէին: Այնքան առեն որ հայերէն կը կարդաք այս ամէնը, կարեւորութիւն չէք տար պաշտպանուած դրոյթին, իմաստ չի կտմեր ան նոյնիսկ ձեղի համար: Իմաստը ընկալողէն կախեալ է: Երբ սակայն Ֆրանսերէն կը կարդաք նոյն էջերը, ընտանեկան խաղաղ կեանքի տեսարաններուն ետին, խոշտանդուած քոյրերու մասին անբացայայտ ակնարկութիւններուն մասին, կը տեսնէք միայն մէկ բան. յանցանքի հաւաստարութեան ահաւոր դրոյթը: Հայ հեղինակ մը կը ձդտի հոս, դրական հրապոյրներու իր մեքենան լարած, Թուրքերը չէմեղացնելու Ոճիրէն: Զգուսմ մը որ կը հասնի իր դպաթնակիչին հատուածով մը որ կը դտնուի հոս՝ էջ 162, ուր կը տրուի Աղէտին «մեկնաբանութիւն»ը, հէքեաթի ձեւով: Թուրքերը այնքան ալ մեղաւոր չէին: Արդէն՝ ի՞նչ ոճիրի մասին է խօսքը: Պատահածը պարզապէս այն է որ եւրոպական պետութիւնները Թուրք եւ Հայ համայնքները իրարու դէմ յարեցին:

Հայերը ի վիճակի են կարդալու եւ ընդունելու բոլոր մեկնաբանութիւնները: Ի վիճակի են կարեւորութիւն չտալու անոնց ի հարկին: Որովհետեւ ի վիճակի են հասկնալու որ 1930-ին Խորհրդային Հայաստանի մէջ՝ ուրիչ ձեւ կարելի չէր դրել: Կարելի էր անշուշտ նաեւ չդրել, բայց ի՞նչ որ է: Նոյն հայ ընթերցողը կը տեսնէ որ Ցիսուսի անբիծ ծնունդի առեն սակայն որ Ցիսուսի անբիծ ծնունդի անմեղ խծբծումը գրաքննուեր է Թուրքմանութեան մէջ, այն պատրուակով որ հատուածը կրնայ դաղափարաբանական վրովիականդի ազդեցութեան տակ դրուած ըլլալ (տե՛ս էջ 195): Հայ ընթերցողը ի վիճակի է այն առեն հարց տալու ինքզինքին, թէ իր Հայու զգացումները նոյնքան ենթակայ չէ՞ն վիրաւորանքի որքան Թարգմանիչին քրիստոնէապաշտ զգացումները: Եթէ Քրիստոսի ծնունդին վերաբերեալ երեք տողնոց հատուածը խորհըրդային վրովիականդի ազդեցութեան տակ դրուած է, հապա մի՞սը: Միսը, այսինքն՝ տասնեակներով այդ գայթակղելի - այո՛, գայթակղելի էջերը, որոնց միակ նպատակը Թուրքերու անմեղութիւնը փաստել է: Տասնեակներով էջեր, որոնք տրուած են առանց որեւէ լուսաբանութեան Թարգմանիչին կողմէ, առանց որեւէ ծանօթագրութեան, որ ցոյց տար գոնէ կասկած մը, վարանում մը: Տրուած են իրրեւ ընդունելի ճշմարտութիւն: Ընդունելի, քանի որ Հայու մը գրիչէն տեսած է:

Չեմ դիտեր՝ գայթակղելի էի՞ն այդ էջերը, երբ կը դրուէին, 1930-ին: Գայթակղելի էի՞ն 1956-ին, երբ կը կարդացուէին պէյրութահայ ընթերցողներէն: Գայթակղելի են ամէն պարագայի 1985ին, երբ կը կարդացուին անոնք Ֆրանսերէն: Ապշեցած հայ ընթերցողը կը վերադառնայ այն առեն ակամայ՝ Ֆրանսացի հրատարակչատիին կողմէ դրուած յառաջաբանին, որ առաջին ակնարկով՝ այնքան անմեղ թուած էր իրեն: Ոչինչ դիտեմ Հայերու մասին, կը խոստովանի հոն հրատարակչատիւն, ու կը սկսի ան հովուերգական ու էնաչխարհիկ (ի հարկէ՝ Ֆրանսացիին համար էնաչխարհիկ) աչխարհի մը հրապոյրները դրուագել ու դրուատել: Այդ տասը էջերը կրնային չատ աւելի նպաստաւոր կերպով օդտադործուիլ, բացատրելու համար մեզի Թոթովենցի «մեկնաբանութիւն»ները, Հայ - Թուրք յարաբերութեան եւ Թրքական անմեղութեան մասին:

Բայց յառաջաբանն ալ պատահական էր, անպայման:

(*) Թարգմանուած է անգլերէն տարբերակէն: Փրոֆ. Մահէ վերանայած ու ամբողջացուցած է թարգմանութիւնը: Աւելցուցած է նաեւ կարճ ծանօթութիւններ:

ՆՈՐ ԳԻՐ ԵՒ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԸ

Ընտիր էջեր:
Խմբագրեց՝ Մարզպետ Մարկոսեան
Սրբ. Վարդան հրատարակչատուն,
Նիւ - Եորք, 1984 (1):

Նիւ - Եորքի մէջ 1984-ին լոյս տեսաւ «Նոր Գիր եւ իր աշխատակիցները» խորագրուած այս հատորը: «Նոր Գիր» եռամսեայ հանդէս մըն էր, որ Նիւ - Եորքի մէջ հրատարակուեցաւ 1936-էն մինչեւ 1954, իրրեւ «Եռամսեայ Հանդէս Գրականութեան եւ Արուեստի»: Գլխաւոր հրատարակիչն էր Բենիամին Նուրիկեան:

Ներկայ հատորը պատրաստողն ու խմբագրողը Մարզպետ Մարկոսեանն է: Այսպէս կ'արտայայտուի ան իր յառաջաբանին մէջ. «Ներկայ հատորը հակակշռ մըն է «Նոր Գիր»ի քսանամեայ հունձքին: Կը փորձենք այս հատորով տալ «Նոր Գիր»ով պայմանաւոր ու մեզի փոխանցուած ճաչակ մը...: Ընտրուած դործերը, իրենց դեղարուեստական որակէն անկախ, կը թելադրեն, կու տան տուեալ ժամանակի մը մտայնութիւնները, ... երեւոյթներու ընկալչութեան տարբերը եւ իրր այդպիսին կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը»: Փիչ անդին՝ խմբագիրը կը չեչտէ հանդէսի մը առջեւ դրուած հրամայականը. ըլլալ իր ժամանակին չունէը: Ու կ'աւելցնէ. ««Նոր Գիր» մնացած է հաւատարիմ այս պատգամին, ու դրական թեան արտօնած սահմաններուն մէջ ղրաղցած է պատմուածքներու, արձակ էջերու, դրաղատական յօդուածներու ոդեկոչներու վրայ անչարժացնել իր ժամանակը...» (էջ 10 եւ 11):

Կը հրամցուի մեզի այսպէս չատ գեղեցիկ հատոր մը, խնամքով պատրաստուած ու կազմուած, հատոր մը որ մեծ հանդիսաւորութեամբ ձեռք կ'առնուի ու կը թղթատուի: Անշուշտ հանդէսին 18 տարիներու ամբողջ պարունակութիւնը չկայ հոս: Ընտրութիւն մը կատարուած է, ու լուրջ է այդ ընտրութիւնը: Զորս հարիւր էջնոց հատորի մը մէջ ամփոփուած են հանդէսի մէջ լոյս տեսած կարեւորագոյն էջերը ու իւրաքանչիւր հեղինակի տրամադրուած բաժինը չափուած է անոր դրական արժանիքներուն համաձայն: Պէտք է ըսել որ Նուրիկեան յաջողած էր իր հանդէսի մէջ խմբել Սփիւռքի ամէնէն նշանաւոր անուններէն: Թուենք քանի մը հատը ատոնցմէ. Անդրէասեան, Վահէ - Վահեան, Սրամ Հայկազ, Թէքէեան, Որբունի, Զարեան եւ առաջին կարդի վրայ՝ Յ. Օշական: Հատորը երկուքի բաժնուած է: Արձակ էջեր, Բանաստեղծութիւններու բաժնին մէջ կ'երեւին միայն անուններէն զատ՝ Շ. Նաթալի, Ահարոն, Յ. Կոստանդեան: Այս բաժինը բաւական կարճ է առաջինին պարադամբ (էջ 351 - 409): Արձակ էջերուն յատկացուած բաժնին մէջ՝ դեղարուեստական կտորներ կան միայն մէկ քանի ձգուած են ժամանակի չարժումին եւ բարարձութիւններուն արձագանդող յօդուածները: Հոս կարեւորագոյն տեղը կը դրաւէ Յ. Օշական (էջ 216 - 347), զորս երկու որոնք մինչեւ այսօր հատորի մէջ միայն մատած՝ «Մոռցուած Բաներ» եւ «Վանքերը» չարքերէն, բայց մանաւանդ «Սիւլէյման էֆէնտի», որ Հարիւր Մէկ Տարուան ընդհանուր խորագրին տակ լոյս տեսնելիք երեք վէպերուն վերջինն է: Մ. Մարկոսեան այս մասին կ'ընէ հետեւեալ նկատողութիւնը. Յ. Օշականի գործերը «հոս լոյս կը տեսնեն առաջին անդամ իրենց ամբողջութեանը մէջ - գոնէ ինչ որ «Նոր Գիր»ն էր հրատարակեր»: Նախադասութեան երկրորդ մասը կը բացատրուի անով որ «Սիւլէյման էֆէնտի»ի միայն հրատարակուած է հանդիսին մէջ: 1937-ին՝ Նուրիկեան դադրեցուցած է անոր հրատարակութիւնը: Ասոնք ենթադրեցին որ Օշական պիտի ստիպուէր վճռը կրկրէն հրատարակել տալու Յուսաբերի թերթոնի ձեւով, ու հաւանաբար՝ իր ազգային կեդրոնական կամքին հակառակ, քանի որ Մնացորդացի հրատարակութենէն, նոյնպէս Յուսաբերի մէջ թերթոնով, դատիչատակները մնացած էին իրեն:

Կը կենամ այս կէտին վրայ, որովհետեւ «Սիւլէյման էֆէնտի»ն ներկայ հատորին թերած նորութիւններուն գլխաւորն է: Դժբախտաբար՝ անէծք մը կայ այդ վէպին գլխուն: Նախ որ Օշականի ամէնէն «ծանր» գործերէն է, Մարքի ոը Սայի արժանի էջերով (Օշական ինքը կ'ըսէ՝ բաղդատութիւնը, ու տեսային երեւոյթին ուժգնութիւնն է հոս որ չատ հաւանաբար՝ տարհամոզած է Նուրիկեանը չշարունակելէ): Աշխատանքը կատ անցած է այդ վէպը Յուսաբերի մէջ (ուր ամբողջութեամբ կը հրատարակուի 1939-ին): Ցետոյ պէտք է ամբողջութիւն մը կազմէր Հարիւր Մէկ Տարուան եռահատորին միւս երկու վէպերուն հետ («Հայ Մուրատ»ը եւ «Հաճի Հապտլայեան»), բայց ասոնք լոյս տեսան 1973-ին երկերորդ հատորին մէջ «Մակ Պուռի»ին հետ, որ ծծմբային վէպը մնաց մէկ քով: Այսօր հատորի կը մտնէ, «Նոր Գիր եւ իր աշխատակիցները» դիրքի հրատարակութեամբ, բայց նորէն անկատար, քանի որ հանդիսին մէջ լոյս տեսածը միայն գլուխ է հոս: Մնացեալը կը մնայ Յուսաբերի էջերուն մէջ:

Մարզպետ Մարկոսեանի կողմէ պատրաստուած այս հրատարակութիւնը ուրախալի եւ ուրախաւէտ երեւոյթ մըն է: Ցոյց կու տայ թէ կան տակաւին մարդիկ Սփիւռքի մէջ, որոնց արժէչափերը չեն խախտուած, որոնց յարգանքը հայ պրոթեան հանդէպ անսահման է, ու ասկարկ, վերջապէս՝ որոնց ջանասիրութիւնը անխորտակելի է եւ ճաչակը՝ անչեղ: Ասոնք ունայն բանաձեւումներ չեն:

---

(1) Ետեւի կողմին վրայ տրուած է հետեւեալ տեղեկութիւնը. ստանալու համար դիմել՝ Առաջնորդարանի գրասենեակ՝ 630 Second Avenue, New-York, N.Y. 10016

Մ. Ն.

ԱԽՈՂՋՈՎ ՔՈՒՀ

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

«Ինդուստ», առողջ մտորումներ ստեղծող խոհեմ, Օրեցրեց իմ ուսերից ծանրությունը կենսափիլիսոփայական հարցերի, որոնք ինձ համար ընդմիշտ լուծված էին թվում: Դրանք ոչ մեծ էին այդ պահին, բայց ինձ համար ծանրակշիռ էին, որովհետև ես նրանց մեջ էի տեսնում իմ ապագա ճանապարհի ուրվագիծը: Ես ոչ մի ցանկություն չունեի մտածելու ինձ հետաքրքրող հարցերի մասին, որոնք ինձ համար ոչ մի նշանակություն չունեին: Ես ուզում էի ինքնուրույն մտածել, ինքնուրույն ապրել, ինքնուրույն ստեղծագործել: Ես ուզում էի

ՉԻՐՊԱՏԱՇՆԵՐ

ՎԱՐԴ ԳՈՒՅՆ ՄԻ

16 ՝ 2 ՝ 1985

Նուիրեմ նախապատմական ի՞նչ ժամանակներ էին, որոնց մասին ոչինչ չգիտենք։ Ոչ մի գրքում, ոչ մի ձեռագրում, ոչ մի հնագիտական պեղումներում։ Ոչ մի հետք, ոչ մի նշան, որ կարելի լինի ինչ-որ բան ասել։ Ոչ մի հուշարձան, որ կարելի լինի ուսումնասիրել։ Ոչ մի ակնարկ, որ կարելի լինի մեկնաբանել։ Ոչ մի ենթադրություն, որ կարելի լինի հիմնավորել։ Ոչ մի վարկած, որ կարելի լինի ապացուցել։ Ոչ մի տեսություն, որ կարելի լինի հերքել։ Ոչ մի հարց, որ կարելի լինի պատասխանել։ Ոչ մի պատասխան, որ կարելի լինի հարցադրել։ Ոչ մի հարցադրում, որ կարելի լինի քննարկել։ Ոչ մի քննարկում, որ կարելի լինի ամփոփել։ Ոչ մի ամփոփում, որ կարելի լինի ընդհանրացնել։ Ոչ մի ընդհանրացում, որ կարելի լինի ամբողջացնել։ Ոչ մի ամբողջացում, որ կարելի լինի ավարտել։ Ոչ մի ավարտ, որ կարելի լինի սկսել։ Ոչ մի սկիզբ, որ կարելի լինի շարունակել։ Ոչ մի շարունակություն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
7
MARDI
7 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.958 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.958

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԱՊՐԻԼ 25 - ՄԱՅԻՍ 1)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՂԵՌՆԻ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ (*)

Եղեռնի եօթանասունամեակին առթիւ, Մոր Ս. Մուրեթեան Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «Պրաւդա»ի Ապրիլ 24-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Երեւանի պետական համալսարանի տեսուչ ակադ. Սերգէյ Համբարձումեանի յօդուածը՝ «Դատապարտուած է մարդկութեան կողմէ» խորագրով, ուր կը խօսուի Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան եւ արդի Հայաստանի նուաճումներուն մասին: Յօդուածին հայերէն բնագիրը հրատարակուած է նաեւ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 25-ի թիւին մէջ:

×

«Ազանգարդ» երիտասարդական թերթը Ապրիլ 24-ի իր թիւին երկու էջը նուիրած է վերածնած Հայաստանի: «Դու յաւերժ իմ Հայաստան» խորագիրը կրող խմբագրականին մէջ նշուած է. «Տարեթիւեր կան, որ երբեք չեն ընդունի սերունդների լիշողութիւնից: Հայ ժողովուրդը չի մոռացել, չի կարող մոռանալ արիւնոտ 1915 թուականը, երբ թուում էր եկել է դարերի մէջ բազում փորձութիւններով իր գոյութեան իրաւունքը նուաճած հինաւուրց մեր ազգի օրհասը, երբ թուրքական եաթաղանը սպառնում էր նրա գոյութեանը: Ցաւով ու կսկիծով ենք մենք յիշում եղեռնի մղձաւանջը, բայց այրող այդ լիշողութեան մէջից յառնում է նաեւ հերոսական անուններով նոր կեանքի կոչուած լեռների ու քաղաքների, եղեռնից մազապուրծ, որբ ու անտուն մարդկանց այսօրուայ հզօր ու բազմաճիւղ ընտանիքների համար, մայրական ժպիտով աշխարհասփիւռ Հայութեանը տուն կանչող, մեր մեծ միութեան կազմում բարձր ու վեհ իր պետական դրօշը պարզած Սովետական Հայաստանի համար...»:*

«Մուսալեռցիների ծաղկուն օրրանը» խորագրին տակ Ջուլիետ Մարտիրոսեան կը գրէ. «Այսօր Մուսալեռցիներից չատերին իրենց հայրերն ու պապերը հազ չեն յառանգել, բայց նորոգ մի հայրենիք են նուիրել, որն իրենք չէնացնել են պարտաւոր, զօրացնել: Մեծ մասը այսօրեայ ներգաղթի ուղիներ են հատել՝ Իրանից, Իրաքից, Սուրիայից, Անտիոքից ու այլ ափերից տուն են դարձել՝ օճախ ծխեցնելու, հայրենի եզերք հիմնելու, հարազատ յարկի տակ ճամբաների փոշին թօթափելու»: «Վերընձիւղում» խորագրին տակ լրագրող Ռուզան Առաքելեան կը խօսի գաղթի ճամբաներով եփրատի ալ ափը գտնուող Արմտան գիւղէն Հայաստան հասած Արտաւազդ Բոյաջեանի եւ անոր բազմաճիւղ ընտանիքի մասին: «Սարդարապատից մինչեւ Պեւլին» խորագրով յօդուած մը տորպէդած է նաեւ լրագրող Ցարուհի Փարիկեան, արձանագրելով յուշ մը՝ մանչուկ Յովհաննէս Բաղրամեանի հետ իր ունեցած հանդիպումէն:

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 24ի խմբագրականը կը կրէ «Միասնական ընտանիքում» խորագիրը: Խմբագիրը անդրադառնալէ առաջ Խորհ. Հայաստանի վերելքին՝ կը նշէ. «Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին երիտթուրքերը ձեռնամուխ եղան Հայերի ցեղասպանութեան իրենց վաղուց ի վեր մշակած եղերական քաղաքականութեան իրագործմանը: Արեւմտեան Հայաստանում նրանք զազանային չարութեամբ ոչնչացրին մէկուկէս միլիոն Հայերի, աւերեցին, հրի մատնեցին քաղաքներ ու գիւղեր: Ապրելու համար մեռնելու պատրաստ Հայերի ինքնապաշտպանական մարտերը, աւաղ, չկարողացան կանխել սպանդը»: Թերթը հրատարակած է Համօ Սահեանի «Երգ Երեւանի մասին» բանաստեղծութիւնը, Սիլվա Կապուտիկեանի «Ապրելու հպարտութիւնը» յօդուածը եւ Իգնատ Մամեանի ակնարկը, ուր կը խօսուի ներգաղթած Մկրտիչ Մուրադեանի ընտանիքին մասին:

«Կոմունիստ» ռուսերէն թերթը եւս Ապրիլ 24-ի թիւին մէջ յօդուածներ հրատարակած է եղեռնի եօթանասունամեակին առթիւ:

«Հայրենիքի Ձայն» չաթաթաթերթը Ապրիլ 25-ի իր թիւին մէջ լայն տեղ տուած է եղեռնի եօթանասունամեակին: Տրուած է կարէն Դեմիրճեանի՝ Ապրիլ 24-ին Երեւանի հեռատեսիլէն խօսած ճառին բնագիրը. արտատպուած է ակադ. Սերգէյ Համբարձումեանի «Պրաւդա»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին հայերէն պատճէնը: Տպագրուած է լիբանանացի բանաստեղծուհի Վիլիա Շուլցայտէի «Երաժշտութիւն» պոէմը՝ Կոմիտասի մասին, Սիլվա Կապուտիկեանի թարգմանութեամբ:

(*) Անդրադարձած էինք «Ցառաջ»ի Ապրիլ 26-ի թիւով:

×

ԱՆԴԼԵՐԷՆ - ՀԱՑԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ ՄԸ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է անգլերէն - հայերէն բառարան մը, որ կը պարունակէ 30 հազար բառ: Իւրաքանչիւր բառի կողքին տրուած է հնչիւնաբանական տառադարձութիւնը: Բառերը օժտուած են քերականական համառօտ բնութագրութեամբ, մասնագիտական եզերու հետ կատարուած են նշումներ՝ բառերու գործածութեան ոլորտներուն մասին: Կան նաեւ ընթերցողները կողմնորոշող ոճաբանական նշումներ: Իբրեւ յաւելուած արուած են անձնանուններ եւ աշխարհագրական անուն - ներու անգլերէն - հայերէն ցանկեր, ինչպէս նաեւ Անգլիա եւ Միացեալ - Նահանգներ ընդունուած գործածական չափաւումներու ցուցակներ՝ վերածանումով եւ հայերէն բացատրութեամբ: 50 հազար տպաքանակով լոյս տեսած բառարանը՝ անգլերէն - հայերէն առաջին մեծ բառարանն է Հայաստան հրատարակուած: Այս տեսակ բառարաններէն առաջինը՝ «Փոքրիկ բառգիրք Անգլիացոց լեզուէ՝ թարգմանեալ ի հայ բարբառ», լոյս տեսած է անցեալ դարու սկիզբը Մատրասի մէջ: Ցետագային լոյս տեսած են երեք տասնեակէ աւելի հայերէն - անգլերէն եւ անգլերէն - հայերէն բառարաններ Կալկաթա, Վենետիկ, Կ. Պոլիս, Նիւ - Եորք, Լոս - Անճըլըս, Պէյրութ, Հալէպ, Պոսթըն, Նիկոսիա եւ Գահիրէ: Ինչպէս կը պարզուի, այդ բառարանները առաւելաբար Սփիւռքի մէջ հրատարակուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ «ՈՉ»Ը ԿԱՄ ԿՈԼԵԱՆ ՈՁԸ

ՊՈՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ
Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ԾԱՒԱՑԵՑ

Բրիտանական մամուլն իսկ գոհ է Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահէն: Արդարեւ, կը չեշտէ թէ պաշտպանելով հանդերձ Ֆրանսայի հողագործները, խորքին մէջ, Միթերան Եւրոպան պաշտպանեց, կօլեան դիրքաւորում մը ցոյց տալով Միացեալ - Նահանգներու նկատմամբ: «Թայմզ» կը գրէ նոյնիսկ թէ Տը Կօլ հպարտ պիտի ըլլար Միթերանէ: Արդարեւ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը մերժեց որ Թուական որոշուի 1986-ի նոր ժողովի մը համար, որու օրակարգն էր առեւտրական փոխանակութիւնները, ցորչափ չէ լուծուած նախապէս դրամական դրութեան բարեփոխում մը: Մամուլին առջեւ, Միթերան պարզեց իր դիրքին երեք դլխաւոր պատճառները, որոնցմէ մէկն է վերոյիշեալը, ապա խորհրդարանական հանդիպում մը նախապէս Թերաճ երկիրներու հետ եւ վերջապէս իր մտահոգութիւնը ի տես եւրոպացի հողագործներու չահերու անտեսումին ի նպաստ ամերիկացի հողագործներու չահերուն: Ռեկըն յուսախաբ էր անշուշտ, թէեւ այս անգամ Ֆրանքֆուրտեմանական միացեալ ճակատն ալ խորտակուած էր եւ Քոհլ երեսի վրայ ձգելով Միթերանը, ամրոցջովին փարած էր Ուաշինկթընի: Գերման վարչապետին համար, կ'ըսուի թէ պատրաստ էր բոլոր զիջումներուն, որպէսզի Ռեկըն Պիթսպուրկի գերեզմանատունը երթայ անպայման:

Միացեալ - Նահանգներու Նախագահը բնաւ տեղի չտուաւ, հակառակ անհամար ճնշումներուն, գլխաւորաբար աշխարհի հրէական բոլոր կազմակերպութեանց: Նախքան Պիթսպուրկի գերեզմանատունը երթալը, Նէնսիին ձեռքէն բռնած, այցելեց Պեռկըն - Պելզընի արգելափակման նախկին կայանը, ուր յուշարձան մը բարձրացած է: Պիթսպուրկի գերեզմանատան գլխաւոր «յանցանքն» այն է, որ պարզ զինուորներու կողքին 49 ԷՍ - ԷՍ թաղուած են: Այցելութիւնը որ թոլէ մը բարձրացուց Մոսկուայէն Թել Ավիվ, Փարիզ, Ուաշինկթըն, եւ ամէն կողմ, եօթը վայրկեան տեւած է: Հոս - հոն ցոյցերն ալ չպակսեցան:

Պոնի վեհաժողովէն եաք, Ռեկըն, երկուշաբթի կ'անցնէր Մատրիտ, ուր եւս «սիրալիր» ընդունելութիւն մը չի կրնար ակնկալել, նախորդ օրը հարիւր հազարաւոր Սպանացիներ ցոյց ըրած են այս այցելութեան դէմ, պահանջելով նաեւ որ Սպանիա քաշուի Ատլանտեան Ուխտէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԱԲ

ԹՈՒՐՔ ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐԸ քուէատուփ դիմեցին Կիրակի օր, վաւերացնելու համար հանրաքուէով, «Հիւսիսի Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութեան» Սահմանադրութիւնը: Ուրբաթ օր, հանրաժողովի մը ընթացքին, «նախագահ» Տէնքթաչ հրաւիրած էր 92 հազար քուէարկողները, որ զանգուածային «այո» մը ըսեն եւ ցոյց տան աշխարհի, որ Թուրք Կիպրացիները կը պաշտպանեն իրենց «Հանրապետութիւնը» հակառակ բոլոր ճնշումներուն:

ՖԼՈՐԻ - ՄԵՌՈԺԻՍԻ բանտին մէջ, ըմբոստութեան չարժում մը ծագած է Կիրակի օր, գլխաւորութեամբ Աքսիոն - Տիուէքթի մէկ բանտարկեալին: Պատանդ ալ բռնած են բանտապահ մը եւ թալանի տուած չէնքին զանազան բաժինները: Պատճառը ծանօթ չէ, քանի որ ոչ մէկ պահանջ դրած են, բայց կը կարծուի որ խճողումը պատճառներէն մէկն է: Շարժումը ծագած է անոնց մօտ, որոնք կանխառնարկութեան ենթակայ են, այսինքն դեռ չեն դատուած եւ ծանօթ է, որ մանաւանդ Ֆրանսա այդ ժամանակաշրջանը չատ երկար կը տեւէ: 21 բանտարկեալ բուժարանէն թունաւոր դեղեր ալ կլլած են եւ հիւանդանոց փոխադրուած, մէկը՝ ծանր վիճակի մէջ: Ըմբոստական չարժումը վերջ գտած էր առանց բախումի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին պարտքը, 1984 Դեկտեմբերին 525 միլիառ Ֆրանքի հասած էր, այսինքն 16% յաւելում կրած էր մէկ տարուան մէջ:

ԱԼԷՆ ՓՐՈՍԹ առաջին հանդիպումով հանդերձ Սէն - Մարէնի կառքի մրցումին, դուրս ձգուեցաւ, որովհետեւ իր կառքը (Մաք - Լառէն) որոշուած կշիռքէն 2 քիլօ պակաս էր, այսինքն՝ 538 քիլօ փոխանակ՝ 540-ի:

ՄԵՔՍԻԿԱՑԻ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ մը անձնասպան եղած է, իր ընտանիքին ուժ անդամները սպաննելէ եաք, որովհետեւ այս վերջինները մոլեռանդ կաթողիկէ մերժած էին Եհովայի վկայ դառնալ...:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԸ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻՆԸ Կ'ԱՌՆԷ

Լուսաւորութեան նախարարը Ժ. Փ. Շըվէնըման ներկայացնելով մանրամասնութիւնը բարեփոխումի մը, յայտարարուած իր ընդհանուր դիմերուն մէջ, Փետրուար 13-ին, կը ճշդէ նպատակները եւ կուտայ խիստ չրջագիծ մը: Կ'ուզէ որ նախակրթարանէն ներս ուսուցումը ըլլայ պարզ եւ յստակ ու կ'աւելցնէ՝ «Դպրոցը ամէն բանէ առաջ աշխատանքի, ուսուցման, կրթութեան վայր է· Փլաշները եւ շլացումները տեղ չունին»: Այլ խօսքով, նախարարը կարգ ու կանոն կ'ուզէ վերահաստատել: Պահանջկոտ է առանց սակայն պարտադրող եւ նեղող ըլլալու: Սրտ, որոշ վերադարձ մըն է դէպի կարգապահութիւն, խստութիւն:

Վերամուտին նախակրթարանը պիտի առնայ նոր «անցագիր» մը: Աշակերտները պիտի ունենան խիստ ժամանակացոյց մը, աշխատանքի ժամանակ մը մանրակրկիտ կերպով բաժնուած եօթը հիմնական նիւթերու միջեւ: Գործադրութիւնը եւ կշռոյթը պիտի տարբերին համաձայն մակարդակներուն:

Ուսախ, չաբաթը քսաներեօթը ժամը բաժնուած լինը կէս օրերու վրայ:

ՖՐԱՆՍԵՐէՆ՝ չաբաթը տասը ժամ նախապատրաստական դասարանը (առաջին տարին), լինը ժամ տարրական Ա. դասընթացքին եւ ութ ժամ երեք յաջորդ դասընթացքներուն: Աշակերտները պէտք է տիրապետեն լեզուին, գրաւոր թէ բերանացի: Մանաւոր ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլայ ընթերցանութիւնը, որուն եղանակները կը ձգտին սակայն ուսուցիչներու ազատ ընտրութեան: Պիտի վերարժեւորուի ուղղագրութիւնը: Քերականական կանոններուն կարեւորութիւն պիտի տրուի:

ՄԱԹԵՄԱԹԻՔ՝ չաբաթը վեց ժամ իւրաքանչիւր դասարանի համար: Զորս գործողութիւններու աշակերտութիւն եւ իւրացում բայց նաեւ գաղտնիութեան, տրամաբանութեան եւ վերացումի կարելիութիւններու մշակում: «Անսանպլներու» տեսութիւնը կը մնայ միշտ ուսումնական ծրագրին մէջ, սակայն չափաւոր ձեւով:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԹԵԽՆՈԼՈԳԻԱ՝ նորութիւն մը: «Գործիքի եւ չարժուձեւի ուիրապետում, ինչպէս նաեւ գննութեան եւ վերլուծումի եղանակները» այս պիտի ըլլայ նպատակները: Ասոր համար պիտի տրուին բնալուծութեան, բնագիտութեան, կենսաբանութեան, էնֆորմաթիքի տարրական ծանօթութիւններ: Այս նիւթերը պիտի դասաւանդուին չաբաթը երկու ժամ առաջին երկու տարիները, իսկ չաբաթը 3-ական ժամ երեք յաջորդ տարիները:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, ԱՇԽԱՐ ՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չաբաթը մէկ ժամ առաջին տարին եւ ապա չաբաթը երկու ժամ: Ծրագիրը ընդարձակ է՝ նախապատմութենէն մինչեւ մեր օրերը, եւ այս ժամանակագրական կերպով: Իսկ աշխարհագրութիւնը նպատակ պիտի ունենայ իր երկիրը ճանչնալ, վայր մը ճշդել քարտէսի մը վրայ:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ չաբաթը մէկ ժամ: Վերահաստատում մըն է: Անհրաժեշտ է սորվեցնել աշակերտները«քաղաքութիւնը, պարկեշտութիւնը, ցեղապաշտութիւններու մերժումը, Հանրապետութեան եւ հայրենիքին սէրը», առանց սակայն որ այս առաքինութիւնները դառնան զաղափարաբանութիւն: Պէտք է սորվեցնել ազգային փառերը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ չաբաթը երկու ժամ: Զարգացնել հաչակը առաւելաբար երաժշտութեան, թատրոնի, չարժանկարի, պարի, ճարտարապետութեան ընդմէջէն:

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ՝ չաբաթը հինգ ժամ: Զարկ տալով խմբական խաղերուն եւ անհատին ֆիզիքական կարելիութիւններուն:

×

Ա.հաւասիկ նախակրթարանի ուսումնական ծրագիրը: Առաջին հակազդեցութիւնները ուսուցչական սենոիքաններու կողմէ կ'արտայայտնեն վերապահութիւնները: Լուսաւորութեան նախարարը կը յիշեցնէ թէ արուած որոշումներու դործադրութիւնը պարտաւորիչ է: Իսկ, ծնողքներուն կը յայտնէ թէ Մայիս ամսուան մէջ իսկ, բարեփոխումին ամբողջական ծրագիրը պիտի հրատարակուի առանձին գրքոյկի մը մէջ:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻԽԹ՝
«ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻՆ
ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԷԱԿԱՆ ԱԶԴԱ՞Կ ՄԸՆ Է ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ»

——×——

ՆԻՍ. - («Ցառաջ»). - Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբի հովանիին տակ գործող գրասէր - արուեստասէրներու Ուրբէն - Սեւակ խմբակը գաղափարը ունեցած էր Ապրիլ 24-ի նախօրեակին կազմակերպել վիճաբանական ասուլիս մը, նպատակ ունենալով խորհրդածութեան նիւթ դարձնել երեւոյթ մը որ անուղղակի հետեւանքն է հայկական ցեղասպանութեան, եւ որ կրնայ բնորոշուիլ իբր ինքնացեղասպանութիւն, քանի որ կը սպառնայ ի վերջոյ յանգիլ Սփիւռքահայութեան կամաւոր ձուլումին, մանաւորաբար մայրենի լեզուի կորստեան ճամբով:

Ասուլիսին նպատակը բացատրելով, այս տողերը գրողը, որուն վիճակած էր վիճաբանութիւնները վարելու փափուկ պաշտօնը, հարցը դնելով առօրեայ իրակա - նութեան մէջ, ճշդեց թէ ներկայիս ըՍփիւռքահայութեան եւ մանաւորաբար Ֆրանսահայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կ'անդիմանայ հայերէն լեզուն, թէ գրքերու եւ թերթերու հրատարակութիւնը մեծ մասամբ Ֆրանսերէնով է որ կը կատարուի, եւ թէ հայկական դպրոց յաճախող տղոց թիւն ալ հազիւ 300 է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող 100 տղայէ միայն մէկն է որ հայկական դպրոց կ'երթայ (ան ալ յաճախ Միջին - Արեւելքէն՝ գալով):

Ցիշեց նաեւ պարագան հայերէն լեզուի եւ մշակոյթի ուսուցման վերաբերեալ 21 - 12 - 1982 թ. եւ 1366 համար Օրինագիծին (*) որուն համար երբ հանրապետութիւն մը սատրագրելու ձեռնարկուեցաւ Օրինագիծին տեղեկաբեր երեսփոխան Ժ. Հ. Գոլոնայի թելադրութեամբ եւ Նիսի Եկեղեցւոյ Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հազիւ 300 ստորագրութիւն կարելի եղաւ հաւաքել ամբողջ Ֆրանսայի Հայութեան մօտ:

Այս բոլորը ապացոյց է թէ հայերէնի կարեւորութիւն ընծայողները փոքրամանութիւն կը կազմեն եւ մեծամասնութեան համար հայերէն լեզուն այլեւս անհրաժեշտ չէ հայ ըլլալու համար: Կը բաւէ հայկական ոգի ունենալ:

Կ'ակնկալուէր որ ներկայացող առիթէն օգտուելով այս հակաթէզը պաշտպանելու դային Ֆրանսահօս Հայեր ալ, որոնց համար կազմակերպուած էր ասուլիսը: Դային պարզել մեծամասնութեան տեսակէտը եւ բացատրել թէ ի՛նչ պէտք է հասկընալ հայկական ոգի ըսելով եւ ինչպէ՛ս կարելի է այդ ոգին պահպանել ու փոխանցել առանց հայերէնի:

Եւ որովհետեւ այդ մեծամասնութենէն ոչ մէկ ներկայացուցիչ բարեհաճած էր գալ, հակառակ 850 ընտանիքի ղրկուած երկլեզու հրաւիրագրերուն, պէտք եղաւ որ ներկայ 80 հայախօսներէն ոմանք պարտականութիւնը ստանձնեն անոնց փոխարինութիւնը ընելու, որպէսզի կարելի ըլլայ թերուդէմ վիճաբանութիւն ստեղծել:

Այսպէս, Պ. Ժիրայր Մխիթեան եւ տոքթ. Շապուհ Կէտիկ չանացին այլեւայլ փաստարկութիւններով ապացուցանել թէ Սփիւռքի մէջ հայութեան տեւականացման համար հայերէն լեզուն անհրաժեշտ չէ, մինչ ընդհակառակն, Տիկիններ Լիլի Ապրիեան եւ Անոյշ Սերոբեան փորձեցին փաստել թէ կարելի չէ ամբողջական հայ

թիւնները ուսուցչական սենոիքաններու կողմէ կ'արտայայտնեն վերապահութիւնները: Լուսաւորութեան նախարարը կը յիշեցնէ թէ արուած որոշումներու դործադրութիւնը պարտաւորիչ է: Իսկ, ծնողքներուն կը յայտնէ թէ Մայիս ամսուան մէջ իսկ, բարեփոխումին ամբողջական ծրագիրը պիտի հրատարակուի առանձին գրքոյկի մը մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ՄԷՋ

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կեդ... Վարչութիւնը այս տարի Ապրիլեան ... զեռնի ոգեկոչման համար հրաւիրեց ... Ջանիս մշակութային բոլոր միութիւն... րը՝ միասնաբար նչելու եօթանասունե... եակը:

Ապրիլ 24, ժամը 15-ին, հոծ բազմ... թիւն մը հաւաքուեցաւ Շթութկարտի ... Շատայնհալէնֆէլտ թաղամասի մեծ ... րեզմանատունը, ուր կայ Հայերուն յատ... կացուած փոքր բաժին մը: Հոս չորս ... ծաղկեպսակներ դրուեցան ի յարգ... եղեռնի բիւրաւոր նահատակներուն, ... ետք՝ Վիւրթէնպէրկի Եկեղեցական Վա... չութեան, Շթութկարտի Մշակ. Մի... թեան, Ֆորցհայմի Մշակ. Միութեան ... Հ. Յ. Դ.ի կողմէ: Դարձեալ եպիսկոպոս ... Սահակեան կատարեց հոգեհանգստեան ... պաշտօնը, որուն հետեւեցաւ բազմութիւն... նը՝ վառած մոմ մը ձեռքին:

Յաւարտ արարողութեան Հայ Ցան... տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւն... նը: Եկեղեցական Վարչութեան ատենա... պետը՝ Գր. Մինասեան յուշադրեց Ջարդե... րու վերաբերեալ 600 լուսապատկերներ ... առընթեր տալով նաեւ անհրաժեշտ բա... ցատրութիւնները:

Հուսկ, հանդիսեան լոյսերը եւ սրահ... մէջ վառուեցան 7 մոմերը, ի նշան 70-ա... եակին, եւ ներկաները միաբերան երգե... ցին «Հայր Մեր»ը:

ԺԵՆԻԱ Ք. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ինքնուրոյն ձեւերով հեչտօրէն կրնան միաբ պահուիլ, մանաւանդ զարդարուած անձերու կողմէ որոնց ուղեղը վարժուած է հարիւր հազարաւոր նշաններ ու տառեր իւրացնելու:

Կարգացուեցաւ նաեւ մեծ հայագէտ Անթռաս Մէյէի հետեւեալ տողերը, գրուած 1918-ին La Voix de l'Arménie Ա. թիւին մէջ (յիշատակուած՝ փրոֆ. Մարտիրոս Մինասեանի աշխատասիրութեամբ 1978-ին Երեւան հրատարակուած Ա. Մէյէի «Հայագիտական Ուսումնասիրութիւններ»ուն մէջ, էջ 17):

«Գոյութիւն ունի ա՛զգ, երբ մարդկային հաւաքականութիւն մը այն զգացումն ու կամքը ունի որ ինք կը կազմէ իր տառնդութիւնները, իր սովորութիւնները եւ ապագայի իր ձգտումները ունեցող ... առանձին խումբ մը: Ոչ մէկ բան աւելի յստակօրէն չի նչեր ազգի գոյութիւնը, որքան՝ սեփական լեզու ունենալը:

«Ո՛չ մէկ ազգ գոյութեան իր կամքը ... ւելի ուժեղ չէ արտայայտած երկու տարուան ընթացքին, որքան այդ ազգը: Ո՛չ մէկ ազգ աւելի յամառութեամբ չէ պահպանած եւ աւելի ինքնաքով չէ մշակած իր սեփական լեզուն:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՄԱՅԵԱՆ

(*) Այս օրինագիծը, որուն մասին այլեւս չի խօսուիր, կը մնայ փրանսական խորհրդարանի դարակներուն մէջ, իր ապագայի խոստում: Զարմանալի է որ սխալ տեղեկատուութեանց վրայ հիմնելով «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ գրուեցաւ թէ իբր օրէնք ֆուէարկուած է արդէն ֆրանսական վարժարաններու դասացուցակին մէջ առնուած է Հայերէնն ալ, Ա... լերէնի, Գերմաներէնի կամ Իտալերէնի կարգին:

(**) Հրէից Մեծ - Րաբբուապետ... Սիրա դեռ վերջերս թերթերուն կը յայտ... տարարէր թէ ճիշդ այդ նպատակաւ հ... աւելի հրէական մանկապարտէզներ ... ցած են միայն Փարիզի շրջանին մէջ: ... ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հրեայ հասա... ֆը կը պահէ 55-ի մօտ ամբողջական ... ժարաններ, նախակրթարան, միջնակարգ ... եւ լիսէ:

Տ.Ա.

ՀՈԳԵՎՈՐՏԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—×—

Մարտէլլի ծագումով Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Զինադրականներու բարեկամականը կորսնցուց իր սիրելի անդամներէն մին՝ Վարդգէս Վարդանեան:

Ծնած էր 1913-ին, Ֆրլ: Շատ փոքր տարիքին մէջ կորսնցուց հայր, մայր եւ ընտանիք, եւ զնաց որբանոցէ - որբանոց: Իր մանկութիւնը եղաւ առանց արեւի, առանց երդիքի, առանց մայրական սիրոյ:

1925-ական թուականներուն էր որ ինքզինքը գտաւ Միջերկրականի այս խաղաղ ու ապահով ափերը եւ մտաւ գործատունները ծուխին ու մուխին մէջ առօրեայ հացը ապահովելու և ընտանիք կազմելու:

1939-ի զօրակոչին կը զրկուի ճակատ, առաջին գիծերուն վրայ: Գերի կ'ըլլայ եւ ապա կը փախչի: Ֆրանսայի զրաման ըրջանին կը մտնէ Ֆրանսական նեբքին ուժերուն մէջ եւ հոն կը չարունակէ կատարել իր զինուորի պարտականութիւնը հանդէպ իր երկրորդ հայրենիքին:

Վարդգէս Վարդանեանի համար հայրենիքի կանչը միշտ զօրաւոր եղած էր իր սրտին մէջ եւ այսպէս 1946-ին մեկնեցաւ Հայաստան: Շուրջ երկու տասնեակ տարի յետոյ արտագաղթեց եւ զարձեալ կայք հաստատեց Մարսէյլ:

Նկարագրով հանդարտ ու համեստ ան միշտ մասնակցեցաւ զաղութի ազգային կեանքին եւ եղաւ հաւատարիմ մը իր պատկանած միութեան:

Վարդգէս Վարդանեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 24-ին, Ծոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Դագաղը ծածկուած էր ծագումով հայ Ֆրանսական բանակի նախկին Ռազմիկներու եւ Զինադրականներու դրօշակով: Կարապետ Տէրտէրեան իր զինակից ընկերոջ կեանքի ճանապարհը դրծեց եւ յատկապէս վեր առաւ անոր նուիրումի եւ զոհողութեան զիտակցութիւնը հաւաքականութեան: Շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Գրիգորիս քհնյ. Քէչիչեան չեշտեց Վարդգէս Վարդանեանի մէջ իր հայ քրիստոնեայի գիծերը, հայ ընտանիքի հոր առաքինութիւնները եւ զինուորական ծառայութիւնները:

Զանի տարիները կ'անցնին կը նօսրանան չարքերը անոնց որոնք հայրենի հողէն անփոխարինելի չունչ մը, հաւատք մը ունին:

Ցարգա՛նք իր յիշատակին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԵՂՐԱՆ

Պատմուածքների երկրորդ ժողովածու՝ «Անի» հրատարակչատուն, Քալիֆորնիա:

×

ՄԻ ԱՂՋԻԿ ՈՒ ԱՐԵՒ

Ոսկետառ հրատարակչատուն:

×

FORBIDDEN DAYS OF RAMAZAN

Հեղինակ՝ ԼՈՒՍԻԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆ:

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ԿԼԷՆՏԷԼԻ Հայ Սքաուտի սրահին մէջ նշուած է բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեանի զրական գործունէութեան 35-ամեակը: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Կարպիս Տէր - Եղիայեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է փրոֆ. Գէորգ Խրլոբեան, վեր առնելով բանաստեղծուհիին զրական արժանիքները: Բանախօսած է Գրիգոր Շէնեան ներկայացնելով Ալիսիա Կիրակոսեանի զրական վաստակը: Վաչէ Աբգ. Յովսէփեան կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը՝ ուղղուած մեծարեալին: Յուցադրուած է փաստանկար մը, ուր հայրենի զրողներ իրենց վկայութիւնները տուած են մեծարեալին տազանդին մասին: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ալիսիա Կիրակոսեան, ներկայացնելով նաեւ փունջ մը իր քերթուածներէն: Փակման խօսքը արտասանած է Կարպիս Տէր - Եղիայեան:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Մարտ 30-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Համալսարանական Ուսանողներու Միութեան տարեկան միօրեայ համագումարը, մասնակցութեամբ 150 ուսանողներու: Ցայտագիրը սկսած է Արեւագալի ժամերգութեամբ, որու աւարտին Միւռոն վրդ. Աղնիկեան ողջոյնի խօսք արտասանած է: Գարեգին Բ. տուած է պատգամ մը ուսանողներուն: Կէսօրին տեղի ունեցած է հաւաքական ճաշ մը: Ապա, «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է տոքթ. Բարգէն Փափազեան՝ «Արդի երիտասարդութիւնը տագնապեցնող հարցեր» նիւթին շուրջ: Փակման իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. կոչ ուղղած է հայ արժէքներու վերակենդանութեան եւ վերարժեւորման: Հուսկ, ուսանողները այցելած են կաթողիկոսարանի մատենադարանը:

×

ՆԻԿՈՍԻՈՑ Կոյրերու վարժարանի սրահին մէջ, Մարտ 30-ին, տեղի ունեցած է Ցակոբ եւ Պելլա Խմիչեանի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Ցայտագիրը բաղկացած է ջութակի համար զրուած հայ եւ օտար երաժիշտներու գործերէն:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի կեդրոնատեղին, Մարտ 28-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Շահանդուխտ զբաղիտուհիին հետ: Բացումը կատարած է Նազ Տէր - Սարգիսեան: Գրիգոր Սուքիասեան ներկայացուցած է Շահանդուխտի ութ գիրքերը, անդրադառնալով անոր զրական յատկանիշներուն: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Շահանդուխտ:

ՀԱԼԷՊԻ Արուեստագէտներու Արհեստակցական Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 16-ին եւ 17-ին երգահանդէսներ տուած է Արմէն Լէոնարտ՝ ազգային եւ ժողովրդական երգերու յայտագրով մը: Երգիչը ծանօթ անուն մըն է Հալէպի հայ զաղութին. հանդէս եկած է Պարսկաստան եւ չրջած զանազան զաղութներ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Խառատնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 11-ին, տեղի ունեցած է հայ գիրերու ցուցահանդէսի բացումը, որուն ներկայ եղած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս: Ցուցադրուած են 60 գործեր: Իւրաքանչիւր զրատախտակ պարունակած է Մաշտոցեան 36 տառերը (25 տարբերակներով)՝ թռչնագիրը, ծաղկագիրը, կենդանագիրը, սրագիրը, նոթագիրը, խոյագիրը եւ սիւնագիրը ձեւերով: Աւրուեստագէտը՝ Մանուկ Հօփալեան, մեծ մասամբ օգտագործած է պրոնզ եւ գինկ մետաղները: Ցուցահանդէսը բաց մնացած է մինչեւ Ապրիլ 25:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մարտ 29-ին, տրուած են երկու դասախօսութիւններ Կիլիկեան չրջանի կրօնական զրականութեան շուրջ: Առաջին դասախօսին՝ Վարուժան Ծ. Վրդ. Հերկելեանի նիւթը եղած է «Աղօթքը, չատագովութիւնը եւ ներքրոզական ճառագրութիւնը՝ Կիլիկեան չրջանին», իսկ երկրորդին՝ Աբշալոյս Վրդ. Գարուճեանի նիւթը՝ «Բարոյախօսական ճառագրութիւնը, մեկնողական զրականութիւնը եւ զաւանաբանական ձեռնարկներ՝ Կիլիկեան չրջանին»:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Թէքէեան մշակութային կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 9-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը հայ կնոջ դերին շուրջ: Բացումը կատարելով Ծովակ Խաչերեան անդրադարձած է Եղեռնի պատմական իրողութեան, հայ կնոջ վիճակուած դերին՝ թէ՛ տունէն, թէ՛ ազգային հաւաքական կեանքէն եւ թէ միջազգային չրջանակներէ ներս: Դասախօսած է Թենի Սիմոնեան՝ «Հայ կնոջ դերը՝ Հայ Դատի լուծման ճամբուն վրայ, հայ թէ միջազգային կազմակերպութիւններու ընդմէջէն» նիւթին շուրջ: Փակման խօսքը արտասանած է Անդրանիկ Ուրֆալեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 11-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Ցայտագրին մասնակցած են Լիբանանի պետական երաժշտանոցէն 16 հայ աշակերտներ զանազան ճիւղերու մէջ՝ երգ, ջութակ, դաշնակ, սրինգ եւայլն:

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

ՌՈՒԲԷՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻ

○

Հայաստանի երգիչ մըն է Ռուբէն Երեւանցի, ինքնատիպ եւ հաղորդական, մտերիմ զրոյց մըն է իր երգը, որ խակապէս նորութիւն կը բերէ, պրասենեան տաք չունչ մը: Բայց, այս մասին, խօսքը տանք Կարպիս Զրբաչեանի, որ սալի կափարիչին վրայ լաւագոյնս կը բացատրէ անոր ոգին:

«Արեւելեան սազերգութիւնը որ մեզ յաճախ հրամցնում են իբր հայկական մեղեդի, այլեւս մեզ քերուբտուք է պատճառում: Իսկ անկէ - սաքսոն ժխորից այնքան ենք կշտացել, որ երբեմն երանի ենք տալիս ... խուլերին:

«Այս ապականուած մթնոլորտում ահա յանկարծ մեզ հասաւ ձիւնապատ սարե - րից մի զով զեփիւռ, որ մեզ զրկեց, բոցավառեց ու մեզ չարունակ չոյում է: Կազդուրիչ այս չունչը Ռուբէնի սիրոյ եւ յոյսի դուսանական երգերն են:

«Մի երգ հազար բառ ու քարոզ արժէ, ասում են Չինացիները: Այն երգի մասին է անշուշտ որ սրտամղ բնանում է, հոդուղ արմատանում եւ քեզ պոկում կեանքի տաղտուկներից ու դառնում վահան - ապաստան յուսալքող հարուածներու դէմ:

«Ռուբէն Երեւանցին, երգի բանաստեղծ, լքելով մաշած յղնած ճամբաները, նախընտրել է ոպիտակ ձիւնածածկ արահետը ուր սէրը մանկութեան նման անաղարտ է, ուր կարելի է վարակուել այն «հազուագիւտ հիւանդութիւնից, որ մարդկութիւնն է»:

«Բուխերիկի հանդարտ կրակի մօտ հաղորդուելով է որ պիտի ունկնդրել Ռուբէնի երգերը, որոնք չեն կարող հետաքրքրել «չիֆթէյ - թել»ու սիրահարները, ոչ էլ տիւքջոյի խելագարները: Դասակարգային խտրականութեան պատճառներից մէկն էլ ճաշակը չէ՞...:

«Արարատի լանջին կառչած, հաւատարիմ վազեմի դուսաններին, Ռուբէն իր ինքնատիպ երգերով, տալիս է մեզ սիրոյ եւ ազնուութեան իր պատգամը, երբ այս տարում սիրում է կեղծիք, ստորնութիւն, անարզարութիւն:

«Ափսոս որ մեր լեզուն չհասկցող հայ «ինվալիտ»ները պիտի զրկուեն այդ երգերը լսելու հրճուանքից: Բայց ով գիտի, երգը հրաշքներ է գործում...:

«Ռուբէն սէրն է երգում առնական մարդու վայել ապրումով եւ ոչ թէ լայակուման կամ ողբերգի չեշտով, ինչպէս ցիկանները կամ արեւմուտքի մի շարք երգիչներ: Մինչդեռ նա ամօթխածութեամբ է թաքցնում իր վէրքերը:

«Ի՞նչ փոյթ որ «բոլոր ճամբաները դէպի մահ են տանում»: Կարեւորը՝ մեր յոյսն է հանդէպ կեանքին, մեզ սպասող վաղուայ պայծառ արշալոյսներին»:

Disques DOM

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Թ.

ԽՈՂՃԸ ԶԱՐԹՆՈՒՄ Է

Երկար զմայլած նայում էի նրա վրայ: Կիսամերկ կուրծքը խիստ մեզմ կերպով բարձրանում եւ իջնում էր: Շնչառութիւնը խաղաղ էր: Ցանկարծ նրան սիրեց մի տեսակ խռովութիւն: Երեսի վրայ երեսային զայրացած ցնցումներ: «Հեռո՛ւ, անիծեալ» ... զոչեց նա եւ վեր թռաւ տեղից:

- Ա՛խ, զարձեալ այն աւազակը ... բացագանչեց նա ցաւալի ձայնով, սկսեց երկչոտ աչքերով նայիլ իւր չուրջը:

Երբ տեսաւ ինձ իւր մօտ կանգնած, հանգստացաւ:

- Ի՞նչ եղաւ այն աւազակը, հարցրեց ինձանից:

- Ո՞ր աւազակը:

- Այն որ սպաննում էր ինձ:

-Դու երազի մէջ տեսել ես նրան, Նէնէ:

Խեղճ աղջկայ երեւակայութիւնից չէր հեռանում չարագործի պատկերը, որը մի օր առաջ փորձում էր սպաննել նրան: Բայց նա չգիտէր, որ այժմ կանգնած էր իւր մօտ մի ուրիշ չարագործ, որին պատուիրել էին նոյն զահճի զերը կատարել:

- Դու այստեղ ես, ես էլ չեմ վախենում ... ասում էր նա, իւր մտերմութեամբ լի աչքերը զարձնելով դէպի ինձ:

Որքա՜ն կրակ կար այդ աչքերի մէջ, որքա՜ն խոր թափանցում էր նրանց փայլը իմ սրտի մէջ:

Մտածելով որ մեր յամեցողութիւնը կարող էր չարժել քաւոր Պետրոսի կամքածը, ես հրաւիրեցի Նէնէին ինձ հետ գնալ անտառը առաւօտեան զբօսանքի համար: Նա հրաժարուեցաւ, ասելով.

- Չէ՛, անտառը չգնանք:

Նա վախենում էր հանդիպել աւազակներին: Ես հանգստացրի նրան, ասելով.

- Շատ հեռու չենք գնայ եւ ոչ քեզ այն աւազակների կողմը կը տանեմ:

Նա համաձայնեցաւ:

Գեղեցի՛կ էր այն առաւօտը: Որքան ախորժ ազդում էր հովասուն օդի թարմութիւնը, խնկարկուած բիւրաւոր ծաղիկների անուշահոտութեամբ: Ինչպէս ուրախ երգում էին անհոգ թռչունները: Եւ ո՜րքան ծիծաղկոտ փայլում էին արեգակի առաջին ճառագայթները ցօղազարդ տերեւների վրայ: Ամէն ինչ սքանչելի էր, ամէն ինչ խորին, անսահման բերկրութեամբ զուարճանում էր բնութեան սրբազան տաճարի մէջ: Տխուր էր միայն իմ սիրտը...:

Նէնէն չուտով նկատեց այդ, եւ երբ փոքր հեռացանք մեր իջեւանից, հարցրեց նա.

- Դու սիրո՞ւմ ես ծաղիկներ:

- Սիրում եմ:

- Ես քեզ համար մի լաւ փունջ կը պատրաստեմ. ես իմանում եմ գեղեցիկ փունջեր շինել: Իմ հայրը մի ժամանակ մի պարտիզպանից գնում էր մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակ ծաղիկներ, ես փունջեր էի պատրաստում, ածում էի զամբիւղի մէջ, եւ փողոցներում մանածանով վաճառում էի:

Ես ժամանակ չունէի պատասխանելու Նէնէի այս տեսակ քնքշութիւններին. ինձ զրազեցնում էր այն միտքը թէ ի՞նչ պէտք էր անել խեղճ աղջկայ հետ:

- Նէնէ, հարցրի նրանից, - այդ անտառում բնակիչներ կա՞ն:

- Այն աւազակները...:

- Բացի նրանցի՞ց:

- Բաւական հեռաւորութեան վրայ զըտնըւում է մի փոքրիկ գիւղ:

- Իսկ մօտի՞կ տեղերում:

- Մի տնակ կայ, ուղիղ ծովի ափի մօտ:

- Ովքե՞ր են բնակւում տնակի մէջ:

- Երկու հոգի միայն, - մի ալեւոր մարդ եւ մի պառաւ կին:

- Ի՞նչպէս մարդիկ են:

- Բարի ծկնորսներ են:

- Քեզ ճանաչո՞ւմ են:

- Ճանաչում են: Ամէն անգամ, երբ պատահում էր ինձ մտնել նրանց տնակը, կերակրում էին ինձ, հագուստ էին տալիս:

- Կարո՞ղ ես ինձ տանել այնտեղ:

- Կարող եմ: (Շար. 99)

Այրի Տիկին Աշխէն Խաչիկեան, Պ. Վարդերէս Խաչիկեան, Պ. Զաուիկ Խաչիկեան, Տիկին Մարգրիտ Վըլէն, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3-ին, 60 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 15·30-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Համասեբաստահայ Վերաշինաց Միութեան վարչութիւնը կուզայ տեղեակ պահել, Սեբաստիոյ եւ իր գաւառի հայրենակիցները՝ թէ «Պատմագիրք Յուշամատեան Սեմաստիոյ եւ Գաւառի Հայութեան» Բ. հատորի նոր ծրարներ ստացած է։

- Նախապատուութիւնը կը տրուի Ա. հատորը ունեցողներուն։ Դիմել Համասեբաստահայ վերաշինաց միութեան Մարսէյլի վարչութեան։

Y. Baboyan
Association Pan - Sebastia
3, Camp Perrier, St. Antoine
13015 Marseille

Իսկ Փարիզ Պ. Զարեհ Մինասեանի
207, rue Lafayette - 75010 Paris

Նոյնպէս վարչութիւնս չուտով կը ըսանայ Նոր Սեբաստիա պարբերաթերթին բացառիկ թիւը 110 էջերէ բաղկացած, ամբողջութեամբ նուիրուած նահատակ Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 100-ամեակին։ Միութեանս կեդրոնական վարչութիւնը որոշած է որ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի բոլոր հայ մշակութային, ազգային գրադարաններուն, հայ մամուլին, ծանօթ ազգայիններուն, գրագէտներուն ճամբել մէկ - մէկ օրինակ։

Առ այդ փափաքելի պիտի ըլլար որ նախապէս վերը յիշուած հասցեատէրերը իրենց հասցէները ուղարկէին Մարսէյլի վարչութեան հասցէին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ - Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժաք Փանոսեան 1000 Ֆ., Պ. Օննիկ Ժամկոչեան 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան, Տիկին Աբաֆսի Բագրամեանի մահուան տխուր առիթով 250, Տէր և Տիկին Հրանդ Նորչէն իրենց հօր՝ Լեւոն Բարկամլըօղլուի մահուան տխուր առիթով 500 Ֆ., նոյն առիթով, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուսոա 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սահակ Ճէպէճեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լութֆիկ Էլիկիւչեր 150 Ֆ., Տիկին Ազատ Պարոնեան 100 Ֆ., Տիկին Մայրանոյշ Քօզճու 50 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ
ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Արփիկ Մխաքեան 300-ական Ֆ. կը նուիրէ Տէսինի Կապոյտ Խաչի եւ Շաւիլի զպրոցներուն (ստանալ «Ծառայ»էն)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ՝

ԼԱՍԻ

ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
Նահատակութեան
40-ամեակին նուիրուած
ՀԱՒԱՔՈՑԹ ՄԸ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16-ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային կեդրոնին մէջ։
118, Գուրսէլ փողոց, 75017, Փարիզ
Կը նախագահէ՝
Նախկին Հայ Արձակողներէն՝
ՏԻՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ
ԼԱՍԻ դրականութիւնը կը ներկայացնէ
ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
կեանքը եւ գործունէութիւնը՝
ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինն՝
Զեռնադաշնակով Օր. Անահիտ Սվաճեան։
Երգ՝ Կարօ Աբրահամեան։
Արտասանութիւն՝ Նազարէթ Պշտիկեան, Տիկին Հռիփսիմէ Վէզիրեան։
Մուտքը ազատ է։

SOIRÉE MUSICALE ET POÉTIQUE

A l'occasion du vernissage du 33è Salon «Art Sacré», Jeudi 9 mai, à partir de 16h30 soirée musicale et poétique arménienne avec :
— «Chant de la terre d'Arménie» : Hasmig Nadirian, récitante / Stépan Aguert, santour / Hagop Kalfayan, dehol
— en déclamation : Loussana, Hamazasb
— au doudouk : Patrick Kousiguian / Vahé Der Kaloustian
— le Duo Zépur.

Au Centre International d'Art Contemporain, 27, rue Taine, Paris 12è,
(métro : Daumesnil) Entrée libre

ամավերջի հանդէս

ՊԱՆԷՀՕ - ՔԱՇԱՆԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պանէօի Թատրոնին մէջ 10 ավրիլ Վիքթոր Հիւկօ, Մայիս 11, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30-ին, հովանաւորութեամբ Պանէօի քաղաքապետ՝
ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱ-ի

Աչակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Պալըգճեանի, մասնակցութեամբ՝ Հայաստանի Կիրովական քաղաքէն եկած խումբին։

Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Տոմսերը կարելի է ապահովել Զորեք - Շաբթի առաւօտ, կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւին՝ 663 - 77 - 70 եւ հանդէսին օրը տեղւոյն վրայ։

ՀՕՄԻ 75ԱՄԵԱԿ
ԿԱՅԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլ - Արճուվիլ - Սարսէլ - Անիէռ - Պուա-Քոլոմպ - Շաւիլ - Պանեէօ-Քաշան - Իսի-լէ-Մուլինօ - Սեւրան, Լիվրի - Փարիզ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle de la Chimie
28bis, rue St. Dominique — (métro : Invalides)
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳՈՒՇԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատուոյ նախագահութեամբ՝
ՏՀՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՃԼՐՃԵԱՆԻ
Կը խօսի՝
ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -
Կենդանի պատկեր Կապոյտ Խաչի Կայանի մանուկներով. -
Բեմադրութիւն՝ Արքի Յովհաննիսեան
Երգ՝ Հերմինէ Երիցեան
դաշնակ՝ Փիրայր Գասպարեան
արտասանութիւն՝ Անահիտ Զապունեան, Ռազմիկ Աբրահամեան
Հայկ. տոհմիկ երաժշտութեան համոյթ, ղեկավարութեամբ՝
ԺԱՆ - ՓԻԼԻՊ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
երգչախումբ
ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկ. զաւառներու տոհմիկ տարազներու տողանգ՝ Մարսէյլի «Հայ Արի»ներուն կողմէ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Կպ. Խաչի անդամուհիներուն, Մշակոյթի Տունը, 17, ռիւ Պլէօ եւ Բալուեան գրատունը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՋՈՐՍ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐՈՎ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը
12 - 14, rue St - Bazile
Կը խօսին՝ *ԱՆԱՀԻՏ ՏՀՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ*
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -
Անթիկ Սէէառա (*սրինգ*), Փիլիպէ Երլմազեան (*դաշնակ*)
(*Կոմիտաս, Մոցարթ, Խաչատրեան*)
Մանկանց «Գարուն» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
Տիկին Փիլիպէ Երլմազեանի
Երգ - Նուագ փոքրերու կողմէ, արտասանութիւն եւ Անի պարախումբ։

ԼԻՈՆ

Կրըճոպլը - Վալաս - Լիոն - Վիէն - Տէսին - Սէն-Մօրիս
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle Rameau — LYON
Երգ՝ Անժէլ Կարապետեան - Սաժ
Les jeunes espoirs du Conservatoire de Lyon
արտասանութիւն՝ Թադրոս Սպիտաճեան եւ Նայիրի պարախումբը։
Տոմսերը ապահովել. -
MCA — *DECINES* : 15, rue du 24 Avril 1915
Eglise — *LYON* : 40, rue d'Arménie
MCA — *VALENCE* : 32, rue Pompéry
Librairie Massis — *GRENOBLE* : 70, cours Berriat
Salon Michèle — *VIENNE* : rue Marchande
Mme Djeloyan — *ST.-MAURICE* : 20, ave. des Iles

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑԹ

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ (1935 - 1985)
կազմակերպութեամբ՝ Ժ Ա Ֆ է
Eglise Saint - Louis en l'Ile
3, rue Poulletier - 75004 PARIS
VENDREDI 10 MAI A 20H 30
Chorale
SIPAN - KOMITAS
(Chœur mixte arménien de Paris)
Direction : **Garbis APRIKIAN**
avec le concours de la cantatrice
Sonia NIGOGHOSSIAN (Mezzo)
Mario HANIOTIS (Basse)
et les solistes du chœur : Thérèse DEYERMENDJIAN (Alto), Meguerditch BOGHOSSIAN, René MARTAYAN (Ténors)
chants liturgiques, chants de mariage, chants rustiques
Prix des places : 60 et 80 F.
LOCATION :
Librairie Paloyan : 9, rue de Trévise, 75009 Paris
Djizmedjian : 31, rue Paul Déroulède, 92270 Bois-Colombes
Café Philippe : Place Carnot, 94140 Alfortville
Centre UCFAF - JAF : 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris, à partir du 25 avril de 16h à 19h - Tél : 208 - 76 - 49

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDES d'EMPLOI
Réf : D85003 -
DESSINATEUR EN BATIMENT
31 ans
Quadrilingue : Anglais, Arabe, Arménien — Région parisienne

Réf : D85004
ELECTROMECANICIEN
45 ans
Trilingue : Bulgare, Russe, Arménien — Région parisienne

Réf : D85005
EXPORT-COMMERCE INTERNATIONAL — Région parisienne

DEMANDES d'EMPLOI
Réf : D85006
HOTESSE D'ACCUEIL ou RECEPTIONNISTE
Trilingue : Anglais, Espagnol, Arménien — Région parisienne

DEMANDE de STAGE
Réf : S85003
Jeune fille en licence de langues étrangères appliquées (Anglais - Allemand)
Recherche stage de traduction pour le mois de juin ou de juillet.

Ecrire à GIA - EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.
LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.
Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

GIA

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
8
MERCREDI
8 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.959 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.959

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿ

ԳԱԼԻՓՈՐՆԻԱ - ԿԻՊՐՈՍ

ԱՆԿՅԻ՛ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—×—

Այս խորագիրը կրող խմբագրականով մըն է, որ Շ. կ'ողջունէր խաղաղութիւնը, քառասուն տարի առաջ, երբ նոր սկսած էր լոյս տեսնել «Յառաջ», ուելի քան չորս տարի կամաւոր յուռթիւն պահելէ ետք, նացիական զրաւման չրջանին:

«Մօտ վեց տարի, կը զրէր Շ., ահաւոր ժզմանջի մը տակ ապրելէ եւ տառապելէ ետք, ահա Եւրոպան նորէն կ'ողջունէ խաղաղութիւնը»:

Խաղաղութի՛ւն: Ո՞ւր է յաղթանակ, քառասուն տարի ետք: Ամէն կողմ կը չարունակէ մարդը զայլ մ'ըլլալ մարդուն համար: Վիէթնամ ալ 10 տարի առաջ ողջունեց խաղաղութիւնը, բայց այսօ՛ր ժողովուրդը միշտ ապատան կը փնտռէ պոթ փիփիներու մէջ, հեռու հայրենի հողէն, չունչ առնելու համար: Եթովպիա, տասնեակ հազարաւոր սովահարներ կը քչուին թանակին կողմէ, իսկ Լիբանա՞ն:

Եւրոպա կը տօնէ բարբարոսութեան վրայ տարուած յաղթանակը: Քառասուն տարի առաջ, «կեցցէ՛ խաղաղութիւնը ըսին, վերջ դուս պատերազմը, բայց վերջ չդրան պատերազմները...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ԿԻՊՐԱՑիՆԵՐԸ 70 առ հարիւր մեծամասնութեամբ վաւերացուցին «Սահմանադրութիւնը»: Քուէատուի դիմած էին 91·810 քուէարկողներուն 78,30%-ը եւ 68,7%-ը՝ այո՛ պատասխանած է: Կիպրոսի կառավարութիւնը դատապարտեց այս հանրավճիռը թէ պաշտօնական զեկոյցով մը եւ թէ բողոքի նամակով մը ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին: Սեւ եւ ճերմակ թուղթերով է, որ թուրք կիպրացիները քուէարկած են, սեւը՝ հայերը (ոչ) եւ ճերմակը՝ Էվէթ (այո՛): Ապօրինի այս նոր քայլը քիչ մը ուելի կը մտահոգէ կղզիին Յոյները, մինչ Տէնքթաշի համար վերջին հանդերուանն է ինքնորոշման...:

ԻՍՐԱՑԻԼի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Թալին յայտարարեց թէ «Հրեաները պիտի չներեն Ռեկընի այն զուգահեռը զոր ըրաւ Պիթպուրկ թաղուած զերման զինուորներուն եւ ողջակիզման զոհ Հրեաներուն մէջեւ»:

ՓԵՍԱՑ ՉԿԱՑ, բայց ամէն մարդ հարս եղած է: Շերաքէն եւ, Ֆրանսուա Լէոթարն է, որ Երկուշաբթի իրիկուն կ'արտայայտուէր համակեցութեան մասին: Հանրապետական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին համար, քաղաքական մուք մըն էր, քանի ցարդ չուքի մէջ մնացած էր: Բայց, իսկապէս անախորժ բան մը կայ, երբ ուելի քան 10 ամիս առաջ, ամէն մարդ մէջտեղ եւած է, բսելու համար Միթերանի՝ «Հետդ կը նըստիմ, հետդ չեմ նստիր», այն հաստատ համոզումով թէ յաղթանակը դոյզն իսկ կասկած չի վերցներ...: Բոլորը հարս եղած կեցած են, երբ վեհապետ չկայ:

ՖՐԱՆՍԱՑիի բանտերուն մէջ ըմբոստական չարժումները կը տարածուին: Ֆլէօրի - Մեռոժիսէն եւ, Պուա - տ'Ալբսի մէջ է, որ մթնոլորտը ծանր է, մանաւանդ երիտասարդ բանտարկեալի մը անճնասպանութենէն եւ:

ՄԱՅԻՍ 8, զինադադարի տարեդարձը տօնական օր ըլլալով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Չորեքշաբթի օր:

ԳԱԼԻՓՈՐՆԻԱ

ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԼԵՍ

*Ապրիլ 24-ի կէսօրին, ուելի քան չորս հազար Հայեր մասնակցած են ղէպի Մոնթեպելլոյի Ապրիլեան Ցուչարձան երթին, զոր կազմակերպած է հայ ազդային երեք կուսակցութեանց միացեալ յանձնախումբը: Թափօրը ճամբայ եւած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական նուագախումբին առաջնորդութեամբ: Պարզուած են երեք կուսակցութեանց զրօշակները: Թափօրը երբ հասած է Ցուչարձանին մօտ, հոն արդէն հաղարաւոր Հայեր կը սպասէին, ինչ որ մասնակցողներուն թիւը կը հասցնէր 12 հազարի: Քաղաքական հանրաժողովին բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Մխիթար Մինասեան: Ապա առած է Մայքըլ Անթոնովիչ եւ կարդալէ ետք Լոս - Անճելըս քաղաքին կողմէ՝ «Ապրիլ 24-ը ցեղասպանութեան զոհերու յուշատօն» հռչակուող յատուկ յայտարարութիւնը, անդրադարձած է ցեղասպանութեան եւ եզրակացուցած՝ որ նոր սերունդը պիտի յիշէ զայն այնքան աուն, որ արդարութիւնը իր տեղը չէ զտած: Լոս - Անճելըսի զատաւորը՝ Արման Արապեան, կարդացած է նահանգապետ Ճորճ Տէուքմէճեանի՝ Նախագահ Ռեկընի ուղղուած նամակը: Ապա առնելով Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան անունով Ասատուր Տէվլէթեան ի մէջ այլոց ըսած է.- «Հարկաւոր է մեր միասնական ձայնը լսելի դարձնել նաեւ Խորհ. Միութեան ղեկավարներուն, որ հայ ժողովուրդին չահերը պէտք է հետապնդէ նաեւ Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութիւնը»: Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Հերի Տիրամերեան, չեչտած է.- «Օրթանասունամեակի առիթով կը յայտարարենք քաղաքակիրթ ամբողջ աշխարհին, ՄԱԿ-ին, միջազգային առեաններուն, Ուաչինկթընի Սպիտակ Տունէն մինչեւ Մոսկուայի Կրեմլինը, թէ մեր պայքարը նոր է, որ կը սկսի: Մենք հաստատում կ'ուզենք: Հայը պիտի չզադրի պայքարելէ, մինչեւ որ իր բռնազրաւուած հողերը չվերադարձուին իր իրաւատիրոջ»: Ամերիկացի պաշտօնատարներու ելոյթներէն ետք խօսք առնելով Հ.Ց.Դ.ի ներկայացուցիչը՝ Ժան Գոսագեան, ի մէջ այլոց չեչտած է.- «Ցեղասպանութեան յիշատակումը առանց պահանջատիրական մեր կեցուածքին, չի կրնար ամբողջական ըլլալ եւ Հայ Ժողովուրդին համար զոյութիւն ունի միայն մէկ դատ եւ այդ դատին սահմանումը պարզ է ու մեկին՝ Հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը թուրք Պետութեան կողմէ, հայկական բոլոր հողերուն վերադարձը իր իրաւատիրոջ եւ Հայութեան հատաքոյթը այդ հողերուն վրայ»: Հուսկ, առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկոպոս Թապագեանի նախագահութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱ

Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Ապրիլ 19-ին տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Բացումը կատարած է Գրիգոր Մեսրոպեան: Այտոս Սալիպա պատմականը ընելէ ետք ցեղասպանութեան, անդրադարձած է Միացեալ - Նահանգներու Թրքքանպատ աշխատանքներուն: Բանախոսած է Արբէն Դանիէլեան: Վիտէոյի վրայ ցուցադրուած են վերապրողներու վկայութիւններ:

×

Միւս կողմէ, Համազգայինի Լոս - Անճելըսի մասնաճիւղը դասախոսութիւններու չարք մը կազմակերպած է, Ապրիլ ամսուան ընթացքին, եօթանասունամեակին նուիրուած:

×

ԿԻՊՐՈՍ

Նիկոսիոյ Հայ Երիտասարդաց Միութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 23-ին, տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Բացումը կատարած է Գրիգոր Մեսրոպեան: Այտոս Սալիպա պատմականը ընելէ ետք ցեղասպանութեան, անդրադարձած է Միացեալ - Նահանգներու Թրքքանպատ աշխատանքներուն: Բանախոսած է Արբէն Դանիէլեան: Վիտէոյի վրայ ցուցադրուած են վերապրողներու վկայութիւններ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է կաթողիկոսական փոխանորդ Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան: Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, Առաջնորդարանի չրջափակին մէջ տեղի ունեցած է Ապրիլեան Ցուչարձանի հիմնաքարհնէքը: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը:

Հայ Դատի Ճանճախումբին ներկայացուցիչները չփումներ ունեցած են 15 Թերթերու խմբագրութեանց հետ եւ հայկական ցեղասպանութեան առընչութեամբ նիւթեր հայթայթած տեղական թերթերու թղթակիցներուն: Թերթերը լայն արձագանգ եղած են Հայկական Ցեղասպանութեան եւ Հայ Դատին:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 6-ի խաղերու արդիւնքներն են.-

Դինամօ Թ. - Նեֆթչի	2 - 0
Տորպեդօ Ֆ. - Արարատ	1 - 1
Դնեպր - Սպարտակ	0 - 0
Ջերնոմորեց - Զենիթ	0 - 0
կայրաթ - ԲՄԱ Ռոստով	1 - 0
Տորպեդօ Մ. - Ցակէլ	2 - 0
Դինամօ կ. - Ժալգիրիս	3 - 0
Մետալիստ - Դինամօ Մինսկ	1 - 1

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորէր Դինամօ Կիեւ 13 կէտով, որուն կը հետեւէին Թիֆլիսի Դինամօն եւ Դնեպր 12-ական, Մոսկուայի Տորպեդօն եւ Սպարտակը 11-ական, Մինսկի Դինամօն 10 կէտերով: Արարատ 7 կէտով կը գրաւէր 14-րդ տեղը:

×

ԴԻՆԱՄՕ ՄԻՆՍԿ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Ապրիլ 25-ին Մինսկի մէջ տեղի ունեցած էր տեղւոյն «Դինամօ»ի եւ Երեւանի «Արարատ»ի յետաձգուած հանդիպումը: Խաղը, որուն ներկայ եղած են 11·500 մարզասէրներ, սկիզբը միապաղաղ երեւոյթ մը առած է, մրցակիցները բազմաթիւ սխալներ գործած են: Այս կացութիւնը երկար չէ տեւած սակայն: Ս. Կարապետեան դաշտին ձախ թեւէն ճեղքով մը յառաջացած է դէպի մրցակիցի բեր-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐեւԵԼեԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ... ԳԱԼԻՓՈՐՆԻԱ ԿԱՄ՝ ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՄԵՐիԿԱ ՊԷՏՔ Է ՉԱՎՍՏԱՀի ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Մայիս 5-ի «Հիւրրիյէթ»ի մէջ է, որ Հիմմէթ Պիլ բաղաքական խոր «վերլուծումի» մը կը դիմէ, զգուշացնելու համար Ամերիկացիները: Ձըլլայ որ Թուրբերուն պէս «միամիտ» ըլլան ու Հայերուն վստահին ... ու Անատոլուէն Գալիփորնիա զուգահեռ մը ընելէ ետք, կը հրաւիրէ Ամերիկացիները դաս առնելու պատմութենէն...:

×

ԿԱՐԳը ՀԻՄԱ ԱՄԵՐԻԿԱՑի՞ՆՆ Է ...

Միացեալ Նահանգներու «Գալիփորնիոյ Նահանգ»ին կառավարիչ ընտրուած է «Տէօքմէճեան» անունով Հայ մը: Կուսակցականութեան ճամբով այդ պաշտօնին վրայ կրնայ ծագումով Հայ մըն ալ, Իրլանտացի մըն ալ կոչուիլ, բայ ամերիկեան օրէնքներուն...: Սակայն սա կայ որ ով որ ալ ըլայ, հոդ Ամերիկա է...: Կար ժամանակ ուր Օսմանեան կայսրութիւնն ալ Հայերը կ'առնէր ու Արտաքին Նախարար կը կոչէր, իր արտաքին քաղաքականութիւնը կը վստահէր անոնց: Սակայն, եկէք ու տեսէք որ ծագումով Հայ այդ կառավարիչը հիմա կը ջանայ «Գալիփորնիան զեկավարել այնպէս, որպէս թէ ան հայկական Պետութիւն մը ըլլար»: Ան կ'արտօնէ որ փոքրաթիւ Հայկական հատաքականութիւնը «Ցեղասպանութեան Օր», «Թուրքերու Թշնամութեան չաբաթ» ըսելով ձարտէ ու ճայ - նատփիւռէն, հեռատեսիլէն հայկ. անհիմ սուտերով ու չինծու ժապաւէններով խեղճ Ամերիկացիները խարել ջանայ:

Ամերիկա զաղթականներու աշխարհ մըն է. իսկ ընդարձակ Գալիփորնիոյ մէջ քանի մը հարիւր հազար Հայեր միայն կ'ապրին...: Ճիշդ ինչպէս ժամանակ մը մեր Արեւելեան - Անատոլուին մէջ...:

Եւ այսօր Հայերը ինչպէս որ կը չահադործեն Ամերիկացիներու ստեղծած ազատութիւնները, ժամանակ մը նոյն բանը ըրած են Օսմանեան Պետութեան արեւելեան նահանգներուն մէջ, օգտուելով թըրքական լայնախոհութենէն: Վերջին ծայր չափազանցած են:

Օսմանեան Պետութիւնը պատերազմի՞ մտած է ցարական Ռուսիոյ հետ...: Հայերը փորձած են թիկունքէն հարուածել թուրք բանակները:

Այսօր ալ կը ջանան նոյն բանը ընել «Գալիփորնիոյ» մէջ:

Ի՞նչ կ'ըսեն Միացեալ - Նահանգներու կառավարութիւնը եւ Ռեկըն:

«Թուրքիա մէկ դաշնակիցն է Ամերիկայի. երկու դաշնակիցներու միջեւ յարաբերութիւնները կարեւոր են: Ամերիկա որ կ'օժանդակէ Թուրքիոյ, դիտակիից է թէ իրականութեան մէջ ինք իրեն կ'օժանդակէ: Այս պատճառով ալ ամերիկեան Քոնկրէսին Հայերու ցեղասպանութեան պնդումով օրէնքի բանաձեւեր վաւերացնել տալ ջանալ, չի համապատասխաներ Ամերիկայի չահերուն...»:

Սակայն «Գալիփորնիոյ ծագումով Հայ նահանգապետը Տէօքմէճեան» ինչպէս որ հայրերն ու մեծ - հայրերը ժամանակ մը թիկունքէն հարուածեցին Թուրքերը, կը ջանայ նոյն բանը ընել Ամերիկացիներուն:

«Տէօքմէճեան», երբ

«Ռեկըն Թուրքերուն կը հպատակի» կ'ըսէ, հակասելով Ամերիկայի չահերուն, չընդդիմանա՞ր երկրին քաղաքականութեան. կերպով մը չի՞ հարուածեր ամերիկեան արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ամերիկացիները պարտին լաւ ճանչնալ Հայերը. իսկ պէտք է սորվին թէ կարելի չէ վստահիլ անոնց...:

Գոնէ պէտք է իրաւ առնեն պատմութենէն, անոնց մեղի ըրածներէն...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Օդանաւը Պոստընէն Նիւ - Եորք երեք - քառորդ ժամէն կը հասնի. մենք, երեք հոգի, այդ ճամբան կը կտրենք չորս ժամէն - առաջին երկուքը՝ օդակայանին եւ անշարժ օդանաւին մէջ նստած, մնացեալը՝ թռիչքի մէջ, Նիւ - Եորքի վրայ սաւառնելով: Արդի քաղաքակրթութեան բարիքներէն մին...: Մեր ժամադրութիւն - ները եւ ծրագիրները կը քանդուին այսպէս, օդին մէջ, երկարատեւ տեղատարափի մը պատճառաւ որ օդակայանները դոցած, հսկայ քաղաքին Ուրբաթ կէսօրէ ետքի խառնիճաղանճ վազքը անհամեմատօրէն անկարելի տաղնապի մը վերածած է:

Երբ, պանդոկ խուժելէ եւ պայուսակները սենեակ նետելէ ետք Առաջնորդարան կը վազենք՝ արդէն ժամէ մը աւելի ուշացած ենք:

Կը ծանօթանանք ներկաներուն, Մեծ - եղեռնի Օթթանասունամեակին առիթով Եւրոպայէն ժամանած օտար մասնագէտ մտաւորականներուն, արագօրէն կ'ողջունուինք բարեկամներու հետ, եւ արդէն իջած ենք Առաջնորդարանին ճաշասրահը՝ ընթրիքի:

Երկար սեղանին ծայրը նստած եմ. աջիս՝ կռնատուկլոր կին մը, Օթթանասունի մօտ, որ արդէն սկսած է դանդաղ - դանդաղ ծամել աղցանը: Շուրջս ամէն ոք կը խօսի. երբեմն անկիւնէ մը խնդուք մը կը փրթի, կը բարձրանայ վեր, կը տարածուի բոլորիս վրայ, կը մարի: Ես միայն լուռ եմ: Տիկինը չեմ ճանչնար, ձախ կողմս նստած տարեց պարոնը՝ նմանապէս: Ի վերջոյ կը զառնամ տիկնոջ եւ կ'րսեմ ամէնէն անհամ կարճ նախադասութիւնը զոր կրնամ երեւակայել.

- Օդը չատ տաք է, տիկին:

Պնակին վրայ հակած գլուխը կը բարձրացնէ, ինծի կը նայի եւ կը պատասխանէ.

- Վնաս չունի, աւելի դէշ կրնայ ըլլալ:

Կր դիտեմ աչքերը՝ որոնք լեցուն դէմքին վրայ քիչ մը սեղմուած, նեղացած՝ սակայն իրենց մէջ տարօրինակ դրաւչութիւն մը ունին: Թերեւս կիսով արտայայտուղ ախորժութիւն մը, կամ՝ թաքնուած ժպիտ մը որ պատրաստ է առաջին պատեհութեամբ մեզմօրէն դուրս ճառագայթելու: Մազերը, թաւ եւ առոյգ, արծաթի թելերով ցանցուած են: Մեզմ քաղցրութիւն մը, կեանքին հետ հաշտուած ըլլալու հանգարտութիւն մը կայ դէմքին վրայ. եւ մտերմութիւն մը որ անտեսանելի կապով կը միացնէ երկուքս:

- Ուրկէ ես, - կը հարցնեմ:

- Ճըրզի կ'ապրիմ, բայց Սեբաստիայէն եմ:

- Սեբաստիան լա՛ւ քաղաք մըն է:

- Լա՞ւը որն է - յանդիմանական կը դոչէ: - Սեբաստիան Հայոց ամէնէն մեծ եւ ամէնէն գարգացած քաղաքն էր:

Եւ յետոյ, արտասանութեան մը նման եւ մատներուն վրայ համբերով կ'ըսէ.

- Սեբաստիոյ մէջ,
Մենք դպրոցներ ունէանք,
Մենք Ս. Նշան վանքը ունէանք,
Մենք որբանոց ունէանք,
Մենք հիւանդանոց ունէանք:

Կանդ կ'առնէ, ինծի կը նայի հարցական բայց ինքնավստահ: Ցետոյ, միտքը բան մը ինկած ըլլար կարծէք, դանդաղօրէն կ'ըսէ.

- Ես վերապրող եմ: Վաղը պիտի պատմեմ: Ձիս չե՞ս ճանչնար:

- Ոչ:

- Ինչպէ՞ս թէ ոչ: Անպայման չորեքշաբթի գիրքս ալ դրեցի իմ քաջածներուս մասին, նոր տպուածքս: Լաւը չունի՞ս:

- Ոչ:

- Վաղը կը տեսնես գիրքս: Գիտե՞ս, անպայման պիտի խօսիմ, բայց քիչ մը կը վախնամ կոր:

- Ինչո՞ւ:

- Անպայման լաւ չէ:

- Ի՞նչպէս թէ լաւ չէ, քանի՞ տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուիս:

- Վաթսուն տարի մը կ'ընէ - կ'ըսէ մեղմութեամբ: Ու ապա կը չարունակէ.. ես անպայման սորվելու ժամանա՞կ ունեցած եմ: Նոր եկած էինք՝ ամուսինս եւ ես սկսանք աշխատիլ: Առաուտն ժամը ութէն մինչեւ իրիկուան հինգ ֆապրիքայի մը մէջ կ'աշխատէինք, յետոյ կ'եկլէկի եւ բալիսէյտզ երթալով մինչեւ դիշերուան տասը նորէն կ'աշխատէի: Անկէ վերջ տունն՝ գործերուս կը նայէի: Առանկ: Անպայման սորվելու ժամանա՞կ կար:

- Հիմա ի՞նչ կ'ընես:

- Ռըթայըրըտ եմ: Ճըրզի կ'ապրիմ, առանձինս:

- Զաւակ չունի՞ս:

- Ինչպէ՞ս թէ չունիմ: Սա դիմացի սենեակին նստածը կը տեսնե՞ս, մանչս է, քովի դեղին մազերովն ալ՝ հարսս: Ուրիշ մանչ մըն ալ ունիմ:

Կը նայիմ ցոյց տուած սեղանին: «Մանչ»ը վաթսունին մօտեցած անձ մըն է: Եւ ես, առաջին տպաւորութեամբ, խօսակիցս օթթանասունի մօտ կը կարծէի: Կը զառնամ իրեն եւ կը հարցնեմ.

- Մայրիկ, քանի՞ տարեկան ես:

- Ինհսուն երկու: Ինչո՞ւ:

- Քեզ չատ առոյգ եւ երիտասարդ կը տեսնեմ: Հանդիստ կեանք կ'ապրիս անպայման:

- Այո՛, ամէն բան լաւ է հիմա: Երբ որ աշխատիլ սկսայ, մտածեցի որ ես ուսում չեմ կրցած առանալ, դոնէ զաւակներս կրթեմ: Ծանր աշխատեցայ, տղաքս դրպրոց ղրկեցի: Հիմա տուն - տեղ եղած են, եւ փառք Աստուծոյ լաւ վիճակ ունին: Մեծ ընկերութիւններու մէջ են, լաւ է գործերնին: Ես ալ առանձին կ'ապրիմ, ինքզինքիս հաղ կը տանիմ, մարդու պէտք չունիմ: Զաւակներս, հարսերս միշտ կուգան, երջանիկ եմ: Միայն սա ոտքերուս ցաւը չատ կը նեղէ: Թէ ոչ՝ դանդաեւիլիք բան մը չունիմ:

- Եւ, ինքնագոհ ժպիտով մը, կ'անցնի անուշեղէնին:

×

Շարաթ կէսօրէ ետք Առաջնորդարանի Գաւուքճեան սրահին մէջ կը բացուի Օթթանասունամեակի դիտաժողովը: Եւրոպայէն հրաւիրուած օտար մասնագէտներ եւ ամերիկահայ պատմաբաններ կը քննեն Հայկական Ցեղասպանութիւնն ու յարակից խնդիրները: Առաջին դադարէն ետք կարդը կուգայ երեք վերապրողներու՝ իրենց փորձառութիւնները նկարագրելու:

Բեմին վրայ նստած են երեքը. երկու այր մարդիկ, եւ Ճըրզիի մայրիկը: Նախ ի՛նք պիտի խօսի: Քովը նստած է «մանչ»ը, որ կը քաջալերէ եւ բաներ մը կը փսփսայ ականջին:

Ան բերանը կը մօտեցնէ սեղանին վրայ դրուած բարձրախօսին եւ ջարդուփշուր անգլերէնով ու երկչոտ ձայնով կը սկսի պատմել: Վայրկեան մը եռք պատմութեան կապը կը կորի, կը չփոթի ինք, «մանչ»ին կը նայի, կը չարունակէ, եւ որքան սարսափելի կը դառնայ նկարագրելիքը՝ այնքան կ'այլայլի, կը քրանի, անհանդարտութիւն մը կուգայ վրան, ու, ի վերջոյ, յուզումին ծանրութեան տակ կը փլի, զրեթէ կը հեկեկայ: Զաւակը թեւը ուսին կը դնէ, կը հանդարտեցնէ, կը խնդրէ որ այլեւս չպատմէ: Սակայն ինք կորովը կը վերստանայ, եւ բարձրախօսը իրեն քաշելով զրեթէ կը պոռայ.

- Մարդիկ ինչպէ՞ս չեն հաւատար եղածներուն: Ինչպէ՞ս կ'ուրանան: Չէ՞ որ ե՛ս կ'ըսեմ որ ճիշդ են պատահածները: Չէ՞ որ ես այս աչքերովս տեսայ այս բոլորը: Ինչպէ՞ս չեն հաւատար, ինչո՞ւ կ'ուրանան:

Սրահը լեցնող հարիւրաւոր Հայերը երկարատեւ կը ծափահարեն, մինչ ինք աչքերն ու քրտինքը կը սրբէ, եւ աթոռին մէջ կ'ընկղմի:

Ժամերը ետք, երբ առաջին հաւաքոյթը աւարտած է, թեւը մտած՝ անդուխտերէն կը բարձրանանք: Հանդարտած է, նոյնիսկ՝ ուրախ: Կը կատակեմ:

- Հինգ տարի ետք հետդ ժամադրութիւն մը ունիմ հոս, սրահը: Օթթանասունհինգամեակին:

- Չէ՛, չեմ կարծեր որ ապրիմ մինչեւ այն տարեն:

- Ինչո՞ւ, ի՞նչ եղեր է քեզի: Տակաւին քառհինգ տարեկան ես:

- Քառհի՞նգ: Ամչցիր: Քառասուն բսեա՝ ճիշդ խօսած կ'ըլլաս...:

Ու չարաճճի նայուածքով մը հոս կը դիտէ:

-Ուրեմն ժամադրուած ենք - կ'ըսեմ խնդալով եւ թեւովս զրեթէ ուսերը, - մայրի՛կ, զիրար պիտի տեսնենք հինգ տարի ետք: Ինքզինքդ ամուր բռնէ:

Եւ կը բաժնուինք:

Մինակ ժամադրութիւնն է կեանքիս մէջ, զոր անպայման պիտի յարգեմ եւ որուն ակնկալութեամբ արդէն անհամբեր եմ:

ԱՐԱՁ ԳԱԼԱՁՃԵԱՆ

«Պայքար»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԱՐԴ ԵՄ»

—×—

Բ.

«Ես որքա՞ն կարեւոր մարդ եմ»:

Ինքզինքին այսպէս կրնայ հարցնել թերեւս սա տղէտ զոնապաղծը, որուն քրմահաճոյքէն կախեալ է պաշտօնական զբաղեցնելիք մը ներս մտնելը կամ չկարենալ մտնելը:

Անգամ մը Անատոլուի քաղաքներէն մէկուն մէջ զործ ունէի հիւանդանոցի մը հետ, ուրկէ ներս մտնելը կամ դուրս ելլելը բաւական խնդիր էր, որովհետեւ ատիկա կախեալ էր զրան առջեւ տրնկուած զոնապանի մը քմահաճոյքէն: Ուզածը կը թողուր, ուզածը չէր թողուր: Իր ծանօթները ազատ մուտք ունէին, իսկ իր չսիրած մարդիկը, նոյնիսկ եթէ արտօնագիր ունենային, կրնային մերժուիլ այս կամ այն պատճառաբանութեամբ: Այդ մարդը ամէն օր հարիւրաւոր, նոյնիսկ հազարաւոր մարդոց համար «կարեւոր» մարդ էր: Ես ալ երբեմն լեզու կը թափէի անոր առջեւ, կեղծ զրուատիքով մը կը զովէի իր ջանասիրութիւնը, իրմէ մուտքի արտօնութիւն մը կորզելու նպատակով, կը փայփայէի իր եսասիրութիւնը:

Միւս կողմէ կը նայէի իրեն ու զազտնօրէն կը խորհէի. սա մարդը հիմա եթէ այս պաշտօնէն վտարուի, եւ ուրիշ պաշտօնի մը կոչուի, երկար տարիներ պիտի նստի ու քաղցրօրէն պիտի չիշէ այս օրերը եւ ինքնիրեն պիտի մտածէ. «Ես կարեւոր մարդ էի»:

Այդ խեղճ եւ անուս զոնապանը, չէր զատորոշեր թերեւս սա նրբութիւնը, թէ իր կարեւորութիւնը կու գար ո՛չ թէ իր անձէն, այլ իրեն յանձնուած պարտականութենէն: Նոյն սխալն է որ երկրպագուն ալ վրայ կրնան գործել հարիւրհազարաւոր մարդիկ, իրենց կարեւորութիւնը չըփոթելով իրենց արժէքին հետ: Կարեւոր մարդ ըլլալ, անպայման չի նշանակեր արժէքաւոր մարդ ըլլալ: Հիթլէրը չատ կարեւոր մարդ էր միլիոնաւոր Հրեաներու համար, միլիոնաւոր Հրեաներու ճակատագիրը կախեալ էր իրմէ, բայց ո՞ր Հրեային համար Հիթլէրը դոյդն իսկ արժէք ներկայացուց:

Իր աշակերտները չարչարող եւ զանոնք անիրաւօրէն պատժող սատիկ ուսուցիչ մըն ալ «կարեւոր մարդ» է իր հարիւրաւոր, հազարաւոր աշակերտներուն համար: Բայց իր կարեւորութիւնը կուգայ աշակերտներուն ճակատագրին հետ խաղալու իր կարողութենէն, ո՛չ թէ իր անձին հմայքէն, սիրելիութենէն, կամ կրթական վսեմ առաքելութենէ մը:

Ահա թէ ինչու, մարդ, ինք իրեն «ես որքա՞ն կարեւոր մարդ եմ» հարցնելէ վերջ, ինքնիրեն պէտք է ուղղէ երկրորդ հարցումը մըն ալ, որ հետեւեալն է.

- ո՞րկէ կու գայ իմ կարեւորութիւնս:

Այն տասնեակ մը մարդիկը, կամ այն հարիւրաւոր, հազարաւոր մարդիկը, որոնց համար կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեմ, օր մը զիս դնահատանքով եւ երախտագիտութեամբ պիտի չիչե՞ն, երբ այլեւս պիտի դադրիմ նոյն կարեւորութիւնը ներկայացնելէ իրենց: Թէ ոչ պիտի անիծեն զիս, կամ զիս պիտի չիչեն որպէս չար չիչատակ մը: Կ'արժէ որ մարդ ինքնիրեն հարցնէ այս հարցումն ալ, որովհետեւ վստահ եմ թէ, մարդ, որքան ալ ջանայ ինքզինք խարել իր սեփական կարեւորութեան մասին, առաւել կամ նուազ չափով ի վիճակի է գնահատելու թէ ո՞ւրկէ կու գայ իր կարեւորութիւնը:

×

Կասկած չկայ որ մարդկային ընկերութիւնը միշտ հակամէտ է չահագործելու մարդոց եսասիրութիւնն ու ինքնահաւատութիւնը: Երկրագունտի վրայ չկայ մարդ մը, ամէնէն իսկ համեստ խաւերուն վրայ, որուն չուրջ քանի մը հոգի չդառնայ, անվերջ անոր ըսելով.

- Դուն կարեւոր մարդ ես:

Օգտուողը կ'ակնկալէն ու կը քաղէն անկէ, կ'օտագործեն անոր դրամն ու ազդեցութիւնը, կը չահագործեն անոր լսելիքն ու խելքը, այս նպատակներուն հասնելու համար ալ դափնեպսակներ կը գետեղեն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈԶՈՒՄ

ԿՐԵՏԷ

ՀԵՐԱԿԼԻՈՆ. - («Յառաջ»). - Կրկ... Հայութիւնը ոգեկոչեց բիւր նահատակները չիշատակը, եկեղեցւոյ բակին մէջ 1978-ին կառուցուած յուշարձանին չորս կողմերուն: Նոյն օրը պատարագ մատուցանեց տեղւոյն Հովիւը՝ Ցովսէփ քհնյ. Հանայ Հալլաճեան ու կատարեց հոգեհանդստեան պաշտօն: Եկեղեցին լեցուն էր թէ՛ հայ, թէ յոյն հաւատացեալներով: Եկեղեցական արարողութենէն ետք 70-ամեակի ոգեկոչումին բացումը կատարեց երիցպատն անձը որ ականատես էր եղեռնի 1915-ի դէպքերուն: Անկէ ետք խօսք առաւ մէկը Ցովսէփ Պապրճեան, որ յառաջաբանին լեզուով խօսեցաւ հայ ժողովուրդին անցեալին ու ներկային մասին: Երկրորդ խօսողը եղաւ Ազարիա Մատանեան որ համալսարանի դասախօս է: ան պատմեց իր մեծ հօրը քաշածները: Աւետիսեան քոյրեր արտասանեցին քառեակներ ու բանաստեղծութիւններ: Տէր Հօր Պատգամով վերջ դրաւ Կրեատէի հայութեան ոգեկոչումի հանդիսութիւնը:

ՑՈՎՍԷՓ ՔՀՆՅ. ՀԱԼԼԱՃԵԱՆ

ԼՈՍԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ

Մայիս 9 - 23, Լիոնի Լա Փլաթ թատրոնին մէջ պիտի ներկայացուի Սարդիս Ձէօմլէքճեանի «Ապրիլ» թատերգութիւնը: Բեմադրութիւնը կը կատարուի հեղինակին կողմէ, ընկերակցութեամբ Ժօրէսթ - Վէրնէյլի:

Սարդիս Ձէօմլէքճեանի «Ապրիլ» թատերգութեան նիւթը առնուած է Սողոմոն Թէհլիրեանի կեանքէն. խաղին պիւսոյ հերոսն է ան, որուն չուրջ կը հիւսուին դէպքերը, զինք առաջնորդելով թուրք նախարարը սպանելու արարքին:

Թատերգութեան մէջ հերոսին դատավարութեան տեսարանները կը ներկայացուին արխիւներէ առնուած հարազատ թուղթերով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾՔԵՑԷՔ

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿԱԼԱՆ

—×—

Կիրակի, Ապրիլ 28, կէսօրէ ետք Իսիի թաղապետական թաղերասրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Եկած էին աւելի քան հազար Հայեր քաջալերելու համար Իսիի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը՝ ապագայ հայկական ամէնօրեայ վարժարանի մը կառուցման ի նպաստ կազմակերպած կալային համար:

Արդարեւ, Իսիի քաղաքապետութիւնը եկեղեցւոյ արամադրութեան տակ դրած էր ութ տը լ'Էկալիբէի վրայ գտնուող 2000 ք. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը, ղպրոցի մը կառուցման համար, 99 տարուան ժամանակաշրջանով եւ տարեկան խորհրդանշական մէկ ֆրանք վճարումի փոխարէն. աւելին՝ եկեղեցին նախապատուութիւնը կ'ունենար գնելու այդ հողը, 1990-էն սկսեալ: Հոգաբարձութիւնը իր կարգին՝ ապագայի լայն հեռանկարով, գնած է ներկայ՝ 900 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը, (մէկ միլիոն 200 հազար ֆրանքի) որուն վրայ եթէ աւելցնենք քաղաքապետարանի խոստացած ուրիշ 500 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամասի մըն ալ տրամադրումը, կ'ունենանք 3400 քառ. մեթր հողամաս մը, որուն վրայ ծրագրուած է կառուցանել համադրոյթ մը՝ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանով, 300 հոգիի տարողութեամբ սրահով եւ յարակից յարմարութիւններով: Մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի կառուցման համար նախատեսուած է չուրջ երեք միլիոն ֆրանքի պիւտճէ մը, որուն վրայ պէտք է աւելցնել գնուած հողամասին գումարը: Ցայժմ հոգաբարձութիւնը կըրցած է հաւաքել 1·5 միլիոն ֆրանք, կը մնայ 2·5 միլիոնը: Կա՞յ Հայ մը՝ որ չուզէ իր քսակը բանալ հայկական վարժարանի մը կառուցման համար, մանաւանդ Սիփւռքի պայմաններուն մէջ:

Ժամը 15·30-ին կալային բացումը կատարելով հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Սարգիս Պետոյեան, կը պարզէր տարուած աշխատանքները եւ կոչ կ'ընէր զօրավիգ կենալու հոգաբարձութեան ձեռնարկին: Քաղաքապետը՝ Անարէ Սանթին, խօսք առնելով կը դրուատէր հայ ժողովուրդի աշխատասէրութիւն եւ ձեռներէց ոգին, վեր կ'առնէր անոր մշակոյթը եւ յիշելէ ետք անցեալ տարի Հայաստան կատարած իր այցելութիւնը եւ ստացած լաւագոյն տպաւորութիւնները, պատրաստակամութիւն կը յայտնէր միշտ զօրավիգ կենալու համայնքին՝ իր կարիքներուն մէջ:

Ինք կը հրաւիրէր Փարիզի Հայոց առաջնորդ Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեան, որ նշելէ ետք թէ հաւաքուած ենք մշակները դառնալու ապագայ հայ դպրոցի մը հիմնադրութեան, վեր կ'առնէր հայ լեզուի կարեւորութիւնը Սիփւռքի պայմաններուն մէջ եւ չեչոը կը դնէր Մաշտոցի աստուածատուր գիրերուն դերին վրայ՝ իբրեւ մեր ազգային ամբողջական անկախութիւնը ապահովող միջոց եւ կը թելադրէր լայն բանալ՝ սիրտերու հետ նաեւ քսակները, որպէսզի օր առաջ բացուին դռները հայկական վարժարանին, հրաշագործ այն տաճարին՝ ուր «կապարն յոսկի եւ նիւթն յոգի դառնայ», ինչպէս կ'ըսեն Պոլսոյ Պէրպէրեան վարժարանի փառերգին բառերը:

Հանդէսը ձեռնհասութեամբ կը վարէր տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեան:

Կը սկսէր զեղարուեստական յայտագրին գործադրութիւնը:

«Ախթամար» պարախումբը, զեկավարութեամբ՝ Քաթրին եւ Քրիսթիան Զապունեանի, կը մեկնաբանէր աւելի քան տասնեակ մը հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր, ակներեւ ներդաշնակութեամբ, ուժականութեամբ եւ վայելչութեամբ: Խումբը մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրած էր եւ պարագանկին մաս կազմող շարք մը պարեր աւարտուն վիճակի հասած. մանուկ ուշադրութիւն կը դրաւէին Հայկօ ջան, Կռունկ, Նաւասխ, կիլնօ, Լիբիկական, Զուռնի տիկինի պարերը եւ ... Քոչարիճ:

Նոր երգիչ մը՝ Նազարէթ Հէքիմեան, որուն անպրանիկ ելոյթն էր գաղութին մէջ: Հեղինակ, յօրինող եւ մեկնաբանողը իր երգերուն՝ Նազարէթ Հէքիմեան կը ներկայացնէր փունջ մը՝ վերջերս հրապարակ հանած իր սալէն: Իր երգերը կ'արտայայտեն անցեալի ու ներկայի իր մտորումները, հայ կեանքի առօրեայ հարցերը, տաղնապները եւ այդ մասին իր խոհերը: Իրբեւ եղանակ ու կշռոյթ տարբեր են ընդհանրապէս լսուած երգերէ եւ որպէս այդպիսին՝ նորութիւններ կը նկատուին հայ երգի կալուածէն ներս:

Ցայտագրի 2-րդ բաժնի սկիզբը, Իսիի եկեղեցւոյ մխօրեայ վարժարանի Մնոդական մարմնի ատենապետուհին՝ տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան, յայտարարելէ ետք անունները Ա. Բ. եւ Գ. հանդիսացող աշակերտներուն՝ նախընթաց օրը եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած միջ-վարժարանային արտասանութեան մրցումին, գեղեցիկ եւ խորհրդանշական նուէրներով կը պարգեւատրէր զանոնք: 8 - 11 տարեկան խմբակին առաջնութիւնը չահած էր Սապին Թորգոմեան, երկրորդ՝ Հայկան Օժէր, երրորդ՝ Մինա Տէր - Գրիգորեան. 12 - 16 տարեկան խմբակէն առաջին՝ Տալիտա Պատուլեան, երկրորդ՝ Արթիւր Պէրպէրեան եւ երրորդ՝ Սիրուն Աւետիսեան:

Խօսք կ'առնէր ընդհանին հոգեւոր հովիւը՝ Մխոն վրդ. Գըվըդեան, որ յիշելէ ետք թէ հինգ տարի առաջ հիմնուած հայերէնի միջօրեայ դասընթացքներուն հետեւող քանի մը աշակերտներու թիւը այսօր անցած է հարիւրը, կը չեշտէր հայ լեզուի կարեւոր դերը մեր ազգային դիմագիծի պահպանման մէջ, աւելցնելով. «Միայն մեռելաքարեր պէտք չեն մեզի, այլ՝ կենդանի յուշարձաններ, ղպրոցներ, որպէսզի հասնող սերունդները սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ պահեն իրենց ինքնութիւնը: Երբ մեր համայնքին օգնութեամբ կառուցուի ապագայ վարժարանը, այն ատեն է որ պիտի կարենանք ըսել Թուրքին՝ մենք յաղթեցինք: Կ'ապրինք այնպիսի ժամանակաշրջան մը եւ այնպիսի պայմաններու մէջ, որ հրամայական է մոռնալ մեր անձնականը, զաղափարական եւ այլ տարակարծութիւնները եւ միասնական ոգիով կերտել մեր ապագան»:

Ստեղծուած խանդավառութիւնը աւելի կը չեշտուէր, երբ բեմին վարադոյրը բացուելով՝ եօթը հոգինոց վարպետ նուագախումբը կը հնչեցնէր հայկական երաժշտութիւնը: Լիզ Սարեան, ծանօթ անուն մը գաղութին եւ անոր սահմաններէն անդին, մինչեւ Հայաստան՝ ուր անցեալ տարի՝ այս օրերուն, մեծ յաղթանակ մը կ'ապահովէր իր արուեստի կալուածէն ներս: Բեմին վրայ տիրական ներկայութիւն մը, հմուտ իր արուեստին մէջ, տաք ձայն մը եւ վարակիչ չունչ մը: Գիտէ՝ ի՛նչ կ'երգէ, ու կ'ապրի իւրաքանչիւր երգ, ապրումը փոխանցելով նաեւ ունկնդրին: Հարալօ ջան, Դերիկօ, Կռունկ գնա, Իմ թափառական, Վան, Երեւան - Էրեբունի, Արփա - Սեւան եւ - այլ երգեր, որոնք հայրենակարօտ զգացումներու ալիք մը կը տարածէին սրահին մէջ: Նկատի առած այն՝ որ կալան մաս կը կազմէր եղեռնի ԾԾ-ամեակի հանդիսութեանց շրջագիծին, Լիզ Սարեան խորունկ ապրումով մը կ'արտասանէր իր ուսուցչուհիին՝ Օր. Արաքսի Հազարեանի «Հայու մը» խորագրով քերթուածը, զայն ձօնելով Արամ Պասմաճեանի, որուն թաղումը կատարուած էր չարաթ մը առաջ: Ներկաները արժանի գնահատանքը կը յուցաբերէին յանձնառու երգչուհիին:

«ՈՋՆԻ» Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ամուսինը. - *Մի ժամ է՝ սպասում եմ. որտեղի՞ց ես գալիս:*

Կինը (Զայրացած). - Գրողի ծոցից:

Ամուսինը (Զարմացած). - *Ո՞ր գրողի ... Անո՛ւննասա:*

×

Կէս գիշերին Ռուբէնն արթնացնում է կինոջը:

- *Հը, ի՞նչ ես ուզում,* - հարցնում է կինը:

- *Ձահրումար եմ ուզում,* - պատասխանում է Ռուբէնը, - *էն անտէր ակնոցներս ո՞ւր են, գոնէ՝ բեր:*

- *Գիշերն ակնոցն ի՞նչ ես անում, այ մարդ:*

- *Երազները պարզ չեմ տեսնում:*

×

Ջահել ժամանակ Ռուբէնը փարաշիւտային վայրէջք էր կատարում: Բացատրում են, որ կոճակը պիտի սեղմել տասը հաշուելուց յետոյ:

- *Լաւ,* - ասում է Ռուբէնը, աչքերը փակ՝ դուրս է նետւում ինքնաթիռից ու սկսում հաշուել.

- *Ես հլա մին ... Ես հլա երկու ... Ես հլա երեք ...*

Թրըմփ ...

Ընկերները մօտ են վազում, ու ինչ տեսնեն, մինչեւ կոկորդը ճահճի մէջ խրուած՝ հաշւում է.

- *Ես հլա օխտը...*

×

- *Չեմ հասկանում, ի՞նչ կարիք կար բաժանուելու: Ցանուն երեխաների պէտք է համբերէիր:*

- *Հէնց յանուն երեխաների էլ՝ բաժանուեցի:*

- *Ի՞նչպէս:*

- *Շատ պարզ. առաջ ամուսինս ոչ մի կոպեկ չէր բերում տուն, իսկ հիմա կանոնաւոր սննդավճարն եմ ստանում:*

×

Մի ժամանակ ասում էիր, որ ես քեզ համար ամբողջ տիեզերք եմ:

- *Այո, սիրելիս, բայց այն ժամանակ տիեզերքը դեռ նուաճուած չէր:*

×

ԾՈՎԱՓԻՆ

- *Սերոբ, սարսափելի է: Ես նոր յիշեցի, որ ելեկտրական հարթուկը միացած եմ թողել:*

- *Ես էլ յիշեցի, որ ջրի ծորակն եմ բաց թողել ... Ոչինչ, եթէ հրդեհ լինի՝ ջուրը կայ:*

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՄԱՅԻՍ 26-ԻՆ

1982-էն ի վեր Ս. Խաչ Դպրեվանքի եւրոպա բնակող նախկին աշակերտները հիմնած են սանուց միութիւն մը, Ս. Խաչ Դպրեվանքի գոյութիւնը տեւականացնելու եւ համագործակցութեան միութիւն անունով:

Միութեան անմիջական նպատակը հիմնուած է երախտագիտութեան ազնիւ հոգեբանութեան մը վրայ: Նախկին այս աշակերտները, որոնք այսօր ազատ ասպարէզներու կամ այլ զիրքերու տէր են, պարտականութիւն համարած են իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերելու այն սիրելի տան, ուր տարիներ չարունակ ուսած եւ կրթուած են: Դպրեվանքցիներուն մէջ տեսնուած հասարակաց գիծ մըն է սա, ինչ որ ապացոյցն է ազնիւ ու երախտագէտ մարդու:

Իսկ երկրորդ նպատակը՝ համագործակցութեան, կը մեկնի այն տեսակէտէն, թէ տարբեր երկիրներու մէջ ցրուած աշակերտները միշտ ալ զիրար կը փնտռեն ու պէտք ունին իրարու օգնութեան: Ուրեմն միութեան կեդրոնը կ'օժանդակէ սանները իրարու հետ յարաբերութեան մէջ դնելու կապ հաստատելով տարբեր երկիրներու մէջ գտնուողներուն հետ եւ զէթ տարին մէկ անգամ զանոնք ի մի հաւաքելով Հոգեգալուստի տօնին առթիւ: Սոյն երկու նպատակները իրականութեան մէջ զիրար կը լրացնեն, որովհետեւ առանց երկրորդին դժուար էր առաջին նպատակը իրագործել: Օժանդակութեան նպաստակը անկատար պիտի ըլլար: Իսկ համագործակցութեան պարագային միութենական ուժ կայ եւ անոր միջոցաւ ալ յարատեւ խրախուսանք իրարու միջեւ:

Միութիւնը, ինչպէս յայտնեցինք վերեւ, պաշտօնական բնոյթ ստացաւ 1982ին կեդրոն ունենալով Մարսէյլը, գործնական պատճառներով: Անոր առաջին կազմութեան մէջ մտան իբրեւ Ատենապետ՝ Գարեգին Վարդապետ Պեքճեան, փոխ - Ատենապետ՝ Բագրատ Աչըզ, Ատենադպիր՝ Խաչիկ Եըլմազեան, փոխ - ատենադպիրը՝ Յակոբ Արտըչ, Գանձապահ՝ Սարգիս Տուրսուն, փոխ - գանձապահ՝ Նշան Գայան, խորհրդական՝ Ժիրայր Գարակէօզ: Երկու տարուան չրջանէ մը ետք նոր կազմին մէջ մտան իբրեւ փոխ - ատենապետ՝ Սարգիս Զէլիք, եւ փոխ - գանձապահ՝ Յակոբ Տէր - Գրիգորեան: Միւս անդամները մնացին նոյնը, անշուշտ Բագրատ Աչըզ եւ Սարգիս Տուրսունի բաժնուելով:

Միութեան բնական անդամներն են առաջին հերթին Դպրեվանքէն չրջանաւարտ եղողները եւ կամ քանի մը տարի հետեւողները: Կան նաեւ համակիրներ, որոնք կ'ընդունին եւ կ'իւրացնեն միութեան նպատակները: Միայն թէ այս վերջինները իրաւունք չունին միութեան վարչական կազմին մաս կազմելու, փոխադարձաբար սակայն, կրնան մասնակի յանձնախումբերու զեկավարութեանց մաս կազմել:

Միութիւնը ներկայիս կը հաշուէ չուրջ 130 անդամներ՝ Ամերիկայէն, Հոլանտայէն, Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն եւ Զուիցերիայէն: Տակաւին կազմակերպման մէջ կը գտնուի անդամական արձանագրութեանց հարցը: Սոյն դրութիւնը թերեւս առիթ մը կ'ըլլայ այն աշակերտներուն համար, որոնք կ'ապրին այլ երկիրներու մէջ եւ կապ կը հաստատեն միութեան կեդրոնին հետ դրելով մեզի իրենց անունները, հասցէներն ու ապարդէնները, որով միութիւնը կը կազմէ անդամական լրիւ ցանկ մը:

Ցառաջիկային կը մտածուի նաեւ տարբեր երկիրներու մէջ մասնաճիւղեր հաստատել համապատասխան վարչութիւններով, որոնց կազմակերպման համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է նախ կապ հաստատել կեդրոնին հետ:

Աւելցնենք նաեւ թէ տարեկան ընդհանուր ժողովները, որոնք տեղի կ'ունենան Հոգեգալուստի Տօնին կը տեւեն երեք օրեր: Առաջին օրը համախմբումի եւ մէկտեղուելու համար տրամադրուած է: Երկրորդ օրը՝ որ միշտ Կիրակիի մը կը զուգադիպի, առաւօտեան տեղի կ'ունենայ Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն վախճանեալ Վանահօր՝ Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի, խնամակալ, ուսուցիչ, աշակերտ եւ այլ բարերարներու հոգիներուն ի հանգիստ: Նոյն օրը կէսօրին հացկերոյթ մը տեղի կ'ունենայ, որուն կրնան մասնակցիլ բացի անդամներէն եւ անոնց ընտանիքներէն, միութեան համակիրները, ինչպէս նաեւ՝ բոլոր հետաքրքրուղները: Իսկ համադումարին երրորդ օրը նախատեսուած է անդամական ժողովին, որու ընթացքին կը տրուին գործունէութեան տեղեկագրերը եւ տեղի կ'ունենայ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Սոյն տարեկան հաւաքոյթը պայման չէ որ կազմակերպուի միութեան կեդրոնատեղին՝ ի Մարսէյլ: Օրինակ 1984-ին ան տեղի ունեցած է Փարիզի մէջ: 1985ին կը ծրագրուէր Հոլանտա, սակայն գործնական պատճառներով փոխուեցաւ ծրագիրը եւ այս անգամ եւս Մարսէյլ տեղի կ'ունենայ ան: Այս հաշուով Մայիս 26-ին Հոգեգալուստի Տօնը Ս. Խաչ Դպրեվանքցիներու հաւաքոյթի օրն է: Անոնք, որոնք պիտի մասնակցին այս համագումարին կը խնդրուի նախօրօք կապ հաստատեն կեդրոնին հետ, նամակով եւ հեռախօսով, որպէսզի անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսնուին: Միութեան կեդրոնին հասցէն հետեւեալն է. -

Rév. Père Karekin BEKDJIAN
Eglise Arménienne
339, ave. du Prado
13008 Marseille / FRANCE
Tél : (91) 77 - 84 - 70

Բաց ասկէ կրնան կապ հաստատել նաեւ հետեւեալ հասցէներով. -

Mr. Nechan KAYAN
17, Quai de la Révolution
94140 Alfortville / FRANCE
Tél : (1) 893 - 79 - 34 ou (3) 021 - 15 - 15

Mr. Gérard KARAGOZ
27, rue P. V. Couturier
94700 Maisons - Alfort / FRANCE
Tél : (1) 376 - 35 - 21

Mr. Hagop ARDIC
10bis, bd. Rodin
92130 Issy-les-Moulineaux / FRANCE
Tél : (1) 736 - 47 - 65

Mr. Khatchik YILMAZIAN
Bougainville Bt. H
11, rue Bousquetier
13012 Marseille / FRANCE
Tél : (91) 87 - 43 - 71

Իսկ ինչ կը վերաբերի Հոգեգալուստի Տօնին, որ ընտրուած է իբրեւ թուական ընդհանուր համադումարի համար, պատահական չէ անշուշտ: Հոգեգալուստը յիշատակի օրն է նոր հոգիի մը, որ իջաւ Քրիստոսի աշակերտներուն վրայ զանոնք աւելի ամրապնդելու իրենց հաւատքին ու առաքելութեան մէջ: Նոյն մտածումով ալ Ս. Խաչ Դպրեվանքի համադումարի օրը տեղի կ'ունենայ, սաներու մէջեւ ըստեղծելու նոր ոգի համագործակցութեան եւ եղբայրութեան: Անոնք եւս ունին իրենց ծրագիրները ապագայի համար, ինչ որ միութեան նպատակներն են եւ վերեւ յիշուեցան: Իսկ անոնց իրագործումը կը կարօտի նոր ոգիի, նոր եռանդի եւ նոր ներշնչումի:

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ԳՈՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵԻԱԿԱՆԱՑՆԵԼՈՒ
ԵՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Շար. Ա էջէն)

դը, որուն հրապարակին վրայ գինք կաւեցնելու փորձ մը ազատ հարուածով պատժուած է: Խորէն Յովհաննիսեան աքանչելի հարուածով մը գնդակը ղրկած է Մինակի բերդին մօտ, ուր Ա. Կարապետեան դլուխի հարուածով մը նշանակած է կոլ մը (26-րդ վայրկեանին): Խաղը աշխուժացած է եւ Դինամոյականները հաւասարակշռած են իրենց խաղարկութիւնը, 39-րդ վայրկեանին նշանակելով նոյնիսկ կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին սկսած է սուր պայքարը: Վտանգաւոր դրոհները յաջորդած են իրարու: 59-րդ վայրկեանին Սահակեան կոլի վերածած է Մարզարեանի փոխանցած գնդակը: Այնուհետեւ Երեւանցիները թէեւ առիթներ ունեցած են կոլ նշանակելու, սակայն չեն կրցած արդիւնաւորել իրենց գործողութիւնները: Իսկ դաշտին տէրերը արագ դրոհներով եւ վճռականութեամբ փոխած են խաղին դիմագիծը եւ 66-րդ (փէնալթիով) եւ 74-րդ վայրկեաններուն կոլեր նշանակելով յաղթական հանդիսացած են (3 - 2):

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Ծառայ» Ապրիլ 27 / 28-ի թիւով:

×

ՃԱՏՐԱԿ

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Մոսկուայի «Կոմոս» պանդոկին մէջ վերջ գտած են միջազգային մրցումները, որոնց կը մասնակցէին 12 կրոսմայստէռներ, այդ կարգին նաեւ՝ Ռաֆայէլ Վահանեան: Մրցաշարքի հերոսներէն մին նկատուած է հայ վարպետը, որ պարտութեան մատնած է արտասահմանեան ծանօթ մրցակիցները՝ անգլիացի Ճ. Սփիլմէն, քուպացի Ա. Ռուբինէա, եուկոսլաւ Բ. Իվկով, չեխ Լ. Փաչնիկ: Ռաֆայէլ Վահանեան արձանագրած է հինգ յաղթանակ, նոյնքան խաղ ուարտած է ոչ ոքի արդիւնքով եւ միայն մէկ պարտութիւն կրած: 11 կարելիութենէ 7,5 կէտ չահելով երկրորդ հանդիսացած է, իսկ լաւագոյն Օլէգ Ռոմանիշին՝ 8 կէտով առաջին տեղը գրաւած:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Այրի Տիկին Ալիս Ասլանեան, Պ. Ներսէս Ասլանեան, Տիկին Մարիէն Ասլանեան եւ Պ. Մարք Վանիէ եւ փոքրիկն՝ Կապրիէլ, Այրի Տիկին Նաճարեան, Պ. Ալէն Նաճարեան, Օր. Լօրա Նաճարեան, Պ. Սաքօ Նաճարեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, փեսային եւ խնամիին՝

ԱՐԵԻ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 2-ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Եօթըն Մանկլըսընան եւ իր զաւակը՝ Սոնիա, Այրի Տիկին Օֆելիա Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Դաւիթեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին եւ քրոջ՝

ՍԵԴԱ ՄԱՆԿԼԱՍԸՆՏԻ
(Ծնեալ՝ Մուրատեան)

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3-ին, եւ թաղման արարողութիւնը կը կատարուի Մայիս 9, Գերմանիոյ Պրէմէն քաղաքին մէջ:

L'ASCENSION
à St. Raphaël

Le Révérend Père Daron Gerejian célébrera la messe de l'Ascension à la chapelle St. Jean du home arménien le jeudi 16 mai à 10 heures.

Cette messe sera suivie d'un repas dans les jardins du home.

Téléphoner au (16 94) 95 00 30 avant le 10 mai.

EXPOSITION DE PEINTURES

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille

vous invite à l'exposition des œuvres de

GARO MARGOSSIAN

le vernissage aura lieu
le Vendredi 10 Mai à 19 h. salle Daron

l'exposition se pourvuivra jusqu'au 19 mai ouvert tous les jours sauf le mardi, de 14 h. à 20 h.

12-14, rue St. Bazile, Marseille

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Պօյաճեան զաւակներն ու թոռները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ կրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԱՆԴՐԷԱՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ
ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տիկին Անգինէ Պուտաքեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

×

Արմենակ Քնեազեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

ՀՕՄԻ 75 ԱՄԵԱԿ
ԿԱՅԱՆԻ 50 ԱՄԵԱԿ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլ - Արճուվիլ - Սարսէլ - Անիէր - Պուա-Քոլոմպ - Շաւիլ - Պանեէօ-Քաշան - Խի-լէ-Մուլինօ - Սեւրան, Լիվրի - Փարիզ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle de la Chimie
28bis, rue St. Dominique — (métro : Invalides)
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատուոյ նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԷՐՃԵԱՆԻ
Կը խօսի՝
ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ· -
Կենդանի պատկեր Կապոյտ Խաչի կեանքի մանուկներով· -
բեմադրութիւն՝ Արքի Յովհաննիսեան
երգ՝ Հերմինէ Երիցեան
դաշնակ՝ Ժիրայր Գասպարեան
արտասանութիւն՝ Անահիտ Զապունեան, Ռազմիկ Աբրահամեան
Հայկ. տոհմիկ երաժշտութեան համոյթ, դեկավարութեամբ՝
ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
երգչախումբ
դեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Հայկ. զաւառներու տոհմիկ տարազներու տողանցք՝ Մարսէյլի «Հայ Արի»ներուն կողմէ:
Տոմսերու համար դիմել՝ կապ. Խաչի անդամուհիներուն, Մշակոյթի Տունը, 17, ռիւ Պէօ եւ Բալուեան գրատունը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՁՈՐՍ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՎ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը
12 - 14, rue St - Bazile
Կը խօսին՝ *ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ*
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ· -
Անձնիկ Սէէառա (*սրինգ*), ժիւլիէթ Երլմազեան (*դաշնակ*)
(*Կոմիտաս, Մոցարթ, Խաչատրեան*)
Մանկանց «Գարուն» երգչախումբը, դեկավարութեամբ՝
Տիկին ժիւլիէթ Երլմազեանի
Երգ - նուագ փոքրերու կողմէ, արտասանութիւն եւ Անի պարախումբ:

ԼԻՈՆ

Կրքնոպլը - Վալաուս - Լիոն - Վիէն - Տէսին - Սէն-Մօրիս

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին
Salle Rameau — LYON
Երգ՝ Անժէլ Կարապետեան - Սաժ
Les jeunes espoirs du Conservatoire de Lyon
արտասանութիւն՝ Թորոս Սպիտաճեան եւ Նայիրի *պարախումբը:*
Տոմսերը ապահովել· -
MCA — *DECINES* : 15, rue du 24 Avril 1915
Eglise — *LYON* : 40, rue d'Arménie
MCA — *VALENCE* : 32, rue Pompéry
Librairie Massis — *GRENOBLE* : 70, cours Berriat
Salon Michèle — *VIENNE* : rue Marchande
Mme Djeloyan — *ST.-MAURICE* : 20, ave. des Iles

—— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE ——
vous propose plusieurs voyages en

Arménie
TRANSTOURS

—— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél:261-58-28 ——

LIC. 132

PARIS

DU 08 JUIN AU 23 JUIN
16 jours dont 14 à Erevan

08 Juin	Paris/Moscou
09 Juin	Moscou/Erevan
10 au 22 Juin	Erevan
22 Juin	Erevan/Moscou
23 Juin	Moscou/Paris

7400 F.

DU 6 JUILLET AU 20 JUILLET
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

06 Juillet	Paris/Kiev
07 Juillet	Kiev
08 Juillet	Kiev/Erevan
09 au 19 Juillet	Erevan
19 Juillet	Erevan/Kiev
20 Juillet	Kiev/Paris

6500 F.

DU 10 AOUT AU 25 AOUT
16 jours dont 3 à Leningrad
et 12 à Erevan

10 Août	Paris/Leningrad
11 Août	Leningrad
12 Août	Leningrad
13 Août	Leningrad/Erevan
13 au 24 Août	Erevan
24 Août	Erevan/Moscou
25 Août	Moscou/Paris

7700 F.

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT.
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

07 Septembre	Paris/Kiev
08 Septembre	Kiev
09 Septembre	Kiev/Erevan
09 au 20 Septembre	Erevan
20 Septembre	Erevan/Kiev
21 Septembre	Kiev/Paris

6500 F.

DU 5 OCT. AU 20 OCT.
16 jours dont 14 à Erevan

05 Octobre	Paris/Moscou
06 Octobre	Moscou/Erevan
07 au 19 Octobre	Erevan
19 Octobre	Erevan/Moscou
20 Octobre	Moscou/Paris

6000 F.

MARSEILLE

DU 17 AOUT AU 30 AOUT
14 jours dont 12 à Erevan

17 Août	Marseille/Moscou
18 Août	Moscou/Erevan
18 au 29 Août	Erevan
29 Août	Erevan/Moscou
30 Août	Moscou/Marseille

7100 F.

DU 07 SEPT. AU 20 SEPT.
14 jours dont 12 à Erevan

07 Sept.	Marseille/Moscou
08 Sept.	Moscou/Erevan
09 au 19 Sept.	Erevan
19 Sept.	Erevan/Moscou
20 Sept.	Moscou/Marseille

7100 F.

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Զ. Ալեքսանեանի
11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél:(91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
accueil par Monsieur Berdj
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
GRANDE SALLE DE 80 PERSONNES
Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...
——Réservation : 321 - 89 - 60——
Parking assuré
Fermé le Lundi

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
10
VENDREDI
10 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.960 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.960

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՅԳ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ

(Հ.Օ.Մ. ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ)

—×—

Ապահովել հայութեան ֆիզիքական գոյութիւնը: Զեռնարկել վերականգնումի կենսական գործին: Բարձրացնել հայութեան տօրէնը: Հասնիլ ժողովուրդին կարիքներուն: Ծառայել հայութեան գոյապայքարին: Այս կոչումով եւ հիմնական նպատակներով է որ 75 տարի առաջ, 1910-ին, Նիւ - Եորքի մէջ, նուիրեալներու փաղանգ մը նախաձեռնութեամբ եւ ճիգերով, ազգային եւ դաշնակցական գործիչ՝ Ակնունիի ներչնչումով, հիմը դրուեցաւ Հայկական կարմիր Խաչ ընկերութեան, ապա Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1946-ին, կոչուեցաւ Հայ Օգնութեան Միութիւն:

Հ.Օ.Մ.ը իր էութեամբ հայութեան յաւերժական պաղպաղարին մէկ արտայայտութիւնն է: Ծնունդ առաւ ճակատագրական պայմաններու մէջ եւ իբրեւ մեր ազգային գոյապայքարին դաշտը իրրեւ բանակ ոգեղէն, իրրեւ կազմակերպուած միաւոր հայ կանացի ուժերուն:

Հայ կինը եղած է բոլոր պայքարներուն մէջ: Նեցուկ եղած է, իր արեան տուրքը բերած է իր ազգի վերելքին եւ ժողովուրդի գոյատեւման ի խնդիր տարուած ճիգերուն:

Եւ այսօր ոչինչ փոխուած է հայ կնոջ վճռակամութենէն: Ան կը չարունակէ իր երթը Սփիւռքի տարածքին, մնալով իր արժանաւոր պատուանդանին վրայ, եւ ունենալով Հ.Օ.Մ.ը որպէս մենաշնորհեալ հաւաքական ուժ՝ արտայայտելու, գործելու, ծառայելու:

Հ. Օ. Մ.ը համազգութային կառոյցով մը օժտուած, եւ համասփիւռքեան ծրագիրներ մշակող եւ նպատակներ հետապնդող կազմակերպութիւն մըն է:

Հ. Օ. Մ.ը արդար հպարտութեամբ կրնայ նշել իր 75-րդ տարեդարձը: Անցեալի իրագործումներու դիմաքը, ներկայի անսակարկ նուիրումը հայ ժողովուրդին հոն ուր կարիքը կայ, եւ վաղուան տեսլականը՝ ամբողջական հայրենիք, կը վկայեն իր օգնութեան, մարդասիրական, հայապահպանման եւ ազգային գործին մասին:

Մաղաձ, երիտասարդ սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը ըլլալով հիմնական պահանջ եւ նպատակ, Հ. Օ. Մ.ի միջազգային ցանցը իր չրջաններով եւ մասնաճիւղերով լծուած է այս առաքելութեան: Եւ Ֆրանսայի մէջ, Կապոյտ Խաչը որպէս բաղկացուցիչ չրջաններէն մին Հայ Օգնութեան Միութեան, առաւելաբար իր կայանով Ֆրանսածին սերունդին կուտայ հայկական ներչնչում, հպարտութիւն, կը սորվեցնէ լեզուն, կը ծանօթացնէ պատմութիւնը, մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնը:

Կապոյտ Խաչի առաջին կայանը կազմակերպուած է 1935-ին Նիսի մէջ, մասնակցութեամբ երեսուն երախաներու:

Ապա, հոս ու հոն կայք հաստատելէ յետոյ, 1955-ին Կապոյտ Խաչը գնած է Պէլֆոնթէյնի չէնքը եւ հողը: Արդ, յիսնամեակ մըն է որ կը բոլորէ Կապոյտ Խաչի կայանը: Կէս դար, որուն ընթացքին հազարաւոր հայ երախաներ եկած ու կազդուրուած են մարմնով, բայց մանաւանդ մտքով եւ հոգիով: Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը ունի այսօր նոր ծրագիր՝ կայանի արդիականացման, ընդլայնման եւ ղեղեցկացման:

Կապոյտ Խաչի Օրուան առթիւ, «Ցառաջ» կ'ողջունէ այս գոյդ տարեդարձները մաղթելով նորանոր նուաճումներ եւ վերանելով անսակարկ նուիրումով բոլոր անոնց, որոնք տասնամեակներու ընթացքին ծառայեցին Հ.Օ.Մ.ին, Կապոյտ Խաչին եւ ջանը փոխանցեցին սերունդէ սերունդ:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՔԱԼԵՏՈՆԻԱ

ՆԵՐՔԻՆ ԾԱՆՐ ԲԱՌՈՒՄՆԵՐ

1 ՄԵՌԵԱԼ, 100 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԼՈՒՍԱՐԳԵԼԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

—×—

Անցեալ չաբթու, Փիզանի ի տես կըղզիին հանդարտութեան կը վերցնէր լուսարզելի դրութիւնը, ինչ որ որոշ լաւատեսութեան մը սկզբնական քայլն էր: Քանի մը օր հազիւ տեւեց սակայն այդ լաւատեսութիւնը եւ Մայիս 8-ի առթիւ, ծանրակչիռ բախումներ տեղի ունեցան, որոնք իրենց տեսակին մէջ առաջիններն են և խիստ մտահոգիչ՝ ճիշդ իրենց բնոյթին իսկ պատճառաւ: Արդարեւ, կուիները ծագեցան երկու համայնքներու, անկախապաշտներու եւ հականկախապաշտներու միջեւ, այլ խօսքով՝ քանաքներու եւ քալտոչներու:

Ինչպէս միշտ նման պարագաներու մէջ, կարելի չէ ստուգել թէ ո՞վ սկսած է: Ըստ կառավարութեան պատուիրակին եւ թղթակիցներու էմ - Փի - Սի - էմ-ի քանի մը «տաք գլուխներ» եւ տեղական ծայրայեղ - ազգը գիտակցաբար դրդուած են անկախապաշտներ յանուն «օրինաւոր պաշտպանութեան» եւ բախում փնտռած: Անկախապաշտներու ծայրայեղ հոսանքի անդամներ ցոյց մը կազմակերպած էին, Մայիս 8-ին Նումէա, Ֆրանսայի հիւլէական կայանի մը հաստատման ծրագրին դէմ, բայց յետագային ընկած գաղ, տեղի չտալու համար դրդուածներից: Միայն ոգեկոչման հանդիսութիւններ արտօնուած էին եւ այդպէս ալ կ'ըլլար, երբ քանի մը Մելանեզցի հաւատքուած ըլլալով Ֆոքթիէներու հրապարակը յարձակման կ'ենթարկուէին հականկախապաշտներու կողմէ: Եւ որովհետեւ ապահովութեան ուժերն ալ պատրաստ չէին, բախումները ծանրակչիռ բնոյթ կ'առնէին, քանի կողմերն ալ զինուած էին: Մէկ երիտասարդ Մելանեզցի կը սպաննուէր, հարիւր վիրաւորներ կային, որոնց մէջ աւելի քան տասնեակ մը՝ ծանր վիճակի մէջ:

Ինչպէս ըսինք, մէկը միւսին վրայ կը թողու պատասխանատուութիւնը: Հարցը հոն է, սակայն որ միջ - համայնական բախումներ, որոնք ցարդ չէին պատահած, շատ ծանր հետեւանքներ կրնան ունենալ: Կողմերը կ'ուզեն խղ լեցնել կրակին վրայ: Փարիզի մէջ, կառավարութեան դեկավարը՝ Տիք Ուքէուէ կը դանէ որ Փիզանիի վերադարձն է այս բախումներուն բուն դրդապատճառը եւ չընդունիր անոր ամբաստանութիւնը Քալտոչներու դէմ, որպէս պատասխանատու:

Փիզանի հանդարտութեան կոչ ըրած էր, բայց նաեւ վերահաստատած լուսարզելը ժամը 20-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՄԱՅԻՍ 8-ի յաղթանակի քառասնամեակը ոգեկոչուեցաւ յաղթողներու կողմէ, Փարիզէն՝ Մոսկուա: Կրեմլինի մէջ, այս առթիւ Կորբաչով ծափահարել տրուած է Սթալինին անունը, չեչտելով. - «Համայնավար կուսակցութիւնը իր գլուխըն ունենալով՝ Սթալին, հսկայական աշխատանք տարաւ ճակատին վրայ և ներքին ճակատին վրայ, եւ ի վերջոյ ապահովեց յաղթանակը»: Որոտընդոստ ծափահարութիւնները ստիպած են խորհրդային թիւ մէկը որ ընդհատէ իր ելոյթը: Լիպերասիոն կը յիշէր Հինգշաբթի առտու, նախորդ օրուան Իւմանիթէի բաւական անարդար խորհրդածութիւնը՝ «1945, Մայիս 8ին, հիթլերական ֆաշիզմը անձնատուր կ'ըլլար, Եւրոպա կ'ազատագրուէր Խորհ. Միութեան բանակներու եւ արեւմտեան իր զինակիցներուն կողմէ», այլ խօսքով արեւմտեան բանակները «ի մէջ այլոց» բան մըն էին, Խորհ. Միութեան կողքին, որ դաշինք կնքած էր Ֆաշիստ Գերմանիոյ հետ, երբ դաշնակիցները պատերազմ կը յայտարարէին Հիթլէրի դէմ...: Բայց, պատմութիւնը երբեմն կը նախընտրէ յիշողութիւն չունենալ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ բանաերուն մէջ, Հինգշաբթի առտու, որոշ հանդարտութիւն կը տիրէր, վերջին օրերու խլրտումներէն ետք: Նախարար Պատէնթէռ անակնկալ այցելութիւն մը կատարեց Ֆլէօրի - Մերոժիա: Միչտ չափազանց խճողումները պատճառ կը նկատուին եւ կանխաբան - տարկուութիւններու երկարաձգումները:

ՔԱՆՆԻ չարժանկարի 38-րդ փառատօնը բացուեցաւ Մայիս 8-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ԱՊՐԻԼ 25 - ՄԱՅԻՍ 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան «Զուամեա» («Դրօշ») ամսագրերի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ լոյս տեսած է Միխայիլ Մատուսովսկիի «Տաք թոների տղեր» բանաստեղծութիւններու չարքը: Այդ քերթուածները նուիրուած են Հայաստանի, Զօն՝ Գառնիի ու Զարենցի կամարի, Ծիծեռնակաբերդի ու Սարդարապատի, ազգիւր - յուշարձան - ներու եւ խաչքարերու, լաւաշի ու հողի:

×

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ
ՆՈՐ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Քննադատ Ալեքսանդր Թօփչեան «Սովետական Գրող» հրատարակչականին համար կազմած է Ռուբէն Սեւակի երկերու նոր հաւաքածոն: Այս առթիւ, «Արմենփրէս»ի թղթակցի հարցումներուն պատասխանելով ան նշած է, թէ տարաբախտ բանաստեղծը իր ողջութեան օրով կրցաւ հրատարակել միայն մէկ հաւաքածոյ՝ «Կարմիր Դիրքը», 1910, կ. Պոլիս, 71 էջ: Դժբախտաբար, բանաստեղծը չկրցաւ իրականացնել կարգ մը ծրագիրներ: Ան մտադրած էր լոյս ընծայել «Սիրոյ գիրքը», «Քաոս» եւ «Վերջին Հայերը» հաւաքածոները: Եղերական մահը խանգարեց այդ հոյակապ ծրագիրները: Գուցէ որոշ չափով դեր խաղացած է նաեւ բանաստեղծին ծայրայեղ խստապահանջ ըլլալը: Պահպանուած կարգ մը ձեռագիրներ այդ մասին կը վկայեն: Կարգ մը բանաստեղծութիւններու վրայ Ռուբէն Սեւակ աշխատած է քանի մը տարի եւ, ինչպէս կ'երեւայ, տակաւին չէ հասած իր ուզած այդիւնքին: Ան չարունակած է կատարելութեան հասցնել նաեւ այն գործերը, որոնք մամուլի մէջ լոյս տեսնելէ ետք միահամուռ հիացումի առարկայ դարձած են:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

Ցաւով լմացանք որ Երկուշաբթի իրիկուն, Մայիս 6-ին, իր մահկանացուն կնքած է դաւաճան ծանօթ դէմքերէն՝ Վարդան Խրիմեան:

Ծնած Հաճըն 1900-ին, ողբացեալը ինչպէս իր սերնդակիցներուն մեծ մասը, մանկութիւնը անցուցած է աքսորի ճամբաներուն վրայ, ապա Ամանոս անցած, իզմիր փոխադրուած, ուրկէ ծանօթ դէմքերու բերմամբ հասած Յունաստան եւ 1923-ին՝ Ֆրանսա, ուր վերջնապէս պիտի հաստատուէր: Նախ Մարսէյլ կը մնար չրջան մը, եւ այդ առաջին տարիներուն իսկ կը մտնէր Հ.Յ.Դ. շարքերը: 1932-ին կը փոխադրուէր Սէն Թիէթիէն, ուր տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Անառք ենթակոմիտէի հիմնադիր անդամներէն պիտի ըլլար եւ տասնեակ տարիներ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէր ազգային եւ կուսակցական կեանքին, միաժամանակ կանոնաւոր աշխատակցելով «Ցառաջ»ի՝ յօդուածներով թէ թղթակցութիւններով: Գրելու չնորհ ունեցող, Վարդան Խրիմեան որ հայերէն ալ դասաւանդած է երկար տարիներ, հետզհետէ կ'նաեւ քերթողական հատորի մը:

Քանի մը տարի է արդէն որ մեռելթաղները դարձած ենք ամբողջ սերունդի մը՝ Ապրիլեան Սերունդը, ան որ նետուած այս ափերուն վրայ կրցաւ հայեցի դաստիարակութիւն չմրբել անոնց՝ որոնք միայն ծնողքի մը, ուսուցչի մը չնորհիւ է որ դիտակցութիւնն ու սէրն ունեցան իրենց ծագումին:

Այդ սերունդին կը պատկանէր Վարդան Խրիմեան: Եւ իր չրջանէն ալ անդին, որպէս մէկը՝ «Ցառաջ»ի Գաւառի Չայնէրէն, տարիներ չարունակ ազդ. կեանքի արձագանգը բերաւ այս թերթին մէջ, որու ներկայացուցիչն ալ էր իր չրջանին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ տոքթ. Բարսեղ Խրիմեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻ ՄԸ՝
ԻՇԽԱՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ
ՄԱՀԸ

«Աչխարհի մէջ հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաչտպանութեան եւ լրբատուութեան կոմիտէն» յատուկ դեկոյցով կը հաղորդէ մահը՝ Իշխան Մկրտչեանի, որ ձերբակալուած էր 1980 Մայիսին, իբրեւ անդամ «Երիտասարդ Հայերու Միութեան»: Դատի քաչուած 1981 Ապրիլ 9-ին, ուրիշ չորս Հայերու հետ, դատապարտուած էր 7 տարի արգելափակման կայանի եւ 5 տարի ալ աքսորի՝ հակախորհրդային քարոզչութեան համար: 1981 Մայիս 17-ին, փախած է Պերմի կայանէն, բայց բռնուած Մայիս 25-ին: Զեկոյցը կը յայտնէ թէ խորհրդային իչխանութիւնները հաղորդած են 28-ամեայ Մկրտչեանի մահը, սա լակոնական նախադասութեամբ, - «մեռած Ապրիլ 24-ին, թաղուած Ապրիլ 26-ին»:

LE CRIME D'ETAT : A PROPOS DES GENOCIDES DES ARMENIENS ET DES JUIFS

Dr. Yves TERNON

Le génocide est un type particulier de meurtre collectif qui ne peut être perpetré sans l'approbation et l'intervention directe de l'Etat. L'élimination d'une minorité nationale exige à chacune de ses étapes, de la conception à l'éxécution, le soutien de la classe politique dirigeante et la participation de toutes les structures de l'Etat, leur complicité, leur soumission et leur discrétion. Le génocide réunit le «criminel» et le «politique»,fusionne une marginalité et une déviance. C'est seulement à l'époque contemporaine que des Etats ont eu les moyens de réaliser leur désir d'anéantir des populations entières. Le principal instrument du génocide est un parti politique monolithique contrôlant tout l'appareil de l'Etat, transformant le légal en illégal.

L'Etat criminel, au pouvoir exorbitant, est une bête monstrueuse, un Behemoth. Il se distingue du criminel individuel qui satisfait de façon anarchique ses besoins personnels. La guerre fournit l'occasion de perpétrer ce forfait, en soustrayant l'Etat au contrôle des nations. Ainsi les deux guerres mondiales qui ont ensanglanté ce siècle ont permis à deux Etats souverains l'Empire ottoman dirigé par l'Ittihad (Itahad) et l'Allemagne sous la botte du parti nazi d'exterminer les Arméniens et les Juifs qui se trouvaient en leur pouvoir. Crime que l'on désigne depuis 1944 sous le nom de génocide, qui fut défini juridiquement par l'ONU en 1948 et qui est considéré depuis 1968 comme imprescriptible.

Des juristes se sont élevés contre l'emploi du mot génocide en remplacement de la formule «Crime contre l'humanité» dont il ne résume pas toutes les modalités (1). Cependant les historiens en ont consacré l'usage. Le génocide a trouvé son expression ultime dans l'anéantissement du judaisme européen. Afin de souligner le caractère unique de cet évènement les survivants ont tenu à l'appeler l'Holocauste. Ce mot, d'origine grecque signifie la destruction totale par le feu. Il s'applique dans l'Ancien Testament à une victime offerte en sacrifice pour être brûlée en totalité. Il semble pourtant exister une contradiction entre la ferveur religieuse sous - entendue dans holocauste et la fureur criminelle du nazisme. Mais, là aussi, l'usage a prévalu et l'historien doit accepter de désigner par Holocauste le génocide des Juifs.

L'isolement de l'Holocauste comme un évènement spécifique qui ne peut être partagé et qui ne peut se reproduire risque d'altérer l'effet préventif d'une analyse globale du phénomène génocidaire. La recherche de l'exclusivité aurait alors des implications dangereuses et irait à l'encontre du but poursuivi ; ce «plus jamais» (never again) lancé comme un cri de détresse par les survivants de l'Holocauste. «Il est impératif, dit Irving Horowitz, de comprendre le caractère unifié du Génocide. Les caractèristiques communes de ses victimes et finalement la nécéssité pour les victimes et les futures victimes de s'allier pour résister à toute sorte de Génocide» (2). «... *It becomes imperative to understand the unified character of genocide, the common characteristics of its victims, and ultimately the need for alliances of victims and potential victims to resist all kinds of genocide*».

Les deux génocides, celui des Arméniens et celui des Juifs, présentent assez de caractères communs pour être les modèles des génocides du 20ème siècle. Dans les deux cas, il s'agit de la même maladie, de la même déviance. Les différences ne sont que qualitatives et portent sur la personnalité du malade, l'acuité de la crise et son environnement. Le dénombrement des victimes est plus élevé pour les Juifs que pour les Arméniens : 6 millions contre 1 million deux cent mille. Mais le niveau d'amputation est presque identique : la moitié environ de ces deux peuples fut assassinée. Il serait impudique de se livrer à des surenchères dans la mort et la souffrance et de revendiquer pour soi la part la plus douloureuse. De même, affirmer que l'extermination des Arméniens ou des Juifs n'ont été qu'une étape dans une longue histoire de persécutions, reviendrait à admettre leur nature de victimes, à leur prêter un comportement de déviant et à sous-entendre leur responsabilité dans la tragédie qu'ils connurent. Or, il n'y eut aucune culpabilité des victimes. Les deux peuples n'avaient aucune prédisposition à être massacrés. L'Etat criminel fut entièrement responsable de ses actes. L'identité des victimes ne saurait être reconnue comme circonstance atténuante.

Avant d'étudier les points communs et les différences des deux génocides, il convient de poser une question : l'impunité dont a bénéficié le premier criminel a-t-elle facilité l'action du second ? En d'autres termes : une législation internationale contre le crime de génocide aurait-elle dissuadé les nazis d'anéantir les Juifs d'Europe ?

LE SILENCE DES NATIONS ET LA PETITE PHRASE D'HITLER

Après la Première guerre mondiale, tant les signatures des traités de paix que les membres de la SDN n'ont pas cherché à développer le concept de «violations des lois et coutumes de la guerre» formulé en 1907 par la Convention de La Haye. Seul le traité de Sèvres avait admis le principe de la responsabilité pénale des organisateurs des massacres en Turquie pendant la guerre et celui d'un tribunal chargé de juger les accusés. Mais il ne fût pas ratifié et le Traité de Lausanne mit un terme à ces vélleités d'introduction des Droits de l'Homme dans un document international. L'impuissance de la SDN laissa les états fascistes disposer librement de leurs citoyens. La permissivité incitait aux excès.

Dès la création du Parti nazi, ses dirigeants ont été informés du sort réservé aux Arméniens de l'Empire ottoman. Une partie des archives de la Wilehemstrasse avait été publiée et ces documents suffisaient à établir la responsabilité du gouvernement Jeune turc dans le drame arménien (3). Des membres du futur parti national - socialiste avaient été en poste en Turquie pendant la guerre et s'étaient alors heurtés à la passivité du ministère des Affaires étrangères de Berlin et de l'ambassade allemande de Constantinople. Max Erwin von Scheubner - Richter, l'un des plus proches collaborateurs d'Hitler, considéré avant 1923 comme l'idéologue du parti et qui fût une des rares victimes du putsch de Munich, avait été comme vice consul à Erzeroum, l'un des premiers à révèler la volonté criminelle de l'Ittihad (4). Le premier ministre des Affaires étrangères du Reich, Konstantin von Neurath, jadis conseiller à l'ambassade de Constantinople, avait été un adversaire résolu de la politique d'extermination des Jeunes Turcs. L'arménophile, Paul Rohrbach introduisit Karl Haushofer à la Société de Thulé (Thule Gesellshaft) dont le fondateur le Baron Rudolf von Sebottendorf, de nationalité turque avait été le premier propriétaire du «Völkischer Beobachter» (5) et se vantait d'avoir «semé ce que le Führer avait fait lever». Certes, ce sont là des suppositions, mais il est évident qu'Hitler avait été - avant 1923 — en contact étroit avec des diplomates et des militaires qui n'avaient pas caché leurs sentiments pro - arméniens. Pourtant, il ne mentionna l'évènement qu'une fois, le 22 août 1939 : «*Who, after all, speaks today of the anihilation of the Armenians?*»(6). Cette petite phrase, brandie comme la preuve d'un lien entre les deux génocides, demande à être replacée dans son contexte. Elle a été prononcée devant les généraux de l'armée allemande, à la veille de l'invasion de la Pologne. Dans ce discours, Hitler faisait d'abord allusion à Gengis Khan, rappelant que l'histoire ne voyait en lui que le grand fondateur d'un état et ajoutait que la conquête et l'espace vital («living space»), but de la guerre qu'il allait entreprendre, imposait l'anéantissement physique de l'opposant. Bien que certains doutes subsistent sur l'authenticité de cette allusion aux Arméniens, il est vraisemblable qu'Hitler l'a faite (7). Cette petite phrase signifie seulement que le Führer pensait que le massacre de populations civiles - et il parlait des Polonais, non des seuls Juifs de Pologne - serait facilité par la guerre, ce qui est une évidence. Si le massacre de 1915 n'avait pas eu lieu, Hitler se serait certainement arrogé le même droit de tuer. Comment, sur cette preuve fragile, établir un lien de causalité entre les deux génocides ? Par contre, il est certain qu'en 1939, les nations n'imaginaient pas que l'éclatement d'un conflit fût exploité par un état totalitaire pour détruire des minorités nationales. Hitler, lui, mit à profit cette perte de mémoire.

LE CRIME D'ETAT

Le génocide est par nature un crime contre l'humanité. Il viole «des obligations tellement essentielles à la communauté internationale» (8) qu'il peut être qualifié de crime international de l'Etat qui l'a commis et qu'ainsi il engage la résponsabilité pénale de cet Etat. Dans cette perspective, les deux génocides suivent le même processus. Sans doute, l'un a précédé l'autre mais l'un n'a pas engendré l'autre. De même tous deux n'ont pas facilité ceux qui ont suivi. Ce furent les structures totalitaires des Etats et les moyens techniques dont ils disposaient qui rendirent possibles de tels crimes. L'Etat avait le pouvoir exorbitant de prendre la vie de ses ennemis intérieurs des ennemis sans force réelle mais auxquels ils prêtaient une puissance fictive. La cause première de ces deux génocides fut un mal collectif qui atteignit le responsable d'un Etat, s'auto-entretint et se développa jusqu'à l'explosion d'une crise délirante. Le germe responsable fut une doctrine qui fondit dans son creuset des idéologies nationalistes ambiantes et devint un ensemble de certitudes inébranlables, un credo politique. Par nature, le nationalisme possède une densité émotionnelle plus difficile à contenir qu'à laisser exploser. Si la nation est affaiblie, si le territoire est amputé, le nationalisme compense ses frustrations par le mythe. Le peuple se met en quête de ses origines, ici les Turcs, là les Aryens - et le nationalisme dévie vers le «tribalisme» (9). Ce fanatisme nationaliste s'oppose radicalement au nationalisme du 19ème siècle qui voulait,au sein d'un Empire multinational rendre à chaque nation sa liberté. Le tribalisme est irrédentiste. Il identifie un groupe fictif dont les membres partagent une identité et sont enfermés dans un cercle d'obligations. Ils appartiennent à une race supérieure qui doit accomplir une mission messianique : Réunir sur sa terre les membres du peuple élu. Le tribalisme définit ainsi des appartenances et des exclusions. En dehors du cercle, les autres, les étrangers (strangers) à la fois différents et responsables des malheurs de la Nation. Lorsque des chefs tribaux contrôlèrent l'Etat, ils le transformèrent en un instrument totalitaire à la dévotion de leur credo politique qui se dispensa du «Consensus juris». L'Etat totalitaire légitima la domination et l'expression de la nation - tribu, s'arrogea des privilèges et renversa les barrières morales susceptibles de faire obstacle à la réalisation de son idéal messianique. Les deux génocides furent la conséquence d'une névrose obsessionnelle qui prit sa source dans une crise d'identité nationale, s'exprima dans un délire idéologique et atteignit les organes vitaux de l'Etat. Personnage collectif, l'Etat névrosé rejeta son obsession sur le corps étranger qui menaçait le corps national et dont l'ablation était nécessaire à sa survie. On est donc loin de la référence au bouc émissaire, habile dérivation des violences populaires vers un autre objectif. Le bouc émissaire est nécessaire. Il doit être maintenu en vie, sinon il faudrait en trouver un autre. Alors que le corps étranger, comme une tumeur, doit être totalement extirpé. Un Etat atteint de cette névrose obsessionnelle transcende la loi et s'autorise à disposer de toutes les vies humaines. Pour lui, le meurtre n'est plus seulement autorisé, il devient obligatoire.

Passionnel à l'origine, le délire nationaliste se déroula ensuite logiquement. L'Etat jeune turc, comme l'Etat nazi prémédita son crime et élabora un complot qui, dans les deux génocides, présentait des points communs. Le meilleur moment où réaliser son projet fut la guerre qui jetait un écran de fumée entre l'Etat et ses voisins et permettait des justifications ultérieures. Dans les deux cas, les criminels savaient qu'ils n'auraient pas à redouter de sanctions immédiates car ils avaient depuis longtemps sondé le terrain par une oppression et une violence calculées contre leurs victimes. L'exécution du projet fut confiée à un petit nombre de cadres policiers ou para - militaires au pouvoir discrétionnaire : l'Organisation spéciale ou l'Organisation S... Une action de propagande et de formation politique avait enraciné dans la population la conviction que les Arméniens ou lesJuifs étaient les seuls responsables des malheurs de la nation. Le plan général d'extermination fut gardé secret et ne fut communiqué qu'à un petit nombre d'initiés. L'anéantissement de l'ennemi intérieur fût considéré comme prioritaire. En dépit des nécessités de la guerre, son exécution ne fut pas différée. Elle fut même accélérée lorsque le théâtre de la guerre se rapprocha des zones de massacres collectifs.

En résumé,qu'il s'agisse de l'Etat jeune turc ou de l'Etat nazi, l'irruption d'une idéologie fanatique dévia et pervertit le discours politique. Dirigeants de l'Etat, les chefs du parti furent les premiers convaincus de la nécessité de détruire le groupe qu'ils avaient défini comme cible. Ils firent partager leur ferveur à leurs militants, rassemblèrent les indécis et les timorés et terrorisèrent les opposants. La question posée comme obligation, sa solution finale devenait facile. Les victimes n'avaient aucun pouvoir. L'Etat, avec tous ses moyens, mena contre eux une guerre totale d'anéantissement. Dans les deux cas, la manie fut fatale au possédé. En apaisant son angoisse dans une auto - mutilation qui ne devait être que la première dans une série d'amputations : Arabes, Grecs, Kurdes pour les Jeunes Turcs; Polonais, Russes et autres peuples slaves pour les Nazis - il consommait sa propre destruction.

(A suivre)

---

(1) Eugène ARNONANU, Le Crime contre l'humanité (Paris, Dalloz, 1961).

(2) Irwing L. HOROWITZ, Taking Lives, Genocide and State Power, (New Brunswick, Transaction Books, 1982), 206.

(3) Johannes LEPSIUS, DEUTSCHLAND und ARMENIEN, 1914-1918. Sammlung diplomatischer Aktenstücke (Postdam ,1919).

(4) Konrad HEIDEN, Histoire du national - socialisme, 1919 - 1934 (Paris, Stock, 1934) Dr. F. Achille Delmas, Adolf Hitler, Essai de biographie psycho - pathologique (Paris M. Rivière, 1946), 40.

(5) Werner GERSON, Le nazisme, société secrète (Paris, Belfond 1976), 170.

(6) Louis LOCHNER, What about Germany ? (New York, Dodd Mead, 1942), 2.

(7) Yves TERNON La Cause Arménienne (Paris, Seuil, 1977), 167 - 169.

(8) Tribunal Permanent des Peuples, Le crime de silence, le génocide des Arméniens (Paris, Flammarion, 1984), 346.

(9) Hannah ARENDT, The Origins of Totalitarianism (New York, Harcourt Brace and World, 1966), 226 - 227, mentionned by Helen Fein, Accounting for Genocide (New York, The free press, 1979), 8.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

ԽՄԲ.- Կիրակի, Մայիս 12ին, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կը տօնուի մայր կազմակերպութեան՝ *ՀՕՄի* 75ամեակի կողքին, տեղւոյս Կապոյտ Խաչի կայանին 50ամեակը: Ի՛նչ շուտ անցեր են այդ 50 տարիները: Եւ ահաւասիկ պատկերը՝ երէկ, այսօր: Առաջին կայանը, 1935 Օգոստոսին, որու մեկնումը կը նկարագրէ Վահէ (Շաւարշ Միսաքեան) եւ կեանքը՝ թղթակից մը: 49 տարիներ ետք, Կ. Յովսէփեանն է նկարագրողը: Կայանը բոլորովին տարբեր դիմագիծ ստացած է, իր սեփական շէնքին մէջ եւ այլեւս վերապահուած չէ չհաւատր մանուկներու: Կը խորհիմ՝ որ ոչինչ աւելի խօսուն է քան այս գրութիւններուն մէջ պարզուած պատկերը, լաւագոյնս ներկայացնելու համար յիսնամեայ գործունէութիւն մը:

...ԱՅՍՕՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ ԿԱՅԱՆԸ՝ ՊԷԼՖՈՆԹԷՆ

1954 - 1984 :

Երեսուն տարի առաջ է որ Կապոյտ Խաչը հաստատեց իր մնայուն կայանը Փիւռայի լեռներուն մէջ, Պէլֆոնթէն վիւղը:

Կայանը կը գտնուի փոքր հովիտի մը մէջ, ծառախիտ անտառներէ շրջապատուած: Կլիման ընդհանրապէս անձրեւոտ է: Սակայն, Յուլիսի եւ Օգոստոսի համեմատաբար չոռյլ արեւը մասնաւոր հրապոյր մը կուտայ, զեղեցկացնելով բնութիւնը: Մեծ քաղաքներէն ժամանող մանուկներուն համար կատարեալ փոփոխութիւն մըն է: Ֆիզիքապէս կը կազդուրուին, հոգեպէս կ'ապրին յատուկ մթնոլորտի մը մէջ:

Յուլիս 15-ին, ծնողքներուն այցելութեան օրը, գտնուեցանք կայանը եւ մի քանի ժամերու համար վայելեցինք ըստեղծուած մթնոլորտը մանուկներուն ներկայութեանը:

*Մանուկները, յետմիջօրէին, ներկայացուցին զեղարուեստական բաժին մը՝ արտասանութիւններով, հայկական պարերով, խմբերգներով, նուագով եւ թատերազրութեամբ մը: Երկու չաբթուան ընթացքին յաջողիլ ոտքի դնել հայկական զեղարուեստական յայտագիր մը, այնքան ալ հեշտ չէ: Մանուկները կուգան տարբեր - տարբեր միջավայրերէ եւ ընտանիքներէ: Ոմանք բնաւ հայերէն չեն գիտեր: Ուրիշներ հազիւ կը հասկնան, բայց չեն խօսիր: Հայկական բաժինին պատասխանատուն՝ Տիկին Էլէն Մերճանեան յայտագիրը ներկայացնելու պահուն բացատրեց սիրոյ այլազանութեան մէջ, անխուսափելի դժուարութիւնները: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան նախագահուհին՝ Տիկին Մարի Գալճեան բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, բացատրեց Կապոյտ Խաչի Կայանիկարեւորութիւնը հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան տեսակէտէն, մանաւանդ ընծայելով անոնց միջավայր եւ մթնոլորտ մը: Ապա, տուաւ Կապոյտ Խաչի ընդհանուր գործունէութեան ուղղութիւնները: Պարոններ՝ Միհրան Մելքոնեան եւ Իվ Ֆուրթիւն ներկայացուցին կայանի վերանորոգման ծրագրի թէքնիք եւ ֆինանսական յատակագիծը: Ծրագիրը կը բաղկանայ երեք մասերէ: Նախ, հիմնական վերանորոգումը հին չէնքին եւ մասնաւորապէս խոհանոցի բաժինը իր յարակից մասերով: Յետոյ, նոր չէնքին անուաւրտ մնացած աշխատանքներուն կատարումը եւ կարգ մը անհրաժեշտ սարքաւորումներու հատատումը: Իսկ, երրորդ բաժնի մը մէջ, երկու չէնքերու միացումը, յատակապէս ընդարձակ ճաշարանով մը: Իւրաքանչիւր բաժնի նախահաշիւը կը բարձրանայ չուրջ հարիւր քառասուն միլիոն հին Ֆրանքի: Այս պահուան հարիւրէն քառասունը պիտի հայթայթուի պետական նպաստներով, միւս հարիւրէն քառասունը ընտանեկան յատկացումներու. Մնացուկին միջոցաւ եւ մնացեալ հարիւրէն քանը՝ այսինքն չուրջ երեսուն միլիոն հին Ֆրանքը, Կապոյտ Խաչը պիտի հոգայ: Աշխատանքները պիտի ըլլան բաժին առ բաժին: Այս առիթով, յայտարարուեցաւ թէ, Յուլիս 12-ի նամակով մը՝ Սէրբի, Երիտասարդութեան եւ ազատ ժամանակի նախարարը կը բերէ յիսուն վեց միլիոն հին Ֆրանքի յատկացում մը, առաջին բաժնի աշխատանքներու իրագործութեան համար: Ուստի, ծրագիրը արդէն բաւական լաւ ընթացքի մէջ է: Ներկաները ջերմօրէն ծափահարեցին, ու Սուիսիան Զաքերեանի խանդավառ եւ վարպետ զեկավարութեամբ լրին սրատարուխ նուէրներ, որոնց ընդհանուր գումարը բարձրացաւ վեց միլիոն հին Ֆրանքի:

×

Այս տարի, Յուլիսի չրջանին համար, անօրհնուհին է՝ Տիկին Մատլէն Մելքոնեան: Իր չուրջը ունի 31 մանկիկ օր, մանկիկներ որոնք կը զբաղին հարիւր ութսունըութ երախաներով: Հարիւր վեցտասունը՝ չորսէն տասնըչորս տարեկան, իսկ քսանըութ՝ տասնըչորսէն տասնը - վեց տարեկան կը կազմեն չարժուն բանակավայրը որ ամէն չաբթի կը հաստատէ իր վրանները տարբեր վայրերու մէջ: Առաջին տարին ըլլալով կը կազմակերպուի նման բանակավայր մը, մասնաւորապէս զոհացում տալու համար «մեծերուն»: Նաեւ տասը հոգի կը զբաղին խոհանոցի, մաքրութեան եւ այլ աշխատանքներով: Մէկ հիւանդապահուհի մը կ'ապահովէ բժշկական անհրաժեշտ առաջին խնամքները: Հայերէնի բաժնին պատասխանատուն է՝ Տիկին Էլէն Մերճանեան: Տարիքի բաժանումներով 6-էն 10 եւ 11-էն 14 տարեկան, կը տրուին «Էվէյի գործունէութիւններ»: Փոքրերուն՝ պատմուածքներ, առասպելներ, խաղեր եւ մեծերուն՝ Հայոց պատմութիւն, զրոյց, արտայայտութեան զանազան գործունէութիւններ:

Օրուան յայտագիրը հետեւեալն է.-

Ժամը.-

8-էն 9՝ զարթուում եւ նախաճաշ խումբ առ խումբ

9-էն 10-ը՝ արդուզարդ եւ ննջասենեակներու մաքրութիւն եւ դասաւորում

10-էն 10·30 դրօշակներու պարզում (Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները եւ Կապ. Խաչի դրօշակը)

10·30-էն 12՝ ձեռային գործունէութիւն կամ խաղ, պոյտ, համաճաշ օրուան օդին

12-էն 12·30՝ ազատ

12·30-էն 13·30՝ կէսօրուան ճաշ

13·30-էն 15՝ հանգիստ - ընթերցում - նամակագրութիւն եւայլն...

15-էն 18՝ միշտ համաճայն օդին, պըտոյտ, արշաւ, խմբական խաղեր, աշխատանոցի գործունէութիւններ

16-ին՝ նախընթրիք

18-էն 19·30՝ մաքրութիւն, բաղնիք

19·30-ին՝ դրօշակները իջեցնելու արարողութիւն

19·45-էն 20·30՝ ընթրիք

20·30-էն 22՝ ընթրիքէն մինչեւ պառկելու ժամանակամիջոցին՝ հաւաքական խաղեր, ժապաւէնի լուսարձակումներ եւայլն...

ԵՐԷԿ...

ՕՐՔ ՕՐԻՆ

ԴԷՊԻ ԾՈՎ՝ ԹԱՌՈՎ ՈՒ ԵՐԳՈՎ

Կառ տը Լիոն, Զորեքչաբթի գիշեր: Անկիւն մը խռնուած են հայ կիներ, այրեւ եւ, մանաւանդ մանուկներ:

Բանեւոր մանչեր եւ աղջիկներ օգափոխութեան պիտի երթան, դէպի Միջերկրական, մէկ ամսուան համար: Գիշերը երկու մանուկներ ալ պիտի միանան Լիոնէն, իսկ ուրիշներ՝ Մարսէյլէն: Կազմակերպիչը՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչ:

Թռիչ՝ բոլորի դէմքին վրայ: Անշուշտ լացողներ ալ կան, բայց ոչ թէ զացողներուն, այլ հոս մնացողներուն մէջ:

Ընտրութիւնը կատարուած է իւրաքանչիւր մասնաճիւղի յանձնարարութեամբ, նախընտրելով տկարներն ու անճարները:

Արդ, չունեւոր տուներ կան, որոնց երկու - երեք զաւակներէն մէկը միայն առնուած է: Ուրեմն բաժանում քոյրերու եւ եղբայրներու: Եւ լաց.- «Ես ալ կ'ուզեմ երթալ»...:

Բոլոր գործօղութիւնները կատարուելէ յետոյ, կայարանի խառնիճաղանճին մէջ, խումբը կ'առաջնորդուի չոգեկառք:

Շարժելու տեղ չկայ: Երեք յաւելուածական կառախումբեր սարքուած են միեւնոյն ժամուն, դէպի Նիս: Բարեբախտաբար, կապոյտ Խաչի վարչութիւնը կանխաւ ապահոված է իր սաներուն տեղը, առանձին վագոնի մը մէջ:

Ու կը խաւժեն, կը խռնուին բոլորը մէկ, պայուսակներով ու կապոցներով:

Նոյնքան բազմութիւն ալ վարը կը սպասէ, ողջերթի համար:

Մեկնումի ազդանշանը տրուած է արդէն: «Երթաս բարով, դաս բարով»:

Ցանկարծ եղանակ մը պլպլուն: Գարեդինը թառն առած, եկեր է կայարան, ճամբու դնելու իր հինգ տարեկան աղջնակը, որ արդէն համբաւ չինած է Փարիզի բեմերուն վրայ, իբրեւ վարպետ պարուհի:

Մանուկ - չրջիկները կ'ողեւորուին եւ ... «Մեր հայրենիք»ը պատուհան թափել կուտայ միւս ուղեւորները: Զարմանք եւ հետաքրքրութիւն՝ բոլոր դէմքերուն վրայ: Անշուշտ զարմանալի խօսքեր ալ կը փոխանակուին:

- «Ո՞ր աշխարհէն են այս օտարական - ները: Ի՞նչ երգ է այս...

Երկու ամազոնները, մէկ - մէկ գլանիկ՝ իրենց բերնին, տարօրինակ ջերմութեամբ կը գիտեն ու կը ցուցնեն երգողները, կախուելով պատուհանէն:

Դիմացի կառախումբին ուղեւորներն ալ խռնուեր են պատուհաններուն առջեւ:

Մորհրդածութիւններ, - բայց ժամանա՞կն է: Թառը կը հառաչէ, հայկական կանչերու վերջին վանկերը կ'արձագանգեն կայարանի կամարին տակ, - եւ կառախումբը կ'անհետանայ:

Մանուկները կ'երթան դէպի ծով, դէպի արեւ:

Պիտի ըսէք, - բայց քանի՞ հոգի հազարներու մէջէն:

Լ'է, ուրիշ բան է հարցնել, բարի կամ չար ժպիտով մը. եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ ճարել ու կազմակերպել, 30-ը 130-ի վերածել: Ինչո՞ւ չէ, նոյնիսկ 1300-ի:

ՎԱՀԷ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ ՍԱՆԵՐԸ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՆԻՍ.- Օգոստոս 7,- («Յառաջ»).- «Յառաջ» նկարագրած էր մեկնումը 28 մանուկներու, որոնք փարիզէն կ'երթային դէպի հարաւ, օդ ու արեւ ծծելու, իրենց օրուան համեստ ճաշին վրայ աւելցընելու անհրաժեշտ անունդը եւ պատուդը, կազդուրուելու, ուժեղնալու որպէսզի կարենան դիմադրել ձմրան նեղ օրերուն:

Տղաքը գուարթ ու երջանիկ կը բաժնուին իրենց ծնողքներէն: Արդէն պատրաստ են քնանալու եւ իրարու քով երկարած, պատապարուած հատ ծածկոցներով, մոռցեր են տունն ալ, փարիզ ալ ու կ'երազեն ծովը, կապոյտ ու արեւափայլ երկինքը Նիսի:

Առաուան դէմ Լիոնէն կը միանան ուրիշ երկու տղաք, Մարսէյլէն ալ երկու աղջնակները, բոլորը ժպտադէմ ու այնքան երջանիկ, որ արդէն կը փոխանցեն մեզի, մեծերուս իրենց անհոգ տրամադրութիւնը: Ուտելու համար հազիւ հրամանի կը սպասեն: Իրենց մայրիկին տրուած պաշարն է որ պիտի տանի զիրենք մինչեւ Նիս: Արդէն հասած ենք (Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ): Նիսի մասնաճիւղը ներկայ է ամբողջութեամբ, ծաղիկներով դիմաւորելու համար Փարիզի արեւազուրկները: Պատրաստ է եւ օթոքարը փոխադրելու բոլորը իրենց պայուսակներով, ծովափի վարձուած չէնքը, ընդարձակ պարտէզով ու 15 սենեակներով, իւրաքանչիւրին համար բոլոր յարմարութիւններով, մահճակալէն մինչեւ սրբիչը:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Նիսի մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիները գործի են լծուած եռանդով: Երեկոյեան ճաշն ալ պատրաստ է, տաքուկ ապուրով:

Ու այսպէս մեզուի փեթակը ճոխացած Նիսէն առնուած երեք նոր աղջնակներով, 35-ի է հասցուցած թիւը: Արդէն իսկ ընտելացած չրջապատին, կը տեղաւորուին երկուքով, երեքով յատկացուած սենեակներուն մէջ:

Շուտով բոլորը տուն տեղ եղած են, իրենց երկիրը դասաւորած զարակներու մէջ,, լուացուած, մաքրուած, ճաշած եւ կազմ ու պատրաստ քնանալու:

Մեծ ու փոքր ամէնն ալ խանդավառ են ստեղծուած միջավայրէն: Ի՞նչ սիրուն են տղաքը, զատուած, ընտրուած ոչ միայն իբրեւ արժանաւորներ, կարօտ օդափոխութեան, այլեւ տոդորուն իրերօգնութեան, ու հնազանդութեան լաւագոյն զգացումներով: Մէկ ընտանիքի անդամներու նման սեղմ ու սիրով, ոչ մէկը հակամէտ միւսին վնասելու չարանալու: Ու մեծերուն, հսկողներուն զբաղուելիք ոչ մի գործ: Զարաճճիներ չեն պակսիր անշուշտ, անառակներ ալ եթէ կ'ուզէք, բայց նախ զրաւած են սիրտերը, իրենք զիրենք սիրցուցած, յետոյ լսել տալու համար - տիկին, Մարսէլը տեսէք ի՞նչ կ'ընէ, Օննիկը հապա՞, փոքրիկ Եդուարդն ալ միասին է...:

Առաուն ծովափ ու լոզանք: Կէսօրէ վերջ առանձին կամ խմբովին խաղեր, մեծեր կը հաւաքեն իրենց չուրջ բոլորը եւ կը պատմեն Սասունցի Դաւիթը: Երբեմն ալ կը համեմեն բոլոր խմբասորումները:

Եօթը օր սահեր անցեր է արդէն, յաւով կը հաշուեն իրենց մասիկներուն վերուն վրայ անցած - գացածը: Սահեր է հաճոյքով, գուարթ ու ոգեւոր: Մեծերն են յոգներ, ճիշդ է, բայց ամէն առաւօտ ոգոց ճլուզլոցը, ուրախ դէմքը, բայց տրամադրութիւնը մոռցնել կուտայ նախորդ օրուան յոգնութիւնը զիրենք հաճոյքով կը մղէ աշխատանքի: Չէ՞ որ պէտք է լուացուին ու սանտրուին բոլորը, սեղնակները մաքրուին, մահճակալները չակուին, նախաճաշի պատրաստ ըլլան 7-ուկէսին, 10-էն 12 բոլորը ծով երթան: Ուոհանոցն է որ ամէնէն աւելի կը զործէ: Թրթռալի պէս կ'ուտեն տղաքը Ովսաննա մայրիկին եփածը: Եօթը օրուան մէջ չորս անգամ միս, երկու անգամ ձուկ, առատ բանջարեղէն ու պըտուղ: Կարագը, պանիրն ու կաթը, քաքաօն անպակաս են: Արդէն իսկ ստացան առաջին նուէրը Անդրիկեան եղբայրներէն, - հրաշալի զեղձեր, խոշոր կողով մը լեցուն:

Մասնաճիւղը չանք չի խնայեր զիւրացնելու համար հսկող տիկիններու եւ խոհարարին զործը: Բոլորը, բոլորը մեծով պզտիկով, կարգով թէ կամաւոր, փոխն ի փոխ աշխատանքի իրենց բաժինն են ըստանձնած տաքուկ սիրտով: Ու Փարիզի տղաքը խակապէս երջանիկները են գոնէ սա մէկ ամսուան համար: Ոչ մէկ բանէ զըրկուած պիտի զգան իրենք զիրենք: Ֆր. Կապոյտ Խաչի կազմակերպած կայանին մէջ բան չի պակսիր այդ 35 մանուկներուն: Ինչպէս արեւը, օդը եւ ծովը տրամադրուած է իրենց լայնօրէն, նոյնպէս եւ հանգիստը մայրական գուրգուրանքը եւ առատ ու մաքուր սնունդը:

Ծնողքներ, ոչ մէկ մտահոգութիւն ձեր զաւակներուն համար: Անոնց ընծայուած խնամքը ձեր ենթադրածէն չատ լաւ է: Նամակ ստանաք կամ ոչ, անոնք իրենց տունէն աւելի հանգիստ են հոս:

Տիկին Վարդան Խրիմեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քղէեան եւ զաւակները, Տիկին Այիս Զուլֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Զուլֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անարէ Աւագեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Բարսեղ Խրիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խրիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Մառի Պուշէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խրիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Խրիմեան եւ ընտանիքը, Տիկին Բարակեան եւ ընտանիքը, Գազանճեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 6-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 15-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պրոնի գերեզմանատունը (15.30-ի չուրջ) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ալբի Տիկին Յովհ. Տէր - Յովհաննէսեան զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՅՈՎՀ. ՏԷՐ - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 7-ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 10.30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմլէն - Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստահողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Տէր - Յովհաննէսեանի եւ ընտանիքին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՓՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սամսոնցի Գեղան Շինիփճեան - Փափազեանի մահուան առթիւ Տիկին Արսինէ Խաչեան 250 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Սոնա Բարէլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 12, Փարիզի Սուրբ Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՍՏՂԻԿ ԲԱԲԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Երկուշաբթի, Մայիս 13, ժամը 15-ին գերեզմանօրհնէնք Անթիլիի գերեզմանատունը:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Կիրակի, Մայիս 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նըն-ջեցեալ սանուհիներուն, աշակերտներուն եւ խնամակալներուն հոգւոյն համար:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանի, Տիկին Անահիտ Փափազեանի եւ իրենց զաւակներուն վեթերան ընկերուհի՝ Գեղան Շինիփճեան - Փափազեանի մահուան առթիւ:

Ա. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Սուրբ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի կողմէ:

Նիւթ՝

Monuments et Paysages Arméniens peu connus

Դասախօս՝

Prof. Jean - Michel THIERRY

Երկուշաբթի, Մայիս 13, երեկոյեան ժամը 8.30-ին:

Դասախօսութեան կ'ընկերանայ լուսապատկերներու ցուցադրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ. - Փափաքողներուն համար տրամադրելի է պաղ պիւֆէ մը ժամը 7-էն սկսեալ: Մասնակցութեան ծախք՝ 35 Ֆ.:

L'ASCENSION
à St. Raphaël

Le Révérend Père Daron Gerejian célébrera la messe de l'Ascension à la chapelle St. Jean du home arménien le jeudi 16 mai à 10 heures.

Cette messe sera suivie d'un repas dans les jardins du home.

Téléphoner au (16 94) 95 00 30 avant le 10 mai.

GALERIE LE PANTOGRAPHE

— Paul Mouradian —

5, Place Ampère, 69002 LYON

HEKIMIAN Vahé

PEINTURES

Du 20 avril au 12 mai

ouvert tous les jours, sauf dimanche, de 10h à 12h, de 14h à 19h

---

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

կը կազմակերպէ

ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ

ԼԱՍԻ

ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

նահատակութեան

40-ամեակին նուիրուած

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16-ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային կեդրոնին մէջ:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017, Փարիզ

Կը նախագահէ՝

Նախկին Հայ Արձակագիններէն՝

ՏԻՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԼԱՍԻ գրականութիւնը կը ներկայացնէ

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Կեանքը եւ գործունէութիւնը՝

ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝

Ջեռնադաշնակով Օր. Անահիտ Սվաճեան:

Երգ՝ Կարօ Աբրահամեան:

Արտասանութիւն՝ Նազարէթ Պշտիկեան, Տիկին Հռիփսիմէ Վէզիրեան:

Մուտքը ազատ է:

ՀՕՄԻ 75ԱՄԵԱԿ
ԿԱՅԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿ
ԿԱՊՈՅՏ ԱՇԱՀ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլ - Արնուվիլ - Սարսէլ - Անիէր - Պաւա-Քոլոմպ - Շաւիլ - Պանեէօ-Քաշան - Իսի-լէ-Մուլինօ - Սեւրան, Լիվրի - Փարիզ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին

Salle de la Chimie

28bis, rue St. Dominique — (métro : Invalides)

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՓՃԵԱՆԻ

Կը խօսի՝

ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -

Կէնդանի պատկեր Կապոյտ Աչի կեանքի մանուկներով. -

բեմադրութիւն՝ Արբի Յովհաննիսեան

Երգ՝ Հերմինէ Երիցեան

դաշնակ՝ Ժիրայր Գասպարեան

արտասանութիւն՝ Անահիտ Զապունեան, Ռազմիկ Աբրահամեան

Հայկ. տոհմիկ երաժշտութեան համոյթ,ղեկավարութեամբ՝

ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբ

ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկ. պաւառներու տոհմիկ տարազներու տողանցք՝ Մարսէյլի «ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՑՇ»ներու կողմէ:

Տոմսերու համար դիմել՝ կապ. խաչի անդամուհիներուն, Մշակոյթի Տունը, 17, ռիւ Պէօ եւ Բալուեան գրատունը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՁՈՐՍ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՎ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին

Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը

12 - 14, rue St - Bazile

Կը խօսին՝ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. -

Անձնիկ Սէֆառա (*արինդ*), ժիւլիէթ Ելմագեան (*դաշնակ*)

(*Կոմիտաս, Մոցարթ, Խաչատրեան*)

Մանկանց «Գարուն» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝

Տիկին ժիւլիէթ Ելմագեանի

Երգ - նուագ փոքրերու կողմէ, արտասանութիւն եւ Անի պարախումբ:

ԼԻՈՆ

Կրընոպլը - Վալանս - Լիոն - Վիէն - Տէսին - Սէն-Մօրիս

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 15-ին

Salle Rameau — LYON

Երգ՝ Անժէլ Կարապետեան - Սաժ

Les jeunes espoirs du Conservatoire de Lyon

արտասանութիւն՝ Թորոս Սպիտաճեան եւ Նայիրի պարախումբը:

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS		Départ MARSEILLE/MARSEILLE
du 07 juin au 20 juin	6 770 F	du 01 juin au 14 juin
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F	du 06 juillet au 19 juillet
du 20 juillet au 03 août	6 770 F	du 10 août au 23 août
du 03 août au 17 août	6 800 F	du 17 août au 06 septembre
du 18 août au 31 août	6 890 F	du 07 septembre au 20 septembre
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F	du 14 septembre au 27 septembre
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F	du 05 octobre au 18 octobre
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F	du 02 novembre au 15 novembre
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F	du 23 novembre au 06 décembre
		du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · AFS

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
11 - 12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.961
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.961

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՏՆԵՑԷ՛Ք, ՄԱՏՆԵՑԷ՛Ք ՁՔԱՆՁԱՆԻ Կ՛ԱՐԺԱՆԱՆԱՔ

—×—

Օրինագիծը դարձաւ օրէնք Մայիս 7ին, երբ Ազգ· Ժողովը քուէարկեց զայն եւ այլեւս մատնութիւնը առաքինութենէ աւելի բան մը դարձած է երկրին մէջ եւ անկարելի չէ որ մատնիչը կամաց - կամաց չքանչանի ալ արժանանայ··· : Օրէնքը ներում կը շնորհէ բոլոր անոնց որոնք «ահաբեկչական խմբակներ» կը մատնեն, ա՛յսինքն երբ ահաբեկչական խումբի անդամ մը զղջում յայտնէ եւ յօժարի մատնել կամ ցուցմունքներ ընել, իր պատիժը կը զեղչուի, կամ ներումի կարժանանայ: Պետութիւնը սիրտ ապահովէ նաեւ անոնց պաշտպանութիւնը զիրենք արտաքսման դրկելով կամ ի հարկին զեղափետական վիրաբուժական գործողութիւն մը վճարելով: Օրէնքը, առաջին առթիւ, կը վերաբերի համայնավարամիտ, անջատողական եւ հակաչխարհական գործունէութեանց: Քանի մը օրէն ալ ուրիշ օրինագիծ մը քուէարկուելիքան սիրտ դրուի, ան ալ կը վերաբերի ոստիկանական իրաւասութեան ամրապնդման եւ ընդլայնումին: Այսպէս օրինաւոր կը դառնան հեռաձայնային ունկընդրութիւնները, կասկածելիները ոստիկանատուն կրնան պահուիլ 15 օր հարցաքննումի համար, բացառիկ պարագաներու այդ ժամանակաշրջանը կրնայ կրկնապատկուիլ, վերջապէս այս օրինագիծը կը նախատեսէ նաեւ աւելի խիստ հետապնդում միասեռականներու դէմ:

Ահաւասիկ Թուրքիոյ պատասխանը, անոնց զոր քանի մը օր առաջ «արտահանման պարոնները» կ՛որակէր եւ կը հեգնէր, երբ Ժողովրդավարութեան վերադարձ կը պահանջէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՁԻՒՐԻԽԻ մօտ լողաւազանի մը կրակիւղ տանիքը փլած է եւ 14 հոգի մեռած են, 4 հոգի ալ վիրաւորուած:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ հեռատեսիլը Մայիս 8-ի քառանամեակի որպէս յայտագիր ներկայացուցած է փախստական եւ անանուն դերման լեգէոնականեի մը «յայտնութիւնը»: Ըստ այդ անծանօթին, 1960, Ապրիլ 1-ին, Ֆրանսացիք 150 ալժերացի դերի որպէս ճոպայ գործածած կ՛ըլլան, երբ Սահարայի մօտ հիւլէական առաջին ռումբը պիտի պայթեցնէին: Պայթումի վայրէն երկու քիլոմեթր հեռու չղթայով կապած կ՛ըլլան, վերջը քննելու համար չողարձակումներու հետեւանքները: Այս պատմութիւնը այնքան յերիւրածոյ կը թուի որ ոչ ոք կրնայ հաւատք ընծայել նման բանի մը:

ՊԷՅՐՈՒԹի հարաւը Փիյէի մէջ դիակոյտ մը երեւան հանուած է: Քաղաքապետը զօրքը հոսէն է որ զտած է աւելի քան երկու տասնեակ դանկեր եւ ոսկորներ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ բանտերու մթնոլորտը չէ հանդարտած, մանաւանդ երկու մահէ ետք: Մէկը՝ տանիքէն ինկած էր առջի օր, ուրիշ մը ինքզինքը կախած խուցին մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՒՐԻ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ...

«Ճամհուրիյէթ»ի մէջ է որ Իլհան Սէլչուք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՛ընէ: Թուրք լրագրողը շատ մտահոգ կը թուի որ «տնտեսական Սեւրէ ետք բաղաքական Սեւր մը մէջտեղ ելլէ» ու իր դաւանութիւնը չի ծածկեր «Շրջանակը կը ներգնայ» խորագրուած իր յօդուածին մէջ· -

×

1915 Ապրիլ 24···
1985 Ապրիլ 24 :

Իրրեւ թէ պատահած հայկական ցեղասպանութեան եօթանասունամեակը նշուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ, աննախընթաց համեմատութիւններով: Միացեալ - Նահանգներու Քոնկրէսին օրինագիծ մը յղուեցաւ, 222 ներկայացուցիչներու կողմէ սաորագրուած: Նպատակն էր Ապրիլ 24-ը պաշտօնապէս նուիրագործել Ամերիկայի մէջ իրրեւ Ցեղասպանութեան Օր: Վաթիկանի մէջ ալ, Յովհաննէս Պօղոս Բ· Պապը եւ չմնաց այդ գծով Լիբանանի Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսէն: Մոսկուայի Համայնավար Կուսակցութեան օրկանը «Պրաւդա», Երեւանի Համալսարանի Տեսուչին կողմէ զրի առնուած յօդուածը հրատարակելով մասնակցեցաւ այս չարժումին: Գալիֆորնիա նահանգին մէջ բոլոր պաշտօնատուներու վրայ դրօշները կէս պարզուեցան: Ամբողջ աշխարհի դեմոկրատիկ կամ ազատական շրջանակներն ալ իրենց կարելին ըրին այդ խնդրին մասնակցութիւն բերած ըլլալու համար: Այս անկիւնին մէջ հարցին բոլոր մանրամասնութիւնները մի առ մի թուելը թէ աւելորդ է եւ թէ անկարելի: Բայց պիտի ըսենք, որ Ապրիլ 24-ը վերակենդանացած է:

Իրականութիւնը այս է···:

Ապրիլ 24-ին վերակենդանացումը, կը նշանակէ Սեւրը վերակենդանացնել եւ այս մասին թող ոչ ոք ինքզինք խաբէ···:

×

Անհաւատալի բան մըն է տեսնել, որ Առաջին աշխարհամարտի զեհեռային օրերուն ապրուած դէպքեր եօթանասուն տարիներ վերջ օրակարգի վրայ կը բերուին այս աստիճան մեծ կարեւորութեամբ ու տաքութեամբ: Եթէ Թուրքերը Առաջին աշխարհամարտին հետեւանքները ընդունած ըլլային, այսօր ոչ թէ Լօզանը ի զօրու կ՛ըլլար, այլ Սեւրի Դաշնագիրը: Բաց աստի, հարկ է մատնանշել նաեւ այլ պարագայ մը, յիշեցնելու համար որ Ա· աշխարհամարտէն մինչեւ օրս հասնելով ի զօրու մնացած միակ դաշնագիրն է Լօզանի Համաձայնութիւնը: Եւ հիմա այդ միակ վաւերագիրն է զոր կ՛ուզեն մէջտեղէն վերցնել ահա:

Եւ այլազան ուժեր, որոնք կը կարծեն թէ Թուրքիան ձերբակալած են ամէնէն տկար մէկ պահուն, չարժման անցած են կարկանդակէն կտոր մը յափշտակելու համար:

Թուրքիա, 25 միլիառ տոլարի իր արտաքին պարտքերը եւ անոնց տոկոսները կարենալ վճարելու համար իր տնտեսութիւնն ու ելեւմուտքը դրաւի տակ դրած է: Միացեալ - Նահանգներու կողմէ հաստատուած նաւարգելին պատճառաւ մեծ պարապութիւն մը ստեղծուած է մեր դինեալ ուժերու զէնքերուն եւ անոնց պահեստի կազմածներուն հայթայթման կապակցութեամբ: Մեր փոքրիկ զրացիին՝ Յունաստանի հետ անդամ զէնքի հաւասարակշռութիւնը խախտուած է: Իսկ ներքին քաղաքական մարզին մէջ յառաջ եկած պարապութիւնը նուազեցուցած է Ազգային Մեծ Ժողովին կարողութիւնն ու ազդեցութիւնը, ընդդիմադրութիւնը դուրս ձգուած է Խորհրդարանէն:

Կարգ մը ուժեր, որոնք Տնտեսական Սեւրէն վերջ կ՛ուզեն Քաղաքական Սեւրն ալ բերել օրակարգի վրայ, ահա այսպիսի «ընդհանուր տեսարան»ի մը առջեւ ասելի ուշեւորուած են, իրենց ախորժակները աւելի զրգռուած:

×

Թուրքիա մտած է Միացեալ - Նահանգներ - Սէուտական Արաբիա առանցքին մէջ եւ կը պատրաստուի ներկայիս Ուաշինկթընի ոստիկան զինուորի դերը բռնանձնելու Միջին - Արեւելքի մէջ, ինչ որ ոչ միայն պիտի չկարենայ արգիլել մեր երկրին չուրջ ստեղծուող պաշարման օղակը եւ ապահովութիւն ձեռք բերել անոր դէմ, այլ ընդհակառակն պիտի ըստեղծէ նորանոր վտանգներ:

Աշխարհի ո՛ր անկիւնին մէջ որ ալ ըլլայ, հոն ուր Ամերիկա թափանցած է՝ կայ նաեւ Խորհրդային Միութիւնը, կամ ո՛ւր որ Սովետները թափանցած են՝ զոյութիւն ունին նաեւ Միացեալ - Նահանգները: Ասիկա բացարձակ իրողութիւն մըն է: Այս երկասյրարանութիւնը անչեզ կանոն է մեր օրերուս քաղաքականութեան պահանջքներուն: Ոչ ոք թող կասկած ունենայ այն մասին, թէ Թուրքիա ալ պարզ զուգադիպութիւններ չեն: Վարչապետ Թուրկուտ Լօզանի ամերիկեան ուղեւորութիւնը եւ այդ չփումներուն ընթացքին ցուցաբերած յանձնառական ընթացքը՝ դէպքերուն զարգացումը ընորոշած, ի յայտ բերած են այն իրողութիւնը, թէ հասած ենք այլեւս դարձակէտի մը առջեւ: Մօտ ատենէն, անխուսափելիօրէն պիտի տեսնենք նաեւ հակազդեցութիւնը իսլամական աշխարհի արմատական չրջանակներուն:

Մեր երկիրը չրջապատող ամէն ուժ, ինչ չափով որ Թուրքիան տկար գտնէ, նոյն չափով թափ կուտար տակարկելու իր կարողութեան:

Սիոնականութիւնը, Ապոիւ - Համիտ Բ·ի չրջանին որոնումները յիշեցնող իր փորձերով եւ տակարկութիւններով դարձ-

Հ.Օ.Մ.ի ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

- 75 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ -

Յօսիլ Հ·Օ·Մ·ի (Հայ Օգնութեան Միութիւն) մասին, կը նշանակէ խօսիլ այն հաստատուն կաղնիի մասին, որ իր սընտուղը սառնալով մայր հողէն կամ Հայոց հողիէն, կը տարածէ իր կենսունակ ճիւղերը ընդդրկելու մինչեւ լայն, եւ հեռաւոր հորիզոններ:

Բոլորովին տարբեր էին ընկերային կամ հայկական կեանքի պայմանները, երբ 1910-ին, այսինքն՝ 75 տարիներ առաջ Ակնունի (ականաւոր մտաւորական, դաշնակցական, գոհ Եղեռնի) հիմը կը դնէր հիւսիսային - Ամերիկայի մէջ Հայ Օգնութեան Միութեան:

Անոր նպատակն էր ո՛չ միայն վարժեցընել հայ կինը հանրային աշխատանքի, այլեւ ձեռք կարկառել հայրենի դաւառներուն, նիւթապէս թէ բարոյապէս, զարկ տալու հայ մշակոյթին: Այդ երանելի օրերուն, հայ ժողովուրդը իր սեփական հողին վրայ էր եւ իր աւանդական տան մէջ: Դպրոցներու ցանցը կը բազմապատկուէր պատրաստելով մտաւորական ընտրանի մը: Եւ ահա չարաղէտ 1915 մը ընաւեր պիտի դարձնէր ամբողջ արեւմտահայաստանի ժողովուրդը:

Բայց Հայը, չնորհիւ իր հզօր կամքին մեռնիլ ու կորսուիլ չուզեր, չի մոռնար իր հինաւուրց պատմութիւնը եւ մշակոյթը: Հազիւ տեղաւորուած օտար եւ երբեմն անհիւրընկալ միջավայրերու մէջ, իր առաջին գործը կ՛ըլլայ հացին հետ մտածել մշակոյթի մասին, նաեւ ձեռք - ձեռքի տալով կազմել միութիւններ:

Հ·Օ·Մ·ը կը հասնի ամէն տեղ մասնաճիւղեր կազմելու: Յօսելով Ֆրանսայի մասին Արշակ Զամալեան հիմը կը դնէր կապոյտ Խաչին իրրեւ մէկ մասնաճիւղը Հ·Օ·Մ·ին: Ամէն մէկ մասնաճիւղ գոհացում կուտայ իր անհրաժեշտ պահանջին: Ֆրանսայի մէջ, ամէնէն աւելի զարկ կուտայ մանուկին առողջապահութեան, պէյֆոնթէնի ամառնային օդափոխութեան կայանը վերկարար դեր կը կատարէ:

Անդին Լիբանանի մէջ մանուկներու կայանի կողքին Հ·Օ·Մ·ի մասնաճիւղը, այսինքն Լիբանանի Օգնութեան Խաչը ունէր «Պնակ մը կերակուրի» ձեռնարկը: Ուրիշ մասնաճիւղ մը զարկ կուտայ դարմանատան կամ հայերէնի դասընթացքներու:

Սփիւռքի մէջ քիչ կայ Հ·Օ·Մ·ի նման ծառայուն գործունէութիւն ունեցող միութիւն: Բազմաթիւ են իր ձեռնարկները, իսկ այդ բոլորին հասնելու համար պէտք է բազմապատկէ իր ճիգերը, ապահովէ նիւթականը, բացի տարեւարքերէ, ձեռնարկներ կազմակերպէ, հաւաքելու լումաններ: Որովհետեւ զուրկ է հարուստ միջոցներէ եւ մնայուն ապրիւրէ: Բայց ամէն մէկ անդամուհիի անձնուէր ու զոհաբերող ոգիրը կ՛արժէ հարստութիւն մը:

Հ·Օ·Մ·ը հիւսիսային - Ամերիկայի մէջ ունի իր սեփական դրասենեակը, ուր ամէն մէկ մասնաճիւղ ունի իր գրացը, ուր կ՛ընդունի զիմումները եւ նամակները եւ ուրկէ կը ղրկուին հրահանգները:

Հ·Օ·Մ·ը ունի իր պարբերաթերթը: Երկար տարիներ տոքթ· Արմենակ Բարսեղեան մինչեւ իր մահը վարեց եւ խմբագրեց զայն: Ներկայիս պարբերաբար լոյս կը տեսնէ «Հայ Սիրտը» որ տեղեկատու թերթ ըլլալով հանդերձ (երկլեզու հայերէն եւ անգլերէն) ունէր նաեւ երբեմն զղջարիկ գրական էջեր, գրուած Հ·Օ·Մ·ի անդամուհիներու կողմէ:

Հ·Օ·Մ·ը կը հասնի ամէն մէկ մասնաճիւղի նիւթական կարիքներուն, եթէ պէտք տեսնուի: Ունի նաեւ մնայուն գումար մը օգնելու ուսանողներու, եւ վերթեաններու (վերթերաններու ֆոնտ), երկրաշարժի ազէտեալներու եւայլն:

Հ·Օ·Մ·ի անդամները կամ անդամուհիները կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով, գործօն, օժանդակ կամ բարերար:

Հ·Օ·Մ·ի հիմը գրուելէ ետք, քանի մը անձնուէր անդամ - անդամուհիներ մեծ զոհողութիւններով աշխատեցան հաստատուն հիմերու վրայ դնել զայն: Անոնք վառեցին անչէզ ջահը որ մինչեւ այսօր անխափան կ՛անցնի սերունդէ - սերունդ: Հիմնադիրներու զաւակներն ու թոռնիկները այսօր հաւատքով կը պահեն օրհնաբեր ջահը աշխատելով արդիականացընել եւ տարիներու ընթացքին կեանքի փոխուած պայմաններուն յարմարցնել փոխանցելու իրենց յաջորդներուն: Եթէ խօսիս նոր Հ·Օ·Մ·ականի մը հետ, ան իսկոյն կ՛աւելցնէ՝ մայրս կամ մեծ-մայրս վաթսուն տարիէ ի վեր անդամ է Հ·Օ·Մ·ի:

Ահա կենսունակ միութեան մը համառօտ պատկերը: Ողջունելով իր 75-ամեակը, կը մնայ մեզի մաղթել որ Հ·Օ·Մ· միշտ հաւատարիմ իր կոչումին, չարունակէ իր առաքելութիւնը եւ ապագան ըլլայ նոյնքան փայլուն, որքան՝ անցեալը:

Մ· ՄԱՆՆԻԿ

(Շար·ը Դ· էջ)

LE CRIME D'ETAT : A PROPOS DES GENOCIDES DES ARMENIENS ET DES JUIFS

Dr. Yves TERNON

(Suite et fin)

DIFFERENCES ENTRE LES DEUX GENOCIDES

Si le processus pathologique, le développement d'une névrose, fut identique dans les deux cas, la personnalité du criminel et la nature de son obsession furent différentes. Le mythe touranien n'avait guère de points communs avec le mythe aryen. Déviation de panislamisme et du panturquisme, il privilégiait une religion, une langue et les territoires où elles étaient pratiquées et parlées (10). Certes, le touranisme était une doctrine raciste. Il exaltait les vertus du Turc mais il avait pour fondement une notion historique : Le rassemblement des fils d'Oghouz, Turcs et Turkmènes dans une entité nouvelle : Touran (Turan) (11). Le mythe engendra la démesure et l'idéal touranien, révé par des philosophes et des poètes, devint prioritaire. Les Arméniens se dressaient sur la route des futures conquêtes du touranisme, ils devaient être anéantis. L'explication est simple, primaire, sans nuance.

A ce titre, le génocide des Arméniens était plus compréhensible que celui des Juifs. Le criminel trouvait son besoin de tuer dans une revendication territoriale nationale. Le génocide des Arméniens fut le prototype des génocides du 20ème siècle, un cas exemplaire où se combinent les aspects nationaux, religieux et culturels du crime d'Etat.

L'Holocauste, au contraire, fut la manifestation suraigüe, excessive, du mal, une exaltation mystique du mythe. Le mythe touranien s'affirmait, il ne cherchait pas à se prouver. Le mythe aryen tentait à démontrer scientifiquement l'irrationnel. C'était une paranoïa au contenu exclusivement raciste. Au 20ème siècle la théorie aryenne se situait dans la droite ligne du progrès scientifique. Elle faisait partie «des premiers tâtonnements des sciences humaines, qui, cherchant à se modeler sur les sciences exactes, s'engageaient dans leur séculaire impasse mécaniste et déterministe» (12). Lorsqu'elle commença à être mise en doute, elle passa des mains des savants à celles des démagogues pour finir en doctrine officielle du IIIème Reich. Le discours nazi conserva cette teinture scientifique, mais la science fut corrompue et détournée à des fins raciales. L'anthropologie devenait la science des races. La médecine développait l'hygiène des races et prônait l'identification de la race. Le darwinisme - social, saupoudré de philosophie nietszchéenne, entretenait le culte du surhomme, produit de la sélection du plus fort et débouchait sur «les utopies de l'élevage humain» (13). La jeune science génétique démontrait la dominance de l'inné sur l'acquis et son champ restreint était abusivement étendu des caractères physiques aux caractères mentaux. L'Eugénique était ici positive - pour améliorer la race - là négative - pour éliminer les «vies indignes d'être vécues» (14) (lebens unwerten Leben). Le peuple allemand, le Volk était l'entité suprême, un corps fait de cellules, de sang et de gènes identiques et supérieurs. Celui qui n'appartenait pas au Volk était définitivement exclu. Parmi les étrangers, les uns étaient humains et destinés à devenir des esclaves. Les autres non humains et promis à la destruction. La mission messianique comportait la nécessité d'élargir l'espace vital mais aussi d'assurer sa cohésion et d'affirmer son élection en éliminant le seul adversaire qui possédât cette cohésion et cette élection : le Juif. D'anciens mythes millénaristes firent résurgence et l'antisémitisme prit une dimension métaphysique : lutte du Pur contre l'Impur, du Bien contre le Mal, de l'humain contre le non humain. L'Holocauste fut la conséquence tragique de cette fantastique perversion.Les Jeunes Turcs voulaient anéantir les Arméniens mais ils laissaient leurs exécutants violer et enlever des femmes arméniennes, enfermer des enfants arméniens dans des orphelinats turcs et même accepter les conversions à l'Islamisme. Les nazis tenaient à préserver la race de toute souillure. Tout Juif, identifié comme tel, jusqu'à la troisième génération, était porteur de gènes dangereux pour la race allemande, exclu et condamné. Les Jeunes Turcs cherchaient simplement à se débarasser des Arméniens pour s'emparer de leurs biens et de leurs territoires. Ils avaient un mobile simple : le vol. Les Nazis cherchaient désespérement une image d'eux mêmes, effaçant celle de l'autre dans le miroir. Les uns commirent un crime crapuleux, les autres un crime passionnel. Les uns, pour parvenir à leurs fins, n'exclurent ni la ruse ni le compromis; les autres participèrent à la célébration mystique d'un holocauste. Ils commencèrent par un autodafé et finirent par des fours crématoires.

Paradoxalement, les plus délirants conçurent la meilleure technique d'extermination. La qualité de l'anéantissement fut à la mesure du mythe. Les Jeunes Turcs furent des artisans maladroits, les Nazis des génies criminels. Le plan de l'Ittihad était sommaire. Connu de l'administration, des percepteurs d'impôts et de leurs voisins, les Arméniens étaient faciles à identifier. Pour désamorcer une résistance individuelle, le gouvernement ottoman ordonna de sélectionner les hommes, soldats ou civils, ils furent arrêtés ou abattus sur place. Puis les vieilllards et les enfants furent déportés et les convois régulièrement décimés. Il n'y eut que peu de camps de concentration et la plupart des centres de regroupement furent anéantis. Les provinces arméniennes furent transformées en un désert et en un charnier, et, dans le reste du pays, le long des fleuves et des routes, les cadavres des déportés s'offraient en spectacle à la population civile et aux témoins étrangers.

Les Nazis, au contraire, mirent au point une industrie de la mort de haute technologie. Ils procédèrent par étapes successives, échelonnées sur dix ans. Ils commencèrent par identifier leurs victimes, puis, peu à peu par une série de lois, ils les privèrent de leur statut social, de leurs moyens d'existence. Ils s'efforcèrent d'abord de les déshumaniser, puis ils les regroupèrent dans des camps ou des ghettos. Alors, ils perfectionnèrent leur système concentrationnaire et l'intégrèrent dans le circuit de production. Dans l'escalade de l'horreur, Auschwitz ne présente qu'un degré plus élevé que Treblinka, Sobibor, Belzec ou Chelmno, simples camps d'extermination. Avec ses rampes de sélection et ses chambres à gaz, Birkenau fut bien l'anus du monde, le foyer de la plus abominable perversion que l'homme ait jamais imaginée. Les Jeunes Turcs n'eurent guère recours aux moyens techniques que l'Etat mettait à leur disposition. La seule teinte de modernité fut l'utilisation pour la déportation des Arméniens de l'intérieur du chemin de fer. Ils refusèrent l'exploitation servile de la main d'œuvre et firent exécuter les déportés employés dans les fermes arabes ou à la construction des tunnels de l'Amanus ou du Taorus. Ils tuèrent d'abord les plus forts alors que les Nazis gazaient les plus faibles et utilisaient les déportés valides pour soutenir l'effort industriel de guerre. Les cadavres des Arméniens jonchaient le sol de l'Empire,ceux des Juifs partaient en fumée et les Nazis récupéraient les vêtements, les cheveux,les dents en or, jusqu'aux graisses humaines. Les exécutants turcs avaient carte blanche pour décider du mode de mise à mort. Le programme nazi était rigoureux et n'autorisait aucune improvisation. Jeunes Turcs et Nazis étaient possédés de la même frénésie destructrice.Ils disposaient du même pouvoir. Les moyens de déstruction étaient concentrés entre les mains d'un parti totalitaire qui ne s'encombrait pas de considération morale. Mais les uns agirent dans le désordre, les autres avec méthode. Ils n'avaient ni la même mentalité criminelle ni le même héritage culturel, et surtout, ils n'avaient pas les mêmes raisons de tuer.

CONSEQUENCES DIFFERENTES DES DEUX GENOCIDES

Les deux génocides eurent apparemment le même résultat. Le judaïsme européen fut en grande partie détruit et la culture yiddish extirpée du centre de l'Europe. Les Arméniens disparurent de l'Empire ottoman. Les deux peuples manifestèrent une extraordinaire résistance à l'extermination et reconstituèrent en quelques décennies le capital humain et culturel détruit par le génocide.

En fait, les conséquences furent bien différentes. Le génocide des Arméniens a privé un peuple de son terrirtoire et l'a condamné à l'exil. Le génocide des Juifs a détruit un peuple en exil et l'ONU a reconnu aux survivants un droit de vivre sur leur terre historique comme une nation indépendante, alors que 30 ans plus tôt, la SDN n'avait pas permis aux Arméniens de maintenir une République indépendante qui existait et qu'elle s'était engagée à reconnaître. L'Arménie n'a pas survécu au génocide. La naissance de l'Etat d'Israel a été précipitée par le génocide. L'Holocauste avait boulversé la conscience de l'humanité et, après la chute du nazisme, l'Etat allemand assuma la responsabilité d'un crime commis par un système dont il n'était en rien le continuateur. Le nationalisme turc renaquit des cendres de l'Ittihad, abandonna le touranisme, borna ses ambitions au turquisme et s'exprima librement dans le kémalisme. Non seulement le génocide des Arméniens ne fut pas reconnu, mais l'Etat turc n'a pas cessé d'en nier la réalité, de réduire l'évènement à celui d'un incident de parcours,inévitable en période de guerre, de rejeter l'accusation de préméditation. Le génocide des Juifs fut un meurtre inutile qui, au plus, apaisait l'obsession d'un pervers. Il est devenu une réalité historique incontestable. Le génocide des Arméniens a profité aux meurtriers qui contrôlent un territoire habité par le peuple arménien durant vingt sept siècles consécutifs. Par contre, alors que les Allemands parviennent lentement à se libérer de ce passé horrible dont ils ne cherchent pas à se cacher la réalité, le gouvernement turc est pris au piège de sa négation.En refusant de rendre la vérité, comme on rend les cadavres aux familles, il prolonge la réalité d'un vieux crime de soixante dix ans. Bien sûr, pour les victimes, la mémoire du génocide est ineffaçable, mais, pour le criminel, le second crime qui fut de loin le plus inconcevable, le plus indicible, est achevé. Les nazis se sont effondrés. Comme un épileptique à l'acmé de sa crise, ils ont tout brisé dans leur chute. Les historiens se sont penchés sur leur cas, ils l'ont analysé et interprété. Avec plus ou moins de vigilance, l'humanité guette l'éventualité d'un retour de la bête immonde à travers la renaissance du racisme. Depuis l'Holocauste, les racistes sont devenus honteux et enrobent leurs discours pour dissimuler leur nature. Le premier crime, au contraire demeure inachevé et son souvenir, fait, par intervalles, une irruption incongrue dans l'actualité. Il n'a pas servi de modèle au second. Il a joué au plus un rôle de facilitation. L'Holocauste, au contraire, a permis la perception historique de l'évènement de 1915. Il lui a donné un nom : génocide, et en a éclairé la dimension totalitaire. Les autres génocides dans ce siècle sont apparus plus proches du modèle jeune turc, crime crapuleux, que du modèle nazi, enfermé dans sa dimension métaphysique. En retour, la négation turque a conforté les néonazis et favorisé le révisionnisme historique du génocide des Juifs, qui, parti des divagations de Paul Rassinier (15) s'est matérialisé dans les livres d'Arthur Butz (16) et les articles de Robert Faurisson.

Comment ne pas voir dans ce mouvement de bascule une poursuite du dialogue entre l'homme et le Golem ? Le Golem avait été façonné par le Maharal de Prague pour servir la communauté juive. C'était une créature de glaise, d'apparence humaine mais privée d'âme. Pour lui insuffler un semblant de vie le mot «Emeth» (Vérité) avait été collé sur son front. Pour détruire le robot, il fallait effacer la première lettre et alors «Emeth» devenait «Meth» (Mort).

Lorsqu'il échappa au contrôle de son maître et se mit à parcourir le ghetto en brisant tout sur son passage, le Rabbin parvint à effacer le premier signe du front et il redevint un tas de glaise (17). Amputée, la Vérité s'appellait mort. L'Etat totalitaire est un Golem,un concept mécaniste et inhumain qui se transforme facilement en une machine destructrice. La vérité qu'il prétend incarner se révèle source de mort mais le sorcier bien intentionné qui l'a conçu, n'a plus le moyen de la réduire en une masse informe.

Le génocide est le Grand Œuvre du Golem.

Que l'homme se préserve de ses œuvres et n'oublie jamais les leçons de l'histoire.

(10) Serge A. ZENKOVSKY, Pan Turkism and Islam in Russia (Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1967).

(11) ZAREVAND, United and Independent Turania, aims and designs of the Turks (Leiden, E. J. Brill, 1971).

(12) Leon POLIAKOV, Le mythe aryen (Paris, Calman Levy, 1971), 349.

(13) Hedwig CONRAD - Martius, Utopien der Menschenzüchtung, der Socialdarwinismus und seine Folgen (München, Kosel - Verlag, 1955).

(14) According to the book of Karl BINDING and Alfred HOCHE, Die Freigabe der Vernichtung Ichensunwerten Lebens (Leipzig, 1922). cf. Yvec Ternon and Socrate HELMAN, Le Massacre des Aliénés (Tournai, Casterman, 1971) 33 - 40.

(15) Paul RASSINIER, Le mensonge d'Ulysse (Paris, Documents et témoignages, 1950).

(16) Arthur R. BUTZ, The Hoax of the Twentieth Century (Torrance, Calif., Noontide press, 1976).

(17) Saul Friedlander, Quand vient le souvenir (Paris Seuil, 1978), 25.

ստրիանայ նուռնակալի

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ. - («Յառաջ»). - Զատկուան [illegible] դայն կանխող Աւագ Շաբթուան ոտնկոխ[illegible] ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Հ[illegible] լէպի հայկական բոլոր եկեղեցիներում մէջ կիրարկուեցան կանոնաւոր կերպով Ծաղկազարդի, Ոտնլուայի եւ Ճրագալոյ[illegible] ցի օրերուն մատուցուեցան պատարագ[illegible] ներ եւ արուեցան օրուան յատուկ պատ[illegible] գամներ: Ս. Յարութեան հրաշափառ տօ[illegible] նին օրը, Կիրակի, Ապրիլ 7-ին, քաղաքի Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցի[illegible] տայ մէջ պատարագից եւ քարոզից ետք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատ[illegible] բաննէրէն՝ Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեան Եկմալեան քառաձայն պատարագը կատարեցաւ «Զուարթնոց» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ խմբավար՝ Պօղոս Ապահեանի: Յատկապէս այս առիթով Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն վկայեալ՝ Տիկին Արաքս Չէքիճեան իր աշակերտներով մասնակցեցաւ «Զուարթնոց» երգեցողութիւններուն: Ծննդեան տօնի նման, թէ՛ պատարագը եւ թէ՛ հաղորդուած պատգամը ճայնասփռուեցան Հալէպի պետական ռատիօ - կայանէն առաւօտեան ժամը 8·30-էն մինչեւ 10: Պատարագին ներկայ գտնուեցաւ թեմիս առաջնորդը՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան:

Հալէպի հայ կաթողիկէ համայնքը եւս վայելուչ կերպով տօնեց Փրկչին Յարութեան օրը: Այսպէս, թեմին առաջնորդը Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Պաճեան կանուխ առաւօտուն պատարագեց եւ քարոզեց Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ: Երգեցողութիւնները կատարուեցան հայ կաթողիկէ «Ալէմշահ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Սահակեանի: Յատուկ պատարագ մատուցած քարոզն ու երգեցողութիւնները

մաս մը աւելի քան մէկ ժամ ձայնասփռեցան պետական ռատիօ - կայանէն:

×

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ» ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ ԵԼՈՅԹԸ

Հովանաւորութեամբ՝ Բերլոյ թեմի առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաֆաթոյեանի, Հալէպի Զուարթնոց երգչախումբը Ապրիլ 12-ին, 13-ին եւ 14-ին տուաւ յոբելենական համերգներ, նուիրուած՝ Մեծ Եղեռնի 70, Բարեկ Կանաչեանի ծննդեան 100 եւ կոմիտասի մահուան 50-ամեակներուն: Մրցավար՝ Պօղոս Ապաճեանի ղեկավարութեամբ, 65 հոգինոց երկսեռ երգչախումբը առաւելաբար մեկնաբանեց կոմիտասէն, Կանաչեանէն եւ Յարութիւնեանէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Նորա Սարգիսեանի: Համոյթի ընթացքին մեներգներով հանդէս եկան Արտեմիս Թաթարեան, Վերժին Պալապանեան, Նուէիլ Վարդապետեան, Տալիթա Արթինեան, Լուսին Պէրպէրեան, Ժան Աւագեան եւ Գրիգոր Պօյաճեան: Ելոյթները տեղի ունեցան քազաքիս Հ. Բ. Ը. Մ.ի հանդիսասրահին մէջ:

«Զուարթնոց» երգչախումբը կը հովանաւորուի Բերլոյ թեմի ազգ. առաջնորդարանին կողմէ: 1969-էն սկսեալ բազմաթիւ ելոյթներ ունեցած է Հալէպ, Դամասկոս, Լաթաքիա, Քեսապ, Գամիշլի եւ Պէյրութ, միաժամանակ մասնակցելով պետական կարգ մը փառատօներու:

× Ապրիլ ամսուան սկիզբը, Հալէպի «Բրթասիրաց» սրահին մէջ յաջորդական քանի մը ելոյթներով հանդէս եկաւ նաեւ նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան նորատեղծ՝ «ՏԱՐՕՆ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Հալէպի երգիչ՝ Յարութ Գահվէճեանի: «Տարօն»ի անդրանիկ այս համերգը ամբողջութեամբ կը բաղկանար ազգապրական երգերէ:

×

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Աւելի քան 60 տարուան կեանք ունեցող Հալէպի հայ թատրոնը եռուն շրջան մը ապրեցաւ Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներու ընթացքին: Այսպէս, օգտուելով Հայրենի վաստակաւոր դերասանուհի՝ Վարդուհի Վարդերեսեանի Հալէպ այցելութենէն, Հ.Բ.Ը.Մ. - Հ.Ե.Ը.ի «Ազատեան» թատերախումբը Մարտ ամսուան երկրորդ կէսէն սկսեալ յաջորդական տասը ելոյթներով հանրութեան տրամադրեց Ճ. Փաթրիքի «Տարօրինակ Միսիս Սիվիճ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Դամասկոսի Հայ բեմադրիչ՝ Մանուէլ Ճիճիի:

× «Զուարեան» թատերախումբը եւս, համանուն թատերասրահին մէջ, Ապրիլ 13-ին, 14-ին, 20-ին, 21-ին, 27-ին եւ 28-ին ներկայացուց Նարդոսի «Սպաննուած Ազատին», բեմադրութեամբ Ռուբէն Պարսումեանի: «Սպաննուած Ազատին» վիպակ մըն է, գրուած 1898-ին: Կը նկատուի Նարդոսի յաջողագոյն գործերէն մին, մանաւանդ իր հոգեբանական այլազան վիճակներու խորութեամբ, որոնց ընդմէջէն երեան կուգայ հայ կնոջ դառն ողբերգութիւնը:

× Տեղւոյն Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» թատերախումբը եւս, Ապրիլ 20, 21, 27, 28, ինչպէս նաեւ Մայիս 4 եւ 5 թուականներուն, Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ Հալէպի հայութեան կը ներկայացնէ հայրենի երիտասարդ թատերագիր Պերճ Զէյթունցեանի «Աւերուած քազաքի Ազատպետը» թատերախաղը, բեմադրութեամբ՝ Ժան Ֆարճայի:

×

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեծ Եղեռնի 70-ամեակին նուիրուած հանդիսութեանց շրջագիծին մէջ, Հալէպի Ազգային Մշակութային Միութիւնը Ապրիլ ամսուան իր գործունէութիւնը ընդգրկեաց նահատակ հայ գրողներու մասին դասախօսութիւններու շարքով մը: Այսպէս, Ապրիլ 2-էն մինչեւ Ապրիլ 19 Միութեան սրահին մէջ խնամուած դասախօսութիւններով հանդէս եկան տիկին Ենովա Պետեան (Դանիէլ Վարուժան), բժշկուհի Հռիփսիմէ Պօյաճեան (Սիամանթօ), Հայկ Պարիկեան (Ռ. Զարդարեան), Տիկին Ն. Գաբոյեան (Գրիգոր Զօհրապ), Տիկին Կարինէ Տէր - Գէորգեան (Կոմիտաս) եւ Արմէն Տէր - Պետրոսեան (Երուխան):

Լ. ՇԱՌՈՑԵԱՆ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇԸ Ա. ՍԱՆԹԻՆԻԻ ՀԵՏ

Ռամկավար ազատական կուսակցութեան Արշակ Զօպանեան ակումբը ասուլիս - ճաշ մը կազմակերպած էր, Մայիս 2-ին, Փալիխոն - Տօֆինի մէջ, նախագահութեամբ Իսիի քաղաքապետ՝ Անարէ Սանթինիի:

Ասուլիսի բաժնի նիւթ ընտրուած էր Ֆրանսահայերու մասնակցութիւնը Ֆրանսայի Հանրային կեանքին:

Նախքան ճաշը, Պ. Լեւոն Քէպապճեան, յանուն կազմակերպիչ կուսակցութեան, բարի գալուստ մաղթեց Իսիի քաղաքապետ եւ Իւ - Տէ - Էֆ-ի պատուիրակ՝ Անարէ Սանթինիի, յիշելով անոր հայանպաստ գործունէութիւնը Իսիի մէջ, ինչպէս՝ «Երեւան» փողոց մը, հայերէնի ուսուցման երկու դասարաններ տեղւոյն զպրոցներուն մէջ, իր այցելութիւնը Երեւան 1984 Ապրիլին: Լ. Քէպապճեան նաեւ դծեց Ռամկավար ազատական կուսակցութեան հակիրճ պատմականը:

Ճաշի աւարտին, Իսիի քաղաքապետն էր, որ խօսք առնելով չէշտեց նախ թէ Արշակ Զօպանեանի անունը, զոր կը կրէ ակումբը խորհրդանիշէ աւելի բան մըն է, քանի որ հանրային գործիչ - բանաստեղծը ծանօթ է նաեւ այն աշխատանքով զոր տարած է Ֆրանքեւհայկական մերձեցման համար: Անարէ Սանթինի, ապա յիշեց թէ քորսիքացիի իր ծագումը պատճառ է թերեւս, որ աւելի մօտ կը զգայ Հայերուն, նկատելով թէ ուրիշ քաղաքապետ մըն ալ, որ կը վարէ հայաշատ քազաք մը, նաեւ ծագումով քորսիքացի է (Ալֆորվիլ՝ Ֆրանչեսքի): Անդրադարձաւ Ֆրանսահայերու մասնակցութեան հանրային կեանքին, յիշելով իր իսկ քաղաքապետութեան մէջ երկու Հայերու ներկայութիւնը, ու այս առընչութեամբ ակնարկեց Քալիֆորնիա կատարած իր այցելութեան, ուր հանդիպած էր կառավարիչին՝ Ճորճ Տէօքմէճեանի: Ողկոյզ-ներով ճիշդ տարի մը առաջ Հայաստան ըրած իր ճամբորդութիւնը մանաւանդ ծանրացաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բացառիկ առաքինութեանց վրայ, մեծ զարդացումին, պարզութեան, խմացականութեան: Իր խօսքին վերջաւորութեան, Անարէ Սանթինի, կրկնեց ինչ որ ըսած էր Ապրիլ 24-ին, Սալ Կավօ: Ըստ իրեն ընկերվարականները, դլխաւորութեամբ՝ Նախագահ Միթերանի, երկդիմի դիրք կը բռնեն Հայերու նկատմամբ, մէկ կողմէն ցեղասպանութեան ճանաչման մասին խօսելով, մէկ կողմէ Մանաք մը Անդարա ղրկելով: Պատրանք պէտք չէ ունենալ, կ'ըսէ Լը քանիւէի բանբերը, Թուրքիա Աթլանտեան կազմակերպութեան Բ. բանակն ունի եւ յենարանն է: Միթերան ալ «ատլանտիական» մըն է:

Պէտք է չէշտել թէ Նախագահ Միթերանի Աթլանթիսթի նկարագիրը, քանիցս յիշուեցաւ Անարէ Սանթինիի կողմէ «մեզ զգլրանք»ի ձեւին տակ, ինչ որ բաւական տարօրինակ էր ընդդիմադիրի մը համար, որ առնուազն նախագահին աթլանթիսթ ըլլալը չի կրնար յանցանք նկատել:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐԻ ՄԷՋ

Ընդառաջելով «Ֆրանսայի երաժիշտ երիտասարդութիւնները» հրաւէրին Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը երգած է Մոնթէլիմարի Ս. Խաչ Եկեղեցիին մէջ, Ապրիլ 27, Շաբաթ երեկոյ, Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեամբ, ու մասնակցութեամբ մեծծօ - սոփրանօ Ս. Նիկողոսեանի:

Տեղական թերթեր, նախքան համերգին թուականը քանիցս արտայայտուած են այս մասին, հասարակութեան ուշադրութեան յանձնելով այս եզակի առիթը:

«Տոֆինէ Լիպէրէ» կը գրէր այս մասին. «Փարիզի հայկական երկսեռ երգչախումբին՝ Սիփան - Կոմիտասի ելոյթով մարդ կրնայ յայտնաբերել երկու հազարամեայ հայկական երաժշտութեան դեղեցկութիւնը, քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի եկեղեցական երգերը. հարանեկան կամ դեղջուկ ժողովրդական երգեր ձեզի առիթը պիտի տան թափանցելու հոգիէն ներս ժողովուրդի մը, որ փորձութիւններէ անցած է եւ որ սակայն կ'առաջնորդուի հաւատքին ու յոյսին կողմէ»:

Ապրիլ 27-ի իրիկունը, նախքան համերգը, երգչախումբը կը հիւրասիրուի քաղաքապետարանին մէջ: Ներկայ են ձեռակուտական - քաղաքապետը՝ Մ. Փիք, փոխ - քաղաքապետը, եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններ, որոնք կ'ընդունին Սիփան - Կոմիտասի կազմը, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանը ու Տէր եւ Տիկին Նազարեան, որոնք կը ներկայացնեն Ֆրանսայի երաժիշտ Երիտասարդութեանց Մոնթէլիմարի մասնաճիւղը:

Բարի գալուստի իր խօսքերուն մէջ քաղաքապետը ողկոյզելով 1915, Ապրիլ 24-ի թուականը, ըսած է. - «Ձեմ ուզել մթագնել կամ քօղարկել հայկական երաժշտութեան ու բարեկամութեան յաւակացուած այս երեկոյթին փայլը, սակայն կը փափաքիմ որ մեր հասարակաց մտածումը պահ մը դառնայ եւս, հաղորդակցելու յիշատակին հետ բոլոր անոնց որոնք ապրեցան պատմութեան այդ սարսափելի չրջանը: Այսպէսով յարգանքը մատուցած պիտի ըլլանք զոհերուն՝ ոճիրի մը, զոր ամէն խիղճ կը դատապարտէ, եւ զոր ոչ ոք կրնայ ջնջել դրչի մը հարուածով կամ ճառով մը...»:

Իրեն պատասխանած է Պ. Նազարեան ըսելով թէ չատ ազդուած են յարգանքի այս արտայայտութենէն: «Եթէ կրցանք բառնալ ոդբերգութիւն մը, վերապրելու եւ մեր յոյսը երգելու համար, այդ կարելի եղաւ ազատութեան ու արդարութեան հանդէպ մեր հաւատքով» ըսած է ան: Յանուն երգչախումբին շնորհակալութիւն յայտնած է Մ.Պօղոսեան երգերը տրուած այս առիթին համար:

Համերգը բաղկացած է երկու մասերէ. առաջին մասին մէջ ներկայացուած են Կոմիտասեան պատարագէն երգեր՝ Խորհուրդ Խորին, Ընտրեալք, Այսօր տօն է, Մեծացուսցէ, Գովեա Երուսաղէմ, Ով է որպէս, Սուրբ - սուրբ, Միայն սուրբ, Տէր ողորմեա, Օրհնեալ է Աստուած, Եղիցի: Իսկ երկրորդ մասը յատկացուած էր աշխարհիկ երգերու. նախ՝ Կարպիս Ափրիկեանի «Լամէնթօ»ն, Կոմիտասի «Օրօր»ը եւ «Սիրոյ երգ»ը, ապա՝ միշտ Կոմիտասէն, հարանիքի երգեր, ու վերջին բաժնին մէջ դեղջկական երեք երգ, - Կոմիտասէն «Լքուում եմ», Էտ. Ճուճանեանէն՝ «Մովուն վերայ», ու Բարսեղ Կանաչեանէն՝ «Նանօր»:

Համերգին յաջողութիւնը լայն արձագանգ կը դտնէր չրջանի թերթերուն մէջ, որոնցմէ «Լա Թրիպիւն» Մայիս 2-ի թիւին մէջ կը գրէր. «Կարպիս Ափրիկեանի առաջնորդութեամբ համակ ճկունութիւն ու միաժամանակ լինքնաբեր, երգչախումբը մեզ կը տանի դէպի այս հեռաւոր երկրին խորին սիրտը. դէպի երկարամեայ պատմութիւնը այս ժողովուրդին որ ինք ալ տառապեցաւ ու ծանր հարկ մը վճարեց: 1985-ը մեզ կը փոխադրէ 1915, ու նաեւ անկէ ալ անդին»:

Ցեղոյ թերթը դովեստով կ'արտայայտուի երեկոյթին մեներգուներուն՝ Սոնիա Նիկողոսեանի - որ յատկապէս Մոնթէլիմար եկեր էր - Թերեզ Տէյիրմէնճեանի, Մկրտիչ Պօղոսեանի եւ Ռուբէն Մարթայեանի մասին:

Իսկ Ապրիլ 30-ի Տօֆինէ - Լիպերէն կը դրէ. - «1915-ի Հայերու ցեղասպանութեամբ միայն ժողովուրդ մը չէր զոր ուզեցին բնաջնջել, այլ նաեւ անոր կրօնական, մշակութային ու արուեստի աւանդութիւնը ամբողջ: Ֆրանսա ապաստանած վերապրողներ չուտով ըմբռնեցին թէ ամէն գնով պէտք էր վերկել, կենդանացնել աւանդութիւնը, ու 1923-ին հիմնուեցան երկու երգչախումբեր»: Թերթը ապա կը խօսի Կոմիտաս վարդապետի, անոր երաժշտական գործունէութեան մասին, որուն կը հետեւի համերգին նկարագրականը:

Գրութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «Հոյակապ ժողովուրդ է Հայը որ ետին թողլով փլուզումն ու մարտիրոսութիւնը, դիւցած է պահել անխախտ հաւատք մը իր աւանդութեան, հաւատքին ու երկրին հանդէպ»:

Բայց, այս ամբողջը կը կրկնուէր պարզապէս մեզ համոզելու համար որ պատրանք չունենանք, ընկերվարականները մեր աչքին փոշի կը նետեն (միայն անո՞նք...) եւայլն, եւայլն: Ընդհանուր ձեւով, թէ իր ելոյթին եւ թէ պատասխաններուն մէջ, Անարէ Սանթինի առաւելաբար ձախին դէմ արտայայտուեցաւ, յաճախ դիւրին սրամտութիւններով, ինչ որ չատ ալ բնական էր, ընտրապայքարը հետու չէ:

Գալով հարց - պատասխանի բաժնին, բացի հատուկենտ քանի մը «դիպուկ» հարցումներէ, մնացեալ բոլորն ալ՝ հարցումներ էին, զորս, նախ մենք մեզի պէտք է տանք եւ ոչ թէ՝ Ֆրանսացիի մը: Եւ հետաքրքրական կ'ըլլայ, պայմանաւ որ ինքնաքննադատութեան սկզբունքը ընդունինք, անդրադառնանք մեր ձիրքերուն, բայց մանաւանդ մեր թերիներուն, ընդունակութիւններուն որոշ ասպարէզներու եւ ընդունակութեան պակասին՝ այլ ասպարէզներու մէջ, ինչպէս՝ քաղաքական (բացառութիւնները չարդելի են, անշուշտ): Պ. Սանթինի, անկասկած, հայասէր է եւ բաւեց որ քանի մը անգամ կրկնէ թէ մեզ կը սիրէ, որպէսզի զոհ մնանք այս երեկոյթին...

Ա. Մ.

ՌԱՖՖԻ ԱՅԾԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Թ.

ԽԻՂՃՍ ԶԱՐԹՆՈՒՄ Է

Մինչեւ ձկնորսի տնակը հասնելը, ես ընկղմուած էի խառն մտածութիւնների մէջ: Նէնէին սպաննելու մտքից չատ հեռու էի: Այժմ նրա կեանքը նոյնքան թանկագին էր ինձ համար, որքան իմը: Բայց ինձ համար անհասկանալի էր մի բան, թէ այդ ի՞նձ փոփոխութիւն էր, որ կատարուեցաւ իմ մէջ: Ինչո՞ւ իմ ձեռքերը այս անգամ թողում էին արիւնոտ գործում: Ո՞վ մեղմացրեց իմ բնաւորութեան վայրենութիւնը: Մի՞թէ կնոջ չունէի կախարդական ազդեցութիւնը զարթեցրեց իմ մէջ քնած խիղճը: - Այդ բոլորը դեռ անորոշ մթութեան մէջ էր ինձ համար, միայն ես զգում էի մի բան, - ըզգում էի, որ իմ սիրտը կապուած էր այդ անբախտ աղջկայ հետ: Արդեօք սիրում էի նրան: Ո՛չ: Իմ զգացմունքը աւելի ցաւակցական էր, աւելի բղխում էր կարեկցութիւնից դէպի նրա թշուառ վիճակը: Նէնէն որբ էր, Նէնէն անտէր էր, Նէնէին ես ազատեցի մահից, եւ մի ներքին ձայն ասում էր ինձ, որ պէտք է չարունակեմ նրա պաշտպանը լինել:

Մի եւս կողմից, ես այժմ զգում էի մի տեսակ աւելութիւն դէպի քաւոր Պետրոսը: Կարծես Նէնէն խլեց իմ աչքերից այն դիւթական քօղը, որ մինչեւ այսօր թոյլ չէր տալիս ինձ նկատել այդ հրէշաւոր մարդու բարոյական այլանդակութիւնը: Ոչինչ չէր կարող այնպէս համոզիչ կերպով բացատրել ինձ նրա բարբարոսութիւնը, որպէս այն խօսքը, որով հրամայեց ինձ սպաննել Նէնէին: «Դրանից լաւ առիթ գտնել չեմ կարող, մտածում էի ես, կը վեր առնեմ Նէնէին, կը հեռանամ, եւ կ'ազատուեմ այդ չարագործից»...:

Բայց խոհոյն երեւան էին գալիս՝ աղքատ մայրս, քոյրերս եւ վերջապէս իմ նազելի Սառան: Դրանք սպառում էին իմ լի քսակով վերադարձին: Իսկ իմ վաստակած բոլոր արծաթը քաւոր Պետրոսի մօտ էր պահուում: Բաժանուելով նրանից, պէտք է կորցնէի իմ ամբողջ հարստութիւնը: Ի՞նչպէս թողնէի, ի՞նչպէս հեռանայի նրանից: Շահասիրութիւնը եւ այդ դէպքում կուրացրեց ինձ ... ես մնացի ակնավճառութեան մէջ...:

Այդ բոլոր խորհրդածութիւնների մըթութիւնից իմ մտքում պարզուեցաւ մի բան, որ ես որոշեցի անպատճառ բաժանուել քաւոր Պետրոսից: Բայց մտածեցի, թէ նախ պէտք է Նէնէին յանձնել ձկնորսին պահելու համար, եթէ կը գտնեմ նրան այնպիսի բարի մարդ, որպէս պատահում էր Նէնէն: Իսկ յետոյ կ'աշխատեմ մի կերպով քաւոր Պետրոսի ձեռքից դուրս բերել իմ արծաթը, որ նա ոչինչ չհասկանայ: Երբ այդ կատարուած կը լինի, այն ժամանակ կ'առնեմ Նէնէին եւ կը հեռանամ մի օտար աշխարհ եւ այնտեղ նրա կեանքը ապահով վիճակի մէջ կը դնեմ:

(Շար. 100)

(Շար. Ա էջէն)

եալ կարծիք չօշափելու ձեռնարկած է Անգարայի մէջ: Հրէական Համաշխարհային կազմակերպութիւնն ալ, թէեւ չատ ուշադիր եւ զգուշական քայլերով, կը զգացնէ իր մասնակցութիւնները՝ քանի՛ պաշարման օղակը կը սկսի նեղնալ մեր երկրին չուրջ:

Հանդիսաւորութիւններ սարքելու փորձերը՝ հրէական ցեղասպանութեան եւ հայկական ցեղասպանութեան միջեւ՝ ըստ բաւականի թափանցիկ կերպով ցոյց կուտան նաեւ այն իրողութիւնը, թէ սիոնականութիւնը տակաւին իր ակնկալութիւնները ամբողջովին չէ կարած Թուրքիայէ եւ առիկա պիտի իրականանայ, երբ երկու ցեղասպանութեան պարագաները նոյնանան:

×

Այլեւս ոչ մէկ օգուտ ունի մեղադրանքը սա կամ նա անձին ուղղուած: Որովհետեւ Թուրքիա երկար տարիներու հոլովոյթին ընթացքին մաած է անգամ մը այս ծուղակին մէջ: Եւ հիմա, դեկը անփորձ նաւապետներու յանձնած, իր կողմնացոյցը բռնած է Ուաշինկթընի ուղղութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ

ԴԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՏԷՄԻՆ - Գուրգէն Պօյաճեան խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սուրէն Փափազեանի եւ Փափազեան ընտանիքի բոլոր անդամներուն՝ սիրելի ընկերուհի Շինիւճեան - Փափազեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 300 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Տիկին Նուարդ Եղիազարեան 100 Ֆ.կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարգաւաճման 1895-ի եւ 1915-ի նահատակներուն յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է - Պ. Բենիամին Ճիհանչահեանէ 100 Ֆ. զպրոցին, Յարութիւն Մաճոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. Հայ Դատի Յանձնախումբին, Ալիս Վիվեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր, Մայիս 16, Քրիստոսի Համբարձման տօնն է: Այս օրը յատկացուած է նաեւ՝ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10·15-ին պատարագ կը մատուցուի:

Փարիզի եւ Շրջանին բոլոր զպրոցնէրուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները, երիտասարդներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

×

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, տօն է Համբարձման: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Ցակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Ը՛նդ պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՅԶԿՐ. ԿՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագ ժամը՝ 10-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Ս. Ցակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - (Լիոնէն) Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տիւմէճեան 1000 Ֆ.: Լիոնի Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը Ապրիլ ամսուն, Աւագ Հինգշաբթի Լիոնի Ս. Ցակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութիւնը հիւրասիրեց ճաշով մը:

Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան 100 Ֆ. զպրոցին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ԲԱՑՄԱՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 13-ին Վասպուրական եւ Տարօն սրահ:

Գեղարուեստական բաժին - Հայկական մշնոլորտ:

Ճաշավճարը՝ 100 Ֆ.:

Ա. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպուած Սուրբ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի կողմէ:

Նիւթ՝
Monuments et Paysages Arméniens peu connus

Դասախօս՝
Prof. Jean - Michel THIERRY

Երկուշաբթի, Մայիս 13, երեկոյեան ժամը 8·30-ին:

Դասախօսութեան կ'ընկերանայ լուսաստակերներու ցուցադրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ. - Փափաքողներուն համար տրամադրելի է պաղ պիւֆէ մը ժամը 7-էն սկսեալ: Մասնակցութեան ծախքը 35 Ֆ.:

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

AVEC

PAUL BAGHDADLIAN

LES VENDREDI 17 ET SAMEDI 18 MAI

LA CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION

tél. 375. 05. 30

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

OPTIMA Tours

ARMENIE

--1985--

— Du 20 Juillet au 3 Aout ..... 6.780 F
— Du 3 au 17 Aout ..... 6.780 F
— Du 17 au 31 Aout ..... 6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre ..... 6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre ..... 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).
— Du 17 au 31 Aout ..... 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON

OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ցունիս 15, Շաբաթ օր, Ալէք Մանուկեան սրահը:

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին:

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ս. Խաչ Դպրեվանքի գոյութիւնը տեւականացնելու եւ համապարծակցութեան միութեան:

Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն միութեան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Միութիւնս այս տարի կը հրաւիրէ իր անդամները Մարտէյլ իր տարեկան ընդհանուր համագումարին ներկայ գտնուելու, հետեւեալ յայտագրով. -

1.- Մայիս 26, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Մարտէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ՝

ԽԱԺԱԿ ՎՐԴ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Իսկ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Դպրեվանքի հիմնադիր երջան - կայրշատակ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.ՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահացեալ սաներու եւ խնամակալներու հոգիներուն: Պատարագէն ետք ճաշ:

2.- Մայիս 27, ընդհանուր ժողով Մարտէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ժամը 10-էն սկսեալ:

Օրակարգ. -

Ա.- Տեղեկագրութիւն 1984 տարեշրջանին:

Բ.- Նոր առաջարկներ:

Գ. Վարչութեան նոր ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանգէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ գիշեր:

ամավերջի հանդէս

ՊԱՆԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պանէօի թատրոնին մէջ 10 ավրիլ Վիքթոր Հիւկօ, Մայիս 11, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30-ին, հովանաւորութեամբ Պանէօի քաղաքապետ՝

ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱ-ի

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ, դեկավարութեամբ՝ Տիկին Պալըզճեանի, մասնակցութեամբ՝ Հայաստանի կիրովական քաղաքէն եկած խումբին:

Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կարելի է ապահովել Զորեք - չաբթի առաւօտ, կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւին՝ 663 - 77 - 70 եւ հանդէսին օրը տեղւոյն վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

GRAND GALA

au profit de l'école
TEBROTZASSERE
SAMEDI 8 JUIN
au CASINO D'ENGHIEN

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
— 9, rue de Madrid — 94140 Alfortville —

AUDITION
de l'atelier d'EVEIL AU LANGAGE
«*LA VIE DE DANIEL VAROUJAN*»
Chants, récitations, sketch
suivi de
l'atelier de KOTCHARI
Samedi 11 Mai, à 17h
entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
14
MARDI
14 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.962 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.962

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԻՆ հոլանտական ՀԸՀապետոյը բանական իրարանցում առեղծած է երկրին մէջ եւ երկրին իշխանութիւնները ալ անհամբեր կը թուին, մաղթելով որ Յովհ. Պօղոս Բ. ժամ առաջ, ողջ - առողջ վաթիկան վերադառնայ: Պէտք է ըսել որ ընդդիմութիւնները կատակի առնուելիք բան չեն, քանի Պապին գլուխը կը պահանջի հանրազգերով: Բողոքողներն են՝ փրնճերը, միասեռականները, բնութենապաշտները, բայց նաեւ այլախոհ կաթողիկներ: Այնտեղվրնի մէջ, ընդունելութիւնը բաւական զաղջ եղած է, թէեւ Պապը յաջողած է ծափահարութիւններ խլել, երբ ուղերձին մէջ յիշած է հրեայ ժողովուրդը, հակառակ անոր որ հրեայ գաղութը մերժած էր գինքը ընդունիլ: Ութերեքի մէջ, մթնոլորտը չատ աւելի ծանր էր եւ միջադէպեր ալ պատահած են: Ամսթերտամէն եկած բաւական խռովարներ, միասեռական եւ փրնճ առաւելաբար, չատ բուռն եւ լիրը ցոյցեր ըրած են, թի - շըրթերու վրայ ալ լկտի պատկերացութիւններով: Կացութիւնը անհանդուրժելիին սահմանը հասած է եւ ոստիկանները - զարմացած լրագրողներու - խոստովանած են որ նախապարը արգիլած է արտասուաբեր ռումբ գործածել: Լա Հէյի մէջ ռումբեր ալ խայծատուած են վերջին պահուն: Երկուշաբթի, Մայիս 13, 4-րդ տարեդարձն էր Պապին դէմ մահափորձին:

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէ լիբանանեան ուժերու նոր պետին նշանակումէն ի վեր: Ժամայի տեղ անցաւ, ուրեմն, Էլի Հոպէյքա որ անմիջապէս յայտարարութեամբ մը, ձեւով մը՝ հաւատարմութեան յանձնառութիւն մը կատարեց Սուրիոյ նկատմամբ: Լիբանանի ընտրութիւնը, չեզոք, արաբական է, այս կ'ըսենք խոր համոզումով եւ ոչ թէ վախով, Սուրիան նախամեծար տեղ կը գրաւէ այս ընտրութեան մէջ, աշխարհագրական, պատմական եւ ապագայի կապերու պատճառով: Դամասկոս խուլ մնացած էր մինչեւ երկուշաբթի այս սիրալիր խօսքերուն: Տեղւոյն վրայ, անցքը միշտ փակ է արեւմտեան եւ արեւելեան Պէյրութի միջեւ: Ակկէ զատ նախկին նախագահ Ֆրանճիէ ալ ճեմայէլի հրաժարումը կը պահանջէ: Արաբական լիկայի ընդհ. քարտուղարն ալ՝ Շաուլի Քլիպի յայտարարած է որ՝ անհետը ամբողջական է եւ աւելցուցած.- Պէտք է որ Լիբանանցիք չնան իրենց հարցերը լուծել իրենց միջեւ»: Կը մնայ հարց տալ թէ՝ ձգող կա՞յ...:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի մէջ, Սիխերը կրկին բիրտ ուժի դիմած են եւ 80 մեռեալ ու 150 վիրաւոր կար, վերջին օրերու բախումներու հետեւանքով:

ՊՐԱՏՖՈՐԻ (Մեծն - Բրիտանիա) փոքր մարզաձայը քանի մը վայրկեանի մէջ հրոյ ճարակ դարձաւ Շաբաթ կէս օրէ առաջ: Վախ կայ որ զոհերու թիւը կարծուածէն չատ աւելի ըլլայ, արդարեւ, երկուշաբթի առաւ, 52 դիակ գտնուած էր, բայց 30 անհետացածները կային եւ 200 վիրաւորներուն մէջ ալ, ոմանք չատ ծանր վիճակի մէջ են: Մարզարանին տրիպունեան ըսուեր է հրշէջներուն կողմէ վեց ամիս առաջ, որ հրդեհի մը պարագային աղէտը մեծ կ'ըլլայ, կազմածները հին ըլլալով (չինուած է 1908-ին) եւ կարգ մը այլ նիւթեր ալ (ազենթեթիք) չատ դիւրին բռնկող եւ դեռ հիւսիսի հողմն ալ լաւ կ'օդնէ...: Ցայտնի չէ թէ ի՞նչպէս ծագած է հրդեհը, արկա՞ծ թէ ոճրային արարք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ նախա - բարապետը՝ Քոհլ ծանր պարտութիւն մը կրեց Ռենանի - Վեսթֆալիի չրջանային ընտրութիւններուն, ուր իր կուսակցութիւնը (Քրիստոնեայ դեմոկրատ) ձայնեբու 7%ը կորսնցուց բաղդատմամբ 1980ին նոյն ընտրութեանց առած ձայներուն: Մեծ յաղթականն է Սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ զգալապէս կը բարելաւէ իր դիրքը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տընօրէն կոմիտէն, ժողով գումարած էր կիրակի օր, եւ այս առթիւ չեշտուեցաւ որ կուսակցութիւնը զիջումի արամադիր չէ եւ ուրեմն պիտի չհետեւի Ֆասպիւսի առաջադրանքին, որ տեսակ մը «հանրապետական ճակատ» կ'ուզէ ստեղծել ընտրութիւններէն առաջ: Նիստին արտայայտուողներու կարգին էր Միչէլ Ռոքար, որ յայտնեց թէ հակառակ անտեսական որոշ յաջողութեանց, կառավարութիւնը ձախողութիւններ արձանագրեց քաղաքական ճակատի վրայ եւ ասոր գլխաւոր պատճառն այն է, որ 1981-էն առաջուան եւ 81-էն ետք խօսուած ճառերը իրար չեն բռներ: Ուրեմն պէտք է փոխուիլ, ինչ որ չի նշանակեր՝ ուրացում:

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆՑ փառատօնին (Պոպինեըի) խօսք առնելով Ժորժ Մառչէ բառերը չէ ծամծմած ձաղկելու համար կառավարութեան եւ ընդդիմութեան պարագլուխները նոյն խըստութեամբ: Սկսելով Հանրապետութեան Նախագահէն, Մառչէ չարեց՝ Ժաք Լանկ, Պառ, Լէոթար, Կոմէզ, Թափի հասնելու համար՝ Ժիսքարներու, Ռոքարներու եւ Ֆապիւսներու եւ Թրիսթիւսներու պարբին:

ԱՐԱԳԸՆԹԱՑ ԿԱՌԱՒՈՒՄԲԻ (Թ-Ժ - Վ) մը ուղեվարը անձնասպան եղաւ, առջի օր, ինքզինքը նետելով վարորդի իր խուցէն: Քիչ ետք, կատարելագործուած ճեպընթացը կեցաւ ինքնաբերաբար, վարորդ չունենալով այլեւս: Ապահովութեան այս դրութեան անունն է «մեռած մարդը», որ չատ լաւ բանած է:

ՌԸՆՕ-ի Սէ - Ժէ - Թէ բանուորներու ցոյցը փաստեց որ չարքերը յոգնած են եւ Քրպուիքի չէ յաջողիր իր զօրակոչ - ները: Թէեւ ըստ իրեն 15 հազար էր ցուցարարներու թիւը, բայց կը թուի որ 7 - 8 հազարը չէ անցած:

ԹԵՀՐԱՆի մէկ փողոցին մէջ թակարդուած կառքի մը պայթումին հետեւանքով 10 հոգի մեռան եւ 20 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ՑՈՒՐՏԸ կը չարունակէ մրցանիչ կատրել, նոյնիսկ եթէ դեռ չէ հասած 1945 Մայիս 1-ի նախընթացին, երբ կը ձիւնէր Փարիզի վրայ:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐՊՈՎ ճատրակի յաջորդ հանդիպումին համար, բանակցութիւնները բաւական դժուար կ'ընթանան: 24 խաղի սահմանափակուած ախոյենութիւն մը միաձայնութիւն չի գտներ եւ հարկ է ապասել Վիչիննա գումարուելիք միջազգային դաշնակցութեան նիստին (Օգոստոս 28) վերջնական որոշումին տեղեկանալու համար:

ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ յիշատակին յուշարձանի մը բացումը կատարուած է Համպուրկի մօտ, Նէօյընկամմէի արգելափակման կայանը: «Միասեռական անկախ ալթերնաթիվ» միութիւնն է որ նախաձեռնարկ էր այս յուշարձանին, բարձրացած նացիներու զոհ միասեռականներուն: Առաջինն է իր տեսակին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԱՑԻՔ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 2 / 9)

«ՏՈՐՊԵԴՕ» ՔՈՒԹԱՅԻՍ - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 48րդ ախոյենութեան մըցաշարքին Մայիս 6-ին, «Արարատ» իր հերթական հանդիպումը ունեցաւ Քութայիսի«Տորպեդօ»ի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Խաղը տեղի ունեցած է բուռն պայքարի մթնոլորտի մը մէջ եւ առաջին կէսը չաղոդած են նշանակել երեւանցիները, 5-րդ վայրկեանին, չնորհիւ Համլետ Մխիթարեանի: Սակայն քանի վայրկեան ետք դաշտին տէրերը կրցած են հաւասարեցնել հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղին թէեւ կողմերը կարելիութիւններ ունեցած են կոլ նշանակելու, սակայն ոչ մէկ փոփոխութիւն եղած է արդիւնքին մէջ: Այսպէսով, «Արարատ» 1 կէտ չահած է, սակայն իր դիրքը (14-րդ) դասաւորման մէջ աննախանձելի պատկեր մը կը ներկայացնէ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Ճառագ»ի Մայիս 8-ի թիւով:

×

«ԿՈՏԱՅՔ» ՅԱՂԹԵՑ «ԴԱՈՒԳԱՎԱ»Ի 3 - 2

Մայիս 4-ին, Աբովեանի «Կոտայք»ը իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Ռիգայի «Դաուգավա»ն, Ա. դասակարգի ախոյենութեան մրցաշարքի ծիրէն ներս: Նկատի առած այն՝ որ հիւրերը կը գլխաւորէին իրենց խմբակի դասաւորումը, խաղը դըժուար փորձութիւն մը եղած է Աբովեանցիներու համար: Երկուստեք կազմակերպըւած են մարտական գրոհներ եւ հակագրոհներ: 10րդ վայրկեանին հիւրերը նըշանակած են առաջին կոլը, սակայն օրուան հերոսը, դարձած է Արտիւշա Մովսիսեան, որ նշանակած է 3 կոլ, իսկ խաղի վերջին վայրկեաններուն հիւրերը կոլ մը եւս նշանակելով կրճատած են հաշուի տարբերութիւնը եւ «Կոտայք» 3 - 2 արդիւնքով յաղթելով ամրապնդած է իր դիրքը դասաւորման մէջ:

×

ՍՈՒՐԷՆ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ ՄԱՍԻՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սուրէն Աղաբաբեանի դրական մանրապատումները, նուիրուած Յովհաննէս Շիրազի: Հեղինակը տարիներ ուսումնասիրած է Շիրազի գործերը եւ իր նոր գիրքին մէջ լայնօրէն վերլուծած է բանաստեղծին վաստակը:

×

ԳՈՒՍԱՆ ԻԳԻԹԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՑԹ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Անզուգական Շիրակը իր բնութեան հըրայքով, ժողովրդական բառ ու բանի անըսպառ գանձարանով անած է երգարուեստի չատ մը նուիրեալները: Ալեքսանդրըոպոլի աշուղական դպրոցի գարգը եղած են Ջիւանին ու Շերամը, Պայծառն ու Մալուլը: Մալուլի աշակերտներէն է Գուսան Իգիթ (Գեղամ Մարտիրոսեան): Թիֆլիսի բանուորական ակումբներու, երգիծական թատրոնի սիրելի երգիչներէն էր Իգիթ: Իր առաջին վարպետ աշուղէն ժառանգելով բառերը քնարականօրէն ադուցելու եւ մեղեդիներ յօրինելու արուեստը, Իգիթ մեծ ազդեցութիւն կրած է հռչակաւոր Շերամէն: Հոգեզմայլ բազմաթիւ երգերու հեղինակ է Իգիթ: «Հայրիկ», «Համիլ մատաղ», «Եարս ինձնից խռովել է» եւ այլ երգեր այսօր ալ կը հնչեն համերգի սրահներուն մէջ, կը սըփռուին ձայնասփիւռէն, արժանանալով աշուղական արուեստի սիրահարներու գընահատանքին:

Գուսանը տարիներ առաջ հրատարակեց երգերու եւ բանաստեղծութիւններու իր անդրանիկ հատաքածոն, ներկայիս երկրորդ հատորը պատրաստ է: Իր չատ մը երգերը տեղ գրաւած են աշուղական երգարաններու մէջ: 75-ամեայ Գուսանը ներկայիս կը չարունակէ ստեղծագործել. յիսուն տարի է որ կը զեկավարէ սիրող խումբեր եւ կը տարածէ գուսանական երգերը: Լենինականի երաժշտասէր հասարակութիւնը մեծարանքի երեկոյթով մը պատուած է Գուսանը: Մեկնարանուած են Իգիթի նոր երգերը:

ՀՕՄ՝ 75 ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ՝ 50

ՓԱՅԼՈՒՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶՈՅԳ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

—×—

Մայիս 12-ը յիշատակելի օր մը պիտի մնայ Կապոյտ Խաչի տարեգրութեանց մէջ: Արդարեւ՝ Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ, հոծ բազմութիւններու ներկայութեամբ տօնուեցաւ Հ.Օ.Մ.ի 75-ամեակը եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի յիսնամեակը:

Փարիզի մէջ, Շիմիի ընդարձակ սրահը ծայրէ - ծայր լեցուն էր ժամը 15-ին իսկ: Հանդիսութիւնը կը վայելէր Փարիզի Հարոց առաջնորդ Գիւտ Եպիսկոպոսի հովանաւորութիւնը: Իր ներկայութեամբ հանդէսը կը պատուէր նաեւ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կասպրեան:

Ցանուն Շրջ. Վարչութեան Տիկին Մարի Գալճեան (Ֆրանսերէն) եւ Տիկին Հելէն Մերճանեան (Հայերէն) բացումը կը կատարէին Հանդիսութեան հակիրճ պատմականն ընելով Հ.Օ.Մ.ի եւ Օգափոխութեան Կայանի 75 եւ 50-ամեայ գործունէութեանց: Օրուան բանախօսն էր՝ մէջբ Ցովիկ Եղիազարեան:

Գեղարուեստական ճոխ (ի դէպ՝ քիչ մը չատ «ճոխ») յայտագիր մը կ'ամբողջացնէր հանդիսութիւնը, որ վերջ կը դնէր վեթերան ընկերուհիներու յանձնուած արծաթեայ մետալներով, ձեռամբ Գիւտ Եպիսկոպոսի:

Մանրամասնութիւնները կուտանք առանձին թղթակցութեամբ:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ծայրէ - ծայր լեցուն սրահի մը առջեւ է, որ կը կատարուէր զոյգ տարեդարձներու հանդիսութիւնը: Օրուան բանախօսներն էին՝ Անահիտ Տէր - Մինասեան եւ Կարօ Ցովսէփեան:

Լիոնի մէջ, Ռամօ սրահը բերնէ - բերան լեցուն էր եւ հոն ալ չատ փայլուն հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ: Ցանուն Կապոյտ Խաչի յաջորդաբար, Հայերէն եւ Ֆրանսերէն, խօսք առին տիկիններ՝ Արփինէ Մուրատեան եւ Մարգրիտ Խաչիկեան: Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Անժէլ Կարապետեան, Նայիրի պարախումբը, Թորոս Սալիտանեան, փոքրիկն Քելեան, եւայլն, եւայլն.:

Հանդէսին ներկայ էին յանուն Նորվան Եպիսկոպոսի՝ Զատիկ արեզակ Աւետիքեան եւ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ՝ Կղեմէս վրդ. Մալճեան:

ԵԹԷ ՈՒԶԷԻՆՔ ՄԵՐ ՈՒՂԻՆ ՓՈԽԵԼ

Գրեց՝ ՎԱՉԳԻՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

Ֆլիկ մը համբերութիւն, ընթերցողներ։

Խօսքը հեռաստաններու «Մեր»ին մասին է։

Բնաւ մի այլայլիք։

Երբեք, երբեւիցէ, ուրանալ չէ Հայաստանը։

Այսօրուանն ալ մեր աչքերու լոյսն է, խորհրդային Հայաստանը՝ թէկուզ անբաւարար։

Անկախութեան ոգի՞ն, բնաւ երբեք։

Ան ինչպէս անհատի, ամէն ժողովուրդ, իւրաքանչիւր ազգի սրբազան իրաւունքն է, զայն բնորոշող ամէն ինչ նուիրական։

Մեր ժողովուրդը, սերունդներով, իւրաքանչիւր սերունդ ազգային ոգերգութիւն ժառանգած է։

Պատիւ բոլոր անոնց, որ անասելի բռնութիւններու ենթակայ, բոլորն ալ հաւատարմօրէն, յամառօրէն չեն մերժած այդ ժառանգը՝ անհրապոյր, անխառնակ։

Բոլորն ալ չեն մերժած ժառանգը, մեր նախնեաց բոլոր սխալները։ Անոնց կողմէ նուիրուած մէկ թանկագին բարիքով իսկ գոհացած, միակը՝ իրենց արուած կեանքը։

Ի՞նչ է ուրեմն մեր մտահոգութեան առարկան։

Որ ազգ մը կը ներկայացնէ՞նք երբեմն, ու այժմ օրէ օր աւելի ու առաւել նուազ ներքով։

Մի մոռնաք որ մեր սերունդին ոգերգութիւնը ղէպ անցաւ ամէն չափանիշ, նաեւ լիակատար՝ հողի եւ հայրենիքի կորուստով ալ։

Զո՞ստ ենք հանդէպ մեր այս վիճակին։

Ինչո՞վ կրնանք յաւակնիլ որ ազգ ենք։

Կայ եթէ ուղենք, կը մնայ միակ զօրութիւնը մը, դարձեալ հսկայ՝ մեր հոգեկան հնութիւնը։

Անոր յենարան՝ մէյք, սիրտ, մանաւանդ, նամանաւանդ արժանապատուութեան զգացում, քէֆիկ մը կարգապահութիւն, ազգային դաստիարակութիւն։

Ո՞ւր է սակայն այդ հոգեկան միութիւնը։

Ո՞ւր են մեր ազգային դաստիարակութիւնը յատկանշող բարեմասնութիւնները։

Գովելի առաքինութիւններու կողքին, պանդ մէկ ձեռքով սրբող ամօթալի երեւոյթներ կան։

Ո՞ւր է ծուռը։

Ծուռը հոն է որ առնուազն 150 տարի կ'ընէ նոյն ուղին բռնած ենք, առանց տեսնելու կեղրոնական ուղի մը, որուն փնտռտուքը մեր պարտականութիւնն է, եւ ոչ ուրիշի, ուրիշներու,

Ինքզինքնիս ազգ դարձնելու կոնակ տուած կը վազենք, ու հակառակ մեր կենսունակութեան, մեր մշակոյթին, մեր տնտեսական բարօրութեանց, ազգը կը մահանայ։

Այդ հարիւր չիսուն տարիները արձանագրած են այո՛, ճիգ, զոհեր, մանաւանդ ազմուկ, ցուցամոլութիւն, պոռոտախօսութիւն եւ երգ, յարգելով արժանաւորները, ժամանցի հայրենասէրներ ենք, գործած՝ անգիտակ մեր պայմաններուն, ազգի պայմաններուն, մանաւանդ անոր կարելիութիւններուն։ Պարապ տակառներու բոլորտիքը նախանձ գրգռած ենք՝ ունեցած թշնամութիւն բերող գործելակերպ։

Փնտռենք յեղափոխութիւն, ո՞ւր է։

Յեղափոխութիւնը կոտրել թափել չէ։

Յեղափոխութիւնը ոգի է։

Յեղափոխականը տիպար անձ մըն է, անձնուրաց, այսինքն իր անձը փառքի պատիւի գերի չըներ։ Տանեակ էջերով լրագիր չի հրատարակեր, կը խուսափի քսութիւններէ։

Յեղափոխականը, մանաւանդարապէս օտար երկրի մէջ, իր դրացին, նոյնիսկ ձանձրանալէ կը խուսափի, այլապէս իր պատփարը կը տուժէ ու ինքը աւելի քան բանտարկեալ մը կը դառնայ, խաղալիք, ու չես գիտեր բարոյապէս մինչեւ ուր կ'երթայ։

Յեղափոխականը յանդուգն է, բայց ունի երկու անբաժան գինակից՝ զգաստութիւն, խոհեմութիւն։

Մեղա՛յ, մեղա՛յ, ասոնք մեր գիտուերը չեն։

Զառամեալ խրատատուի խօսքե՞ր։

Սակայն ան նաեւ յարմար եւ արժանի խօսքեր ունի իր պատասխան՝ իրենց իսկ պատմութիւնն անպիտացող մերայիններուն, օտարներուն՝ վերաբերմունքով բարեացակամ կամ ո՛չ։

Մեր մտազբութիւնը գոյութիւն պահելն է։

Լաւագոյն առիթի պատրաստ գտնուիլն է մեր պարտականութիւնը։ Մեր հաւատքին «Իմաստուն կոյսերուն» օրինակով՝ որքան ալ ուշ ներկայանալ այդ բարերաստիկ օրը։

Ամէն կերք յագեցնելու չափ ասպարէզ կայ, գժուարին, բայց համբերատար յետզետէ յաղթահարելիներու վայել։

Լեզու եւ աւանդութիւն իրրեւ չաղախ անեղծանելի, մեր գոյութեան նեցուկներն են՝ կարգ - կանոնը, արժանապատուութիւնը՝ մեր մէկ հատիկ հատու զէնքը։

Դէպքերը անշուշտ միեւնոյն կերպով չեն ներկայանար, ժամանակը եւս չի գառնար, զայն պիտի կեցնենք մեր նահատակները յարգելու համար, մեր իրաւունքներուն պահանջատէրերն ըլլալու համար, առանց մեր պատմութեան պերին դառնալու։ անոր ուսուցումը կարեւոր է, զայն արհամարհելը յանցանք, անոր արձանագրած ձախորդութիւնները պէտք չէ որ մեզ վհատեցնեն, մեզ պէտք է թեւլարձրեն նոր փնտռտուքի։

Ինչի՞ ծառայեց երէկի մեր կրկնակ կազմակերպութիւնը մի, միակ նպատակ հետապնդող։

Եղեռնէն յետոյ, քառակի հոսանքներ կրցա՞ն ուծացումի առաջքն առնել, գոյութեան հզօր ազգակ՝ խանդավառ ցուցմունք յայտնաբերել։

Հայութեամբ հպարտանալու տուեալներ պէտք է ցոյց տանք ու խանդավառող մերձեցում մեր ձեռնարկներուն հանդէպ՝ զանոնք չափաւորելով։

Մենք տառապեալներս, յաւիտենապէս աքսորավայր փոխոդներս, երէկ բռնութեանց դէմ պանդտող, ցցուղ, այսօր այլ պարտաղրութիւններու ենթակայ։ առանց թիւն ալ քիչ կը դանենք, մենք ալ սկսած ենք մեր վրայ բռնանալ, անհանդուրժող դառնալ։

Որոշ ծրագրի մը յաջողութեան (միշտ միեւնոյն) համար հիմնուած կազմակերպութիւններ, իրենց առաքելութիւնը, դէշ կամ լաւ, աւարտելէ յետոյ երբ կը յամառին մնալ ու գործել, դէթ պէտք է հանդուրժէն նոր գոյավիճակի բերմամբ տարբեր չարժումներու ծնունդին։

Ըսել չէ թէ մենք, մէկէն, յողնակի քաչկռտուքներու համամիտ դարձանք։

Ցրուածութիւնը, ծանր ժառանգութիւն մը եւս փաթթած է մեր վզին։

Չենք կրնար կողմ բռնել։

Կ'ուզէ՞ք պայծառ օրինակ մը։

Լիբանանի հայութիւնը չէր կրնար կողմ բռնել։

Ինչպէ՞ս կրցաւ զինքը իր չրջապատէն յարգել տալ, համոզիչ դառնալ։

Իր ամբողջութեան կողմէ ընդդրկուած միանման ըմբռնումին փաստով։

Ասոր վրայ հիմնուած է նաեւ մեր դատին գոյութեան իրաւունքը, անդամ անոր արդար ըլլալու հանդամանքը պարտադրելը։

1918-ին, մեր մարտնչումներուն բերմամբ, ինքզինքնիս կարծեցինք յաղթականներու կողմը, նոյնիսկ դաշնակից։ ոչ ոք նկատի առաւ, մեղքցան ու անցան։

Կողմ բռնողը պէտք է զօրաւոր ըլլայ։

Այնուհետեւ, փնտռտուք կը խաղանք, մենք մեր մէջ, կողմ ընտրելու պայքար կայ։

Ինչպէ՞ս։ Մեր մէջ գոյութեան եւ գործելու լիակատար իրաւունք ունեցող միութիւնները բզքտելով անոնցմէ մաս մը դէթ սեփականացնելով։

Դոյզն տոկոսով միայն այդ միութիւններուն փարողներէն, քէֆիկ մըն ալ գտնելով ահաւոր չարիք կը ստեղծենք։ Ո՛հ, որքա՞ն աւելորդ պատրուակ ազգէն հրաժարիլ ցանկացողներուն համար։

Գլեցինք անցանք ամէն նուիրապետութիւն, բաժան - բաժան է նաեւ դարաւոր եկեղեցին։ Ան որ անժխտելիօրէն դարեր, մեր գոյութեան ողնայարն եղաւ։

Մեր դատն ալ դարձաւ ներքին ու արտաքին խազ։

Հաւատաճներով ապրիլ, Մեծ Եղեռնէն յետոյ, երբ այլեւս ոչ միայն մէկ ազգի այլ մէկ ընտանիքի զաւակներ ենք, ժամանց փնտռելէ, իւրաքանչիւր հատուած, ինչքան ալ մեծ ըլլայ իր տոկոսը իբր համրանք, ասոր անոր ձեռքին խաղալիք է։

Ո՛հ, որքա՜ն դժնդակ է հայ մնալը։

Դատ, հող, հայրենիք չահիլը փութացընելու մտօք, օրուան հզօրներուն միջեւ դինեալ պայքար բաղձալու, զայն հրահրելու, նման ձեռնարկներուն հանդէպ մեզ զգաստութեան հրաւիրող ժառանգութիւն մըն ալ ունինք՝ մեր աչխարգապրութիւնը։

Ո՛վ ալ յաղթէ։ բարեկամի պարագային անդամ, մեր բուռ մը երկրին ժողովուրդին ցրուումը վերջնական ապէտ մըն է, նոյնիսկ առանց մարդկային մեծ կորուստի, ինչ որ արդէն անկարելի է յուսալ։

Թէեւ համոզուած ենք որ մեր երիտասարդութեան միտքն ու հոգին ուրիշներու ձեռքերուն մէջ խմորուած չեն, անոնց հայրենասէրի զգացումները կասկածի ենթակայ չեն։

Մեր երիտասարդութիւնը անշուշտ ունի չքմեղացուցիչ չատ մը պատճառներ՝ մեր լեզուն, պատմութիւնը ու աչխարհագրութիւնը անպիտանալու, սակայն ամէնէն առաջ, ամէն բանէ վեր իրենց նախապատիւ գործը պէտք է ըլլայ անոնց տիրանալ։

Շատ ցաւեր կան, ո՛հ, եթէ փոխէինք մեր ուղին, ըլլալ լրահետաց, կարգապահ, հանգամանքները յարդող։

Ի՛նչ անօրինակ անկարգութիւն, կարգ մը չառաչուն բողոքներու առիթներով։

Ի՛նչ ամօթ երբ պետական ռատիօն, կսկծալի անձնասպանութիւն մը կը վերագրէ մեր ներքին տարակարծութիւններուն, դիտմամբ, մի միայն անոր, ու այդ իր ալիքներուն վրայ ի սիւնս հանրութեան։

Մեր նահատակները յարգելու կերպն ալ մանց փնտռելէ, իւրաքանչիւր հատուած, ինչքան ալ մեծ ըլլայ իր տոկոսը իբր համրանք, ասոր անոր ձեռքին խաղալիք է։

Ո՛հ, որքա՜ն դժնդակ է հայ մնալը։

Դատ, հող, հայրենիք չահիլը փութացընելու մտօք, օրուան հզօրներուն միջեւ դինեալ պայքար բաղձալու, զայն հրահրելու, նման ձեռնարկներուն հանդէպ մեզ զգաստութեան հրաւիրող ժառանգութիւն մըն ալ ունինք՝ մեր աչխարգապրութիւնը։

Ո՛վ ալ յաղթէ։ բարեկամի պարագային անդամ, մեր բուռ մը երկրին ժողովուրդին ցրումը վերջնական ապէտ մըն է, նոյնիսկ առանց մարդկային մեծ կորուստի, ինչ որ արդէն անկարելի է յուսալ։

Թէեւ համոզուած ենք որ մեր երիտասարդութեան միտքն ու հոգին ուրիշներու ձեռքերուն մէջ խմորուած չեն, անոնց հայրենասէրի զգացումները կասկածի ենթակայ չեն։

Մեր երիտասարդութիւնը անշուշտ ունի չքմեղացուցիչ չատ մը պատճառներ՝ մեր լեզուն, պատմութիւնը ու աչխարհագրութիւնը անպիտանալու, սակայն ամէնէն առաջ, ամէն բանէ վեր իրենց նախապատիւ գործը պէտք է ըլլայ անոնց տիրանալ։

Շատ ցաւեր կան, ո՛հ, եթէ փոխէինք մեր ուղին, ըլլալ լրահետաց, կարգապահ, հանգամանքները յարդող։

Ի՛նչ անօրինակ անկարգութիւն, կարգ մը չառաչուն բողոքներու առիթներով։

Ի՛նչ ամօթ երբ պետական ռատիօն, կսկծալի անձնասպանութիւն մը կը վերագրէ մեր ներքին տարակարծութիւններուն, դիտմամբ, մի միայն անոր, ու այդ իր ալիքներուն վրայ ի սիւնս հանրութեան։

Մեր նահատակները յարգելու կերպն ալ պէտք է փոխուի։ Անարգանք է անոնց տառապանքն ու մահը չհաղորդելու, սեփականացնելու ձգտումները։

Վերջին Ապրիլ 24-ի առեն, ներքին պանելի օրինակները, ելոյթները անօթի դայլերու պէս մամուլով պարզել, օտար լեզուով հրատարակել ամօթէն աւելի բան մըն է, դէթ մեր լեզուով գլուխ, որ այլեւս կարդացող քիչ կայ։

Բաւականանանք հոգեհանգիստներով քանի որ չենք կրնար նոյնիսկ գարաւոր վշտերով ալ լի՝ կերթ ժողովուրդի մը պէս համախումբ արտայայտել յարգանք թէ բողոք։

Եւ ինչի՞ կը ծառայեն յուշարձանները, օտարներու չնորհ, երբ անոնք մեր հողերուն մէջ յարատեւ կանգուն չեն մնար մեզ զգաստութեան հրաւիրող։

Այս առթիւ իրարու հանդուրժե՛լ, երբ օտարը նոյնիսկ ներողամիտ է մեր ցոյցերուն հանդէպ, զորս պէտք չէ չափազանցելով ազարտել։

Ամէն անցնող օր ուծացումը կը բազմապատկէ։

Անոր դէմ պատուարը նոր ոգի կը պահանջէ, կան միջոցներ, հայ միտքը սպառած չէ մնար զանոնք հնարելու համար, պարտինք լաւագոյնս կիրարկելու։

Այս տողերը ընթերցողներէն, - եթէ պտնուին, - վստահաբար չատեր պիտի ծիծաղին։ Զանոնք գրողը ցնորամիտ հոգի չակելը նուազագոյն վիրաւորանքն է հակառակ զանոնք ընդվզեցնելու իր պատրաստակամութեան։

Երազը, ցնորքը սակայն նախընտրելի է անոր համար, քան մեր իրօք տիրոջ իրականութիւնը։

Իր երազին մէջ վհատութիւնը բացակայ է։

ՄԵՐ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԳԱՆՁԸ՝ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ. - «Գարուն» ամսագրի փետրուարի թիւէն հպելով կոստանճ Գվիդոն Վահանեանի ունեցած շահեկան հարցազրոյցը ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի հետ՝ մայրենի լեզուի դերին, արժէքին եւ զայն աւաղարտ պահելու անհրաժեշտութեան մասին։

×

Ա.

- Ինչպէ՞ս էք գնահատում լեզուի դերն ու նշանակութիւնը, նրա զարգացման ընթացքը ներկայ փուլում՝ հասարակական կեանքում եւ գիտութեան բնագաւառում։

- Լեզուն չատ մեծ նշանակութիւն ունի մեր կեանքում։ Դա լաւ գիտակցում են բոլոր բնագաւառների, ինչպէս եւ գիտութեան աչխատողները։ Մասնաւորապէս հշդրիտ գիտութիւնների ներկայացուցիչների համար լեզուն ոչ միայն հաղորդակցութեան, այլեւ մտածելու, յայտնագործելու չատ կարեւոր միջոց է։ Որպէս այդպիսին, լեզուն հասարակութեան մէջ էլ բոլոր հաղորդակցութեան միջոցներից ամենակարեւորն է։ Ասում ենք ամենակարեւորը, որովհետեւ առաջացել ու մշակուել է բնական ճանապարհով։ Եթէ դա այդպէս է, ուրեմն պէտք է չատ մեծ ուշադրութիւն դարձնել լեզուի վրայ։ Լեզուն պէտք է միչտ գործածուի լաւ, կատարեալ ձեւով, այսինքն՝ տեղին եւ նպատակասլաց, հետեւաբար անհրաժեչտ է, որ նա չարունակ կատարելագործուի, զտուի եւ դառնայ հաղորդակցման, պայքարի սուր զէնք։ Չէ որ մենք ուզում ենք, որ մեր երկրի տարբեր մասերի միջեւ լինի սերտ եւ ամուր կապ, բացուեն նոր ուղիներ, եւ ահա մենք հարկադրուած ենք միչտ կատարելագործել մեր հաղորդակցութեան միջոցները, առաջին հերթին լեզուն։ Եւ բաւական չէ միայն ասել, որ պէտք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնել լեզուի կատարելութեան վրայ։ Անհրաժեչտ է հետեւողական եւ չանասէր աչխատանք, եւ դա պէտք է կատարուի չատ խնամքով, մտածուած, որովհետեւ, ի տարբերութիւն միւս հաղորդակցութեան միջոցների, լեզուն զարգանալով իր բնական հունով, արդէն ունի իր զարգացում գտած, կատարելագործուած օրինաչափութիւնները։ Հէնց այստեղ է, որ մենք պէտք է չատ զգոյշ լինենք եւ խուսափենք լեզուի մէջ դործուն արհեստական եւ չմտածուած միջոցներից, դիպուկ ու յաջող հաղորդակցումը արատաւորող չինուածներից։

Ինչ վերաբերում է Հայոց լեզուին, պա պէտք է համոզուած եւ վստահորէն ասել, որ Հայոց լեզուն աչխարհի ամենահարուստ, զարգացած եւ կատարելագործուած լեզուներից մէկն է։ Մենք գիտենք, օրինակ, բնական պիտութիւնների բնագաւառում Հայոց լեզուն որպէս միջակուած, ճոխ լեզու, յաղթականօրէն ծառայում է իր նպատակին, դանազան կատարեալ հաղորդակցութեան միջոցներ նաեւ գիտութեան բնագաւառում։ Սա հանգամանքն է, որ մեզ ուրախ է չափով է պարտաւորեցնում, մեզանից գիտութեան մշակներից, պահանջում է մշտապէս հետեւել նրա ընթացքին, նրա զարգացմանը, խստօրէն հսկել նրա մաքրամանը ո՛չ միայն գիտութեան, այլ բոլոր բնագաւառներում։

Հետաքրքիր է, որ լեզուն ունի իր որոչակի տրամաբանութիւնը։ Նա արտայայտում է մարդու մտածողութիւնը, այլ կերպ ասած՝ մտածելակերպը։ Եթէ այդպէս է, ուրեմն, լեզուի կատարելագործման վիճակից չատ մեծ չափով կախուած է այն, թէ ինչպէս է մարդը մտածում, գործում։ Ես պէտք է ասեմ, որ լեզուն յատկապէս մայրենի լեզուն, ինչպէս նրա առանձին դրսեւորումների՝ խօսքի, տիրապետումն ու կատարելագործումը էական նչանակութիւն ունեն անդրանիների դաստիարակութեան, նրանց մտածողութեան զարգացման համար։ Այնպէս որ, դա ունի նաեւ դործնական մեծ նչանակութիւն։ Հէնց այս տեսակէտից էլ մենք պէտք է միչտ հոգատար լինենք լեզուի ճիչդ զարգացման նկատմամբ եւ աւելի ու աւելի ձգտենք նրա կատարելագործմանը։ Այժմ մեզանից պահանջում է, որ մենք իրար հետ խոսենք, գրենք, այսինքն հաղորդակցութեան միջոցներ ենք։ Մենք միայն ու միայն լաւ լեզուով կարող ենք հասկանում իսկ ի՞նչ ենք հասկանում լաւ լեզուով։ Լաւ լեզու ես հասկանում եմ բնական, ժողովրդի ստեղծած եւ գրականութեան կողմից մշակուած լեզուով խոսելու եւ գրելու կարողութիւն։ Սա վերաբերում է Հայոց լեզուի դրսեւորման բոլոր բնագաւառներին, յատկապէս պիտի երբ Հայոց լեզուն մեր հանրապետութեան պետական լեզուն է։ Մենք կհասնենք ցանկացած արդիւնքի, եթէ լուի մշակոյթի գործնական հարցերը ծենք միայն այդ սկզբունքով։ Այս պահուսր գործում խիստ անհրաժեչտ հետեւողական աչխատանք։

Ես ուզում եմ այստեղ նորից անդրադառնալ գիտութեան բնագաւառին, որտեղ հետեւ լեզուի ճշդրտութեան, գիպուածային, ոչ ճիչտ գործածութիւնների, ոճական սխալների հետեւանքով կարող են առաջանալ տարբեր մեկնաբանութիւններ, որոնք կարող են ունենալ ծանր հետեւանքներ։ Ես կարող եմ բերել մի քանի օրինակներ, որոնք ցոյց են տալիս, որ գիտական տեքստերում անհրաժեչտ է խուսափել ոճական սխալներից, որոնք կարող են ունենալ ծանր հետեւանքներ։

Ա. Պարոնեան

Վերջին Ապրիլ 24-ի առեն, ներքին պանելի օրինակները, ելոյթները անօթի դայլերու պէս մամուլով պարզել, օտար լեզուով հրատարակել ամօթէն աւելի բան մըն է, դէթ մեր լեզուով գլուխ, որ այլեւս կարդացող քիչ կայ։

Բաւականանանք հոգեհանգիստներով քանի որ չենք կրնար նոյնիսկ գարաւոր վշտերով ալ լի՝ կերթ ժողովուրդի մը պէս համախումբ արտայայտել յարգանք թէ բողոք։

Եւ ինչի՞ կը ծառայեն յուշարձանները, օտարներու չնորհ, երբ անոնք մեր հողերուն մէջ յարատեւ կանգուն չեն մնար մեզ զգաստութեան հրաւիրող։

Այս առթիւ իրարու հանդուրժե՛լ, երբ օտարը նոյնիսկ ներողամիտ է մեր ցոյցերուն հանդէպ, զորս պէտք չէ չափազանցելով ազարտել։

Ամէն անցնող օր ուծացումը կը բազմապատկէ։

Անոր դէմ պատուարը նոր ոգի կը պահանջէ, կան միջոցներ, հայ միտքը սպառած չէ մնար զանոնք հնարելու համար, պարտինք նոնք լաւագոյնս կիրարկելու։

Այս տողերը ընթերցողներէն, - եթէ պտնուին, - վստահաբար չատեր պիտի ծիծաղին։ Զանոնք գրողը ցնորամիտ հոգի չակելը նուազագոյն վիրաւորանքն է հակառակ զանոնք ընդվզեցնելու իր պատրաստակամութեան։

Երազը, ցնորքը սակայն նախընտրելի է անոր համար, քան մեր իրօք տիրոջ իրականութիւնը։

Իր երազին մէջ վհատութիւնը բացակայ է։

կութեան, խորութեան եւ այլ առանձնայատկութիւնները բացառիկ դեր են կատարում գիտական աշխարհում: Պէտք է նախ ունենալ, անշուշտ, որ գիտութիւնը այսօր մարդկային գործունէութեան ամենաարագ աճող, վոխիսոուղ բնագաւառն է, որի հետ միաժամանակ շատ արագ փոփոխւում է նաեւ գիտական լեզուն: Ես աւելի քան կէս դար աշխատում եմ գիտութեան բնագաւառում եւ նկատել եմ, որ այսօրուայ գիտութիւնը եւ այն գիտութիւնը, որ եղել է կէս դար առաջ, հսկայական չափերով իրարից տարբերւում են: Շատ են տարբերւում իրարից, ինչ որ այն ժամանակ ինք սովորում եւ այն, ինչ որ այսօր ինք սովորում: Այսօրուայ երիտասարդ գիտական աշխատողը շատ բանով է տարբերւում անցեալի գիտաչխատողից: Նրա վրայ մեծ պարտականութիւն է դրուած: Նա այսօր ոչ միայն պէտք է լարուած հետեւի գիտական գաղափարների զարգացման ու տարածմանը, այլեւ պարտաւոր է ապահովել համապատասխան լեզուական մակարդակ, այլ կերպ գիտական աշխատանքը ցանկացած արդիւնքը չի լինի: Ուրեմն գիտութիւնը կարելի է դիտել այս տեսակէտից, որպէս լեզուի զարգացման հետ կապուած մարդկային գործունէութեան ամենակենսունակ ուղղութիւններից մէկը: Երբ խօսում ենք զարգացած գիտութեանը համապատասխան լեզուական մակարդակի մասին, այդ նշանակում է, որ մենք՝ գիտութեան մշակներս, պէտք է ստեղծենք Հայոց գիտական լեզուն եւ հասցնենք կատարելութեան: Հէնց այդ գիտական լեզուն էլ մեծապէս նպաստելու է համաժողովրդական լեզուի զարգացմանը:

- Հայոց լեզուի դրսեւորման բնագաւառները շատ են, բոլորի մասին անկարելի է խօսել: Մեզ հետաքրքրում է մեր կարծիքը դպրոցի, այդ բնագաւառի լեզուի մասին:

- Լաւ ասացիք, վերցնենք հէնց այդ բնագաւառը, ժողովրդական կրթութեան բնագաւառը, դպրոցը: Այստեղ անշուշտ կարեւոր է Հայոց լեզուի ճիշդ կիրառման հարցը: Կիրառելով մայրենի լեզուն դպրոցներում ճիշդ, կատարեալ ձեւով սովորեցնելով խօսել, գրել և կարդալ ընտիր հայերէնով, դրանով մենք հետապնդում ենք երկու նպատակ: Առաջին նպատակն այն է, որ դրանով մենք օգնում ենք աճող սերնդին, զարգացնում նրա ճիշդ մտածողութիւնն ու տրամաբանութիւնը: Լեզուն ինքնին մտածողութիւն է: Մենք գիտենք, որ մարդը աշխատում է խօսել այնպէս, ինչպէս մտածում է, բայց չպէտք է մոռանալ, որ մտածելու ժամանակ, մտածողութեան ընթացքում նա զգալի չափով օգտագործում է իր մայրենի լեզուն: Ուրեմն այստեղ՝ դպրոցում, մայրենի լեզուի լաւ ուսուցումը, լեզուի կատարեալ ձեւերի տիրապետումը լայն ճանապարհ են բացում սովորողների առջեւ: Ես ուզում եմ իմ միտքը ձեւակերպել այսպէս: Կատարեալ լեզուն ծնում է կատարեալ մտածող մարդու մտածելակերպը ձեւաւորում է լեզուի միջոցով: Լեզուական օրինաչափութիւններին լաւ տիրապետողը հեշտութեամբ է ձեռք բերում կուռ տրամաբանութիւն եւ ճկուն մտածողութիւն, որոնցով էլ պայմանաւորուած են նրա մտածելակերպն ու գործելակերպը:

Երկրորդ կարեւոր հանգամանքը, որ կապուած է այդ բնագաւառի՝ դպրոցի հետ, լեզուի կատարելագործումն ու պահպանումն է: Միաժամանակ ես ուզում եմ ասել, որ այն լեզուն, որից մենք օգտւում ենք, մի մեծ գանձ է: Կարծում եմ, որ մեր հին սերունդներից ստացած հոգեւոր գանձերից ամենաթանկագինը մեր մայրենի լեզուն է: Ես այս ժողովրդի զաւակն եմ, հետեւաբար չեմ կարող չսիրել, չփայփայել դարերի խորքից մեզ հասած այդ հոգեւոր գանձը: Բացի այդ, կայ մի ուրիշ բան էլ: Այսպէս, երբ ուզում ես մտերմական ձեւով արտայայտել քո մտքերն ու զգացմունքները, որոնք վերաբերում են քո անձնական կեանքին, ընտանեկան կեանքին, ապա այդ մտքերն ու զգացմունքներն արտայայտելիս հարկադրուած ես միշտ դիմել քո մայրենի լեզուի օգնութեանը: Ինչպէս չսիրեմ իմ մայրենի լեզուն, երբ կեանքիս դէպքերից խորապէս համոզուել եմ, որ մայրենի լեզուն աւելի շատ է կապուած զգացմունքների աշխարհի հետ: Մայրենի լեզուն հարազատ յոյզերի հարազատ աշխարհ է: Մարդու հոգեկան աշխարհը այնքան սերտօրէն է կապուած մայրենի լեզուի հետ, որ այդ լեզուով սովորածը, զգացածը մօր կաթի նման ներծծւում է նրա էութեան մէջ:

ԳԱՒԻԴՈՆ ՎԱՀԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Եղեռնի հօթանասունամեակին առիթով Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան ոգեկոչման հանդիսութիւններ, հոգեհանգստեան արարողութիւններ, սեմինարներ եւայլն:

Պեռլինի մէջ, Ապրիլ 14 -26, տեղի ունեցաւ ցուցահանդէս մը, Գրիգոր Մելիքեանի իրագործումով: Բացումը կատարեց վերապատուելի Մանֆրէտ Ռիխթէր: Ան առթիւ, հայկ. ցեղասպանութեան մասին դասախօսութիւն մը տուաւ վեր. Ճէյմս Գառնուղեան: Թուրքիոյ մէջ հայկական եկեղեցիներու եւ յուշարձաններու աւերակ վիճակը պարզող լուսապատկերներ ցուցադրեց տոքթ. Թեսա Հոֆման: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցեցան Լուդվիկ Բաղիլ, տիկ. Զէման եւ պ. Նօյման, մեկնաբանելով կոմիտասեան մեղեդիներ, ինչպէս նաեւ Վ. Պողոսեան (երգ) եւ տիկ. Ոսկանեան (դաշնակ):

Միւնհայմի աւետարանական ակադեմիայի մէջ, Ապրիլ 26 - 28, տեղի ունեցաւ եռօրեայ սեմինար մը, նուիրուած հայկ. ցեղասպանութեան:

Առաջին օրուան դասախօսը էր տոքթ. Վիլհելմ Ֆոն Քամփըն, որու նիւթն էր՝ «Գերմանիան եւ հայկական հալածանքը օսմանեան Պետութեան ժամանակ»: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կը բացակայէր թրքական հիւպատոսարանի ներկայացուցիչը: Ասոր առիթ թուրք եւ քիւրտ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ ի նպաստ Հայերու արտայայտուեցան:

Երկրորդ օրուան դասախօսներն էին տոքթ. Թեսա Հոֆման եւ վեր. Ճէյմս Գառնուղեան: Տոքթ. Հոֆման իր նիւթը՝ «Հայերու վիճակը Թուրքիոյ մէջ, Լօզանի դաշնագրէն մինչեւ պինուորական իշխանութիւն», բաժնած էր երեք մասերու՝ Թուրքիոյ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները, անոնց վիճակը՝ պինուորական պետական հարուածէն առ եւ քաղաքական ապատան վնտռտող փոքրամասնութիւններու կացութիւնը: Իր խօսքի աւարտին տոքթ. Հոֆման ցուցադրեց լուսապատկերները՝ Թուրքիոյ հայկական յուշարձաններու եւ եկեղեցիներու ողբալի վիճակը պարզող:

Երկրորդ դասախօսին՝ վեր. Գառնուղեանի նիւթն էր «Հայերու ներկայ վիճակը Թուրքիոյ մէջ», զոր իր մանրամասնութիւններով ներկայացնելէ ետք չեչտեց, որ հայ ժողովուրդը միայն իր ուժերով է, որ պիտի կարենայ պաշտպանել իր իրաւունքները:

Նոյն օրը՝ Ապրիլ 27, ժամը 16ին, Պոնի մէջ տեղի ունեցաւ բողոքի ցոյց մը դէպի Թրքական դեսպանատուն: Մասնակցեցան չուրջ 300 Հայեր, եկած զանազան քաղաքներէ: Կային նաեւ Գերմանացիներ: Պաստառներով եւ կոչերով կատարուած ցոյցը նկարահանուեցաւ հեռատեսիլի եւ մամլոյ թղթակիցներու կողմէ:

Երրորդ օրուան (Ապրիլ 28) սեմինարի դասախօսն էր գերման Խորհրդարանի վոխ - նախագահը՝ տոքթ. Քլոզէ, որուն նիւթն էր՝ «Հայերու վիճակը եւ գերման կառավարութեան պատասխանատուութիւնը»:

Իրիկունը, հանդէս եկաւ ծանօթ երաժիշտ Լուդվիկ Բաղիլ՝ իր երբեակով, մեկնաբանելով կոմիտասեան սքանչելի մեղեդիներ, մեծ տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ:

Եռօրեայ սեմինարը, որ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց, աւարտեցաւ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակաց յիշատակին պատարագով, զոր մատոյց Դաւիթ եպիսկ. Սահակեան, խօսելով նաեւ կուռ քարոզ մը:

Հարկ է նշել, որ սեմինարի օրերուն ակադեմիայի միջանցքներուն ցուցադրուած էին հայկ. ցեղասպանութեան վերաբերեալ պատկերներ՝ Փիրայր Քոչարեանի կողմէ, իսկ դասախօսութեան սրահին մէջ Գրիգոր Մինասեան կը ցուցադրէր հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքը ներկայացնող նկարներ:

Հայկ. ցեղասպանութեան վերաբերեալ երկու յայտագրեր ափսեց հեռատեսիլը, ինչպէս նաեւ հարցազրոյց մը՝ Փիրայր Քոչարեանի հետ, տալով լայն տեղեկութիւններ 1915ի Եղեռնի մասին:

Ապրիլեան հօթանասունամեակը օրինակելի միասնականութեամբ նշուեցաւ Գերմանիոյ մէջ:

ԺԵՆԻԱ Ք. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

×

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱ

Ապրիլ 24-ին հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Հայոց ցեղասպանութեան 1915-ի Եղեռնի նահատակաց յուշարձանին մօտ տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է «Երեւան» կազմակերպութեան Սոֆիայի վարչութեան նախագահը՝ Գրիգոր Պարագեան: Բանախօսած է կեդր. վարչութեան նախագահ եւ պուլկար խորհրդարանի անդամ՝ Տիրան Բարիքեան, անդրադառնալով ցեղասպանութեան, արդի Հայաստանի վերելքին, հազարաւոր Հայերու Պուլկարիա հաստատուելուն եւ երկրի բարգաւաճման անոնց բերած նպաստին: Ցուշարձանին ծաղկեպսակներու գետեղումէն ետք հանդէս եկած է «Երեւան» երգչախումբը՝ հայկական եւ պուլկարական երգերու մեկնաբանութեամբ: Արտասանուած է Փէյու Եավորովի «Հայեր» քերթուածը: Հուսկ, ներկաները հաւաքուած են Եավորովի հիրիմին չուրջ, ուր Սեւդա Սեւան ոգեկոչած է պուլկար բանաստեղծին անձն ու գործը:

ՊԼՈՎԴԻՒ

Ապրիլ 20-ին, Հայոց ցեղասպանութեան յուշարձանին մօտ տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է կարօ Քափուլեան, նախագահը «Երեւան» կազմակերպութեան: Բանախօսած է փրոֆ. Արշաւիր Տէրէճեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Լ. Տիմիթրովա վարժարանի հայ աշակերտները եւ «Արամ Խաչատրեան» երգչախումբը:

ԽԱՍԻՈՎՕ

Ապրիլ 20-ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ է, որ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատարած է Մարտիրոս Գասպարեան: Բանախօսած է պատմաբան Ցակոբ Կարապետեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Էլի եւ Ֆելիփ Տէր - Անտոնեան եւ Մարի Պետրոս, սրինգի ընկերակցութեամբ արտասանելով բանաստեղծութիւններ Պարոյր Սեւակէն, Աշոտ Գրաչիէն Աւետիք Իսահակեանէն եւ Գէորգ Էմինէն:

ՍԼԻՎԷՆ

Պուլկարեւխորհրդային բարեկամութեան տան սրահին մէջ, Ապրիլ 22-ին տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է Խաչօ Խաչատուրեան՝ արտասանելով հատուած մը Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»ի «Եռաձայն պատարագ»էն: Բանախօսած է Սեւդա Սեւան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ «ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ» ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Արամ Խաչատրեան» թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսում մը ճափոնցի երաժիշտ Նոսուքօ Թերախարայի հետ, որ Մոսկուայի մէջ մասնագիտական իր ուսումը ստացած է Խաչատրեանի ղեկավարութեամբ: Ան թանգարանին յանձնած է «Գայեանէ» բեմապարի երեք սալերը, որոնք հրապարակ եկած է Ճափոն, ինչպէս նաեւ Խաչատրեանի ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած դիրք մը, կարգ մը թերթեր, ամսաթերթեր եւ նամակներ:

×

ԾՈՎԱԿԱԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԿՈՎԻ ԳԻՐՔԸ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է Ծովակալ Յովհաննէս Իսակովի «Ծովային ձգողականութիւն» դիրքը, որ կը պարունակէ հեղինակին լաւագոյն գործերը: Ծովակալը Մոր. Մխիթեան Գրողներու Մխիթեան անդամ էր եւ իր անունը կը կրէ խորհրդային ռազմանաւ մը: Գիրքին յառաջաբանը գրած է խորհրդային նաւատորմի գլխաւոր հրամանատար Սերգէյ Գորշկով:

×

ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԹԱՏՐՈՆԸ ԻՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

«Լեւոն Քալանթար» դրամատիկ թատրոնը ներկայացուցած է Աբրամաշոտ Պապայեանի «Արտասահմանեան փեսացուն» կատակերգութիւնը, առաջնակարգ դերասաններու մասնակցութեամբ եւ Ա. Ցակոբեանի բեմադրութեամբ: Ներկայիս թատրոնը կը պատրաստուի նշելու իր հիմնադրութեան յիսնամեակը, որ կը լրանայ այս տարի: Այս առթիւ ան հանդէս կուգայ նոր բեմադրութեամբ մը:

×

ԷՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Լրագրողներու Մխիթեան Վարչութիւնը, իր լիագումար նիստին, Մխիթեան նախագահ ընտրած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի խմբագրապետ Էմանուէլ Մանուկեանը: Նիստին մասնակցած եւ խօսք առած է կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ Կարլէն Դալլաքեան:

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՓԵՍԱՑՈՒ

Ամերիկահայ ազգագրագէտ Հայկազն Արտասահմանեան փեսացուն Ամերիկայէն Հայաստան ժամանած է Ամերիկայի Հայ Ուսանողական Միութեան (ՀՈՒՄ) հրաւէրով: Ան Հայաստանի մէջ պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 15:

Հայկազն Արտասահմանեան ծնած է Ամերիկայի Ֆրեզնօ քաղաքը: Ան աւարտած է Քալիֆորնիոյ Համալսարանի Ֆրեզնօ ճիւղը: Ան ունի նաեւ մագիստրոսի վկայական: Ան ներկայիս կը դասաւանդէ Ֆրեզնօ Համալսարանի Հայագիտական Ամպիոնին մէջ:

Հայկազն Արտասահմանեան Հայաստանի մէջ պիտի ուսումնասիրէ հայ ժողովուրդի ազգագրական կեանքը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գեղամ Փափազեանի յիշատակին Զուլալ Գազանճեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (տտանալ «Յառաջ»էն):

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻԻՆ ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատահնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 30, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20-ին ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9-րդ թաղամաս: Կարեւոր օրակարգ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Պելժոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար 6-էն 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն 16-ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել՝ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Հեռ.՝ 824 - 46 - 57 եւ 574 - 34 - 78

եւ մանաճիւղերու պատասխանատուներուն:

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպութեամբ՝ Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին, Շաբաթ Մայիս 18, ժամը՝ 15·30-ին, Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ սրահին մէջ:

6, Ֆավանթիի փողոց - Վալանս

Ծօսք կառնէ՝ - Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ՝

ՎԻԳԷՆ ՎՐԴ. ԱՅՒԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիրը, - Հիւրասիրութիւն:

Յիշատակութիւն Պատուոյ մօր:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը գոյքոցի եր - կարամեայ ուսուցչուհի Տիկին՝ Գեղամ Շինիճեանի - Փափազեանի մահուան առթիւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 250-ական Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնոջ եւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարաններուն (տտանալ «Յառաջ»էն):

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ. - Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Անահիտ Փափազեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն եւ հարազատներուն, իրենց մօր, մեծ - մօր եւ աղգականին Տիկին՝ Գեղամ Շինիճեան - Փափազեանի մահուան առթիւ:

պարասկիկ խնջոյք

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

—×—

Կիրակի, Մայիս 19, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ ընտանեկան պարանոցիկ մեծ խնջոյք կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի ՍԷՆ - Մօրիսի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Ալի նուագախումբին: ՍԷՆ-Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) հայկական մթնոլորտ եւ համադամ ազանդերները, չամիւռուվ խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսիի եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի աշակերտութեանց ծնողաց մարմինը կը կազմակերպէ հանդիսութիւն մը ի յարգանս բոլոր Հայ Մայրերուն, եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, կիրակի օր, Մայիս 19, ժամը 15-ին: Գեղարուեստական հատ ճոխ յայտագիրը, անուշեղէններ, զովացուցիչ եւ վիճակահանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր, Մայիս 16, Քրիստոսի Համբարձման տօնն է: Այս օրը յատկացուած է նաեւ՝ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10·15-ին պատարագ կը մատուցուի:

Փարիզի եւ Շրջանին բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու Հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները, երիտասարդներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ Հաղորդութեան:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, տօն է Համբարձման: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագ ժամը՝ 10-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

GRAND GALA

au profit de l'école

TEBROTZASSERE

SAMEDI 8 JUIN

au CASINO D'ENGHIEN

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

- ՃԱՇ -

Ի ՊԱՏԻԻ ՏԱՐԵԾՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թաւնթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ ԺԻ - ԷՍ - Ա. Սէն - Թաւնթուանի Երիտասարդաց Մարզական Միութիւնը կիրակի, Մայիս 19, կը կազմակերպեն ճաշ մը ի պատիւ իրենց Թաղի եւ Շրջակայից բոլոր տարեց, երրորդ տարիքի անձերուն համար:

Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 8·30-ին. Պատարագ՝ 10-ին:

Ճաշարան պատարագէ կը կատարուի հոգեհանգիստ Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալ հոգւոց համար:

Ժամը 13-ին ճաշ:

J. S. A. CLUB, 3, rue de l'Acacia, Palanque, St. - Antoine, 13015 Marseille

ԾԱՆՕԹ. - Այն անձերը որոնք երթեւեկի միջոց չունին՝ կրնան դիմել կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն. Եկեղեցին՝ 65 - 56 - 75, Պ. Ղազարեան՝ Ատիկեան՝ 65 - 43 - 02, Պ. Ա. Ճաքեան՝ 60 - 07 - 61:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ԲԱՑՄԱՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 13-ին Վասպուրական եւ Տարօն սրահ:

Գեղարուեստական բաժին. հայկական մթնոլորտ:

Ճաշավճարը՝ 100 Ֆ.:

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

AVEC

PAUL BAGHDADLIAN

LES VENDREDI 17 ET SAMEDI 18 MAI

LA CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION

tél. 375. 05. 30

LA SOURCE

CENTRE DE VACANCES DES EGLISES EVANGELIQUES ARMENIENNES

Haute - Savoie. 900 m. d'altitude, Pour enfants de 7 à 14 ans.

Du 2 au 22 Juillet. Prix : **1700 Frs.**

— Découverte de la nature : faune, flore, astronomie.
— Découverte de la géographie de l'Arménie et apprentissage de la langue arménienne.
— Découverte du Dieu Créateur et de la nature dans la Bible.

DIRECTION : Boghos HALADJIAN et Pasteur Gilbert LEONIAN.

Renseignements et inscriptions :

LA SOURCE / 4, rue Paul Diday — 69003 LYON

Tél : (7) 889 - 28 - 07 / (75) 43 - 62 - 59

G. I. A.

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Dans le but d'organiser des échanges entre les professionnels du textile (vente de tissu au mètre),

LE GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN (GIA)

effectue un recensement de tous les professionnels d'origine arménienne de la vente de tissu au mètre, ameublement et vestimentaire, exerçant en France.

Le succès de cette initiative, dépendant dans une large part de l'écho rencontré auprès de toutes les personnes concernées il est important que la publicité autour de ce projet, dont l'ambition est d'aider tous les professionnels de la Communauté arménienne, soit aussi grand que possible.

Les réponses, ainsi que toute demande d'informations complémentaires sont à adresser à :

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN
BOITE POSTALE 120
75763 PARIS CEDEX 16

—— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE ——

vous propose plusieurs voyages en

Arménie

TRANSTOURS

——— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél: 261-58-28 ———

Lic. 132

PARIS

DU 08 JUIN AU 23 JUIN 16 jours dont 14 à Erevan		DU 6 JUILLET AU 20 JUILLET 15 jours dont 4 à Kiev et 11 à Erevan		DU 10 AOUT AU 25 AOUT 16 jours dont 3 à Leningrad et 12 à Erevan	
08 Juin	Paris/Moscou			10 Août	Paris/Leningrad
09 Juin	Moscou/Erevan	06 Juillet	Paris/Kiev	11 Août	Leningrad
10 au 22 Juin	Erevan	07 Juillet	Kiev	12 Août	Leningrad
22 Juin	Erevan/Moscou	08 Juillet	Kiev/Erevan	13 Août	Leningrad/Erevan
23 Juin	Moscou/Paris	09 au 19 Juillet	Erevan	13 au 24 Août	Erevan
	7400 F.	19 Juillet	Erevan/Kiev	24 Août	Erevan/Moscou
		20 Juillet	Kiev/Paris	25 Août	Moscou/Paris
			6500 F.		**7700 F.**

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT. 15 jours dont 4 à Kiev et 11 à Erevan		DU 5 OCT. AU 20 OCT. 16 jours dont 14 à Erevan	
07 Septembre	Paris/Kiev	05 Octobre	Paris/Moscou
08 Septembre	Kiev	06 Octobre	Moscou/Erevan
09 Septembre	Kiev/Erevan	07 au 19 Octobre	Erevan
09 au 20 Septembre	Erevan	19 Octobre	Erevan/Moscou
20 Septembre	Erevan/Kiev	20 Octobre	Moscou/Paris
21 Septembre	Kiev/Paris		
	6500 F.		**6000 F.**

MARSEILLE

DU 17 AOUT AU 30 AOUT 14 jours dont 12 à Erevan		DU 07 SEPT. AU 20 SEPT. 14 jours dont 12 à Erevan	
17 Août	Marseille/Moscou	07 Sept.	Marseille/Moscou
18 Août	Moscou/Erevan	08 Sept.	Moscou/Erevan
18 au 29 Août	Erevan	09 au 19 Sept.	Erevan
29 Août	Erevan/Moscou	19 Sept.	Erevan/Moscou
30 Août	Moscou/Marseille	20 Sept.	Moscou/Marseille
	7100 F.		**7100 F.**

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Զ. Ալեքսանեանի

11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél: (91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՏԻ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
MERCREDI
15 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.963

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.963

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութիւնները նախատեսուածէն բոլորովին տարբեր պատկեր մը պարզեցին, ի շահ երկրին քաղաքական կայունութեան: Արդարեւ, մինչ կը կարծուէր որ համամասնավար կուսակցութիւնը Արեւմուտքի համայնավար Ա. կուսակցութիւնն ըլլալէ ետք, կրնայ նաեւ իր երկրին առաջին կուսակցութիւնը դառնալ, վարչապետ Քրաքսիի ընկերվարականներն են, որ զգալի յաղթանակ մը տանելով, կ'ամրապնդեն իր դիրքը: Երեքշաբթի առտու, ոչ վերջնական արդիւնքներու համաձայն, Պերլինգուէրի յայորդը՝ Ալեսանտրօ Նաթթա կը նահանջէ բաղդատմամբ նախորդ արդիւնքներուն, մինչ կառավարական համախմբումը, որու կը մասնակցին - դեմօ - քրիսթիանի, ընկերվարական, հանրապետական, սոցիալ - դեմոկրատ եւ ազատական կուսակցութիւնները - ձայներու 58,4%-ի հասնելով (մասնակի արդիւնք) արդէն իսկ շատ զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրէ: Ասիկա թոյլ կուտայ Քրաքսիի որ կարենայ շարունակել վարել երկրին ճակատագիրը: Կը թուի որ երկու տարի է կառավարութեան գլուխը մնալը, արդէն մեծապէս օգնեց իր յաղթանակին, քանի պատերազմի վարդապետը ի վեր, Իտալիոյ վարչապետները հազիւ մնալ - ելլելու ժամանակ կ'ունենան ֆիլի պալատը:

ՆՈՐ - ՔԱԼԵՏՈՆԻՈՑ մէջ, ամբողջ իրիկուն մը, ռումբեր պայթած են եւ գլխաւոր թիրախներն էին լիսէ մը, առաջատնաւ մը եւ Նումէայի արդարութեան պալատը: Եօթը վիրաւոր կայ եւ կասկածն այն է որ ծայրայեղ - աջի գործ է, քանի որ քանաք աշակերտներու լիսէի մը վրայ նետուած է առաջին ռումբը, որ հրաշքով մանուկներ չէ սպաննած, այլ միայն վիրաւորած:

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը ծննդաբերն ալ դպրոց ղրկել կ'ուզէ, այսինքն կը չեշտէ որ՝ ծնողքը չատ կարեւոր դեր մը ունի խաղալիք տղոց դաստիարակութեան մէջ: Ուրեմն ծնողք - ուսուցիչ յարաբերութիւնները աւելի յանախակի եւ սերտ պէտք է ըլլան:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՑԻ նախագահը, եւրոպական ընկերակցութեան ընթացքին Փարիզ էր երկուշաբթի եւ ընդունուեցաւ Նախագահ Միթերանի կողմէ: Օրթեկա, այս առթիւ, հարցազրոյց մըն ալ տուած է «Մաքէն»ի, ուր կ'ըսէ թէ Խորհ. Միութիւնը չի կրնար բոլոր հարցերը լուծել եւ անհրաժեշտ կը դտնէ, որ խօսակցութիւնները չարունակուին Ամերիկացիներուն հետ (ընդհատուած Ամերիկացիներու նախաձեռնութեամբ) պայմանաւ որ Ուաշինկթըն յարգէ միջազգային իրաւունքը եւ դադրեցնէ տնտեսական եւ զինուրական իր արգելքները, որոնք ծանր կը կշռեն: Ինչ կը վերաբերի Մոսկուա կատարելիք իր այցելութեան, սանտինիսթ նախագահը չի խորհիր որ ձախաւեր քայլ մըն է, ամերիկեան որոշումին վազորդնին, առարկելով թէ հինէն որոշուած էր:

ՊԵՐԼԻՆի մէջ մեռած է Իրանի համայնավար Թուտէհ կուսակցութեան հիմնադիրը՝ Իրաճ Էսքանտարի, 76 տարեկան:

«ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ ՓՈՍԹ»ի համաձայն ամերիկեան լրտեսական գործակալութիւնը (Սի - Ի - Ա.) մատ ունեցած է անարեկչական այն արարքին մէջ (Մարտ 8), որ ուղղուած էր հին պարագլուխ՝ Մոհամէտ Ալտալայի դէմ, Պէյրութ, եւ որու հետեւանքով 68 հոգի մեռաւ: Ըստ թերթին ՍԻԱՑը 3 խումբեր պատրաստած էր Մերճաւոր - Արեւելք, պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ եւ ատոնցմէ մէկը լիբանանեան ուժերու նոր պետին՝ Հոպէյքայի հետ, զոր «ոճիրի մասնագէտ մը» կը նկատէ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, տիւրզի պարագլուխը ըսած է. - «Ժամա ոճիրի փիլիսոփայ մըն էր, Հոպէյքա՝ մասնագէտն է եւ Իսրայէլի աշակերտ»: Յաւելած է յայտնած ֆրիհատոնեաներու ճակատագրին նկատմամբ: Գալով Ս. Փրկիչ յոյն - կաթողիկէ վանքին թալանին, ըսած է. - «Այդ վանքը լաւ ձեռքերու մէջ է, բայց վանականները չեն կրնար վերաշինել, որովհետեւ զինուրական գօտի է: Քաղաքագօրքս քանի մը մահիճ եւ մահճակալ գտած են, նաեւ մեծ ծաքանակ ձէթ: Գալով սրբանկարներուն, տունն են, Պապին կը վերադարձնեմ, երբ այս վերջինը անկողմնակալ դիրք բռնէ բոլոր յարանուանութեանց դաղթականներուն մասին»:

«ԱԼՔՕԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ոճիր մըն է եւ զինուիները պէտք է առանձնացուին» կը դրէ «Պրաւդա» «Վճռական պայքար» խորագրուած յօդուածի մը մէջ, որ տեսակ մը նախաբանը կը թուի չատ խիստ պայքարի մը ալքոլամոլութեան դէմ եւ ձեռք առնուելիք խիստ միջոցներու ծանուցման:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ զինուրական դատարանը 14 Քիւրտեր մահուան դատապարտած է:

ՃՈՒՄՊԼԱՖ բոլորովին մերժեց որեւէ բանակցութիւն հաստատել լիբանանեան ուժերու նոր պետին՝ Հոպէյքայի հետ, զոր «ոճիրի մասնագէտ մը» կը նկատէ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, տիւրզի պարագլուխը ըսած է. - «Ժամա ոճիրի փիլիսոփայ մըն էր, Հոպէյքա՝ մասնագէտն է եւ Իսրայէլի աշակերտ»: Յաւել յայտնած է քրիստոնեաներու ճակատագրին նկատմամբ: Գալով Ս. Փրկիչ յոյն - կաթողիկէ վանքին թալանին, ըսած է. - «Այդ վանքը լաւ ձեռքերու մէջ է, բայց վանականները չեն կրնար վերաշինել, որովհետեւ զինուրական գօտի է: Քաղաքագօրքս քանի մը մահիճ եւ մահճակալ գտած են, նաեւ մեծ ծաքանակ ձէթ: Գալով սրբանկարներուն, տունն են, Պապին կը վերադարձնեմ, երբ այս վերջինը անկողմնակալ դիրք բռնէ բոլոր յարանուանութեանց դաղթականներուն մասին»:

Ի ՄՕՏՈՑ ...

ԳԱՒԱՌԻ ՄՆԱՑՈՒՆ ԹԱՆԴԱՐԱՆ ՄԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

—×—

1984, Սեպտեմբեր 21-ին երբ Գաւառը կը տանար Վանս քաղաքի «Պատուակալ քաղաքացի»ի վկայականը, վայելուչ հանդիսութեան մը ընթացքին, Նիսի մեր աշխատակիցը՝ Տիգրան Հաճեան, արձադանգելով դէպքին («Յառաջ», Հոկտեմբեր 2) կը դրէր ի մէջ այլոց. -

«...Հոս հարց մը կը ծագի թէ Վանի բաղաքապետութիւնը ե՞րբ պիտի ուզէ իրականացնել Գաւառի համար թանգարան մը հիմնելու գաղափարը, զոր այս տողերը գրողը իբր ճարտարապետ մէջտեղ դրած ասկէ բանի մը տարի առաջ, եւ որ արդէն բաւական ճամբայ կտրած ըլլալ կը թուի, ըլլայ ենթակային, ըլլայ բաղաքապետական շրջանակներու մօտ»:

Այսօր, կը հաստատուի որ գաղափարը բաւական ճամբայ կտրելէ ետք, հասած է արդէն վերջնական հանգրուանի մը, քանի, Նիս - Մաթէն Մայիս 11-ի իր թիւով կը հաղորդէ որ ի մօտոյ Գաւառը թանդարան մը պիտի հիմնուի Վանի մէջ: Այս առընչութեամբ, Ֆրանսուա Ռոսօ կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ կուտայ:

Յիշելէ ետք թէ նկարիչին «սիրոյ պատմութիւնը» Վանի հետ քառորդ դար առաջ ծնած է, յօդուածագիրը կը դրէ. - «Գաւառը, «անմահ» դարձած Գեղարուեստից Ակադեմիա իր մուտքէն ի վեր ... Գաւառը, որու վրայ նայուածքները կը սեւեռին փարիզ, ինչպէս Նիւ - Եորք կամ Թոքիօ ... Գաւառը, այս դարնան, կը տեսնէ բոլոր նկարիչներու խիստ դաղտնի երազին իրականացումը՝ իրեն նուիրուած թանգարանի մը ստեղծումը, Վանս, քաղաք մը, որու սիրահարիլը, կարօտով կը յիշէ»:

Այս թանգարանը, ուր մնայուն կերպով պիտի ներկայացուի իր գործին յետահայեաց ցուցահանդէսը, հինգ մեծ սրահներ պիտի դրաւէ տեղւոյն էմիլ - Իւկ հաստատութեան առաջին յարկը: Պիտի ցուցադրուին իր երկար չրջանին նշանակալից գործերը, քիչ ծանօթ պատառներ 29-էն 32-ի տարիներու վերացական չրջանին, արձանագործութիւններ, վիմագրութիւններ, փորագրութիւններ:

համար ահաբեկչութեան դէմ եւ ատոնցմէ մէկը լինքնագլուխ գործ մը տեսած կ'ըլլայ, առանց կարծիքն առնել ՍԻԱՑի իր «գործակիցներուն»:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ զինուրական դատարանը 14 Քիւրտեր մահուան դատապարտած է:

ՃՈՒՄՊԼԱՖ բոլորովին մերժեց որեւէ բանակցութիւն հաստատել լիբանանեան ուժերու նոր պետին՝ Հոպէյքայի հետ, զոր «ոճիրի մասնագէտ մը» կը նկատէ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, տիւրզի պարագլուխը ըսած է. - «Ժամա ոճիրի փիլիսոփայ մըն էր, Հոպէյքա՝ մասնագէտն է եւ Իսրայէլի աշակերտ»: Յաւել յայտնած է քրիստոնեաներու ճակատագրին նկատմամբ: Գալով Ս. Փրկիչ յոյն - կաթողիկէ վանքին թալանին, ըսած է. - «Այդ վանքը լաւ ձեռքերու մէջ է, բայց վանականները չեն կրնար վերաշինել, որովհետեւ զինուրական գօտի է: Քաղաքագօրքս քանի մը մահիճ եւ մահճակալ գտած են, նաեւ մեծ ծաքանակ ձէթ: Գալով սրբանկարներուն, տունն են, Պապին կը վերադարձնեմ, երբ այս վերջինը անկողմնակալ դիրք բռնէ բոլոր յարանուանութեանց դաղթականներուն մասին»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԼԻՆԿԹՐՆԻ ԱՌԹԻԻ ԴԱՌՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—×—

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, Սամիմ Լիւթֆիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ «Արլինկթընի դէպքը» խորագրուած իր յօդուածին մէջ, ուր որոշ դառնութիւն մը ակներեւ է: Այսման չանթաժ բանեցնելէ ետք Ուաշինկթընի վրայ դառնանալու պատեհառ կը մնա՞յ, երբ Ուայնպէրկըրն ալ *ոսկեդարէ* կը ճառէ...:

×

Բոլոր անոնք որոնք մեր տարիքն ունին եւ կը յիշեն Պոլսոյ երբեմնի տխրահռչակ վերեզմանները նոճիներուն ներքեւ եւ անոնց մէկ օրինակը կը մնայ տակաւին Գարաճաահմէտի մէջ, զանոնք տեսնելով կը խորհրդածեն ապրելականի եւ անդենականի միջեւ: Եւ արեւելեան այս խորհրդասքօղ վերջին հանգստարաններուն համապատասխանն է ահա Ուաշինկթընի Արլինկթընը դերեզմանատունը, որ սակայն ցոյց կուտայ հինին եւ նորին հայեցակէտը, մերձեցումը եւ ընկալումը կեանքի եւ մահուան գաղափարներուն:

Արլինկթընի Ազգային Գերեզմանատունը տիպական եւ ուշագրաւ մէկ նմոյշը կը հանդիսանայ ամերիկացիի ճշդապահութեան, բծախնդրութեան, չափի զիտակցութեան եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին ըստ արժէքին, ինչպէս է առհասարակ զարգացեալ եւ ճարտարարուեստականացեալ հասարակութիւններու մօտ: Ամէն ինչ կատարուած է հոն մեծ կանոնաւորութեամբ, առաւելագոյն ճշդրտութեամբ, ուր կը գտնուի նաեւ Անծանօթ Զինուորի յիշատակին կանգնուած յուշարձան մըն ալ: Ահա այս յուշարձանին վրայ անցեալ չաբաթ որոշուած էր զետեղել յուշատախտակ մը, որ պատճառ եղաւ ի յայտ բերելու այն չարք մը իրողութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններու կապակցութեամբ եւ որոնք առաջնահերթ կարեւորութիւն կը տանան ճիշդ այն օրերուն, երբ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կը գտնուին չատ կենսական փուլի մը մէջ:

Հարցը ծագում առաւ այն օրէն, երբ Հայկական Եկեղեցին դիմում կատարեց Պաշտպանութեան նախարարութեան, որ վարչականօրէն պատասխանատու է յիշեալ դերեզմանատան: Եւ նախարարութիւնը ընդառաջելով այդ դիմումին, արձանեց որ յուշատախտակ մը զետեղուի «ի յիշատակ այն Հայերուն, որոնք Առաջին աշխարհամարտի տարիներուն մեռան Թուրքերու դէմ կռուելու ատեն, յանուն Մարդկային Իրաւունքներու Արարչի եւ պաղեստինեան ճակատի վրայ»:

Ճիշդ այդ միջոցին պաշտօնական այցելութեամբ մը Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուէր Պաշտպանութեան նախարար Չէքի Եավուզթուրք, որ երբ կացութեան վերահասու դարձաւ, Անգարայի հետ խօսելէ վերջ Ամերիկացիներուն հաղորդեց, թէ եթէ այդ յուշատախտակը զետեղուելու ըլլայ, ամէն ինչ կիսատ պիտի թողու եւ իր երկիրը վերադառնայ:

Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը Գէօփըր Ուայնպէրկըր որ տանտէրն էր այս պարագային, հետեւեալ պատասխանը տուաւ իր թուրք պաշտօնակիցին, այդ դիտողութեան համար, - «Պարզ յուշատախտակի մը պատճառաւ մի խանգարէք թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները, որոնք ներկայիս կը գտնուին իրենց ոսկեդարուն մէջ»:

Եւ ապա անմիջապէս աւելցուց, - «Ամէն ինչ տակնուվրայ կ'ընէ եւ բոլոր գործերը կը խանգարէ ձեր անակնկալ վերադարձը Թուրքիա, քանի որ Սպիտակ Տունը սա պահուս սկսած է ճնշում ի գործ դնել Քոնկրէսին վրայ, Թուրքիոյ ընծայելի օժանդակութիւնը առանց կրճատումի վաւերացնելու համար»:

Եւ եաւուզթուրք, չօպալի հետ խորհրդակցելէ վերջ այդ մասին, հրաժարեցաւ իր մտադրութենէն եւ չարունակեց շրջապտոյտը Միացեալ - Նահանգներու մէջ:

Իսկ դալով խնդրոյ առարկայ յուշատախտակին, Ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարութեան կողմէ տրուած հրահանգի մը համաձայն պիտի վերցուի Անծանօթ Զինուորի Յուշարձանին վրայէն:

Արլինկթընի դէպքը, կարեւոր իրադարձութիւն մըն է որպէսզի մինչ անդրադառնանք կարգ մը պարագաներու, Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց սա ուշագրաւ օրերուն:

Վերջին չրջանին, հակառակ անոր որ Թուրքիա իր յարաբերութիւնները ձեւով մը չի կրնար կարդի դնել եւրոպական Պե: տութիւններուն հետ եւ այլազան հարցեր դոյութիւն ունին իրենց միջեւ, ընդհակառակն չատ ներդաշնակ «Արեւմտեան քաղաքականութիւն» մը ունի Միացեալ - Նահանգներու հետ կամ ձգտում մը ունի կարելի չափով անոր մօտը, անոր կողքին ըլլալու:

Արդարացումը վիճելի այս քաղաքականութիւնն անդամ, սակայն, ցոյց կուտայ թէ իր կարգին կապուած է կարգ մը պայմաններու, որոշ յայտարարներու, զորս կը տեսնենք արդէն ամէն առիթով:

Ցաճախ ըսուած է Միացեալ - Նահանգները իւրայատուկ դիմադիծ ունեցող երկիր մըն են: Բազմատարը հատաքականութիւն մը ունի եւ անոր մերձենալու առնն պէտք է նկատի առնել այս իրողութիւնը, առանց խարուելու եւ տարուելու անոր արտաքին երեւոյթէն որ միանականութիւն եւ ամբողջական կառոյցի մը տեսքը կուտայ հեռուէն դիտողին: Այս բազմակողմանիութիւնը երբեք պէտք չէ ակնթարթ ընել եւ անհրաժեշտ է նկատի առնել բոլոր հարցերու կապակցութեամբ: Հետեւաբար, կարելի է ըսել թէ իրականութեան մէջ ոչ թէ մէկ, այլ մէկէ աւելի Ամերիկաներ գոյութիւն ունին հոն եւ միշտ բազէներու թեւին վրայ է որ իր տեղը կը պահէ փենթաղոնը, որուն կարենալ մօտենալու համար բաւարար չէ կարգ մը փափաքները իրագործել Ուաշինկթընի հետ ներդաշնակ գործակցութիւն մը ստեղծած ըլլալու նպատակաւ:

Բոլոր անոնք, որոնք կը կարծեն թէ բազէ Ռեկընի եւ անոր կազմին մէջ գլխաւորող չատ աւելի բազէ թեւին պատկանող «Ռիչըրտ»ներուն եւ կամ Ուայնպէրկըրի թելադրանքներուն հետեւելով պիտի կարենան իրենց փափաքները իրականացնել, կը սխալին չարաչար:

Ամէն ոք կը տեսնէ, թէ այս օրերուս Ռեկընն որքան նեղի մատնուած է Քոնկրէսին դէմ եւ ինչերով պայքարելու հարկադրանքին տակ կը գտնուի: Նիքարակոդ

ԾՆՈՂՔԸ ՀԱՅՑԱՑՈՒՑԱԾ ԱՂՋԻԿԸ

Դիտումնատուր կերպով երկարած էի սովորական պատյաս. հեռացած, չա՛տ հեռացած էի՝ աչքերուս անհասելի եղող տունիս աշտարակի սահմանէն ու հիմա, անկարելի կը թուէր ինծի վերադարձի նոյն ճամբան ընել ոտքով: Ակնյայտօրէն, չափազանցած էի ուժերուս մասին ունեցած լաւատեսութիւնս. որովհետեւ այրուցքի նման ցաւ մը սոզոսկած էր մարմնոյս մէջ, որ չէր թափառեր աննըպատակ: Գծած էր բռնելիք ճամբան: Ցամբարար կ'ըլլէր ծունկերուս, սրունքներուս մինչեւ կօշիկները: Ողնայարս կորաուած, իրարմէ անջատուած ըլլար, կարծես: Ոսկորները իրար զօդող մխեղն ու թաղանթները, ջիլերն ու երակները հնամաշ քուրջի ցնցոտիներու պէս կը թափթփէին, կարծես մաս առ մաս:

Անհնար է այլեւս քալել: Պէտք է հանրակառք առնել: Բազուկներով գրկած կռնակս ու ցաւը, կը յառաջանամ, երբեմն քաւելով մէկուն, երբեմն կոպտօրէն հրելով միւսը երբ, յանկարծ, հացադործի խանութէ արտածորդ թարմ պակէթի բուրմունքով, վարսայարդարի քովէն դուրս կ'ելլէ Թոռնուհիս՝ խոպոպները օրօրելէն, օդին ու քունքերուս մէջ տարածելով մազերուն սրսկուած անուշահոտը:

Տասնըվեց տարեկան պուպրիկ մըն է Թոռնուհիս: Պուպրիկ՝ ինծի համար. ծնողքին համար. վահէին համար: Բոլոր մայրերու ու հայրերու պուպրիկներուն նման: Բոլոր սիրահարներու պուպրիկներուն պէս:

- Փափի՛, բացագանչեց, վիզս փաթթուելով մանկական զորովանքով:

Անակնկալն ու հրճուանքը մէկ անգամէն մոռցնել տուին յոգնութիւն ու ցաւ: Գրկախառնումի կայտառութիւնն ու կորովը իր երիտասարդութիւնը փոխանցած էր ինծի, արիւն ներարկած երակներուս մէջ: Ելեկտրական կոճակի վրայ կոխուած, շարժման դրուած էր մեքենան:

Երկու ափերս օզակեցին անոր դէմքը եւ զգացի թէ՝ կարօտէ աւելի ուժգին, աւելի ջերմագին էր համբոյրը, որ կը դրոշմէի:

- Վարսայարդարումի համար մինչեւ հո՞ս եկար:

Ժպիտը ա՛լ աւելի դեղեցկացուց դինք, երբ ըսաւ.

- Լռելեայն պայմանագրութիւն կայ մեր միջեւ. մօրս եւ իմ սովորական վարսայարդարն է: Հաւատարիմ ենք իրարու:

Մոնիք կը կայտռէր երջանկութեամբ եւ ուրախութիւնը ուռեցուցած էր իմ կուրծքը. հպարտ էի իրմով:

- Որո՞ւն համար է այս դեղեցկութիւնը, հարցուցի՝ եսասիրութիւնը չոյելու միտումով: Վահէի՞ն համար գուցէ:

Շեշտակի ակնարկութիւնը խրտչեցուց դինք: Վահէ՝ իր չուրջը դարձող մոլորակ, թէեւ ուրիշներու վրայ առանձնաշնորհումներու տիրացած, հասարակ ընկեր մըն էր, ուրիշ ընկերներու կարգին:

- Առայժմ, պատասխանեց, իմ սիրոյ դաշտը դասարանի սահմանն է, սիրելի՛ փափի: Վարսերու յարդարումը կէսօրէ վերջի տպանցքին համար է: Հայկական թափորը ո՛չ միայն պահանջի ցոյց է, այլ նաեւ ցուցահանդէս՝ քաղաքակրթութեան ու զարդացման: Թող իմանայ Թուրքը, Թող տեսնեն բոլորը, որ Հայու Թոռները գնչուներու խուժան չեն: Մաքուր, կոկիկ, վայելչակազմ, կրթուած, ճաշակ եւ անհատականութիւն ունեցող ժողովուրդի զաւակներ:

Մօտաւոր դաղափար մը միայն ունէի Թոռնիկիս վերջին չրջանի խմորումներու մասին: Զայն կը դիտէի միշտ իբրեւ վարժարան յաճախող աշակերտ: Մոքէս իսկ չէի անցներ Թէ՝ Հայու եւ Եւրոպացիի այդ խառնուրդը այսքան խանդավառ Հայ կրնայ եղած ըլլալ: Անսպասելի յայտնութիւն էր:

Ձիշդ է որ Մոնիք, Եւրախայական եւ մանկական տարիներուն մեծցած էր մամիի եւ փափիի չունչին տակ. անոր անմեղ հոդիին ընդունած էր մեծ - ծնողքի, հայու հոդիէն հունաեր, բայց տակաւին չարմատացած, ծիլեր չարձակած, հեռացած եւ յանձնուած էր բուն ծնողքի խնամքին:

Անշուշտ, Հա՛յ էր մայրը՝ աղջիկս՝ լեզուով եւ հայկական վարժարանով, բայց յետապային՝ ամբողջովին իւրացուցած տեղական բարքերն ու սովորութիւնները: Կարելի՞ է խուսափիլ չրջապատի ճնշումէն: Աչխատանքը Ֆրանսական. ընկերը - ընկերուհիները՝ Ֆրանսացի. լեզուն Ֆրանսերէն. մեթրօ, օթոպիւս, չոգեկառք՝ Ֆրանսացի. գլուխ, թատրոն, սիներամա՝ Ֆրանսական. օրէնքները՝ Ֆրանսական. սէրը՝ Ֆրանսացի: Ամուսնացաւ Ֆրանսացիի հետ եւ դարձաւ կատարեալ Ֆրանսացի:

Երբ դիտողութիւն ընէի ինծի խորթ թուղ անոր կարգ մը մտածումներուն, կը պատասխանէր բաւական խելացի կերպով. «ի՛նչ կարեւորութիւն ունի, հայրի՛կ, կ'ըսէր աղջիկս. ո՛ր ազգի ալ պատկանիս, ապրուելիքը կեա՛նքն է: Հայ ըլլանք Թէ Ֆրանսացի, արդիւնքը նոյնն է. Հայի պայքարը ազգ չի ճանչնար. ուրախութիւնն ու տխրութիւնը կը բխին միշտ նոյն ակունքէ. երջանկութիւնը ազգային տարազ չի՛ ճանչնար. մահն ալ՝ անանուն նոյն փոսն է»:

Մեր եւ այլոց մէջ ազգային զգացումը ո՛չ կը զարդանայ բնական թափով, ո՛չ ալ կ'անհետանայ բոլորովին: Արեւելա - եւրոպական խմոր մըն է չաղուածը:

Այս չունչին տակ տասնըվեց տարեկան եղաւ Թոռնուհիս: Շատ քիչ կը տեսնէի դինք: Դպրոցը ժամանակ չէր ձգեր մամիի եւ փափիի մասին մտածելու: Հայութիւնը, ուրեմն, դարձած էր ա՛յնքան հեռու, որքան Արարատն ու Էյֆէլը. մինչդեռ հիմա, կը պարզուէր ահա՛, որ ան Հա՛յ էր, որքան ես:

Ցեղաչրջում մը տեղի ունեցած էր: Ապջընակը ինքնագլուխ դծած էր իր ճամբան դէպի՛ հայութիւն: Մտերմացած էր Վահէի հետ: Մաս կազմած հայկական պարախումբի: Տօնական օրերուն գացած հայկական խմբային արձակուրդներու: Պարտադրած ծնողքը ներկայ դտնուելու պարի իր ելոյթներուն: Դասադիրք դընած, աչխատանքի ժամեր աւելցուցած՝ հայերէն տառերը սորվելու: Հայրը, երբ կատակի ձեւով, խօսք ուղղէր Հայերու դէմ, կը բարկանար եւ հասակը տնկելով կը պոռար. «Ա՛յո՛, ես Հայ եմ»:

Մոնիք հայացուցած էր Ֆրանսիացած մայրը եւ քիչ մըն ալ՝ հայրը:

- Փափի՛, ըսաւ Թոռնուհիս, քու և մամիի տեղ, մենք կ'երթանք տոզանցքի: Ես եւ մայրս կ'երթանք պահանջելու ինչ որ ձեր իրաւունքն է. ինչ որ մե՛ր իրաւունքն է:

Փաղաքչական այդ խօսքերով բարձրացուց գլխս հանրակառք եւ ինք ուղղուեցաւ մեթրօ:

×

Ապրիլ 24-ին հազուած, սգուած, յարդարուած, մայր եւ աղջիկ խառնուած թափօրին, գացեր են մինչեւ Ալֆորվիլի Նահատակաց Ցուշարձանը եւ ըստ հայկական սովորութեան, երկու մամ ալ վառեր եկեղեցին:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐԳԱՐԻՆ
ՃՊՐԱՆ ՀԱՒԻԼ ՃՊՐԱՆ

Անդլերէն բնագրէն թարգմանեց՝ վահէ վահեան:
ՊԷյրութ, 1984

×

LIVRES REÇUS

SI C'EST ROND... TENTATIVE
Jean - Jacques VAROUJAN
Ed. KIRK - Collection Diasporas
Paris, Avril 1985

ՄԵՐ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԳԱՆՁԸ՝ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

- Աշխարհի ամուսնի մարդկանցից ոմանք, հայ թէ օտար, հայերէնը համարել են կատարելագործուած, հարուստ եւ ճկուն լեզու: Դուք ի՞նչ կարծիքի էք, ինչպէ՞ս էք բացատրում լեզուի հարբստութիւնը, ճկունութիւնը:

- Ընդհանրապէս լեզուն համարում ենք հարուստ, ճկուն այն դէպքում, երբ նրա միջոցով կարողանում ենք ազատօրէն արտայայտել ցանկացած զաղափարները, մտքերը, մանաւանդ ժամանակակից կեանքի, որը շատ հարուստ է գիտութեան եւ տեխնիկայի բազմազան երեւոյթներով ու հասկացութիւններով: Մեր լեզուն հէնց այդպիսին է: Հայոց լեզուի հարբստութեան հիմնական պայմանը նաեւ այն է, որ կարողանում է լաւ արտայայտել մարդկային զգացմունքները, դրանց նրբերանգները: Հէնց հայերէն լեզուն ունի զաղափարներն ու զգացմունքները ճշդութեամբ ու խորութեամբ արտայայտելու համապատասխան ու նուրբ ձեւեր, նոյնիսկ բազմաթիւ ձեւեր: Սա մեր լեզուի հարստութիւնն է: Այլ բան է լեզուի ճկունութիւնը: Դա այն է, թէ տուեալ լեզուն ինչպէս է յարմարւում նոր պայմաններին: Մեր լեզուն ոչ միայն շատ ճկուն է, այլեւ խիստ տրամաբանական է: Օրինակ, մեր թուերի անուանումները. զբաղանք այնքան պարզ ու հեշտ են կազմուած, որ շատ աւելի մատչելի են, քան շատ ու շատ լեզուներում: Օրինակ, տասնմէկ, տասներկու, տասներեք եւայլն այնպէս են կազմուած, որ շատ հեշտ են թուերի զումարման համար: Գերմաներէնը, որ նոյնպէս ճկուն լեզու է, թուականների անունները կազմում է այլ կարգով, քանից յետոյ արդէն ուրիշ է, իսկ հայերէնում ինչպէս տասնմէկ, տասներկու, տասներեքն է, այնպէս էլ շարունակւում է. քսանմէկ, քսաներկու, քսաներեք եւայլն: Ես իմ մասնագիտութիւնից եղնելով եմ հարցին մօտենում. ունենք զործ ունենք ճշդրիտ սահմանուած տղաքարների հետ:

Ես ուզում եմ նորից վերադառնալ մեր լեզուի հարստութեանը վերաբերող հարցին: Ի դէպ, պէտք է ասել, որ մեր լեզուն այնքանով է հարուստ, որ հեշտութեամբ կարողանում է զանազան գիտութիւնների բնագաւառների հասկացողութիւնների համար գտնել համապատասխան ձեւեր, բառեր ու արտայայտութիւններ: Գիտական աշխատանքի ընթացքում համոզուել եմ, որ հայերէնը շատ աւելի հարուստ լեզու է, քան բազմաթիւ եւրոպական լեզուները: Կարող եմ օրինակ բերել հէնց աստղագիտութիւնից: Եւրոպական բոլոր լեզուները ասում են էկլիպտիկա, իսկ Հայերը ունեն իրենց սեփական բառը՝ խաւարածիր, որը արտայայտիչ ու հասկանալի է, մատչելի, քան օտար բառը: Կամ մի ուրիշ օրինակ. կայ էկուատոր, յունարէն բառ է, որը տարածուած է բոլոր եւրոպական լեզուներում, իսկ մեր գիտական լեզուում ունենք հասարակած: Տեսնո՞ւմ էք, մենք ինչքան հարուստ ենք: Եթէ որեւէ նրբութիւն արտայայտելու համար անհրաժեշտ է մի ուրիշ բառ հնարել, մենք արդէն պատրաստ ենք: Լեզուի հարստութիւնը գիտութեան բնագաւառի, ինչպէս նաեւ այլ բնագաւառների համար շատ մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ այս բարեմասնութիւնը հնարաւորութիւն է տալիս մեզ արտայայտելու մտքի եւ զգացմունքի նրբութիւնները, միեւնոյն ժամանակ պահպանելով մեր լեզուին յատուկ ոգին:

- Մեզ հետաքրքրում է այսպիսի մի հարց. դուք շատ էք եղել արտասահմանում, հանդիպումներ էք ունեցել Սփիւռքի Հայերի հետ: Որպէս հաղորդակցման միջոց ո՞ր լեզուն էք ընտրել:

- Այո, ես շատ եմ եղել Սփիւռքահայութեան չրջանում, եւ բոլոր տեղերում էլ բնականաբար խօսել ենք հայերէնով: Ոչ միայն ես, այլեւ արտասահման գործուղուած աստղագէտները, օրինակ, ընկեր Լիւդվիգ Միրզոյեանը, Հանդիպում - ների ժամանակ, ժողովներում միշտ էլ Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի գիտական գործունէութեան, Բիւրական աստղադիտարանի յաջողութիւնների մասին հանդէս ենք եկել միայն հայերէն լեզուով: Երբ գիտական հարցեր չարադրել ենք հայերէն լեզուով, մենք պատասխանել ենք վստահ, համարձակ, նոյնիսկ այդ հանդամանքը մեզ որոշ չափով օգնել, ուժ է տուել:

- Ընկեր Համբարձումեան, ասացիք, խնդրեմ, ի՞նչ է պահանջւում լեզուի կատարեալ հոգատար լինելու համար:

- Լեզուի նկատմամբ հոգատար լինելու, լեզուական ունակութիւնները ձեռք բերելու համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է, որ մարդ կատարելագործի գիտելիքները: Դրա համար հարկաւոր է ոչ միայն խօսելու եւ գրելու ժամանակ լաւ ընտրութիւն կատարել, հոգատարութեամբ օգտագործել մայրենի լեզուն, այլեւ այդ լեզուով շատ կարդալ, կարդալ հայ գրականութիւն, ընտրել լեզուով գրուած գործեր եւ կարդալ ուշադրական ճաշակը բարձրացնելու համար. Ուրեմն այսպէս, ես գտնում եմ, որ մեր կոդմից գործածուող լեզուի կատարելագործման ամենակարեւոր պայմանը գրաւեստական գրականութիւն կարդալն է:

Լեզուի նկատմամբ հոգատար լինելու կարեւոր պայմաններից մէկն էլ այն է, որ մարդիկ պէտք է իրար սովորեցնեն, ուղղեն, ուղուցանեն, թէ ինչպէս պէտք ճիշդ խօսել: Ես էլ խօսելիս թերութիւններ ունեմ, վրիպումներ եմ թոյլ տալիս շարադրանքի մէջ, գուցէ եւ դուք ունէք, բայց երբ ունենք շատ սխալներ եւ լեզուի համար վտանգաւոր սխալներ, պէտք այդ դէպքում կարելի է եւ պէտք է միջամտել, ուղղել եւ վերացնել: Ես յիշում եմ, թէ ինչպէս էր հայրս միշտ մրտում, կանխում լեզուական սխալները եւ դրանով լեզուի նկատմամբ հոգատար լինելու օրինակ էր ցոյց տալիս: Նա միշտ երբ լսում էր, որ մեզանից որեւէ մէկը լեզուական սխալ է անում, իսկոյն միջամտում էր, ուղղում, բացատրում եւ երբեմն էլ զայրանում էր: Ուղղելուց յետոյ նա չէր նում էր համոզել փաստերով, ցոյց էր տալիս որ իր ուղղումը նրա համար է, որ միտքը ճիշդ արտայայտուի եւ մայրենի լեզուն չաղաւաղուի: Ես այդ ժամանակ սովորեցի, թէ ինչպիսի ուշադրութեամբ եւ միեւնոյն ժամանակ նուրբ կապ կայ մտքի եւ նրա արտայայտութեան միջեւ: Երբ այս կամ այն բառը, արտայայտութիւնը ճիշդ, տեղին չէ գործածուում, տուժում է՛ւ լեզուն, է՛ւ միտքը: Ուրեմն լեզուի նկատմամբ հոգատար լինելու համար չատ կարեւոր է նաեւ մտքի եւ արտայայտութեան կապի ներդաշնակութիւնը, պահպանումը:

- Մեզ յայտնի է, որ դուք այս կամ այն առիթով կատարում էք լեզուական ուսումնասիրութիւններ, դիտողութիւններ էք անում տպագրուած գրքերի եւ թղթակցութիւնների մէջ տուած սխալների հասցէներին: Կարո՞ղ էք մի քանիսը յիշել եւ բացատրել ձեր նկատառումները:

- Օրինակները չատ են, բայց ես կցանկանայի խօսել միայն մէկի մասին: Ասում են՝ գիտական քարտուղար եւ գիտական քարտուղար: Ես միշտ պիտի եղել երկրորդին: Շատ է տարածուած այս ձեւը: Այո, մենք լեզուական կոպիտ սխալ ենք թոյլ տալիս, երբ գիտական քարտուղարին ասում ենք գիտական քարտուղար: Ինչո՞ւ ենք այդպէս ասում, որովհետեւ չենք թափանցում արտայայտութեան, դարձուածքի էութեան մէջ, բառացի թարգմանում ենք եւ չենք նկատում խնդրի էութեանը: Գիտական քարտուղարը այն մարդն է, որը զբաղուում է հիմնարկի գիտական գործերով, գիտական հարցերի քարտուղարութեամբ: Ոչ բոլոր նա գիտական քարտուղար է, իհարկէ նա միաժամանակ պէտք է լինի գիտական աշխատող, դա արդէն ինքնըստինքեան հասկանալի է: Գիտական քարտուղարը տարբերւում է միւս քարտուղարներից նրանով, որ նա գիտական հարցերով է քարտուղար եւ ոչ թէ քարտուղար՝ գործուղումներ տպորդրելու կամ, ասենք, այցելելուներ դրանցելու, պատին զեկուցելու համար: Պէտք է այստեղ նկատել նաեւ այն, որ հէնց գիտական բան ենք յանձախ չռայլում, տեղին չենք գործածում, ես կ'ասէի նոյնիսկ սխալ ենք գործածում: «Մենք՝ գիտնականներս...», «գիտնականների ժողով», «երիտասարդ գիտնականները...» եւայլն. այսպէս արտայայտուելն ենք գործածում այդ բառը, առանց խորանալու նրա բուն էութեան,

մասի մէջ: Գիտնականների թիւը կարելի է մատների վրայ հաշուել, մինչդեռ դիւտերի բնագաւառի ամէն մի աշխատող երեն գիտնական է կարծում: Դիւտարող երեն գիտական պաշտպանելուց անմիջապէս առաջին պաշտպանելուց անմիջապէս յետոյ երիտասարդն արդէն երեն անուանում է գիտնական: Ես չատ եմ խօսել գիտական բառի նման գործածութիւնների մասին եւ դիտողութիւն չատ եմ արել, սակայն արդիւնքը չեմ տեսնում:

. Ինչպիսի՞ լեզուական աղաւաղումներ են ձեզ աւելի մտահոգում, գուցէ եւ զայրացնում: Ի՞նչ տպաւորութիւն են թողնում այն անձինք, որոնք լաւ չտիրապետելով մայրենի լեզուին եւ ոչ էլ այլ լեզուների, խօսում, գրում են խառնուրդով: Ինչպէ՞ս կարելի է պայքարել լեզուախառնուրդով խօսողների ու մտածողների լեզուամշակոյթը բարձրացնելու համար:

. Ինձ թւում է, որ բոլոր լեզուական աղաւաղումներն էլ պէտք է մեզ՝ բոլորիս, մտահոգեն: Այո, կարելի է նոյնիսկ զայրանալ: Լեզուական խառնուրդով խօսողները մեզ ոչ միայն զայրացնում, այլև ծիծաղեցնում են: Ես յաճախ եմ հանդիպել նման դէպքերի: Լեզուական այս տիպի աղաւաղումը ինձ այնքանով է մտահոգել, որ տեղն ու տեղը ուղղել եմ: Խօսակցութեան մէջ տարբեր լեզուների բառեր, արտայայտութիւններ գործածելը մայրենի լեզուին վնասում է: Բացի այդ, լեզուական խառնուրդը փաստօրէն զրկում է մեր խօսքը տրամաբանական յստակութիւնից: Հետեւաբար այն մարդը, որը խօսում է երկու լեզուները խառնելով, մտածում է ինչ - որ ձեւով ինֆորմացիա հաղորդելու մասին, իսկ թէ իր հաղորդածն ինչ տրամաբանական ձեւ է ստանում, նրան չի հետաքրքրում: Ինձ համար սեզրունքային տարբերութիւն չկայ բառաւոր խօսքի եւ գրաւորի միջեւ: Ես չատ եմ հանդիպել խառնուրդով խօսող եւ գրող մարդկանց, որոնք խախտում են երկու լեզուի ներքին տրամաբանութիւնը եւ երբեմն էլ այն աստիճանի են ազաւաղում, որ թուլացնում են այդ լեզուների կառուցուածքային դրուածքը, իրենց խօսքը գրկելով ամբողջականութիւնից ու ներքին ներդաշնակութիւնից:

. Մեզ հետաքրքրում է, թէ դուք ի՞նչ նպատակով էք ձեր թոռնիկի համար ընտրել Ալուճիֆ անունը:

. Ալուճք անունը ես գտայ Խաչիկ Դաշտենցի «Յոդեղան» վէպում: Երբ կարդացի վէպը, գեղջկուհու այդ անունը ինձ դուր եկաւ: Ցանկութիւն առաջացաւ իմ մէջ տուգել, թէ որտեղից է առնուած այդ անունը: Հանդիպեցի հեղինակի հետ: Հետաքրքրուեցի՝ ի՞նչն է հնարել Ալուճք անունը, թէ կեանքից է առնուած: Դաշտենցը բացատրեց, որ այդ անունն ամենեւին էլ հնարովի չէ, այլ չատ է տարածուած եղել Մշոյ գաշտում, գուտ հայկական է: Ես ուրախացայ, որ ճիշդ է եղել իմ զգացումը:

ԳՎԻԴՈՆ ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԻՍԻ

Իսիի Եկեղեցւոյ Միւռեայ վարժարանի աշակերտութեան ծնողական մարմինը ի յարգանս 1915-ի բիւրաւոր մեր նահատակներուն ու զպրոցին աւելի քան 100 աշակերտներու մէջ արթնցնելու համար հայրենասիրութիւնն ու անցեալի մեր հոգեկան - բարոյական արժէքներու հանդէպ նախանձախնդրութիւնն՝ որոշած էր կազմակերպել եռօրեայ հանդիսութիւն - ներ:

Առաջին օր - Ապրիլ 26-ին, Ուրբաթ օր ժամը 18-ին, աւելի քան՝ 50 հրաւիրեալներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը «Հայը պատմութեան ընդմէջէն եւ Մեծ Եղեռնը» վերնագիրը կրող ցուցահանդէսին, ուր Միւռեայ զպրոցի աշակերտութիւնը 16-ամեայ Իզապէլ Մանուկեանի գեկավարութեամբ մեծ խղճմտանքով ու տաղանդով աւելի քան 20 գծագրութիւններով ու նոյն թիւով մեծ լուսանկարներով կը ներկայացնէին հայ ժողովուրդի անցեալը՝ Նայիրին, Ուրարտուն, Էրեբունին ու Մեծն Տիգրանը, Թադէոսն ու Բարթողիմէոսը, Լուսաւորիչն ու Ս. Մեսրոպը, Վարդանն ու Նարեկացին, Զուարթնոցն ու Հայ ճարտարապետական կոթողները եւայլն: Դպրոցի աշակերտները հայ եւ օտար հիւրերուն կ'ուղէին բացատրել թէ «հակառակ որ փոքր ազգ ենք ... թիւով քիչ, զօրութեամբ տկար ... թագաւորութեամբ նուաճուած ... բայց քաջութեան չատ գործեր ըրած ենք, որոնք արժանի են յիշատակութեան» (Մովսէս Խորենացի):

Երկրորդ օր - Շաբաթ, Ապրիլ 27-ին ժամը 15-ին աւելի քան 150 հանդիսականներու ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ «Արտասանութեան Միջ - Դպրոցական Մրցում» կազմակերպութեամբ Միւռեայ վարժարանի Ծնողական Մարմնին ու մասնակցութեամբ Փարիզի եւ Շրջանի Ամէնօրեայ եւ Միւռեայ վարժարաններու աշակերտութեան: Ընդառաջելով մեր կոչին աւելի քան 35 աշակերտներ 8-էն 16 տարեկաններու՝ բաժնուած երկու խումբերու, համաձակութեամբ, վճռակամութեամբ, յուզումով ու մանաւանդ հպարտութեամբ արտասանեցին ծնողական մարմնի եւ «Դատական Մարմնի» կողմէ պարտադիր՝ Թէքէեանի «Պիտի իյնաս» եւ Շիրազի՝ «Մեծ է իմ ազգը» եւ երկրորդ՝ «Ազատ ընտրութեամբ» արտասանութիւնը: Մէկ ու կէս ժամ տեւող 35 աշակերտներու ելոյթը խանդավառեց ու ծափերով ու «Ապրիս»ներով ողջունեց ամէն բանաստեղծութիւն:

Դատական մարմնին համար խիստ դժուար եղաւ որոշել թէ ո՞վ է առաջին երկրորդն ու երրորդը իւրաքանչիւր խումբին մէջ: Խիստ դովելի է ծնողական մարմնի սոյն ձեռնարկը: Կը գնահատենք ուսուցչուհիներն ու Դպրոցներու պատասխանատուները որոնք խղճմտանքով կատարած էին իրենց աշխատանքը: Շնորհակալութիւն Դատական Մարմնի բոլոր անդամներուն, հոգեւորականներուն, տիկիններուն ու պարոններուն որոնք լաւագոյնս կատարեցին իրենց վստահուած դժուարին պատասխանատուութիւնը: Մանաւանդ շնորհակալութիւն ձեզ փոքրիկներ որ մեր ապագայի յոյսն էք ու թէ մեր նախնիք ըրին զերմարդկային զոհողութիւններ որպէսզի դուք Հայ ապրիք:

Երրորդ օր : Ապրիլ 28-ին, Կիրակի օր, Համազգայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Կոնդակին, պէտք էր կատարել հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն 1915 Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար: Ժամը 11·30-ին պատարագիչ վարդապետը կարգաց Հայոց Հայրապետի կոնդակը ու յաւարտ պատարագի չքերթ մը կազմակերպուած էր Հայ Աւետարանական եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ: Ներկայ էին Իսիի եւ Քլամառի քաղաքապետները, նախկին նախարարներ, նահանգապետարանի, քաղաքապետարանի եւ նախկին Ռազմիկներու ներկայացուցիչներ: Իսիի Հայ - Ֆրանսական բարեկամութեան յուշարձանին դիմաց զետեղուեցան ծաղկեպսակներ ու կատարուեցաւ հոգեհանգստեան կարգ «վասն հանդերձ ննջեցելոց»»: Խիստ յուզիչ էր տեսնալ թէ Իսիի Եկեղեցւոյ խումբ մը աշակերտներ կարմիր մեխակներ ձեռքին վախով, բայց հպարտութեամբ իրենց ուխտը կատարելէ վերջ երգեցին «Մեծ տեսիլքի մենք զաւակներ» ու խմբովին երգուած «Հայր Մեր»ով հանդիսութիւնը աւարտեցաւ:

Նոյն Օր - Կիրակի օր, Ապրիլ 28-ին ժամը 15-ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ ի նպաստ ապագայի հայ զպրոցի շինութեան տրուած երեկոյթի ընթացքին յանուն աշակերտութեան ծնողական մարմնին խօսք առնելով առենապետուհին չեչտեց թէ՝ «կարեւոր էին այսպիսի ձեռնարկները, մեր աշակերտներուն հայկական ոգի տալու եւ հայ մշակոյթին ծանօթացնելու համար»: Ապա փոխ - առենապետուհին յանձնեց չատ զեղեցիկ մրցանակները այն վեց հոգիներուն, որոնք արտասանութեան մրցումին լաւագոյնս հանդէս եկած էին:

«Հայ զպրոցով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ չատ աւելի պայծառ պիտի տեսնանք հայ նոր սերունդի ապագան»:

ԼՐԱՏՈՒ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԴԻՄԱԿ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Փարիզի Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբը Կիրակի, Մայիս 5, ժամը 15·45-ին եւ Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20·30-ին Լիներորդ թաղամասի քաղաքապետարանին «Ռոսինի» սրահին մէջ ներկայացուց Երուանդ Օտեանի «Ընտանիք, Պատիւ, Բարոյական» դործը: Ընդարձակ վէպ մըն է այս, ուր բազմաթիւ անձեր կը գործեն իրարու հետ, իրարու դէմ, տալով պատկերը հասարակական մը որ եղաւ դարասկիզբի պոլսահայութիւնը: Երկիծանքի ալիքին ընդմէջէն դժուար չէ նկատել ընկերային կեանքէն նկրս, հոն տիրող կեղծիքը, բարոյական անկումը, երեւոյթները փրկելու յամառ ջանքերը որ ի վերջոյ կը վերածուին խղճալի ինքնախաբէութեան մը ու հակառակ այս բոլորին միամիտ զանգուածի մը աւանդապահ ու անխախտ համոզումը իր «մեծ»երուն հանդէպ:

Թաղական էֆէնտի մըն է Ղուկաս Կէլկիեան. ընտանիքի պատուական հայր, աղքատներու պաշտպան, որ ամէն առիթով կը կրկնէ, կը պահանջէ, կը պախարակէ, յանուն «ընտանիք, պատիւ ու բարոյական»ի: Իսկ իր վարած կեանքը ամէն մէկ վայրկեանով կատարեալ ժխտումը այս բոլորին, որ դինքը կը տանի մինչեւ վերջնական փլուզում:

Ինչպէս ըսինք ընդարձակ դործ մըն է այս, ուր պատմութիւնը հիւսուած է անդուլ անդադար բազմաթիւ պատահարներով: Դիւրին չէ այս երկար, մանուածապատ պատումին մէջէն զտել, հանել անցքերու դլխաւոր դիծը ու տալ անհրաժեշտը, վրադիրք դայն վերածելով բեմի դործի մը: Եթէ «բեմականացում» կը նշանակէ այս բոլորը, կապուած Յասմիկ Սիւրմէլեանի անունին, ամէն բանէ ու ամէն մարդէ առաջ դիտողին դնահատանքը կ'ուղղուի անոր. մանաւանդ երբ այդ նոյն անունին կը պարտի այս ներկայացումը, բեմադրութիւնն ու դէմ - տաւորումը: Ազգականներ՝ որոնք կ'արտայայտէին յարատեւ, յամառ աշխատանք ու նաեւ դիտութիւն, ճաշակ:

Իսկ գալով դերակատարներուն, դլխաւոր դերէն մինչեւ յետինը, հայերէն սահուն արտայայտուղէն մինչեւ ֆրանսական չեչտով մը հայերէն խօսիլ չդանացողը, Անիթա Պէրպէրեան - Թաշճեանէն, Իվօն Դանիէլեանէն մինչեւ փոքրիկն Սիսեռեան, բոլորին մօտ զգալի էր հասարակաց դլխաւոր նոյն մտահոգութիւնը. կարելի առաւելագոյն չափով օգնել յաջողութեան: Ընել այնպէս որ դիտողը փոխադրուի դարասկիզբի այդ չըրջանը: Պէտք է ըսել որ սիրողներէ կազմըւած խումբի մը համար - ամէն համեմատութիւն պահելով, - թէ երկու ժամուան հաճելի ժամանցէ մը աւելին տուին անոնք ներկայ թատերասէրներուն, գլխաւորաբար համոզումը՝ թէ յոռետես ըլլալու այնքան ալ պատճառներ չունինք կարծելս, մեր մշակոյթին, մեր գոյութեան մասին, երբ տաղթներ չեն պակսիր նման ձեռնարկներու ներկայ դանուելու:

Ա. Թ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՐԱՆԸ

ՐԱՖՖԻ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Թ.

ԽԻՂՃՍ ԶԱՐԹՆՈՒՄ Է

Բայց ես չդիտէի, արդեօք Նէնէն կը համաձայնուի՞ր մնալ ձկնորսի տնակում եւ սպասել ինձ, մինչեւ ես քաւոր Պետրոսի հետ հաշիւներս վերջացնէի: Նրան փորձելու համար ասեցի.

- Նէնէ, մենք ուրիշ տեղ պիտի դնանք, դու չես կարող միշտ մեզ մօտ մնալ: Հիմա ես քեզ ազատ եմ թողնում, ուր որ ուզում ես, դնա՛:

- Ես քեզանից չեմ բաժանուի:

- Ինչո՞ւ:

- Ես հիմա չատ եմ վախենում:

- Առաջ չէի՞ր վախենում:

- Չէի վախենում, նրա համար որ, չէի իմանում, որ մարդիկ այդքան վատ են լինում...:

Նա ակնարկում էր իրան չարչարող աւազակների վրայ:

- Կարելի է ես էլ վատ եմ:

- Դու լաւ մարդ ես. ես քեզանից չեմ վախենում:

-Ես հեռու երկիր պիտի դնամ:

- Ուր որ դնաս, կը դամ քեզ հետ:

- Բայց եթէ մնա՞մ այստեղ:

- Ես էլ կը մնամ քեզ մօտ:

- Մենք տուն չունենք:

- Այդ անտառի մէջ մեզ համար մի խրճիթ կը չինենք, նրա մէջ կ'ապրենք:

Նա դարձեալ յիշեց աւազակներին եւ խօսքը փոխեց.

- Չէ, հեռու, այստեղից չատ հեռու դնանք:

Ախ՛ղճ աղջիկ, ի՞նչ էր, որ նրան այսպէս կապեց ինձ հետ, արդեօք աչ՞քը, արդեօք երախտապիտական զգացմունքը, որ ես նրա կեանքը ազատեցի մահից: Այդ հարցերը քննելու համար ես ոչ միջոց ունէի, եւ ոչ ժամանակ: Ես միայն մտածում էի Նէնէի կեանքը դոնէ առժամանակ ապահով վիճակի մէջ դնել, մինչեւ քաւոր Պետրոսի հետ գործերս վերջացնէի: Ինձ հրամայուած էր սպանել նրան. եթէ ես այդ հրամանը չկատարէի, անտարակոյս կը կատարէր նա, որ հրամայեց ինձ: Աղջիկը չէր կարող ազատուել քաւոր Պետրոսի զազանութիւնից, եթէ նա հասկանար, որ տակաւին կենդանի է մնացել նա:

Մենք այժմ գտնւում էինք լեռնային բարձրութեան վրայ: Մեր առջեւ բացուեցաւ անսահման մոյգ - արծաթափայլ տարածութիւն - ծովը:

- Հիմա մօտեցանք ձկնորսի տնակին, Ասաց Նէնէն:

- Քեզ կը տանեմ նրա խրճիթը:

- Ես այնտեղ մենակ չեմ մնայ:

- Ես չուտ - չուտ քեզ մօտ կը դամ:

- Ամէն օր, հա՛:

- Հա՛ ամէն օր:

Մենք պէտք է իջնէինք լեռնային զառիվայրը, որ տանում էր դէպի ծովեզերը: Անտառը այստեղ վերջանում էր, սկսւում էին մանր թուխեր միայն: Այդ թփերի մէջ թաքնուած էր ձկնորսի խրճիթը, ոչ այնքան հեռու ծովի ափից: Այդ մենաւոր խրճիթի մէջ բնակւում էր այն գազանածածուկ մարդը, որի մասին չրջակայքում ոչինչ տեղեկութիւն չունէին, թէ ո՞վ է նա, ո՞րտեղից է եկել, կամ ի՞նչ մարդ է:

Ես գտայ նրան իւր պառաւի հետ այնպէս բարի, որպէս պատմել էր Նէնէն: Նրանք խիստ սիրով ընդունեցին իմ առաջարկութիւնը, մանաւանդ երբ պատմեցի անբախտ աղջկայ աղէտալի անցքը:

- Որդի չունէինք, Աստուած մեզ որդի ուղարկեց, ասաց ծերունին, - կը պահենք մեզ մօտ, կը սնուցանենք, գուցէ մի ժամանակ բախտաւոր կը լինի նա:

Ես չտապում էի, գիտէի, որ քաւոր Պետրոսը որպիսի անհամբերութեամբ ըսպասելիս կը լինի ինձ: Ես առաջարկեցի ձկնորսին իմ ոսկով լի քսակը, բայց նա հրաժարուեցաւ ընդունելուց: Երբ պատրաստւում էի հեռանալ, Նէնէն հարցրեց.

- Ե՞րբ կը դաս.

-Շուտ կը դամ: Բայց դու այդ խրճիթից չպիտի հեռանաս:

- Երբ դու ինձ հետ չես լինի, ես ոչ մի տեղ չեմ դնայ:

Բաժանման րոպէին խիստ զգալի եղաւ: Նէնէն չկարողացաւ զսպել իւր կրքերը: Նա քարշ ընկաւ իմ պարանոցից, արտասուքը հեղեղի նման թափւում էր նրա աչքերից, եւ արտաշարժ հեկեկանքով աւում էր. «Մի դնա, ինձ մենակ մի թողնիր»...:

(Շար. 101)

(Շար. Ա էջէն)

թէ իրեն համար բաւարար պիտի չըլլան անոնցմէ խուսափելու համար զօրավիզը վայելել Փենթակոնին, Բազէներուն եւ մինչեւ իսկ «Օֆէյ»ը ունենալ Նախագահ Ռեկընի: Այս բոլորը բաւարար պիտի չըլլան հարցերը կարգադրելու եւ առարկութիւնները մէկդի դնելու համար, որ «Քոնկրէսը մեզի դէմ է, Սպիտակ Տունն ու Փենթակոնն ալ մեր կողքին են»: Եւ անոնք միշտ պիտի ջանան, բոլորն ալ, օգտուիլ ներկայացած ամէն առիթէն, ամէն պատեհութենէն՝ զոր ի հարկին պիտի ստեղծեն ալ:

Օրինա՞կ կ'ուզէք:

Ահաւասիկ Արլինկթընի պարագան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոնէն՝ Միսաք Միրզէ, Շաւարշ Խաչատուրեան, Կարապետ Յովակիմեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Համայն Խրիմեան, Քըզլեեան, Աւագեան ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ Փարիզ՝ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Խրիմեանի եւ փոխան ծաղկեպսակի «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն 200-ական Ֆրանք:

×

Յովհ. Տէր - Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ, Կիւրիւնեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրէ Թատիս - Ազգ-ին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՊՐԻՍԷԼԷն, Օր. Նուարդ Սալեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ցունուար 3 թուակիր Կոնդակին համաձայն, Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ինչպէս նաեւ թաղային միւս եկեղեցիներուն մէջ, Մայիս 19 Կիրակիին, կը կատարուի մասնաւոր պատարագ եւ Հոգեհանգիստ բոլոր այն նահատակներուն համար, որոնք 1939 - 1945-ի Բ. աշխարհամարտի պատերազմին զոհուեցան արդարութեան յաղթանակին համար:

Սոյն յաղթանակի քառասունամեակին առիթով, ազօթք նաեւ աշխարհի խաղաղութեան եւ բոլոր ազգերու համերաշխութեան համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Քէօսէեան եւ զաւակները, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 19, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին եւ իրենց մօր ու մեծ - մօր՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան 19-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Ե Ի
ՃԱՇ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկերընկերուհիներու յիշատակին. -

Աբէլեան Թագուհի, Ադամեան Հրանդ, Արզուքեան Սաթենիկ, Ապաճեան Եղիսաբէթ, Բարսեղեան Եղիսաբէթ, Տէր - Գալուստեան Սրբուհի, Տէր - Գալուստեան Մարի, Գալայճեան Եղիսաբէթ, Գոճակէօզեան Համասփիւռ, Տէր - Դաւթեան Սաթենիկ, Հաճի Դաւիթեան Սրբուհի, Զաքարեան Սաթենիկ, Էմիրճեան Զարմայր, Թօփալեան Սառա, Թորանեան Լուիզ, Կիւլեան Գրիգոր, Կիւլեան Լուսընթագ, Կարմիրեան Սիրվարդ, Կարապետեան Հռիփսիմէ, Համամճեան Մանուշակ, Հայթաճեան Մարիամ, Ճանիկեան Ռամէլա, Միճասեան Աննիկ, Միճասեան Մարիամ, Մանուկեան Հռիփսիմէ, Մարտիրոսեան Բարուհի, Մեծատուրեան Տիրուհի, Միճելեան Մելինէ, Յովհաննէսեան Կարտենիա, Նալպանտեան Նազիկ, Նալպանտեան Զարմուհի, Շարապեան Օսանիա, Պէրպէրեան Փայլուն, Պետիկեան Նուարդ, Հաճի Պօղոսեան Մարի, Պետեան - Նագիկեան Սիրարփի, Սրապեան Անուշ, Սարգիսեան Լուսիկ, Սարգիսեան Միսակ, Սաղաթէլեան Թագուհի, Սարեան Մարիամ, Տէմիրճեան Հայրենիցա, Տէմիրճեան Նուրանի, Տողրամաճեան Նուարդ, Տողրամաճեան Լուսիկ, Տողրամաճեան Ալիս, Փափազեան Աննիկ, Փանոսեան Սրբուհի, Փանոսեան Նուարդ, Քարաօղլանեան Թագուհի, Քէօսէեան Զարմուհի, Օհաննէսեան Հռիփսիմէ, Օհանեան Զարուհի:

Կիրակի, Մայիս 19, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4, կոմիտաս փողոց:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Յետ արարողութեանց ճաշ կը տրուի եկեղեցւոյ կից սրահը:

պարասիկ խնջոյք
ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

×

Կիրակի, Մայիս 19, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ ընտանեկան պարանոցիկ մեծ խնջոյք կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Ալի Նուագախումբին: Սէն-Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէք) հայկական մթնոլորտ եւ համադամ ազանդերներ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր, Մայիս 16, Քրիստոսի Համբարձման տօնն է: Այս օրը յատկացուած է նաեւ՝ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10·15-ին պատարագ կը մատուցուի:

Փարիզի եւ Շրջանին բոլոր ղպրոցնէրուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները, երիտասարդներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

×

Ս. ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, տօն է Համբարձման: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Ճակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագ ժամը՝ 10-ին:

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպութեամբ՝ Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին, Շաբաթ Մայիս 18, ժամը՝ 15·30-ին, Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ սրահին մէջ:

6, Ֆավանթին փողոց - Վալանս

Խօսք կ'առնէ. - Ժրնեւի Հայոց Հոգեւոր Հովիւ՝

ՎԻԳԷՆ ՎՐԴ. ԱՃԿԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, - Հիւրասիրութիւն:

Ձիշատակութիւն Պատուոյ մօր:

Մուտքը ազատ է:

- ՃԱՇ -
Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԵԳՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թուանթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն եւ Ժի - Էմ - Ա. Սէն - Թուանթուանի Երիտասարդաց Մարզական Միութիւն Կիրակի, Մայիս 19, կը կազմակերպեն ճաշ մը ի պատիւ իրենց Թաղի եւ Շրջակայքի բոլոր տարեց, երկրորդ տարեկան անձերուն համար:

Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 8·30-ին Պատարագ՝ 10-ին:

Ցառաջ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալ Հոգւոց համար:

Ժամը 13-ին ճաշ:

J. S. A. CLUB, 3, rue de l'Acacia, Palanque, St. - Antoine, 13015 Marseille

ԾԱՆՕԹ. - Այն անձերը որոնք երբեմն կի միջոցը չունին՝ կրնան դիմել կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն. Եկեղեցին՝ 65 - 56 - 75, Պ. Ղազարեան՝ 65 - 43 - 02, Պ. Ա. Ցակոբեան՝ 60 - 07 - 61:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ԲԱՑՄԱՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՑԿԵՐՈՑԹ

Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 13-ին Վասպուրական եւ Տարօն սրահ:

Գեղարուեստական բաժին. հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ դիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

7 - 16 տարեկան երկու սեռէ աշակերտներու համար:

Հոթ Սավուայի Քոլ Պայեար աւանին մօտ, ութ քիլմ. Կապէն: Պետական նորակառոյց արդիական սարքաւորումներով օժտուած հաստատութեան մը մէջ, վկայեալ մոնիթէօռներու եւ պատասխանատուներու հսկողութեան տակ:

Հայկական միջավայր - երգ - պար - հայերէն դաս - հաճելի անակնկալներ:

Մարզանքի յատուկ մասնաւոր մարզավայրեր:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններուն համար դիմել՝

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - հեռաձայն՝ 37 - 75 - 97

79 - 30 - 34

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

AVEC

PAUL BAGHDADLIAN

LES VENDREDI 17 ET SAMEDI 18 MAI

LA CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

RESERVATION

tél. 375. 05. 30

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

(Président d'honneur M. Alain POHER, Président du Sénat)

organise du 7 au 21 Août

avec la participation de Gérard Stephanesco

son

7ème Pélerinage en Roumanie aux Monuments et aux Eglises Arméniennes (du XIV au XIX s.)

ainsi qu'aux Monastères orthodoxes roumains avec leur splendide peinture extérieure relatant la vie du Christ, l'enfer ou le siège de Constantinople par les Turcs.

RENSEIGNEMENTS et DOCUMENTATIONS :

Ecrire (en indiquant votre No. de téléphone)
à l'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES : 16, rue José Maria de Heredia — 75007 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» — 83, Rue d'Hautevillle - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
16
JEUDI
16 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.964 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.964

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1986 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՆԱԽԱՊԱՏՄԱՆ

Մայիս 15-ի «Իւմանիթէ»ի Ա· Էջին վրայ, ժորժ Մառչէ երկար կը պարզէ իր կուսակցութեան դիրքը 1986-ի երեսփոխանական ընտրութեանց համար:

Նկատէլէ եաք թէ, այս միջոցին, ամբողջ քաղաքական կեանքը մէկ հարցի չուրջ կը դառնայ՝ 1986-ին ի՞նչ պիտի պատահի, համայնավար պարագլուխը կը վերլուծէ կացութիւնը, անգամ մը եւս չմոռնալով երկուսն իր ընկերոջ՝ ընկերվարական կուսակցութեան:

Մառչէ կը զարմանայ տեսնելով որ կառավարական ներկայ համախմբումին յաղթանակը նկատի իսկ չառնուիր եւ ուրեմն, եթէ ընկերվարականները կ'ուզեն կառավարել այս երկիրը, կարելի երկու լուծում կայ: Ա· - կառավարել աջին հետ, ամբողջութեամբ կամ մաս - նակի: Ընկերվարականները կ'ըսեն թէ կը մերժեն (աջն ալ՝ իրաց ներկայ կացութեան մէջ): Բ· - կառավարել մեղի (իմա՛ համայնավար կուսակցութեան) հետ կամ նորին անոր: Ընկերվարականները չեն անտեսեր, բայց նախ ուելի տկարացնելով համայնավար կուսակցութիւնը, որպէսզի անձնատուր ըլլայ: Լուրջ բան չէ, Մառչէի համար: Ուրեմն, եթէ՝ ոչ աջին, ոչ համայնավարներուն, որո՞ւ հետ պիտի կառավարէ ընկերվարական կուսակցութիւնը, Մառչէ կ'արձագանգէ Ժոսփէնի խօսքին՝ «երբ տեղին պատասխան չկայ, չես տար»: Ի դէպ, «Մոնտ» այս մասին ըրած էր տրամաբանական վերլուծում մը· - «Աջին հետ զինակցութիւն չկայ, ոչ ալ համայնավար կուսակցութեան հետ, ինչ որ կը նշանակէ թէ ընկերվարականները կառավարութեան երազ չունին 1986-էն 88, սպասելով յաջորդ նախագահական ընտրութեանց: Ասիկա կը նշանակէ նահանջի ռազմավարութիւն մը, ձախողութեան տրամաբանութիւն մը»: Մառչէ համաձայն է: Ինք ալ կը կարծէ որ 86 - 88 ընկերվարականները ընդդիմութեան վարկած մը կը նախընտրեն:

Այս ամբողջը քննելէ եաք, Մառչէ ճակատագրական չի գտներ աջին յաղթանակը: Միայն թէ տարբեր քաղաքականութիւն պէտք է վարել, - պայքարով, մէջտեղ հանել մեծամասնութեան ժողովրդական նոր համախմբում մը, տոկալու համար տաղնապին դէմ, փոխելու համար ընկերութիւնը: Յաղթելու համար, հարկ է զօրացնել համայնավար կուսակցութիւնը: Ապա՝ տէր մնալ տրուած խոստումներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՒՄԱ

ՇՈՒԼՑ - ԳՐՈՄԻԿՕ հանդիպումը Վիէննայի մէջ, մասնաւոր դրական արդիւնք մը չէ տուած, ըստ երեւոյթին:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐԸ ցոյց մը ըրին Փարիզի մէջ, երեքշաբթի օր, պահանջելով որ ՄԱԿ-ը միջամտէ: Մոնտ այս առթիւ, անդրադառնալով Ֆրանսայի Լիբանանի գաղութին (75·000) հարցազրոյց մըն ալ հրատարակած է մարոնի ընդհ· տեղապահին՝ դերպ· Հարֆուշի հետ, որ կը վկայէ՝ «մտահոգութեամբ եւ անձկութեամբ» եւ չի պատկանիր, կը դէմ թերթը, պատերազմասէր այն վանականներուն, որոնք արիւն եւ խաչակրութիւն կ'երազեն: Ան կ'աղօթէ ամբողջական Լիբանանի մը համար, առանց համար որոնք յարձակման ենթակայ են, այսօր՝ քրիստոնեաները: Ան կ'ըսէ·- «Ո՞վ կրնայ ըսել թէ երիտասարդները, եթէ կացութիւնը այսպէս երթայ, ծնունդ պիտի չտան քրիստոնեայ ահաբեկչութեան մը, տասը տարիէն: Հարցը դնել չի նշանակեր հաւանիլ: Կը վերլուծեմ, պատրաստութեամբ պատմաբան եմ: Տեսայ Պալեսթինցիները, կը տեսնեմ Հայերը···»: Թերթին աշխատակիցը հարց - պատասխաններ ունի նաեւ երիտասարդ ուսանողներու հետ, որոնք յաճախ չատ աւելի բուռն են:

ՍՈՒՐԻԱ կրնայ զօրքերը պէյրութ տարածել, պաշտպանելու համար քրիստոնեաները, ըստ Ան Նահար լիբանանեան ազդեցիկ օրաթերթին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ճառ մը արտասանեց Քոլէժ մը Ֆրանս եւ այս առթիւ կարդ մը առաջարկներ ըրաւ·- Ա) Զոհերու պատրաստութեան համար «բաց համալսարան մը», հեռաւեսիլի մշակութային եւ դաստիարակչական կայան մը եւ դպրոցական հաստատութեանց գնահատում մը:

ՍՈՒՐԻՈՑ մէջ, 24 ժամուան ընթացքին 6 մահավճիռ գործադրուած է:

ՏԻՒՊԻՖԻ նկարիչ, արձանագործ, դրագէտ, մեռած է քանի մը օր առաջ, 84 տարեկանին, բայց լուրը միայն Զորեք - չաբթի հրապարակուեցաւ: Մեծ դէմքերէն մէկն էր արդիական արուեստին, թէեւ իր գործը բանավէճի նիւթ եղած է:

«ՄՈՆՏ»ի նոր տնօրէնը՝ Անտրէ Ֆոնթէն խմբագրութեան ներկայացուցած է վերականգնումի այն ծրագիրը, զոր հրատարակիչ անանուն ընկերութեան ընդհ· ժողովին հաւանութեան պիտի ենթարկէ Մայիս 31-ին: Յայտնած է այս առթիւ, թէ որոշ բարելաւումներով հանդերձ (հատաւճառութեան թէ ծանուցումի) թերթին բերը չատ ծանր է եւ առաջարկները ըրած: Այս առընչութեամբ համաձայնութիւն մը ստորագրուած է պաշտօնեանեւրուն եւ վարչական պաշտօնատարներուն հետ, որոնք ընդունած են 10%-ի զեղչ մը աշխատավարձերու եւ 80 գործազրկութիւն: Յարդ կամովին մեկնիլ ուզողներու թիւը աւելի ալ բարձր է: Ընդհ· ձեւով նախատեսուած խնայողութիւնները պէտք է 104 միլիոն ֆրանքի հասնին, տարւոյն համար:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«Ա.ՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ «ԴՆԵՊՐ»ԷՆ

3 - 5

Մայիս 14-ի խաղերու արդիւնքներն են·-

Սպարտակ - Կայրաթ	1 - 1
Զէնիթ - Տորպեդօ Մ·	1 - 2
Արարատ - Դնեպր	3 - 5
Նեֆթչի - Չերնոմորեց	1 - 0
Դինամօ Թ· - Տորպեդօ Ռ·	2 - 0
Դինամօ Մինսկ - Շախտեոր	1 - 1
Փալգիրիս - Դինամօ Մ·	1 - 5
ԲՄԱ Ռոստով - Դինամօ Կ·	0 - 0
Ֆակէլ - Մետալիստ	2 - 0

Այս խաղերէն եաք դասաւորման գլուխը կը գտնուի Թիֆլիսի «Դինամօ»ն 15 կէտով, որուն կը հետեւին Կիեւի «Դինամօ»ն, «Դնեպր», «Տորպեդօ» Մոսկուա, «Սպարտակ», Մինսկի «Դինամօ»ն եւայլն: «Արարատ» 7 կէտով կը գրաւէ 15-րդ տեղը:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի (Ուրբաթ, Մայիս 17-ի թիւ):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ՄԱՅԻՍ - 5 / 13)

ՀԱՅՑ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ԱՐԾԱՆԱՑԱԾ

Որհ· Միութեան վերադոյն խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով հռչակուր 345 մարզիկներ, մարզիչներ մարզանքի վարպետներ պարգեւատրուած են չքանաչաններով եւ մետալներով: Պարգեւատրուածներու մէջ կան նաեւ Հայեր: Այսպէս, ծանրաբարձ Եուրի Վարդանեան պարգեւատրուած է «Լենինի» չքանչանով: «Պատուոյ Նշան»ի արժանացած են Հայաստանի մարզական կոմիտէի նախագահ Մարատ Նուրիջանեան եւ մարզանքի հիմնարկի ամպիոնի վարիչ Ալբեր Կոստանեան: «Աչխատանքի արիութեան համար» մետալի արժանացած են միջազգային կըրոսմայսթէր Ռաֆայէլ Վահանեան, մարզիչ Սերեոժա Վարդանեան, ծանրաբարձներ Եուրիկ Սարգսեան եւ Օգսէն Միրզոյեան, իսկ չրացաւոք Դաւիթ Համբարձումեան եւ մարզիչ Ֆելիքս Ալիեւ պարգեւատրուած են «Աչխատանքային դերազանցութեան համար» մետալով:

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԷՔԻՋԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԻՐՔ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականէն 10 հազար տպաքանակով լոյս տեսած է լրագրող Անժելա Յովհաննիսեանի «Յովհաննէս Չէքիջեան» դիրքը, որ կը ներկայացնէ ծանօթ խմբավարին կեանքն ու գործը:

×

ՍԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆ

Մարտիրոս Սարեանի հարիւր նաթիւռմորթներէն մօտ չխունը՝ որ բացառապէս ծագիկներ կը ներկայացնեն եւ կը գտնուին չատ մը թանգարաններու եւ մասնաւոր հաւաքածոներու մէջ, կը ցուցադրուին Մոսկուա բացուելիք ցուցահանդէսին: «Սարեանի ծագիկները» ցուցահանդէսը քանի մը տարի առաջ բացուեցաւ Երեւանի մէջ, ապա՝ նաեւ Փարիզ: Մոսկուայի նոր ցուցահանդէսը կը բացուի Գորկի փողոցին վրայ գտնուող ցուցասրահներէն մէկուն մէջ: Նոյն աւեն Երեւանի Սարեան թանգարանը կը բացուի այլ ցուցահանդէս մը, ուր կը ներկայացուին նախա- պատերազմեան եւ պատերազմի ժամանակներու գործերը:

×

ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՆՈՐ ՔՈՆԵԱՔ ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

Միջազգային մրցումներու մէջ բարձր պարգեւներու արժանացած «Ախթամար», «Անի» եւ «Վասպուրական» հայկական անուանի քոնեաքներու հեղինակ Գէորգ Սարգսեան մօտ ատենէն կը ստեղծէ քոնեաքի նոր տեսակ մը: Այս աչխատանքով կուզեմ նչել հայկական քոնեաքի արտադրութեան 100-ամեակը, ըսած է ան, աւելցնելով որ նոր ստեղծուածը լաւագոյնը պիտի ըլլայ:

×

ԱՆԳԼԵԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է անգլեւամերիկեան պատմուածքի առաջին հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են Ի· դարու մեծագոյն հեղինակներու նորավէպերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՊԱ ՄԵՐԸ...

—×—

Մայիս 8-ի առթիւ կատարուած հանդիսութիւններու ընթացքին «Հրեաներու ցեղասպանութիւնը անօրինակ պատահար մըն է զոր կարելի չէ մոռնալ, կարելի չէ անցեալը ուրանալ, անհատապէս յանցաւոր ըլլանք կամ ոչ» կ'ըսէ Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը· այն երկրին որ կիրարկողն իսկ էր այդ ցեղասպանութիւնը:

Կ'երեւի անհաւասարութիւնը, անարդարութիւնը միայն ապրողներու յատուկ օրէնք չէ· կը զօրէ «էնդի դէմ»ը գտնուողներու համար եւս: Երբ ուրիշներ կրցած են «իրենց ուզած ձեւով» հաշիւները փակել տալ 40 տարուան ընթացքին, ասդին մենք՝ 70 տարիէ ի վեր միջազգային ատեաններու շեմերը կը մաշենք ի զուր· գրբեթէ խրիմեանական գէնէրով - բանի որ աւելի լաւը չենք կրցած ունենալ տակաւին - դարուն Ա· «անօրինակ պատահար»ին զոհ մեր միլիոն կորուստին գոնէ բարոյական շիրիմ կանգնելու յոյսով:

Տակաւին, հակառակ փակուած հաշիւին - կ'երեւի նպաստաւոր բան է հաշիւին «առնելիք»ներու բաժնին մէջ առկախ մաս մը ունենալ միշտ - յուշարձան մըն ալ կը բարձրացուի նացիներու զոհ միաւորներու համար···:

Մինչ մենք խուլ պողոտաներու երկայնքին ճչալէն պարտասած, համակերպած այլեւս մեզի չտրուածին, արդէն սկսած ենք երգելով ճահանջել դէպի Մեծ եղեռնի ութսունամեակը:

ԱՐՓԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՆՈՒՆԴԻ ԱՐԴԻՒՆԱՐԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

ԱԼԲԵՐ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 4-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Ապրիլ 30-ին իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի Սնունդի Արդիւնարերութեան նախարար Ալբեր Հայրապետի Դանիէլեան: Ծնած էր 1931-ին՝ Երեւան: 1954-ին աւարտած է Բազմարուեստից Հիմնարկի մեքենաչինութեան ճիւղը եւ 18 տարի աչխատած է մեքենաչինական ձեռնարկութիւններու մէջ, վարելով պատասխանատու պաշտօններ· եղած է «Երազ» կառքի գործատան տնօրէն: 1980-ին ընտրուած է կուսակցութեան Երեւանի կոմիտէի քարտուղար, իսկ 1981-էն ի վեր նախարարն էր սնունդի արդիւնարերութեան:

Թաղումը կատարուած է Մայիս 4-ին: Դագաղը զրուած է «Արամ Մաչտոցեան» սրահը, ուր յարգանքի վերջին արտայայտութիւն մը ունեցած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական դէմքեր, վարչապետ եւ Ազրբէջանի սնունդի արդիւնարերութեան նախարարութիւններ, պատկան նախարարութեան ենթակայ ձեռնարկութիւններու ներկայացուցիչներ: Պատուոյ պահակ կեցած է կուսակցական եւ պետական աւագանին: Ապա դագաղը առաջնորդուած է Երեւանի գերեզմանատան պանթէոնը, ուր դամբանականներ խօսուած են:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Լա Կառէն Տիկին Էզնիկեան Սուրբէն Պեֆուռեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 300 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին, նոյն ախուր առիթով Տէր եւ Տիկին Գաբուճեան փոխան ծաղիկի Ռատիօ - Ազգ-ին կը նուիրեն 200 Ֆ. (ստանալ «Ցառաջ»էն):

-ԿՈՉ-

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Խաեան վարժարանի 90-ամեակին առթիւ պատյտ մը կազմակերպուած է դէպի՝

VALLEE DE CHEVREUSE et RAMBOUILLET

Կիրակի, Յունիս 9-ին: Օթօբար եւ լաւագոյն ճաշարանը, ընդամէնը 75 Ֆ. միայն: Փութացէք հեռաձայնել՝ 372 - 04 - 20 թիւին:

ԷՍԱԵԱՆ ԲՈՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

պարասկիկ խնջոյք

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

—×—

Կիրակի, Մայիս 19, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ բնտանեկան պարանցիկ մեծ խնջոյք կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Աշէի Սէն - Մօրիսի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին: Սէն-Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) հայկական մթնոլորտ եւ համադամ ազանդերներ, չամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Ֆրանսահայ կապոյտ Աշէի Շաւիլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկեր - ընկերուհիներու յիշատակին. -

Կիրակի, Մայիս 19, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4, կոմիտաս փողոց:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ցետ արարողութեանց ճաշ կը տրուի եկեղեցւոյ կից սրահը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

«Ֆրանսահայ կապոյտ Աշէի կայանի յանձնախումբը կոչ կ'ընէ իր համակիր - ներուն որպէսզի հայթայթեն ամառնային արձակուրդի կայանի (Պէլֆոնթէյն - Ժիւրա) փոքրիկներուն համար բացօթեայ - դաշտային խաղերու անհրաժեշտ հետեւեալ պիտոյքները. -

1.- Մեհադեայ չրջանակով դաշնակ մը:

2. - Portiques - Toboggan, Tourniquet (վեցանկիւն օրօրոց հորիզոնական դարձող, աքսէ մը չուրջ):

Այս նուէրներուն համար հեռաձայնել կապոյտ Աշէի դրասենեակը, 17 ռիւ Պէօ, ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթիէ:

Հեռաձայն. - 824 - 46 - 57

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ԲԱՑՄԱՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 13-ին, վասպուրական եւ Տարօն սրահ:

Գեղարուեստական բաժին - հայկական մթնոլորտ:

Ճաշատիկն՝ 100 Ֆ.:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ - ՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 2, Մայրերու տօնին առթիւ, Փարիզի Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը ընտանեկան ճաշ մը կը կազմակերպէ եկեղեցւոյ շրջանակին մէջ:

Ցաւարա Ս. պատարագի բարձր. հովանաւորութեամբ՝ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի փափաքողներէն առաջուց ապահովել հեռաձայնելով. -

574 - 34 - 78 կամ՝ 757 - 65 - 38 թիւերուն:

Ճաշի գինն է 100 Ֆ.: 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար 50 Ֆ.:

-ՃԱՇ-

Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՑԼ. - Սէն - Թանթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն եւ Ժի - Էս - Ս. Սէն - Թանթուանի Երիտասարդաց Մարզական Միութիւն Կիրակի, Մայիս 19, կը կազմակերպեն ճաշ մը ի պատիւ իրենց Թաղի եւ Շրջակայից բոլոր տարեց, երջորդ տարիքի անձերուն համար:

Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 8:30-ին. Պատարագ՝ 10-ին:

Ցաւարա պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալոց հոգւոց համար:

Ժամը 13-ին ճաշ:

J. S. A. CLUB, 3, rue de l'Acacia, Palanque, St. - Antoine, 13015 Marseille

ՅԱՆՁՕՆ. - Այն անձերը որոնք երթեւեկի միջոցը չունին՝ կրնան դիմել կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն. - Եկեղեցին՝ 65 - 56 - 75, Պ. Ղազարեան՝ 65 - 43 - 02, Պ. Ա. Ցակոբեան՝ 60 - 07 - 61:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

GRAND GALA
au profit de l'école
TEBROTZASSERE
SAMEDI 8 JUIN
au CASINO D'ENGHIEN

L' U. C. F. A. F. présente

CŒUR & MÉMOIRE

SPECTACLE poétique à itinéraire sentimental, rendent hommage à leurs

2 VOIX COMEDIENNES CULTURES

MADELEINE CARPENTIER

NATHALIE KERYAN

POESIE
COMEDIE
MELODIE

Mise en scène *Roger Marc LA CHASSAGNE* —
— Conception *J. et M. CARPENTIER*

SAMEDI 1er JUIN A 20 H 30
— THEATRE de PARIS (petite salle) —
15, rue Blanche - Paris 9e - Mo. Trinité

Billets : 100 Frs. et 60 Frs.

Réservation :
Théâtre de Paris : Au guichet
ou par téléphone : 280 - 09 - 30

HAY'S CLUB

U. G. A. B.
33. Cours Pierre - Puget — 13006 Marseille
Tél. : 37 - 75 - 97
SAMEDI 25 MAI A 20 H 30

CONCERT

par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN
Direction : JEAN-PIERRE NERGARARIAN
Disque U. G. A. B. - France
au siège de l' U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 MARSEILLE
RESERVATION :
U. G. A. B. : Tél : 37 - 75 - 97
Richard DAKARIAN : Tél. : 90 - 66 - 28

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ կայանի արձանագրութիւնները Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար 6-էն 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն 16-ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել - Կապոյտ Աշէի դրասենեակը ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Հեռ. - 824 - 46 - 57 եւ 574 - 34 - 78 եւ մանաւանդ երթալ պատասխանատուներուն:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսիի եկեղեցւոյ Միսրեայ վարժարանի աշակերտութեանց Ծնողաց մարմինը կը կազմակերպէ հանդիսութիւն մը ի յարգանս բոլոր Հայ Մայրերուն, եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, Կիրակի օր, Մայիս 19, ժամը 15-ին: Գեղարուեստական շատ ճոխ յայտագիր, անուշեղէններ, զուարճութիւն եւ վիճակահանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 9, Շաբաթ դիշեր:

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 07 juin au 20 juin	6 770 F
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F
du 20 juillet au 03 août	6 770 F
du 03 août au 17 août	6 800 F
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 01 juin au 14 juin
du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet : Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août : Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · ՀԱՅԱՍՏԱՆ · Intourist · AEROFLOT · ARMENIA · AFS

RESTAURANT PORTO-HYDRA

SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
accueil par Monsieur Berdj
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
GRANDE SALLE DE 80 PERSONNES
Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...

Réservation : 321 - 89 - 60

Parking assuré — Fermé le Lundi

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
18 - 19
SAMEDI-DIMANCHE
18 - 19 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.965 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.965

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ՝

«ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՑ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

ԿԱՄ՝ ՏԷՄԻՐԵԼ ՀՈ՞Ւ Է

—×—

Տիփ-ը (Տոզրու Եոլ Փարթիսի) *խորհրդարանական կուսակցութիւն մը չէ, քանի որ արտօնութիւն չստացաւ մասնակցելու* 1983 *Նոյեմբերի ընտրութեանց, բայց* 1984 *Մարտի Թաղապետական ընտրութեանց ձայներու* 13%*-ը ստացաւ եւ ըստ հանրային կարծիքի հարցախոյզերու, ներկայիս ընտրական մարմնին* 20 *առ հարիւրը կը ներկայացնէ։*

Անկախ, ձեւով մը, Տէմիրէլի Ատաթիւրքին ժառանգորդն է եւ նախկին վարչապետն ալ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Մայիս 14*-ին, կուսակցութեան հաստատութեան։ Այն որ «Իմաստունը» մկըրտուած է կամ՝ Սիւլէյման Սքանչելին, քաղաքական որեւէ գործունէութիւն ունենալու իրաւունք չունի մինչեւ* 1990, *ըստ Սահմանադրութեան, բայց հաստատուեցաւ թէ իր ազդեցութիւնը չէ կորսնցուցած։ Այս համապատասխարին, ուրեմն, որոշուեցաւ վարչակարգին ապագինուորականացումը պահանջել եւ ընդհ. ներում նախկին ղեկավարներուն համար։ Կուսակցութիւնը նոր նախագահ մըն ալ պիտի ընտրէր եւ երկու թեկնածու կար, մին՝ Ձինտորուք, նախկին վարչապետին թեկնածուն, միւսը՝ Եազար, նոր մտած քաղաքական ասպարէզ։ Այս վերջինին համաձայն, Տիփ-ը պէտք է քննադատէ տնտեսական քաղաքականութիւնը, բայց ինդրոյ առարկայ չընէ այլեւս* 1982*-ի Սահմանադրութիւնը։ Ձինտորուք, այսինքն՝ Տէմիրէլին «մարդը» չատ հանգիստ յաղթանակ մը տարաւ, 626 պատգամաւորներու ձայները ստանալով, մինչ իր մրցակիցը միայն* 262 *ձայն կ'առնէր։ Այլեւս Տիփ-ին դիմաւոր գործը պիտի ըլլայ քննադատել հիմնարկները եւ պահանջել քաղաքական դատապարտեալներու ներումը։*

Ասոնք առնողներէն մէկը եղած է, Ատաթիւրքին նախկին նախարար՝ Զաղլայանկիլ, որ բառերը չէ ծամծմած, ամբաստանելու համար վարչապետը։ Պատմութիւնը, ցոյց տուած է, չեչուած է նախկին նախարարը, որ բանակին միջամտութիւնը թուրք քաղաքական կեանքին մէջ միշտ բացասական արդիւնքներ ունեցած է եւ բանակը տկարացած է։ Ուրեմն, կը պահանջէ վարչակարգին ժողովրդավարացումը եւ ապագինուորականացումը։ Ինք համոզուած է որ՝ «անվախ, ազատ եւ բարգաւաճ Թուրքիա մը, ուր մարդիկ հաւասարութեան մէջ պիտի ապրին, ծընունդ պիտի առնէ ուշ կամ կանուխ»։

Տէմիրէլի ընկերներուն այս յաղթանակը դեռ պէտք է ընտրապայքարի մը մէջ ալ հաստատուի, բայց կանխահաս ընտրութիւններու հարցը օրակարգի նիւթ չէ։ Գալով ժողովուրդին, աւելի մտահոգած է տնտեսական դժուարութիւններով եւ Տիփ-ի տարած պայքարը, որ ուրիշ բան չէ, քան՝ վերադարձ մը նախկին քաղաքական դէմքերու, չատ չի խանդավառեր զինքը։ Մնաց որ ճախերն ալ կը զգուշացնեն ժողովուրդը, նկատել տալով որ Տիփ-ը երեւցածին չափ հանդուրժող կամ ազատական չէ, ինչ կը վերաբերի արտայայտութեան եւ կարծիքի։

Ամէն պարագայի մէջ, Տիփ-ի քայլը, նոյնիսկ եթէ այնքան ալ անկեղծ չէ, որոշ յանդգնութեան մը վկայն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՊՐԻՍԼԻ մէջ, Եւրոպացիները համաձայնութեան մը չկրցան յանգիլ տիւ եւ դիշեր ժողովի նստելէ ետք, այսինքն ճշդել արմտիքի դիները։ Գերմանիա անդրդուելի մնաց, այսինքն բացարձակապէս մերժեց որեւէ կարեւոր զեղչ։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ յաջորդ հանդիպումի մը որոշել այդ դիները, Թերեւս Ցուլիսին՝ Միլանօ։ Գիւղատնտեսութեան նախարարները կոթը նիւստ գումարելէ ետք է, որ կէս - ձախողութիւն մը հաստատեցին, չեչտելով այն կէտերը որոնց չուրջ համաձայնած են եւ առայժմ բարձի թող ընելով տարակարծութեան կէտը, տադնապի մը առաջքն առնելու համար։ Ֆրանսայի նախարարը՝ Նալէ քննադատեց Գերմանիոյ դիրքը։

«ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՁԻՀԱՏ»Ը նոր սպառնալիք մը ըրաւ, պահանջելով Քուէյթ բանտարկուած իր տասը ընկերներուն (3 Լիբանանցի, 7 Իրաքցի) ազատ արձակումը իր ձեռք ունեցած վեց պատանդներու ազատ արձակման փոխարէն։ Պատանդներէն երկուքը Ամերիկացի են, երկուքը՝ Ֆրանսացի եւ այս սպառնալիքին դրական կողմը այն կը նկատուի, որ պատանդներուն ողջ ըլլալը կը հաստատուի։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, ոդելից ըմպելի ծախելը արդիլուած է ժամը 14*-էն առաջ (նախապէս՝* 11*), նաեւ* 21 *տարեկանէն վար երիտասարդներուն։ Միատուդանքներ ալ նախատեսուած են անոնց համար, որոնք մարզադաշտերու, փողոցը կամ հանրային պարտէզներու մէջ խմեն։ Երիտասարդ մը խմելու մղելը ոճիր կը նկատուի եւ յանցապարտը կրնայ բանտարկութեան դատապարտուիլ։ Այս միջոցները պայքարելու համար ալքոլամոլութեան դէմ, որ Խորհ. Միութեան մեծ ցաւերէն մէկն է (պաշտօնական* 40 *միլիոն ալքոլամոլ կայ) չատ հասկնալի են։ Բայց, ոչ ոք չէ խորհրդած արդեօ՞ք փնտռել թէ խորհրդային քաղաքացին ինչո՞ւ այդքան կը խմէ…։*

ՊԱՊԸ չատ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է Պրիւսէլի մէջ, ուր հասաւ Լիւքսանպուրկէն ետք, ուր եւս ոգեւորութիւնը մեծ էր (ժողովուրդին 97%*-ը կաթոլիկէ է)։ Այս ամբողջը քիչ մը մոռցընել տուին հոլանտական անհամութիւնները։ Ցովհ. Պօղոս Բ. հինգ օր պիտի չրջի եւ աւելի քան* 20 *խորհրդակցական հանդիպումներ ունենայ։*

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, գիները 0,7% *յաւելում կրած են Ապրիլին, ինչ որ լաւ սա՛ կանիշ մը չէ։*

ԺԻՒՎԻՋԻՆ ՕՍԹԵՐԼԻՑԻ կայարանը, 13 *վայրկեան տեւող ճամբորդութեան ընթացքին, օր ցերեկով, ժամը* 12*-ի մօտ, չորս լակոտներ, դանակներով զինուած, բռնարարած են* 17*-ամեայ աղջիկ մը չորս անգամ եւ ներկայ եօթը ճամբորդներէն ոչ մէկը միջամտած է, ոչ իսկ ահազանդը բանեցուցած, ըստ երեւոյթին «սէյիր» ըրած են։ Երբ կառախումբը կայարան հասած է, չորս ալ դիւրութեամբ կծիկը դրած են…։*

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՅԻՍ - 5 / 13)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԼՍԱՐԱՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի պետական համալսարանի աշխարհագրութեան լսարանը բոլորած է իր յիսնամեակը։ Հաստատութիւնը եղած է աշխարհագրութեան մասնագէտ վարիչներու պատրաստութեան դարբնոց մը։ Ցիսուն տարուան ընթացքին լսարանը տուած է ֆիզիքական եւ տնտեսական աշխարհագրութեան, ջրաբանութեան եւ օդերեւութաբանութեան եւ այլ մասնագիտութիւններու գծով 1700 *որակեալ վարիչներ, որոնց կարեւոր մէկ մասը ներկայիս կ'աշխատի գիտա - հետազօտական հիմնարկներու եւ զանազան ձեռնարկութիւններու մէջ։ Լսարանը ներկայիս ունի* 240 *ուսանող։ Հոն հանդէս կուգան Խորհ. Միութեան մեծ համալսարաններու դասախօսները, իսկ երեւանցի մասնագէտները՝ իրենք եւս, յաճախ կը դասախօսեն Մոսկուայի, Փրահայի եւ այլ համալսարաններու մէջ։ Լսարանի հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ Երեւանի համալսարանին մէջ տեղի ունեցած է գիտական նստաշրջան մը, բացուած է լուսանկարներու ցուցահանդէս, որ կը ներկայացնէ ուսանողներու կատարած փորձերը Խրիմ, Դոնբաս, Մերձպալթիք եւ Անդրկարպատներու մէջ։*

×

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ ՆԱՐ - ԴՈՍ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ

Նար - Դոս դպրոցին մէջ բացուած է հնադիտական ուսումնական թանգարան մը, Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութեան կողմէ։ Այսպէսով աշակերտները կարելիութիւն կ'ունենան ծանօթանալու անցեալի մշակոյթի յուշարձաններուն վերաբերող նիւթերու՝ կարմիր բլուր, Արտաչատ, Շէնգաւիթ, Դուին, Էրեբունի եւայլն։ Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն հնախոյզներու կողմէ դպրոցին նուիրուած այն նիւթերը, որոնք յայտնաբերուած են Մեծամօրի, Ջուարթնոցի, Էրեբունիի եւայլ պեղումներէ։

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Ց· ԿԱՐԱՑԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԱՐԾԱՆԱՑԱԾ

Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան որոշումով 1985*-ի «Իվանէ Մաչաբելի» պետական մրցանակը շնորհուած է բանաստեղծ Ցովհաննէս Կարապեանի, Շօթա Ռուսթավելիի «Ընձեղնաւորը» պոէմի թարգմանութեան համար։ Ցովհաննէս Կարապեան (Կարապետեան) ծնած է* 1915*-ին՝ Թիֆլիս։ Զաւակն է թարգմանիչ Ղազարոս Կարապետեանի։* 15 *տարեկանին արդէն սկսած է աշխատակցիլ տեղւոյն «Կարմիր ծիլեր» մանկական թերթին, նոյն տուն թարգմանութիւններ կատարելով վրացերէնէ։*

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 4 ՄԻԼԻՈՆԸ ԿԱՆՑՆԻ ԴԱՐԱՎԵՐՋԻՆ

Ժողովրդագիրներու նախատեսութեամբ՝ Հայաստանի բնակչութիւնը, որ ներկայիս 3 *միլիոն* 300 *հազարէ աւելի է, դարավերջին կ'անցնի* 4 *միլիոնը։ Ամէն տարի բնակչութեան թիւը կ'աւելնայ* 50 *հազարով։ Կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ քաղաք կեդրոնացման տեսակէտէն։ Քաղաքներու մէջ կ'ապրի բնակչութեան մօտ* 75 *տոկոսը, մինչդեռ ներկայիս այդ թիւը կը կազմէ* 67 *տոկոս։ Փիչ մը կ'աւելնայ բնակչութեան աչխատող զանգուածը՝ դարավերջին հասնելով երկուքուկէս միլիոն հոգիի։ Փոխուած է նաեւ բնակչութեան կառուցուածքը։ Հետզհետէ կը հաւասարակչռուի կանանց եւ այրերու թիւի յարաբերութիւնը, որ խախտած էր Բ· աչխարհամարտի հետեւանքով։ Զգալի կերպով աւելցած է քաղաքի բնակչութիւնը, որ առաջին հերթին կը բացատրուի արդիւնաբերութեան բուռն զարգացումով։ Ժողովրդագիրներու նախատեսութիւնները լայնօրէն կ'օգտագործուին Հայաստանի տնտեսական եւ ընկերային զարգացման յառաջիկայ հնգամեայ ծրագիրը (*1986 - 1990*) կազմելու առեն։*

×

ԵՐԱԺԻՇՏ ՎԼԱԴԻԼԷՆ ԲԱԼԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի Վրաստանի Տունը տեղի ունեցած է համերգ - հանդիպում մը երաժիշտ Վլադիլէն Բալեանի հետ։ Ասոր առնելով երաժշտագէտ Արմէն Ռուդաքեան նչած է, թէ երաժշտութիւնը Բալեանը հրապուրած է, երբ ան մանուկ էր դեռ։ Տունը երաժշտական մթնոլորտ մը կը տիրէր։ Իր մայրն ու քեռին ժողովրդական երգերու լաւագոյն մեկնաբաններ կ'էին, պապը կը տիրապետէր ժողովրդական քանի մը նուագարաններու։ Վլադիլէն Բալեան դրած է խմբերգներ, օփերաներ եւ այլ գործեր։ Կարեւոր բաժին մը կը կազմեն հայ, ռուս, ուկրաինացի եւ բելոռուս երաժիշտներու խօսքերով գրուած երգերը, որոնցմէ մաս մը մեկնաբանուած է երեկոյթի ընթացքին։ Ցայտագիրը սկսած է Մելանիա Աբովեան, որ կարկէն Թումէեանի ընկերակցութեամբ մեկնաբանած է «Քառատողեր» չարքը, «Թափառում ենք փողոցներում» (խօսք՝ Սիլվա Կապուտիկեանի) ռոմանսը եւ «Հէյ, մարմանդ հով» (խօսք՝ Վահան Ցարութիւնեանի) երգը։ 1975-ին Վլադիլէն Բալեան երկու երգ եւ երկու ռոմանս գրած է Աւետիք Իսահակեանի հարիւրամեակին առթիւ։ Արտաչէս Հայրիեան երգած է երկու ռոմանսները՝ «Լուռ պարտէզում» եւ «Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ հիմա այպէս», ինչպէս նաեւ «Ի՞նչ կայ որ» ճաղի երգը (խօսք՝ Արամայիս Սահակեանի)։ Հինգ տարի առաջ Բալեանի հիմնած «Հայկական երգ» բանահիւսական քառեակի ընկերակցութեամբ Ռայիսա Մկրտչեան մեկնաբանած է «Երգում եմ սիրելով, չնչում եմ սիրելով» (խօսք՝ Վալենտինա Սահակովայի) եւ «Լիբրիկան» (խօսք՝ Ցովհաննէս Շիրազի) երգերը։ Երեկոյթի ընթացքին հանդէս եկած է Ռուբէն Մաթեւոսեան՝ «Կեանք իմ» (խօսք՝ Սեմիոն Հախումեանի), «Կ'ուզես լինեմ», «Տարիներ յետոյ» եւ «Գիւմրի - Լենինական» երգերու մեկնաբանութեամբ։ Հուսկ, երգչուհի Ֆլորա Մարտիրոսեան հանդէս եկած է ընկերակցութեամբ Հայաստանի ժողովրդական գործիքներու պետական նուագախումբին։*

×

ՄԱՆԹԱՇԻ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԿԸ ՀԱՐՍՏԱՆԱՑ

Արթիկի չրջանի Մանթաչ գիւղի երկրաբանական թանգարանը հարստացած է նոր նիւթերով, որոնք կը վերաբերին Ն· Ք· երրորդ - առաջին հազարամեակներուն։ Ոսկերչական առարկաներ, խեցեղէն եւ այլ նիւթեր կը վկայեն լեռնաչխարհի հեռաւոր անցեալի մասին։ Թանգարանը հիմնուած է քանի մը տարի առաջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԴՈՆՑԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրքի բովանդակութիւնը ոչ մի տարակուսանք չի թողնում, որ Ն. Ադոնցը չափազանց լաւատեղեակ էր Թուրքիայի ներքին կեանքին, նրա քաղաքական պատմութեանը, աւանդոյթներին: Նա գերազանց դիտէր Թուրքական պետականութեան եւ մահմետական կրօնի փոխկապուածութիւնը: Թուրքական պետական մեքենայի յետամնացութիւնը, կաշառուածութիւնը նա չի վերագրում լոկ իսլամին: Նա ձգտում է գտնել սուլթանների երկրի յետամնացութեան հիմքում ընկած աւելի խոր, տնտեսական ու քաղաքական պատճառները: Թուրքական կառավարութիւնը միշտ էլ հրահրիչի դեր է կատարել: Նա խրախուսում էր կրօնական հակամարտութիւնը եւ այն օգտագործում էր իր շահադիտական նպատակներին:

Ն. Ադոնցը քննարկում է նաեւ թուրք - պարսկական յարաբերութիւնները, հանդամանօրէն անդրադառնում Հայոց նկատմամբ թուրք սուլթանների եւ պարսից շահերի քաղաքականութեանը: Նա յիշեցնում է, որ պարսից արքունիքը հոգերից հեռացնում էր քիւրտ բէկերին եւ նրանց փոխարինում իր պաշտօնեաներով: Իսկ Բ. Դուռը, յատկապէս սուլթան Սելիմ Ա.ն (1467 - 1520), հողը տալիս էր քրիստոնեական ցեղերի առաջնորդներին, փորձելով ստեղծել Պարսիկների դէմ ուղղուած մի պատնէշ: Ընդամին, քիւրտ բէկերը պահում էին սահմանների եւ այլ ռազմաւարտական միաւորումների կառավարիչները՝ ժառանգականութեան իրաւունքով:

Գրքում քննարկուած են Թուրքիայի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի շատ հարցեր, նրա փոխ - յարաբերութիւնները կապիտալիստական երկրների հետ, որոնք «Թուրքիան դիտում էին լոկ որպէս էժան տպրանքների վաճառահանման շուկայ եւ քիչ ուշադրութիւն էին յատկացնում նրա ներքին դրութեանը»: Նա հարկ էր համարում յիշեցնել դարերով անձեռնմխելի մնացած բնական ռեսուրսների գործօնները եւ այն, որ Թուրքիան արդէն դարձել է «կապիտալի ներդրման չհասուէտ ոլորտ»:

Ն. Ադոնցի հայեացքից չէր վրիպում եւ ոչ մի նուրբ հանգամանք: «Թուրքական կառավարութեան գլուխ կանգնած մարդիկ, - գրում է նա, - անընդունակ էին դնահատելու Թուրքական Պետութեան լինելիութեան գործում քրիստոնեաների խաղացած հսկայական դերը»: Նա գրանում է, որ ով չի գնահատել նրանց կարեւոր դերը Թուրքական հարցում, նա «երբեք չի ըմբռնի սուլթանների կայսրութեան բարգաւաճման եւ անկման իսկական պատճառները»: Այդպիսի հարցադրումը նա բացատրում է հետեւեալ կերպ. Թուրքական ռազմամոլական Պետութեանը միշտ էլ նիւթական ռեսուրսներ էին հարկաւոր: «Բայց ի վիճակի՞ էին արդեօք ցայսօր քոչուորական կեանք վարող օսմանեան հօտապետները ստեղծել նիւթական եւ հոգեւոր այն արժէքները, որոնց կարիքն ունէր Պետութիւնը: Օգտուելով միւս ժողովուրդների աշխատանքի արդիւնքներից եւ հարստութիւններից, որ կուտակուել էին դարերով, նրանք անամօթաբար իւրացնում էին նրանց ժառանգութիւնը, ովքեր կառուցել են քաղաքակրթութեան այն անգին տաճարը, որը կոչւում է Բիւզանդիոն»:

Ն. Ադոնցը բիւզանդական քաղաքակրթութեան պատմութեան հեղինակաւոր դիտակներից է եւ ճշդօրէն է բնորոշում նրա տեղը Թուրքական պետականութեան յետագայ զարգացման մէջ: Թուրքերը միշտ էլ արտօնեալ զինուորական դաս են եղել եւ հանդիսացել են պետութեան զինուորական իշխանութեան հիմքը: Իսկ բանուորական ուժի գլխաւոր միջուկը կազմուած էր քրիստոնեայ ժողովուրդներից: Դա էլ հէնց կայսրութեան տնտեսական եւ ֆինանսական հզօրութեան հիմնական աղբիւրն էր:

Գրքում հանգամանալի պատկերացում է տրուած օսմանեան Պետութեան տնտեսական դրութեան, հարկային քաղաքականութեան մասին, բերուած են համեմատական թիւեր եւ տուեալներ տնտեսական զարգացման մակարդակի վերաբերեալ: Առանձնապէս դիպուկ են մահմետական - ներով եւ քրիստոնեաներով բնակեցուած նահանգների եկամուտների մասին հեղինակի բերած համեմատական թիւերը: Ըստ այդ հաշուարկների, մահմետական նահանգների համեմատութեամբ երեք անգամ փոքր տարածութիւն զբաղեցնող քրիստոնէական նահանգները երկու անգամ աւելի հարկ էին վճարում թուրքաց Պետութեանը:

Ն. Ադոնցը յատկապէս ուսումնասիրել էր սուլթանների քաղաքականութիւնը քրիստոնեաների նկատմամբ, դիտէր հայ ազդեցիկ արդիւնաբերողների, ֆինանսիստների եւ առեւտրականների գործունէութեան դերն ու նշանակութիւնը երկրի տնտեսական կեանքում:

Այնուհետեւ նա անդրադառնում է հայ ոսկերչի աշխարհագրութեանը, բնութագրում Հայերի տնտեսական գործունէութիւնը Ճենովայում եւ Վենետիկում, Խրիմում՝ Կիլիկիայի թագաւորութեան անկումից յետոյ: Նա մատնացոյց է անում այն առանձնայատուկ ակտիւ դերը, որ խաղում էին Հայերը Ասիայի եւ Եւրոպայի, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ առեւտրական ճանապարհների վրայ: Ն. Ադոնցը նշում է, որ ԺԶ.-ԺԷ. դարերի հայկական բնակավայրերի մի ամբողջ ցանց էր ստեղծուած աշխարհի հիմնական կենտրոնում՝ Ճաւայից եւ Նոյնիսկ Ֆիլիպիններից մինչեւ Մարսէյլ, Ամստերդամ եւ Մանչեսթր: «Այդ ցանցի բոլոր թելերը միանում էին Հայաստանում, մի հանդոյցի մէջ, Ջուլֆա քաղաքում, Արաքս գետի ափին»:

Ն. Ադոնցը նկարագրում է միջնադարեան հայկական Սփիւռքը՝ Սպահանից մինչեւ Մատրաս, տալիս հայ վաճառականների, արհեստաւորների զործունէութեան բնութագրութիւնը: Նա վկայակոչում է բազմաթիւ ճանապարհորդների նկարագրութիւններն ու վկայութիւնները, որոնցից մէկը, նկատի ունենալով հայ վաճառականների բարձր հեղինակութիւնը, նրանց անուանել է «ճէնթըլմէններ ամէն առումով»: Դրանք առեւտրի հէնց այն ճէնթըլմէններն էին, որոնց վստահել էին հայրենիքից, որոնք ընկել էին արտասահման եւ ստիպուած էին եղել այնտեղ ստեղծել «կուլտուրական նոր արժէքներ, դրանով իսկ հիմք դնելով Հայերի հոգեւոր վերածննդին»:

Ն. Ադոնցի աշխատութիւնը չի կորցրել իր արդիական նշանակութիւնը: Այն մի զօրեղ պատասխան է պատմութեան այսօրուայ Թուրք կեղծարարներին, որոնք փորձում են ժխտել «Հայաստանի գոյութիւնն իսկ»: Ադոնցը դիտականօրէն, համոզիչ կերպով ցուցադրում է, որ «Թուրքաց բանտի պատերը Հայ ժողովրդին մեկուսացրել էին Աստծոյ լոյսից», «Թուրքական սուրը ... նրանց մատնել էր սարկութեան»: Ցոյց է տալիս, որ Եւրոպայի հետ յարաբերութիւնների հարիւրամեակները Թուրքիային չեն տուել առաջադիմութեան քիչ թէ շատ չօչափելի արդիւնքներ: Ընդհակառակն, Օսմանեան կայսրութեան այն մասերը, որ ազատագրուել են, անմիջապէս իւրացրել են եւրոպական կուլտուրան, տեխնիկան, քաղաքակրթութիւնը: Այս առումով նա մատնացոյց է անում Պալքանեան Թերակղզու ժողովուրդների եւ երկրների օրինակը: 1918-ին նա հաւատում էր, որ «հասել է պահը, երբ իր որդիների արիւնով օծուած Հայաստանը հառնելու է իր պատմական ուղու ամբողջ ընթացքում կրած տառապանքների ու փորձութիւնների դիմաց, գտնայ իր սեփական ճակատագրի տէրը»:

«Հայաստանը, - գրում էր նա, - չի կարող հրաժարուել ոչ իր անցեալից, ոչ ապագայից: Նա գոյէ եւ վիրաւոր է, արիւնաքամ է լինում, բայց մեռած չէ: Նրա քաղաքական բժիշկների պարտքն է բուժել նրա վէրքերը եւ հիւանդութիւնները, տալ նրան հնարաւորութիւն բարձրանալու մոխրից դէպի նոր կեանք»:

Սովետական իշխանութիւնը հանդիսաւ այն ապեզանին, որն ապաքինեց հայ ժողովուրդին, նրան տարաւ փրկութեան, վերելքի եւ սոցիալիստական վերածնութեան ուղիով:

Մեծ դիտնականը երջանիկ կը լինէր, տեսնելով իր հայրենի երկրի հզօր թռիչքը, նրա զաւակների ձեռքերով ու տաղանդով, Սովետական Միութեան բոլոր ժողովուրդների օգնութեամբ կառուցուած այսօրուայ Սովետական Սոցիալիստական Հայաստանը:

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈՎԻՆ ՊԷՏՔ Է ՏԱԼ

—×—

- Ես մէկ տարեկան մանչուկի մը հայրն եմ. զայն հայ կ'ուզեմ մեծցնել, եւ կը խորհիմ որ լաւագոյն միջոցը՝ անոր հայերէն սորվեցնելն է: Ի՞նչ կարծիքի էք:

- Հայերէն սորվիլը պայման չէ. փոքրիկին մի՛ ստիպէք հայերէն անպայման սորվիլ ու գործածել: Ինք իր ազատ կամքով թող որոշէ թէ հայերէն կ'ուզէ՞ սորվիլ կամ ոչ:

Այս խօսակցութիւնը վերջերս տեղի ունեցաւ հաւաքոյթի մը ընթացքին, հիւր բանախօսի մը եւ ներկայ հրիտասարդի մը միջեւ: Բանախօսը, որ ծանօթ էր իր ազգասիրութեամբ, հայ արուեստի եւ մշակոյթի, հայ գրականութեան եւ հայերէն լեզուի նկատմամբ ունեցած խոր սիրով, զարմանքի մատնեց ներկաները, երբ, իր դասախօսութեան ընթացքին, չէշտեց թէ հայերէն գիտնալն ու գործածելը անհրաժեշտ չէին հայ մնալու համար, թէ Ամերիկայի մէջ հայ մանուկները ազատութիւնը պէտք էր ունենային իրե՛նք որոշելու իրենց լեզուն:

Եւ, այս բոլորէն ետք, ան հարցուց.

- Վերջ ի վերջոյ, աշխարհի վրայ ո՞վ կը խօսի կամ կը հասկնայ հայերէն լեզուն՝ բացի քանի մը միլիոն Հայերէ: Մինչդեռ անգլերէնը այսօր աշխարհի ամէնէն տարածուած լեզուն է, հաղորդակցութեան գրեթէ միակ միջոցը: Հետեւաբար հայերէն լեզուն պէտք չէ՛ պարտադրել հայ երախաներուն. ընդհակառակն՝ անո՛նք իրաւունք պէտք է ունենան իրենց լեզուն որոշելու, ընտրելու:

Ապա, հայ մշակոյթին ու պատմութեան անդրադառնալով, ան ի միջի այլոց հարցուց:

- Ո՞վ է Մովսէս Խորենացին, անոր «Պատմութիւն»ը միջազգային չափանիշով եւ համաշխարհային պատմութեան պարունակին մէջ ի՞նչ արժէք կը ներկայացընէ: Նոյնպէս, օրինակ, ինչո՞ւ Վարդանանց պատերազմը տակաւին կը նկատենք ճակատագրական, եւ պարտութեան մը յիշատակը կ'ուզենք յաւերժացնել:

Այսպէս ուրեմն. հայրենական հողէ հեռու Հայերս, անարմատ եւ ամէն հովէ ծեծուող, մեր միակ ապաւէնին՝ լեզուին պարտաւոր չենք կառչիլ: Այս եզրակացութիւնը կը խռովէ զիս, կը զայրացնէ, կ'ընդվզեցնէ:

Անոնցմէ չեմ որոնք հայ մշակոյթը լորձնաչուրթին կը փառաբանեն, որոնք ամէն ինչ որ հայութեան հետ կապ ունի կը գերդնահատեն: Նմանապէս, չեմ պատկանիր անոնց՝ որոնք հայկական ամէն ինչ կը թերդնահատեն, կը սեւցնեն, եւ նաեւ՝ կ'ուրանան:

Մի՞ամիտ եւ կոյր չեմ պնդելու համար որ հայերէն լեզուն արտասահմանի մէջ երկար պիտի ապրի. ինչպէս որ չեմ հաւատար արտասահմանի մէջ հայութեան երկարատեւ գոյութեան: Բոլորս ալ, մեր իւրայատուկ ձեւով, յաճախ գիտակցաբար թայց ընդհանրապէս անգիտակցօրէն գրեթէ ամէն օր կը մեղանչենք մեր հայութեան դէմ, ոտնակոխ կ'ընենք այն ամէնը որոնք մե՛զ տակաւին հայ պիտի պահեն: Կը ձուլուինք, եւ չա՛տ արագ կերպով:

Բայց այս սարսափելի ներկան եւ ա՛լ աւելի ահարկու մօտիկ ապագան պատճառ պէտք չէ՛ ըլլան որ պատնէշներ լքենք, ձեռնթափ ըլլանք, յուսահատինք, կամաւոր կերպով եւ գիտակցաբար անճնատութեան դիմենք: Պատերազմը չպատերազմած՝ թշնամիին կարծեցեալ հզօրութեան առջեւ արդէն կ'ընկրկինք եւ պէնքերը նետելով փախուստի կը դիմենք՝ անբարոյ անճնատութեան:

Ա՛յս կը թելադրէ վերը յիշուած դասախօսը իր յորդորներով, եւ կը յուսամ այդ հաւաքոյթին ներկայ գտնուողներն ու այս տողերը կարդացողները բանական չափանիշով կ'ըլլան ըսուածները նկատի չառնելու:

Այսօրեայ հայերէն լեզուի վտանգածքը պիտի չհատարեմ. հայ բանախօսներն ու խմբագիրները ամէն օր այդ կ'ընեն. Սակայն կ'ուզեմ չեշտել ոմանց երեւոյթը որ կը պարզուի դասախօսին խօսքերուն պատճառով: Մտաւորականները, պատմաբանները, դրագէտները, խմբագիրները, ուսուցիչները, հանրային կեանքի առաջնորդները, եկեղեցականները ժողովուրդին զեկավարներն են, անոր կեանքը հայաշունչ ամուր հիմերու վրայ պահողները, զայն անապատին մէջէն ապահով անցընողները: Հետեւաբար, նախ անոնք պէտք է հաւատան, տեսիլք ունենան, ազգաքաղաքականութեան մը հունով լուսաւորուած ըլլան. այլապէս, առաջնորդելու փոխարէն կը մոլորեցնեն, չաղթանակի փոխարէն նահանջը կը թելադրեն, ժողովուրդի պայքարութիւնը երաշխաւորելու փոխարէն զայն վերջնական կորուստի կը տանին:

Հայ-ժողովուրդը այդպիսիներու պակասը չունի, եւ պարտաւոր է իրմէ վանել հեռացնել անոնք՝ որոնք փախուստ անճնատութիւն կը քարոզեն, որոնք սխալ տուեալներու վրայ հիմնուած՝ կը քաջալերեն այլասերումը, ուծացումը հայութեան մահը:

Խորենացի մը միջազգային պատմագրութեան մէջ կրնայ արժէք չներկայացնել - կարծէք այդ միջազգային պատմագրութիւնը այնքան ալ անթերի, գերագիւտ, ճշդրիտ ու անսխալական մը եղած ըլլար, - բայց ան մե՛րն է: Առանց Խորենացիի «Պատմութեան» պիտի չունենայինք Հայկը եւ Արան, Վահագնի հրեղէն ծնունդը եւ այն բոլոր աւանդութիւնները որոնք կը խօսին մեր ժողովուրդին առաքինութիւններուն եւ պարտութիւններուն մասին: Խորենացի հայ ժողովուրդը կնքողն է, անոր դիմագիծը տուողը, զայն կեանքի առաջնութեամբ մը օծողը:

Խորենացին կ'ամբողջանայ եւ կը լրանայ Վարդանանցով: Այո՛, Վարդանանց ճակատամարտը չի՛ յիշատակուիր միայն պատմութեան մէջ, եւ պատերազմներու ահաւոր արիւնահեղութեան չափանիշով՝ խեղճուկրակ բան մըն է 1600 տարուան հայ գինուոր, եւ թերեւս քանի մը հազար այլ պարսիկ սատկած: Սակայն ընդունինք կամ ոչ, այդ ճակատամարտը առաջնորդած է մեզ 1500 տարիներէ ի վեր եւ չեմ կարծեր որ լուրջ գոյն փոխարինող մը ունինք: Մեր ժողովուրդին հոգեկան եւ բարոյական բոլոր արժանիքները եւ աշխարհայեացքը այդ պատերազմով արտայայտուած, զտուած, բիւրեղացած, ազամանդի կարծրութիւն ստացած են:

Եւ այսօր մեզի կը թելադրուի այդ ազամանդը ցեխին մէջ նետել, Խորենացին ցեխին մատնան ընել եւ փարիլ լեզուի մը զոր «աշխարհի միլիոնները կը գործածեն» եւ հազուիլ ուրիշներու մշակոյթին պատմուճանը:

Այս տեսակ պարտուողականութիւնը մը անընդունելի է ինծի, անընդունելի պէտք է ըլլայ ձեզի՛ ընթերցողնե՛ր, եւ պէտք է մերժուի բոլո՛ր գիտակից հայերու կողմէ:

Հայ լեզու եւ հայ պատմութիւն - մշակոյթ հաստատ պատուանդաններն են որոնց վրայ հպարտ եւ ճակատագոյ կը կանգնինք:

Օտարինը՝ օտարին, մերը՝ մեզի:

Մեր մշակոյթին տունը կրնայ խնամքի ըլլալ, սակայն չե՛մ փոխեր օտարին պալատին հետ: Ես իմ խրճիթիս մէջ ոչխարի եւ արքայ, որովհետեւ այդ խրճիթը ինծի ձեռքերովս, իմ արիւնովս եւ իմ զոհերովս կառուցած եմ: Աշխարհի վրայ չկա՛ աւելի չքեղ, աւելի ճոխ, աւելի՛ փառաւոր կառոյց՝ քան հայութեան տունը:

Պահենք լեզուն, պահենք մշակոյթը, պահենք մեր զաւակները: Մտիկ չընենք անոնց՝ որոնք մեր անկրկնելի գանձը հովին կ'ուզեն տալ:

Եւ նայինք որ այդպիսինե՛րը հովը տրուին:

ԱՐԱՁ ԳԱԼԱՇՃԵԱՆ

«Պայքար»

ՀԱՇՎԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

«ՓՈՍՏ» - («Ցատաղ») - Կիրակի, Մայիս 3-ին, Սահակ Մեհրուժ Ա. Ջրաշտեցի վեհ. Հովտ. Մեծ. Հովտ. - ոո - ոո - ոոլ - ոոլ (Մուկուչ), Ոսկեվազ, Ոսկեհատ, Ոսկեհուն, Ոսկեհոս, Ոսկեհեր, Ոսկեհեղ, Ոսկեհեղեղ, Ոսկեհեղեղուկ, Ոսկեհեղեղուկապ, Ոսկեհեղեղուկապուկ, Ոսկեհեղեղուկապուկիկ, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներ, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսով, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքսովք, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս, Ոսկեհեղեղուկապուկիկներովքս

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան եւ Ատրանեան ընտանիքը (Պէյրութ) Սարգիս Գուրուշեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն իրենց սիրելի՝ «Ծառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարի Մատիլեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սեդրակ Մատիլեանի *մահուան 10-րդ տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազդ-ին (առանձ «Ծառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ծառաջ»ին:*

×

ՊՈՆՏԻ-էն, Տիկին Սրապ Պալեան իր ամուսնոյն՝ Սրապ Պալեանի *մահուան քառասունքին ի յիշատակ կը նուիրէ 300 Ֆ. Իսիլ Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ (առանձ «Ծառաջ»էն), 200 Ֆ. Պոնտիի Սէն - Քլօկիւթէն Եկեղեցիին եւ 100 Ֆ. «Ծառաջ»ին:*

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ

Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար 6-էն 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն 16-ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել.- Կապոյտ Աշէի գրասենեակը ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Հեռ.- 824 - 46 - 57 եւ 574 - 34 - 78

եւ մասնաճիւղերու պատասխանատուներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի ձաշը՝ Նոյեմբեր 16-ին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն. - Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Փերուզ Արիմեանի եւ իրենց զաւակներուն, ընկեր՝ Վարդան Խրիմեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի:

×

Կապոյտ Աշէի Տէսինի մասնաճիւղը մեծ ցաւով իմացաւ իր սիրելի ուսուցչուհիին՝ Տիկին Փափազեանի մահը. այս տխուր առիթով մասնաճիւղս եւ վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալին ընտանիքին բոլոր պարագաներուն:

OPERA DE MARSEILLE
Hommage à
ARNO BABADJANIAN
CONCERT
Samedi 28 Septembre à 21h
ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE
Direction : Henri GALLOIS
Solistes : Jean Ter-Merguerian (violon)
Anne-Marie GHIRARDELLI (piano)
Hélène CESARO (piano)
et la participation exceptionnelle de
Pierre BARBIZET
Ce concert est organisé par la FONDATION ARAM KHATCHATOURIAN
Renseignements: Tél: (91) 71 - 27 - 15

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Աշէի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Վարդեվար Գամպէրեանէ իրենց ապաքինման առթիւ 200 Ֆ., Այրի Տիկին Հայկանոյշ Մեժան Զաւկուան առթիւ՝ 50 Ֆ., Նիֆօլա Շիրինեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սվազեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժապ Մանուկեան 50 Ֆ.:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ - ՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 2, Մայրերու տօնին առթիւ, Փարիզի Ազաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը ընտանեկան ճաշ մը կը կազմակերպէ եկեղեցւոյ շրջանակին մէջ:

Յաւարտ Ս. պատարագի բարձր. հովանաւորութեամբ՝ Փարիզի Հայոց Ազգային Ժողովրդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՅԴԱՇԵԱՆԻ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի փափաքողներէն առաջուց ապահովել հեռաձայնելով. -
574 - 34 - 78 կամ՝ 757 - 65 - 38 թիւերուն:

Ճաշի գինն է 100 Ֆ.: 12 տարեկաններէն վար մանուկներուն համար 50 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՊԱՐԱՒԳԻԿ ԽԱՒՕՅՏ

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

×

Կիրակի, Մայիս 19, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ ընտանեկան պարահանդէս մը կազմակերպուած է Կապոյտ Աշէի Սէն - Մօրիսի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Անի Նուագախումբին: Սէն - Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes) հայկական մթնոլորտ եւ համադամ ազանդերներ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ Տիկնանց խումբէն Նուարդ Սոսեանի մահուան առթիւ:

HAY'S CLUB
U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 Marseille
Tél. : 37 - 75 - 97
SAMEDI 25 MAI A 20 H 30
CONCERT
par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN
Direction : JEAN-PIERRE NERGARARIAN
Disque U. G. A. B. - France
au siège de l' U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 MARSEILLE
RESERVATION :
U. G. A. B. : Tél : 37 - 75 - 97
Richard DAKARIAN : Tél. : 90 - 66 - 28

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDES d'EMPLOI
Réf : D85003 -
DESSINATEUR EN BATIMENT
31 ans
Quadrilingue : Anglais, Arabe, Arménien — Région parisienne

Réf : D85004
ELECTROMECANICIEN
45 ans
Trilingue : Bulgare, Russe, Arménien — Région parisienne

Réf : D85005
EXPORT-COMMERCE INTERNATIONAL — Région parisienne

DEMANDES d'EMPLOI
Réf : D85006
HOTESSE D'ACCUEIL ou RECEPTIONNISTE
Trilingue : Anglais, Espagnol, Arménien — Région parisienne

DEMANDE de STAGE
Réf : S85003
Jeune fille en licence de langues étrangères appliquées (Anglais - Allemand)
Recherche stage de traduction pour le mois de juin ou de juillet.

Ecrire à **GIA - EMPLOI** sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.

LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.

Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

GIA

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

OPTIMA Tours
ARMENIE
-- 1985 --

— Du 20 Juillet au 3 Aout	6.780 F
— Du 3 au 17 Aout	6.780 F
— Du 17 au 31 Aout	6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre	6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre (tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).	6.780 F
— Du 17 au 31 Aout (2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).	7.050 F

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON
OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles tél. (42) 89.27.47
à 20km de Marseille:

"Ըստ նախշ. գնդ «Ծառաջ»ի տպագրուած"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
21
MARDI
21 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.966
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.966

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՅՈՅՍԸ՝ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՃԱՄԲԱՆ Է...

ԲԱՑՑ ԿՈՒԻՆԵՐԸ ՁԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

Երկուշաբթի առաւօտ Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, կռիւները վերսկսած էին արեւմտեան - Պէյրութ եւ զոհեր կային: Քաղաքին անցքերը միշտ փակ են եւ ամէն մարդ, այսինքն՝ պատասխանատուները իրենց աչքը դէպի Դամասկոս ղրկուցած են, սկսելով քրիստոնեայ քաղաքացիներու նոր զեկավարէն, որ դարձի անցնելէ քանի մը օր եռք արդէն, յայտարարած է թէ իր զօրքերը կը քաշէ ճեղքինէն:

Նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամուն ալ, որ ամէն Ուրբաթ կը նախագահէ իր կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդի նիստին, չեշտած է այն «սերտ գործակցութիւնը, որ պէտք է յատկանշէ Լիբանանի յարաբերութիւնները Սուրիոյ հետ»:

Փէհ Հելու, Ալէյի երեսփոխան եւ անդամ՝ «Մէկ Լիբանանի համար քրիստոնեայ համախմբում»ին, իր կարգին կը չեշտէ՝ Միակ լուծումը՝ Սուրիա: Ամալ շարժումին քաղաքական Բիւրոյին պետն ալ՝ Հայտար Շատ լաւատես է, կ'ըսէ թէ ճեմայէլ - Ասատ հանդիպումին յաջողութիւնը երաշխաւորուած է: Համոզուած է որ լիբանանեան տագնապը իր վախճանին հասած է, ամէնէն ուշը՝ 1986-ի սկիզբը ամէն ինչ վերջացած կ'ըլլայ:

Նման պօզոսի, բոլորն ալ Դամասկոսի ճամբուն վրայ կ'ակնկալեն փրկութեան յայտնութիւնը:

Մինչ այդ, միշտ զոհեր կան տեզուոյն վրայ: Ինակելի թաղերն են դիմաւոր ինրախները: Արեւելեան թէ արեւմտեան կողմը, մէկ մեռեալ եւ 37 վիրաւոր կար:

×

ՁԱՏՐԱԿ

Ձատրակի Միջազգային դաշնակցութեան գործադիրը խորհուրդի որոշումով (տրուած՝ Ուրբաթ, Կամարթի մէջ, Թունուզի մօտ) Գարբով - Գասպարով հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 2-ին եւ պիտի տեւհմանափակուի 24 խաղի:

Ծանօթ է որ համաշխարհային ախոյեանութեան այս մրցումը ընդհատուեցաւ Փետրուար 15-ին, 5 ամսուան խաղէ ետք, 5 - 3 արդիւնքով, ի նպաստ Գարպովի:

Թէեւ վայրը չէ ճշդուած, բայց կ'ըսուի թէ Գարպով նամակով մը Միջազգային Դաշնակցութեան Կոմիտէին փափաք յայտնած է, որ հանդիպումը Մոսկուա տեղի ունենայ: Գասպարով չէ յայտնած իր փափաքը, բայց կը կարծուի որ կը նախընտրէ՝ արտասահման խաղալ: Այդ ուղղութեամբ Մարսէյլի եւ Լոնտոնի միջեւ կրնայ ըլլալ ընտրութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆՍ - ԱՆ - ՊԱՐԼՕԼԻ (Հիւսիս) քաղաքապետը առաջինն եղաւ, որ զաղթականներուն քուէարկութեան մասնակցելու իրաւունք տուաւ, կիրակի օր, թաղապետական ընտրութեանց: Այս առընչութեամբ, քաղաքը տեսակ մը «փորձ - քաղաք»ի բնոյթ առած էր: Գաղթողներու 86,4%-ը քուէարկեց եւ ընտրեց երեք ներկայացուցիչ՝ մէկ Ալժերացի, մէկ Մարոքցի եւ մէկ Ասիացի, որոնք միայն խորհրդակցական ձայնով կը մասնակցին Թաղապետութեան նիստերուն: Ազգ. ճակատը ցոյց մը կազմակերպած էր:

ՊԱՊԸ 4 «ոչ»եր պարզեց Պրիւսէլի մէջ, կարեւոր ճառի մը ընթացքին: Ո՛չ, կ'ըսէ, Ցուվ. Պօղոս Բ. զործազրկութեան դայթակղութեան, ոչ՝ ցեղապաշտութեան, ո՛չ՝ բոլոր ամբողջատիրական ըմբռնումներուն (պետութիւն, դրամ թէ պատերազմ) եւ ո՛չ այնպիսի լուծումներու, որոնք կրնան աւելցնել անհաւասարութիւնները Պելժիոյ մէջ: Պապը, նաեւ իր 65-րդ տարեդարձը կը տօնէր եւ այդ առիթ 55 քիլօնոց կարկանդակ մը պատրաստուած էր, Վաթիկանի գոյներով (ձերմակ եւ դեղին), վրան ալ 40 սանթիմեթր բարձրութեամբ Ս. Պետրոսի դմբեթը (անո՛յշ ըլլայ...):

ԻՍՐԱՅԵԼ. 1155 պաղեստինցի դերի կը փոխանակէ 3 իսրայելացի դերի զինուորներու հետ:

ՍԹՐԱՍՊՈՒՐԿի մէջ է որ Եւրոպայի հրէական համաշխարհային Գոնկրէն (21 երկիր) համագումար մը կազմակերպած էր, որու ընթացքին չատ քննադատուած է Նախագահը Ռեկընի Պիթթուրկի գերեզմանատան այցելութիւնը, ի մասնաւորի Տիկին Սիմոնն Վէյլի կողմէ, որ «մտահոգիչ» կը գտնէ այցելութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱԼՈՐԸ ԵԼԱՒ

—×—

Ա.

- Սալորն ալ ելեր է:

Այսպէս մտածեցի, աւելի ճիշդը, այսպիսի ներքին բացատանչութիւն մը ունեցայ, երբ անկիւնի պղտավաճառին առջեւէն անցնելու առեն տեսայ սակառի մը մէջ դրուած կանանչ սալորները: Փոքրիկ, դեռ չատ փոքրիկ, բայց կափ - կանանչ ու փայլուն սալորներ, որոնք կը դրաւէին ցուցադրասեղանին պատուոյ տեղը: Սալորի առաջին բերքը:

Աւիկա այն բացատանչութիւնն է, որուն նմանը տարին քանի մը անգամ կ'արձակուի մեր ներաշխարհէն, ամէն անդամ որ չուկան կամ փողոցը քալելու առեն կը տեսնենք եղանակին իւրայատուկ եւ նորելուկ մէկ պտուղը, կամ բանջարեղէնը:

- Ելակն ալ ելեր է:
- Ձմերուկն ալ ելեր է:
- Խաղողն ալ ելեր է:
- Նարինջն ալ ելեր է...

Կը նայինք նոր բերքին եւ ուրախութիւն մը կը պանենք մեր ներսը: Անկէ վերջ մեր մտքին մէջ կը տողանցեն զրեթէ նոյն մտածումներն ու զգայնութիւնները: Եղանակ մը եւս ողջ առողջ բոլորած ըլլալու գոհունակութիւնն է այդ զգայնութիւններուն մղիչ ուժը: Եղանակ մը եւս անվտանգ անցուցինք, կամ աւելի ճիշդը, ողջ առողջ հասանք նոր հանդրուանի մը: Եղանակ մը եւս փոխուեցաւ մեզի համար եւ մենք արժանի դարձանք վայելելու նոր եղանակին նիւթական ու բարոյական բոլոր բարիքները: Եթէ զարունն է որ կը բացուի, անմիջապէս մեր երեւակայութեան մէջ կ'երկարի գարնանային գեղեցկութիւններու համայնապատկեր մը: Եթէ աշունն է, որ ձմեռնային պտուղով մը կամ բանջարեղէնով մը ինքզինք կը յայտնէ, այն ատեն ալ մենք զմեզ կը պատրաստենք ձմեռնային ապրուստներու եւ վայելքներու: Երկու պարագային ալ նոյն ուրախութիւնն է որ մեր մէջ բան մը կը թեթեւցնէ, նման այն ուրախութեան, զոր կը զգանք երբ երկարատեւ ճամբորդութենէ մը ետք մեր սպասած նաւահանգիստը, մեր սպասած կայարանը կը հասնինք:

×

Ամէն օր, ամէն վայրկեան չէ որ կը նշմարենք մայր բնութեան այս հրաշալի կէտոյթը: Բնութիւնը տեղքայլ չունի, դանդաղիլ, կանգ առնել չի գիտեր, բայց մենք ամէն րոպէ չենք զբար անոր բազկերակին նետելը: Պէտք է որ կայարան մը հասնինք, կամ նաւահանգիստ մը ներս մուտք գործենք, որպէսզի յիշենք թէ չոգեկառքը կամ չոգենաւը քալած էր միշտ· ընթացած էր անսայթաք նոյնիսկ երբ մենք կը գտնուէինք խոր քունի մէջ: Մայր բնութիւնը ո՞ր ուժին դիմաց կը դանդազեցնէ իր գնացքը, կը կասեցնէ իր անյեղլի վերանորոգումը: Ոչ մէկ ուժի դիմաց: Գիտենք որ ան կը տապալէ ու կը փշրէ իր դիմաց ելլող բոլոր արգելքները, հիները կը նետէ, նորերու ծընունդ կուտայ, հիւանդախնները կը մաքրէ, առողջներուն տեղ կը բանայ, բայց միշտ կը քալէ նոյն կշռոյթին առաջնորդուած, ամէն մէկ կէտի վրայ իր ժամադրութեան հաւատարիմ, եւ ամէն հանդրուանի վրայ պարզելով իր յաղթանակի դրօշը: Իւրաքանչիւր եղանակին ան է որ մեր դիմաց կ'ելլէ զարմանալիօրէն պահելով իր ինքնութիւնը, այդ ինքնութիւնը բաղկացնող բոլոր տարրերը փոխած ու վերանորոգած ըլլալով հանդերձ: Դէմք մըն է անոր ինը, որուն վրայ ամէն ինչ կը փոխուի, մորթ, մորթին իւրաքանչիւր բջիջը, աչք, քիթ, բերան, բայց զարմանալիօրէն նոյնն է միշտ, երբ մեր դիմաց կ'ելլէ այս կամ այն հանդրուանին: Ու այն ատեն է որ կ'անդրադառնանք, որ մենք ալ կրցած ենք քալել այդ կշռոյթին հետ զուգահեռ, դուրս չենք նետուած տակաւին, մենք ալ մաս կազմած ենք կշռոյթին, կշռոյթին մէկ մասնիկը եղած ենք:

×

«Սալորն ալ ելեր է»:

Չէ՞նք գիտեր որ սալորը պիտի ելլէր: Գիտէինք: Հրաշալին այդ չէ: Հրաշալին վերի կշռոյթին գեղեցկութիւնն է: Հրաշալին անցած գացած ժամանակին խորհուրդն է: Սալորն ալ ելեր է: Օ՛ որքան չուտ անցեր են ուրեմն օրերը, ինչպէս մեր եւին ձգեր ենք ձմրան եղանակը, ինչպէս տարի մը եւս բոլորեր ենք աչք գոցել- բանալու չափ չուտ: Բայց որո՞նք այս տարի չկրցան արդեօք քայլ յարմարցնել վերանորոգուող այս յաւերժական կշռոյթին, որո՞նք թափեցան, կէս ճամբան ինկան: Կամ ո՞րոնք այս տարի մտան կարաւանէն ներս, որո՞նք այս տարի առաջին անգամ պղպեղաճառի մը կողովին մէջ պիտի տեսնեն կափ - կանանչ ու փաս - փայլուն սալոր մը...:

Բնութեան վերանորոգումը սքանչելի է եւ մեզ կը խրախուսէ, որքան ատեն որ մեզ ալ կը տանի հետը եւ մասնակից կը դարձնէ իր կշռոյթին:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԱՑՔ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ - ՄԱՅԻՍ 13 / 15)

ԵՐԵՒԱՆԻ 30-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

«Երեւան - Նախագիծ» հիմնարկին մէջ ճարտ. Արմէն Զարեանի գլխաւորութեամբ ստեղծուած է մայրաքաղաքի 30-րդ թաղամասի նախագիծը: Թաղամասը պիտի կառուցուի Երեւանի գլխաւոր պողոտային կից եւ պիտի հասնի մինչեւ Ծանջրեան, Հոկտեմբերեան, Աւետերդեան փողոցները: Թաղամասի եզերքները վեր կը խոյանան «Երեւան - Նախագիծ»ի եւ հայկական մանկավարժական հիմնարկներու նոր չէնքերը, ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան թանգարանը, յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէի նոր չէնքը եւ այլ կառոյցներ:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՊԱՐՏՈՒԱԾ «ՁԵՐՆՈՄՈՐԵՑ»ԷՆ

Մայիս 18-ի խաղերու արդիւնքներն են..

Զէնիք - Կայրաք	3 - 0
Դինամօ Կ. Ֆակէլ	3 - 1
Ժալգիրիս - Շախտեոր	1 - 0
Դինամօ Մինսկ - Դինամօ Մ.	1 - 0
Սպարտակ - Տորպեդօ Մ.	1 - 0
ԲՄԱ Ռոստով - Մետալիստ	1 - 1
Նեֆթչի - Դնեպր	1 - 1
Արարատ - Ջերնոմորեց	1 - 2

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կ'անցնի Կիեւի Դինամօն 16 կէտով, որուն կը հետեւին Թիֆլիսի Դինամօն եւ Դնեպր 15-ական, Մոսկուայի Սպարտակը 14, Մոսկուայի Տորպեդօն եւ Մինսկի Դինամօն 13-ական կէտերով, եւայլն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒԶՅԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԱՏՈՒՄ

Ընկերս մահացավ 1984-ի աշնանը, երբ ես Երևանում չէի։ Ամառ էր, արձակուրդ, և ես Ծաղկաձորում էի՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության ամառանոցում։ Ինձ հեռագրեցին, և ես անմիջապես վերադարձա Երևան։ Ամառ էր, և Երևանում ոչ ոք չկար։ Ամբողջ քաղաքը դատարկ էր, ինչպես միշտ ամռանը։ Ես գնացի Ծաղկաձոր, որտեղ ամառանոցում ապրում էին Հայկի ընտանիքը՝ կինը՝ Նելլին, և երկու երեխաները՝ Արամն ու Աննան։ Նրանք ինձ ասացին, որ Հայկը հիվանդ է, ծանր հիվանդ, և որ ինքն էլ չգիտի, թե ինչ է պատահել։ Ես գնացի նրա մոտ։ Նա պառկած էր իր սենյակում, և ես նրան չճանաչեցի։ Նա այնքան էր նիհարել, որ դեմքը ոսկրացել էր, աչքերը խոր ընկել էին, և ամբողջ մարմինը ծածկված էր սպիտակ բծերով։ Նա ինձ ասաց, որ ինքն էլ չգիտի, թե ինչ է պատահել։ Նա ասաց, որ ինքը միայն գիտի, որ ինքը հիվանդ է, և որ ինքը մահանում է։ Ես նրան ասացի, որ ինքը չի մահանում, և որ ինքը կապրի։ Բայց նա ինձ չհավատաց։ Նա ասաց, որ ինքը զգում է, որ ինքը մահանում է, և որ ինքը չի կարող ոչինչ անել։ Ես նրան ասացի, որ ինքը պետք է գնա բժշկի մոտ, և որ ինքը կբուժվի։ Նա ասաց, որ ինքը չի ուզում գնալ բժշկի մոտ, և որ ինքը չի հավատում բժիշկներին։ Ես նրան ասացի, որ ինքը սխալվում է, և որ ինքը պետք է հավատա բժիշկներին։ Նա ասաց, որ ինքը չի կարող հավատալ, և որ ինքը գիտի, որ ինքը մահանում է։ Ես նրան ասացի, որ ինքը չի մահանում, և որ ինքը կապրի։ Նա ասաց, որ ինքը չի ուզում ապրել, և որ ինքը ուզում է մեռնել։ Ես նրան ասացի, որ ինքը չի կարող մեռնել, և որ ինքը պետք է ապրի։ Նա ասաց, որ ինքը չի կարող

ու ներկան: 150 մասնաճիւղ, 14000 անդամուհի ամբողջ Սփիւռքի մէջ: Տիկինը ըսաւ՝ «Շատ բաներ ըրած ենք, բայց մակաբն չատ կայ ընելիք», ու հրաւիրեց բոլոր հայուհիները անդամակցիլ իր կազմակերպութիւնը: Տիկին Մուրատեան արտայայտուեցաւ հայերէն լեզուով:

Գրեթէ նոյն բաները ըսաւ, յայտագրին երկրորդ մասին սկիզբը, Տիկին Խաչիկեան (Վալանսէն), ան՝ (Ֆրանսերէն), աւելի ծանրանալով, մանաւանդ, Ֆրանսահայ մանաճիւղերուն եւ կայանի կեանքին վրայ: Տիկին Խաչիկեան հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց կառավարու - թեան, անոր բերած նիւթական մասնակցութեան համար կայանին վերանորոգման եւ ամբողջացման ծրագրին ի նպաստ: Ինչ որ պատճառ մը պէտք չէ նպաստէ որ կարիք չկայ ուրիշներու օժանդակութեան: Նուէրները, պզտիկ կամ մեծ, աւելի քան երբեք ընդունելի են եւ՝ փափաքելի:

×

Գեղարուեստական բաժինը բացաւ փոքրիկ՝ Ռոպէր Թէլեան (դաշնակ)՝ որ անկասկած, մօտիկ ապագային, այլեւս պիտի դասուի կարող, թերեւս հանճարեղ մեներգիչներու չարքին մէջ: Դասականներէ յետոյ, նուագեց իր իսկ յօրինած մէկ կտորը: Ռոպէր միայն տասնեւմէկ տարեկան է: Լիոնցի է:

Փոքր արուեստագէտին յաջորդեց մեծ մը, երգչուհի Տիկին Անժէլ Կարապետեան - Սաժ, ընկերակցութեամբ Պ. Ալէն ժաքոնի (դաշնակ), իրենց յայտագիրը հայկական էր, կէսը յատկացուած, լման, կոմիտասի ստեղծագործութեանց:

Տիկինը վարժուած է դասնելու միշտ խանդավառ ընդունելութիւն մը իր ունկնդիրներուն կողմէ: Այս անգամ ալ այդպէս եղաւ:

Տեղին է կրկնել որ մեր հասարակութեան մէկ մասը անկարող է նստելու, լուռ մնալու եւ մտիկ ընելու ... Անվերջ կրթեւեկ, համերգին ընթացքին, սրահին մէջ, դուռ բանալ, դուռ գոցել, անկասկած խանգարեցին երգչուհին:

Հարթ մակարդակի հասած արուեստագէտ մը, ինչ մասնագիտութեան մէջ ալ ըլլայ, պէտք ունի իւրաքանչիւր մեկնաբանութենէ առաջ, մտովին ամփոփուելու, անշարժ միջավայրի մը մէջ:

Երթեւեկը սրահին ներքնագծերուն չուրջ, չշուխները պզտիկներուն՝ որոնք, անպատեհօրէն առաջին կարգերուն վրայ տեղ գտած էին, չէին կրնար չազդել արուեստագիտուհիին տրամադրութեանը վրայ: Երգչուհին քաղաքավարութիւնը ունեցաւ չարանչալու եւ չընդհատելու համերգը: Արժանիօրէն ծափահարուեցաւ: Տեղի տալով հանրութեան փափաքին, իր ելոյթը վերջացուց, յայտագրէն դուրս, «Կռունկ»ով՝ որ կը թուի թէ կը մնայ մեր ժողովրդին ամենասիրելի երգը, հակառակ իր տարիքին եւ անայժմէութեանը:

Հանդէսին երկրորդ մասին մէջ, լսեցինք մանկամարդուհի մը՝ Լօրանս Թէօտիքեան՝ որ չատ պզտիկուց սիրահարած է սրինգին: Պիտի չարունակէ անկասկած յառաջդիմել: Լսեցինք մանուհի Պ. Թորոս Սպիտանեանը՝ որ, անհաւատալիօրէն յաջողեցաւ պահել սրահը բացարձակ լռութեան մէջ, մինչ կ'արտասանէր Պարոյր Սեւակէ, Յակոբեանէ, Շիրազէ: Պ. Սպիտանեան տէրն է իր սիրած արուեստին եւ լայնօրէն ծափահարուեցաւ իւրաքանչիւր արտասանութենէ ետք:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ «Նայիրի»ի ելոյթներով: Նոր Սերունդի Փարիզեան պարախումբը ոչ ոքի հիասթափութիւն պատճառեց: Իր խմբապարերով, իր բազմազան զգեստաւորումներով, իր երաժշտութեամբ եւ իր խաղերովն ալ անշուշտ, հրապուրեց ոչ միայն ներկայ Հայերը այլ նաեւ՝ ոչ - Հայեր: Կային, արդարեւ, հիւրեր՝ որոնց կարզին՝ Լիոնի եւ մօտիկ վայրերու քաղաքապետներու ներկայացուցիչներ ու նաեւ՝ Կրընոպլի քաղաքապետ եւ Իզէրի ընդհանուր խորհուրդին նոր նախագահ Պ. Ալէն Քարինեանի տեղակալը:

×

Լաւ մակարդակի հանդիսութիւն մը ուրեմն՝ որուն համար տեղին է չնորհաւորել չրջանին կապուտ Խաչի վեց մասնաճիւղերուն, - Լիոն, Կրընոպլը, Սէն - Մօրիս, Տէսին, Վալանս, Վիէն - անդամուհիները, մանաւանդ պատասխանատուները, որոնք քանի մը երկար չաբաթներ աշխատեցան այս կազմակերպութիւնը լաւագոյնս ի գլուխ հանելու համար: Եւ յաջողեցան:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 7, երեքչաբթի իրիկուն կաւօսրահին մէջ կազմակերպուած էր համերգ մը ի նպաստ Սէն - Լուի հիւանդանոցին արեան հիւանդութիւններու եւ արեան քաղցկեղի հետազօտութեան հիմնարկին:

Երաժշտական այս երեկոյթին առանցքը կը կազմէր Պէրնար Վալի գլեկավարութեան տակ Վէրսայլի սենեկային նուագախումբը: Ապահովաբար սրահը լեցնող երաժշտասէր հասարակութիւնը այսքան - նով ալ, ու Պախի, Հէնտէլի, Բէրկօլէզի եւ Բ. մասին մէջ Մոցարթի գործերով կազմուած յայտագրով, գոհացած պիտի բաժնուէր սրահէն. սակայն համերգին իր մասնակցութիւնը կը բերէր նաեւ Ջութակահար Ժան Տէր - Մերկերեան որ իր տիրական, հանդարտ մեկնաբանութեամբ կ'արժանանար անվերապահ գնահատանքի, հպարտութիւն առթելով յատկապէս ներկայ բազմաթիւ հայ ունկնդիրներուն: Պատասխանելով երկարատեւ ծափերու, ան յայտագրէն դուրս կը նուագէր երկու կտոր եւս:

Փափաքելի է որ Փարիզի դասական երաժշտութիւն սիրող հասարակութիւնը երկար սպասելու պէտք չունենայ կրկին լսելու համար զինքը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՒԷՐ

ԼԱՍԻ ոգեկոչումը
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը զրադիւուէի Լասի (Լուիզա Արսլանեան) եղերական մահուան քառասնամեակին առթիւ Կիրակի Մայիս 12-ին երեկոյթ մը կազմակերպած էր, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ:

Օրուան նախագահը, նախկին արձակագէն Տիրան Ոսկերիչեան բեմ հրաւիրեց բանախօսներ՝ Յ. Վէզիրեանը, Վեւոն Սոփոկլեանը, նաեւ հիւրարար քաղաքս գըտնուղ Հայաստանցի մտաւորական Աչոտ Արզումանեանը:

Տ. Ոսկերիչեան նախ վայրկեան մը յատընկայս լռութեան հրաւիրեց ներկաները նահատակներուն յիշատակին, ապա լայնօրէն արտայայտուեցաւ Բ. աշխարհամարտին Հայերու մասնակցութեան, յատկապէս իրրեւ արձակագէն. ծանրացաւ մասնաւորաբար Ֆրանսահայութեան վրայ, յիշելով Մանուչեանները, Ասլանեան ամոլը, որոնք անվարան պայքարի նետուեցան Ֆրանսայի ազատագրման համար: Պ. Ոսկերիչեան արձակագէն ընկերներու կողմէ չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Գրողներու ընկերակցութեան, խօսքը տըուաւ Յ. Վէզիրեանի: Ան նախ կարդաց Լասի ճամբարի ընկերուհիներուն կողմէ անոր քրոջ ուղղուած նամակը, ապա տըուաւ կենսագրական լայն տեղեկութիւններ, ծանրացաւ յատկապէս Լասի յեղափոխական գործունէութեան վրայ:

Յ. Վէզիրեան կարդաց նաեւ Ստեփան Կուրտիկեանի վկայութիւնը ու նաեւ քերթուած մը, զրուած Գառնիկ Յովհաննէսեանի կողմէ, որոնք կը պանծացնէին Լասի յիշատակը:

Կարզը եկած էր ճանչնալու Լաս զրադիւուէին. այս պարտականութիւնը յանձնուած էր Վեւոն Սոփոկլեանի, որ մօտէն ծանօթ էր անոր: Ան ներկայացուց խըտնամուած ուսումնասիրութիւն մը, նուիրուած Լասի «Հարցականի Ուղիներով» վէպին: Հեղինակը հոս կը ներկայացնէ իր ծննդավայրին՝ Թուրիզի Հայերու կեանքը, ծանրանալով մասնաւորաբար անոնց Փարիզ բնակութեան տարիներուն վրայ:

Տիրան Ոսկերիչեան վերջին խօսքը տըուաւ Ա. Արզումանեանի. ան իր գոհունակութիւնը յայտնեց օրուան հանդիսութեան, մաղթելով որ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն տիրէ, ու մարդկութիւնը նոր գոհեր չտայ:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակեցան Տիկին Վէզիրեան՝ Լասի «Մալան» արտասանելով որ գրուած էր Ճամբարին մէջ, Ն. Պչտիկեան Աւետիք Իսահակեանի «Պանդուխտ Որդի»ով, նաեւ Կարօ Աբրահամեան երգերով. իսկ Անահիտ Սվաճեան ձեռնադաշնակով նուագեց գողտրիկ երգեր:

Պ. Տ.

ՀՈԳԵՎԱՐՏԻՔ

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 10-ին հողին յանձնեցինք մեր ընկերներէն մին ալ, յանձին Վարդան Խրիմեանի: Ողբացեալը կը պատկանէր մանկութիւն չունեցող սերունդին:

1915-ի Եղեռնի օրերուն հազարաւորներու նման ինք ալ կը ղրկուէր ծնողքէն: Ատանայի որբանոցէնետք, Իզմիր, Ցուռնասան աստանդական կեանք մը վարելէ ետք վերջնապէս կայք կը հաստատէր Ֆրանսա՝ Մարսէյլ, Սէն թ'Էթիէնն եւ հուսկ՝ Պրոն: Սէն թ'Էթիէնի մէջ էր, որ ողբացեալ ընկերը պիտի նուիրէր ազգային եւ կուսակցական աշխատանքներու, ուսուցանելով նոյն տեն մայրենի լեզուն ու մեծերուն տառերը նորահաս սերունդին: Վերջին տարիները առողջական պատճառներով քաշուած էր ազգային կեանքէ, սակայն մինչեւ վերջին չունչ հաւատարիմ մնաց իր սիրած օրաթերթին՝ «Յառաջ»ի:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուր Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան վեր առնելով ողբացեալին բարեմասնութիւնները՝ չեշտեց. «Թող հանգուցեալին զոհողութեան եւ ազգասիրութեան ոգին օրինակ դառնայ նորահաս սերունդին»:

Սիրելի Վարդան, ընդունէ այս քանի մը տողերը իրրեւ ծաղկեփունջ թարմ չիրխմիդ, դաղափարակից ընկերներուդ կողմէ:

ՀԻՒՍԷՑՆԻԿՑԻ

×

ԱՐԵՒ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 3-ին մահացած է քանդակագործ Արեւ Արսլանեան: Ան ծնած էր 1920-ին Այնթապ, պատանի տարիքէն սկսած էր աշխատիլ պղինձի վրայ, պատրաստելով զանազան առարկաներ ու արձաններ:

1946-ին կը դաղթէր Հայաստան. հոն գտնուած չրջանին տուած գործերէն կարելի է յիշել Սեպաստաբոլի մէջ կառուցուած յուշարձանը, նուիրուած Բ. աշխարհամարտի զոհերուն, որ կ'արժանանայ Մշակոյթի նախարարութեան Ա. մրցանակին: 1964-ին անդամ կ'ընտրուի Հայաստանի արուեստագէտներու Մոսկուա գումարուած համագումարին նախագահութեան կազմին:

1966-ին կը հաստատուէր Ֆրանսա: Հոս եւս կը կատարէ յայտագրիւրներ, արձաններ, Սթրազպուրկ, Տիժոն, նաեւ Մոնաքօ:

Այս քանի մը տողերը, այնթապցի իր հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն յարգանքի տուրքը թող ըլլան իր թարմ յիշատակի առջեւ:

Մ. Պ.

ԱՍՏՂԻԿԱՐԱՆԸ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Զ.

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

- Մեր Մկրտիչը մեծացել է, հարցնում էր մէկը: Մկրտիչը հարցնողի որդին էր, որին օրօրոցի մէջ թողնելով, հայրը հեռացել էր հայրենի երկրից, եւ այն օրից ապրում էր պանդխտութեան մէջ:

- Մկրտիչը այժմ պատկառած է, երեխայ ունի, պատասխանում է քաւոր Պետրոսը:

Հայրը ուրախանում է:

- Մայրս խօ շատ չի՞ պառաւել, հարցնում է մի ուրիշը:

- Մայրդ կեանքը քեզ բաչխեց. արդէն եօթներորդ տարին է, որ պառկած է հողի տակ:

Որդին տխրում է: Մի քանի ձայներ կրկնում են՝ «Աստուած հոգին լուսաւորեսցէ»...:

- Մեր Խաչօի աղջիկը ի՞նչ է անում, հարցնում է մի այլը.

Դա իւր կնոջ մասին է հարցնում:

- Խաչօի աղջիկը հիմա ուրիշ մարդու է գնացել:

- Ի՞նչպէս, գոչում է զարմացած ամուսինը:

- Չե՞ս հասկանում: Երկար սպասեց քեզ, ոչ լուր ստացաւ, ոչ փող ստացաւ, վերջը յուսահատուելով, պսակուեցաւ ուրիշ մարդու հետ:

Դժբախտ ամուսինը արձակում է խորին հառաչանք եւ լռում է...:

Մեր Արեգնազը ի՞նչ է անում, հարցնում է մի ուրիշը իւր դասեր մասին:

- Արեգնազին թուրքերը փախցրին:

-Ախ, քոռանամ ես ... բացականչում է հայրը:

- Երեւի, շատ գեղեցիկ աղջիկ էր դարձել, հարցնում միւսները:

- Տգեղին չեն փախցնի, պատասխանեց քաւոր Պետրոսը:

- Իւր նմանը չկար մեր գիւղում, մէջ մտայ ես:

- Իսկ մեր Գասպարը, հարցնում է մէկը իւր եղբօր մասին:

- Նա հիմա գիւղի քահանան է:

- Մեր այգու խնձորները լաւ բերք տալի՞ս են, հարցնում է քահանայի եղբայրը:

- Բերքը լաւ է, բայց պտուղը օտարն է ուտում:

- Ի՞նչպէս:

- Քո պարտքերի փոխարէն տիրեցին:

- Ախո՛ն, այն խնձորենիները ես իմ ձեռքով էի տնկել, հէնց այն տարում, երբ հեռացայ մեր երկրից:

Խօսակցութիւնը ընտանեկան անցքերից անցաւ աւելի հասարակական գործերի վրայ:

- Գիւղի տանուտէրը ո՞վ է հիմա:

- Աղախանը:

Այն քօռ անիբաւը դեռ գիւղը քանդո՞ւմ է:

- Բոլորը տանջուած են նրա ձեռքից:

- Երկրի կառավարիչն ո՞վ է:

- Ն ... խանը:

- Անիծածը կաշառքից չի կշտանում...:

- Մենք էլ նրա համար ենք վաստակում...:

- Փողի տոկոսը քանո՞վ էր:

- Թումանին ամիսը մէկ կտան:

Վերջին խօսքը սարսափ ձգեց շատերի վրայ: Նրանք այնպիսի ծանր տոկոսներով պարտքեր ունէին իրանց հայրենակիցներից: Ամուսնի պարտամուրհակը կնոջը փոխել էին տալիս, եւ ամէն տարի տոկոսը բարձրանում էր դրամագլխի վրայ: Վաշխառուն հարստահարում էր դրանց, իսկ դրանք հարստահարում էին անմեղ, միամիտ մարդիկներին:

Ընդհատուած խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ:

- Լուսին ի՞նչ է անում:

Դա մեր գիւղի նշանաւոր գեղեցկուհիներից մէկն էր:

- Նա հիմա լաւ բազար ունի ... պատախանեցի ես:

- Ի՞նչպէս:

- Չե՞ս հասկանում ...

- Ամօ՛թ նրա տղամարդին, մի այնպիսի սիրուն կնոջը կարելի՞ է տասն տարիներով անտէր եւ քաղցած թողնել, ասաց նրանցից մէկը:

Կարծես, իրանց կնիկները տասն տարիներից աւել չէր, որ անտէր ու քաղցած էին մնացած:

Մի ուրիշը հարցրեց.

- Մեր սեւ շունը մնո՞ւմ է:

- Չէ, կեանքը տուեց քեզ:

(Շար. 104)

«ԾԱՌԱՋ»ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիէն.- Պ. Ահարոն Սարգիսեան 250 Ֆ.: Սէն Թ'Էթիէն.- Պ. Հայկազ Աստուրեան 150 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ
ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒԾԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԻԼԱՆՕ.- Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սարգիսեան (Գալայճեան) եղբայրները Ահարոն, Յակոբ, Աստուր եւ Արմէն իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 25, Վիէնի՝ Սէն - Մարթէն եկեղեցին, կէսօրէ վերջ ժամը 16-ին իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ)
(Ծնեալ՝ Եղսա Մաթոյեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Կը պատարագէ՝ Զատիկ Աբեղայ Աւետիքեան:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Պելժոնթէյնի կայանի արձանագրութիւնները Օգոստոս ամսուան համար 6-էն 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն 16-ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել.- Կապոյտ Խաչի գրասենեակը ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Հեռ.- 824 - 46 - 57 եւ 574 - 34 - 78 եւ մանրամասնութիւններու պատասխանատուներուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1985 - 1986 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ վարժարանի 1985 - 1986 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու ապասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ.-

Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Կուսէնվիլ, Օլնէ սու Պուա, Սեվրան, Լիվրի - Կարկան, Մօնֆէռմէյ, Վիլիէնթ, Տրանսի, Ռոմէնվիլ, Կանեըի, Փարիզ 20-րդ:

Վարժարանը կը պահէ պիչերօթիկ բաժինը:

Դիմել անօրէնութեան.- 1, Պուլվարա տիւ Նոռ, 93340 լը Ռէնսի, երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ եաք ժամը՝ 17: Հեռաձայն.- 381 - 01 - 72:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Իսկուհի Խանթէմուրեանի մահուան առիթով Խոխ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղիկի 200-ական Ֆրանք նուիրած են.- Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրիմ, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սայրիմ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սայրիմ, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տէրսէրեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրիմ, Տէր եւ Տիկին Մոսիքեան:

FÊTE DES MÈRES

Dimanche 2 Juin

Le Comité des Dames de l'Eglise Apostolique arménienne de Paris organise à cette occasion un déjeuner familial après la Messe, présidé par Monseigneur Kude Nakachian.

Les places étant limitées, veuillez réserver en téléphonant le soir après 19h 30 :

— au 574 - 34 - 78
— au 757 - 65 - 38

Adultes = 100 Frs.
Enfants = Jusqu'à 12 ans — 50 Frs.

L' U. C. F. A. F. présente

CŒUR & MÉMOIRE

SPECTACLE poétique à itinéraire sentimental, rendent hommage à leurs

2 VOIX COMEDIENNES CULTURES

MADELEINE CARPENTIER

NATHALIE KERYAN

POESIE
COMEDIE
MELODIE

Mise en scène *Roger Marc LA CHASSAGNE* —
— Conception *J. et M. CARPENTIER*

SAMEDI 1er JUIN A 20 H 30
— THEATRE de PARIS (petite salle) —
15, rue Blanche - Paris 9e - Mo. Trinité

Billets : 100 Frs. et 60 Frs.

Réservation :
Théâtre de Paris : Au guichet
ou par téléphone : 280 - 09 - 30

HAY'S CLUB
U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 Marseille
Tél. : 37 - 75 - 97

SAMEDI 25 MAI A 20 H 30

CONCERT

par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN
Direction : JEAN-PIERRE NERGARARIAN
Disque U. G. A. B. - France
au siège de l' U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 MARSEILLE
RESERVATION :
U. G. A. B. : Tél : 37 - 75 - 97
Richard DAKARIAN : Tél. : 90 - 66 - 28

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
(*Président d'honneur M. Alain POHER, Président du Sénat*)
organise du 7 au 21 Août
avec la participation de Gérard Stephanesco
son

7ème Pélerinage en Roumanie aux Monuments et aux Eglises Arméniennes (du XIV au XIX s.)

ainsi qu'aux Monastères orthodoxes roumains avec leur splendide peinture extérieure relatant la vie du Christ, l'enfer ou le siège de Constantinople par les Turcs.

RENSEIGNEMENTS et DOCUMENTATIONS :

Ecrire (en indiquant votre No. de téléphone)
à l'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES : 16, rue José Maria de Heredia — 75007 PARIS

LA SOURCE

CENTRE DE VACANCES DES EGLISES EVANGELIQUES ARMENIENNES

Haute - Savoie. 900 m. d'altitude, Pour enfants de 7 à 14 ans.

Du 2 au 22 Juillet. Prix : **1700 Frs.**

— Découverte de la nature : faune, flore, astronomie.
— Découverte de la géographie de l'Arménie et apprentissage de la langue arménienne.
— Découverte du Dieu Créateur et de la nature dans la Bible.

DIRECTION : Boghos HALADJIAN et Pasteur Gilbert LEONIAN.

Renseignements et inscriptions :
LA SOURCE / 4, rue Paul Diday — 69003 LYON
Tél : (7) 889 - 28 - 07 / (75) 43 - 62 - 59

— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE —
vous propose plusieurs voyages en

Arménie
TRANSTOURS
— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél:261-58-28 —

LIC. 132

PARIS

DU 08 JUIN AU 23 JUIN
16 jours dont 14 à Erevan

08 Juin Paris/Moscou
09 Juin Moscou/Erevan
10 au 22 Juin Erevan
22 Juin Erevan/Moscou
23 Juin Moscou/Paris

7400 F.

DU 6 JUILLET AU 20 JUILLET
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

06 Juillet Paris/Kiev
07 Juillet Kiev
08 Juillet Kiev/Erevan
09 au 19 Juillet Erevan
19 Juillet Erevan/Kiev
20 Juillet Kiev/Paris

6500 F.

DU 10 AOUT AU 25 AOUT
16 jours dont 3 à Leningrad
et 12 à Erevan

10 Août Paris/Leningrad
11 Août Leningrad
12 Août Leningrad
13 Août Leningrad/Erevan
13 au 24 Août Erevan
24 Août Erevan/Moscou
25 Août Moscou/Paris

7700 F.

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT.
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

07 Septembre Paris/Kiev
08 Septembre Kiev
09 Septembre Kiev/Erevan
09 au 20 Septembre Erevan
20 Septembre Erevan/Kiev
21 Septembre Kiev/Paris

6500 F.

DU 5 OCT. AU 20 OCT.
16 jours dont 14 à Erevan

05 Octobre Paris/Moscou
06 Octobre Moscou/Erevan
07 au 19 Octobre Erevan
19 Octobre Erevan/Moscou
20 Octobre Moscou/Paris

6000 F.

MARSEILLE

DU 17 AOUT AU 30 AOUT
14 jours dont 12 à Erevan

17 Août Marseille/Moscou
18 Août Moscou/Erevan
18 au 29 Août Erevan
29 Août Erevan/Moscou
30 Août Moscou/Marseille

7100 F.

DU 07 SEPT. AU 20 SEPT.
14 jours dont 12 à Erevan

07 Sept. Marseille/Moscou
08 Sept. Moscou/Erevan
09 au 19 Sept. Erevan
19 Sept. Erevan/Moscou
20 Sept. Moscou/Marseille

7100 F.

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Զ. Ալեքսանեանի
11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél:(91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ Է

(Ի· Եր Վերջին Էջ)

Ես, որ ամբողջ կյանքս ապրել եմ ուրիշների համար, ինչպե՞ս կարող եմ ապրել ինքս ինձ համար։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Հանձնված է արտադրության 14-ի մեր ՊԱՏՎԱՐ... Ս.Պողոսի անվան Ա.Ի.Ալիխանյանի անվան ֆիզիկայի ազգային գիտական լաբորատորիայի ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա

(Շար. Ա էջէն)

Երբք Թամպ եւ Ուաշինկթըն փոսթ թերթերուն մէջ:

Սաորապրոշներուն մէջ կան Նիւ-Եորքի, Ինտիանայի, Ճ. Ուաշինկթըն, Գոլոմպիա, Գալիֆորնիայի եւ այլ համալսարաններէ թուրք եւ ամերիկացի պատմաբաններ ու պատմութեան դասախօսներ: Անոնք յայտնելէ ետք թէ ձեւականօրէն ու պարունակութեամբ սխալներով լեցուն է վերոյիշեալ բանաձեւը, կը շարունակեն.- «Ըսենք անմիջապէս՝ որ զօրավիգ ենք բանաձեւին մէջ յիշուած «Մարդուն դէմ մարդկային վայրագութեան օրը» արտայայտութեան, սակայն համաձայն չենք անոր շարունակութեան, ուր «1915 - 1923 թուականներու մէջեւ Թուրքիոյ մէջ բնաջնջուած Հայերու ոգեկոչումը» կը նախատեսուի: Որովհետեւ հոս թէ՛ «Բնաջնջում»ի եւ թէ «Թուրքիոյ» մասին է խօսքը»:

Սաորապրութեան տէր փրոֆէսէօրները ապա կուտան իրենց տեսակէտը այս մասին.- «Այս չրջանը որ այսօր կը կոչուի Թուրքիոյ Հանրապետութիւն, տեղ գրաւած է մէկ մասին վրայ այն ընդարձակ հողամասին ուր 14-րդ դարէն 1922 դոյութիւն ունեցաւ բազմազգ ու բազմակրօն Օսմանեան կայսրութիւնը: Ձայն ու ներկայ Թուրքիան նոյնացնել, Հապսպուրկներն ու Աւստրիոյ Հանրապետութիւնը չփոթելու համազօր սխալ մը կ'ըլլայ: 1922-ին վերջ արուած է օսմանեան կայսրութեան, ու 1923-ին հիմնուած Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը: Կայսրութեան հողերուն վրայ այսօր հարաւային Եւրոպային մինչեւ Հիւսիսային Ափրիկէ ու Միջին Ասիա, 25 երկիրներ կան. Թուրքիաասոնցմէ մէկն է միայն: Կարելի չէ Օսմանեան չրջանին պատահած որեւէ դէպքի պատասխանատուն նկատել զայն»:

Ամերիկացի գիտնականները յայտնելով հանդերձ թէ իրենց նպատակը չէ Հայերու տառապանքը արհամարհել, ըսած են թէ պէտք է նկատի ունենալ նաեւ մահմետական բնակչութեան կրած չարչարանքը: Անոնց նամակին մէջ յետոյ տեղ կը տրուի Ա. աշխարհամարտի ընթացքին տիրող աննպաստ պայմաններուն, (բախտումներ քրիստոնեաներու եւ իսլամներու միջեւ, սով, համաճարակներ, թշուառութիւն, մահեր):

Աւելի ետք չի մոռցուիր նաեւ զանազան արխիւներու մէջ կատարուելիք անհրաժեչտ պրպտումները, հարցը լուսաբանելու համար, ու նամակը կը վերջանայ «Պատմութիւնը կը կերտուի պետական ու քաղաքական մարդոց կողմէ ու գիտնականներ դրի կ'առնեն զայն. Օսման - եան - հայկական պատմութիւնը այսօր բազմաթիւ վէճերու նիւթ է պատմաբաններու միջեւ, որոնց մեծ մասը համաձայն չէ թիւ 192 բանաձեւին. անոր քննարկումը պիտի վնասէ պատմական առնչուած հետազօտութիւններու եւ ամերիկեան օրէնսդիր մարմիններու վարկին» տողերով:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Մարսէյլի Հայ - Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանին, Տիկին Անահիտ Փափազեանին եւ զաւակներուն եւ բոլոր բնտանեկան պարագաներուն՝

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան առիթով:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ կայանի արձանագրութիւնները Օպոստոս ամսուան համար 6-էն 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն 16-ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել.- Կապոյտ Խաչի գրասենեակը ամէն առաւօտ, բացի Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Հեռ.- 824 - 46 - 57 եւ 574 - 34 - 78

եւ մասնաճիւղերու պատասխանատուներուն:

ԼԻՈՆ

ՊԼՖոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար 6-էն՝ 14 տարեկան կայանի եւ 14-էն՝ 16ուկէս տարեկան պատանեկան ճամբարի համար:

Դիմել.- Լիոնի Կապոյտ Խաչի մօտ ամէն Հինգշաբթի, կէս օրէ վերջ ժամը 4-էն մինչեւ 5, Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

40, rue d'Arménie — LYON 3e

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1985 - 1986 տարեշրջանին համար: Հայկի եւ լատադոյն կրթութեան մը համար, դիմեցէք.-

Collège Arménien Samuel Moorat
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Հեռաձայն.- 534 - 68 - 28

Կ'ընդունուին միայն ուսումի յարմարութիւն ունեցող բարեկիրթ պատանիներ մինչեւ 13 տարեկան:

Տարեթոշակի դիւրութիւններ, ուսումի մէջ յառաջադէմ թեկնածուներու:

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ս. Խաչ Դպրեվանքի դոյութիւնը տեւականացնելու եւ համագործակցութեան միութեան:

Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն միութեան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Միութիւնս այս տարի կը հրաւիրէ իր անդամները Մարսէյլ իր տարեկան ընդհանուր համագումարին ներկայ գտնուելու, հետեւեալ յայտագրով.-

1.- Մայիս 26, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ՝

ԽԱԺԱԿ ՎՐԴ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Իսկ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Դպրեվանքի հիմնադիր երջանկայիչատակ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահացեալ սաներու եւ խնամակալներու հոգիներուն: Պատարագէն ետք ճաչ:

2.- Մայիս 27, ընդհանուր ժողով Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ժամը 10-էն սկսեալ:

Օրակարգ.-

Ա.- Տեղեկագրութիւն 1984 տարեշրջանին:

Բ.- Նոր առաջարկներ:

Գ. Վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Չորեքչաբթի օր, Մայիս 22 յիշատակ է աշխարհազօրաց եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի՝ 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երեկոյեան ժամը 6-ին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Սարդարապատի նահատակներուն համար:

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 26-ին, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Եպիսկոպոսական Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս Կամերգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

GRAND BAL DE L'UJA ALFORTVILLE

Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube
Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE
animé par l'orchestre

GAIDZAG'S

le grand chanteur organiste **PIERRE**

l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN

BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de **BEDIK**

TOMBOLA — BUFFET

Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50

HAY'S CLUB
U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 Marseille
Tél. : 37 - 75 - 97
SAMEDI 25 MAI A 20 H 30

CONCERT

par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN
Direction : JEAN-PIERRE NERGARARIAN
Disque U. G. A. B. - France
au siège de l' U. G. A. B.
33, Cours Pierre - Puget — 13006 MARSEILLE
RESERVATION :
U. G. A. B. : Tél : 37 - 75 - 97
Richard DAKARIAN : Tél. : 90 - 66 - 28

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է 500 Ֆ. Զափարեան ընտանիքէ իրենց կընքահօր՝ Հրանդ (Լուլու) Քիւրքճեանի մահուան առթիւ (Պէյրութ), եւ խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Զափարեան ընտանիքին:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ առացած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Էֆխանեանէ փոխան Ծաղկեպսակի Տիկին՝ Ազնիւ Բիլիկեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի Մրցանակաբաշխութեան ամավերջի հանդէս, կիրակի, Յունիս 23, ժամը՝ 16.30-ին:

FÊTE DES MÈRES

Dimanche 2 Juin
Le Comité des Dames de l'Eglise Apostolique arménienne de Paris organise à cette occasion un déjeuner familial après la Messe, présidé par Monseigneur Kude Nakachian.
Les places étant limitées, veuillez réserver en téléphonant le soir après 19h 30 :
— au 574 - 34 - 78
— au 757 - 65 - 38
Adultes = 100 Frs.
Enfants = Jusqu'à 12 ans — 50 Frs.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

7 - 16 տարեկան երկու սեռէ աշակերտներու համար:

Հոթ Սավուայի Փոլ Պայեար աւանին մօտ, ութ քիլմ. Կապէն: Պետական նորակառոյց արդիական սարքաւորումներով օժտուած հաստատութեան մը մէջ, վկայեալ մոնիթէօռներու եւ պատասխանատուներու հսկողութեան տակ:

Հայկական միջավայր - երգ - պար - հայերէն դաս - հաճելի անակնկալներ:

Մարզանքի յատուկ մասնաւոր մարզավայրեր:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններուն համար դիմել՝
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - հեռաձայն.- 37 - 75 - 97
79 - 30 - 34

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
23
JEUDI
23 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԶ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.968
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.968

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻՇԴ 100 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ՄԵՌԱՒ... ԻՒԿՕ ՄԵՌԱՒ...

1885 Մայիս 22-ին է, որ լուրը տարածուեցաւ Փարիզ: «Բանաստեղծը մեռաւ, Իւկօ մեռաւ», ու ժողովուրդը խռնուեցաւ իր բնակարանին առջեւ՝ 130 Ավընիւ ք'ին: Ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Յունիս 1-ին: Ներկայ էր երկու միլիոնի հասնող բազմութիւն մը:

Այսօր ձայնասփիւռը կը փորձէ հարցախոյզ մը, փողոցէ փողոց՝ «Իւկօ, կը ճանչնա՞ք»: Եւ սակայն դեռ կան որ չեն ճանչնար Ֆրանսական դրականութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքը, ուրիշներ յուսահատած են ... վասնզի հեռատեսիլը՝ «Թըզուատառները» կը ներկայացնէ, քիչ մը կուլտուրա ունեցողը կրնայ յիշել՝ «Դարս երկու տարեկան էր», կամ՝ «Հայրս, այնքան անոյշ ժպիտով հերոսը»:

Ամէն պարագայի մէջ, հաւանաբար ամէնէն դիպուկ որակումը կը մնայ այն՝ որ կը վերագրուի Թիւրի (երբեմն ալ՝ Վերլէնի):

·Quel est le plus grand poéte français ?
·Victor Hugo, Hélas !

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փիջմանի Նոր - Քալեոնիոյ նախարար նշանակուեցաւ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ եւ իր տեղը մարզպան կը դառնայ Լիբանանի դեսպանը՝ Ֆերնան Վիլօ: Ի՞նչ կը նշանակէ, շատ յստակ չ· պատի՞ր թէ չնորհազրկում, այդ ալ շատ պարզ չէ: Ինչ որ կասկած չի վերցներ սակայն, այն է՝ որ Փիջմանի միացն հեռուէն կրնայ զբաղիլ Քալեոնիով, չ՞ա հեռուէն, նոյնիսկ եթէ տիւղոսը կը բարձրանայ, տեղւոյն վրայ ներկայութիւնը անպայման է: Հակասական բաներ կան, թէեւ, որոնցմէ նուազագոյնը այն չէ, որ մէկ հոդուածս - Նոր - Քալեոնիա - նախարար մը կ'ունենայ, երբ ամբողջ անգրծովեան գաղթավայրերը (ՏՈՄ - ԹՈՄ) միայն ենթանախարար մը ունէին: Փիջմանիի մեկնումը, ամէն պարագայի մէջ, ամէնուն ալ գործին եկած է:

ՊԻՏԻԱԽԻ մէջ, չիլի եւ պալեաստինցի հրաղաղարի մը չուրջ համաձայնութեան եկած էին Զորեքշաբթի առաւօտ, հաւանաբար «չունչ մը առնելու» համար: Քանի մը օրուան մէջ, մեռեալներու թիւը 120 կը հաշուուի եւ վիրաւորներու թիւը՝ 600: Կ'ըսուի թէ չէին 20 պալեաստինցի վիրաւորները իրենց անկողինին մէջ, վայրագօրէն մեռցուցած են Շաթիլայի գաղթականի հիւանդանոցին մէջ:

ԱՊՐԻԼԻՆ, Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրի բացը 4,2 միլիառ Ֆրանքի հասած է, ինչ որ շատ ծանրակշիռ կացութեան մը պատկերն է: Տարուան սկիզբէն ի վեր, 15 միլիառի կը բարձրանայ բացը, ինչ որ լաւատես նախատեսութիւններ թոյլ չի տար ամբողջ տարուան համար: Հակառակ այս կացութեան, Ֆրանսա կ'ուզէ կանխահաս կերպով արտաքին պարտքերուն վճարումը կատարել, մաս մաս եւ արդէն իսկ առաջարկած է եւրոպացի իր ընկերակիցներուն: Այսօր նպատակը կրկնակ է՝ նախ քաղաքական, ցոյց տալու համար որ երկրին անտեսութիւնը ազէտալի չ՚ ըսած՝ դրամական, տոկոսներու վարումը դադրեցնելու համար:

ՌՈՒՔԱՐ չհեկեկաց ատեանի մը առաջ է «Լիպերասիոն»ի (Մայիս (22), որ բայէ լ բայ առած - դեմոկրատ ծրագիրը մըն է, զոր կը պարզէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՅԻՍ 13 / 20)

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ «ԵՐԻՏԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋ» ԳԻՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Մոսկուա ուսեր էն լոյս տեսնող «Նարոդի Ազիի ի Աֆրիկի» («Ասիոյ եւ Աֆրիկէի ժողովուրդներ») հանդէսը հրատարակած է Ջոն Կիրակոսեանի՝ «Երիտթուրքերը պատմութեան դատաստանի առաջ» դիրքին նուիրուած գրախօսական մը, զոր Թարգմանարար արտատպած է «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթը, Ապրիլի իր թիւին մէջ: Գրախօսականը կ'ըսէ. - Երիտթուրքերու մասին գոյութիւն ունի ընդարձակ գրականութիւն մը: Այսուհանդերձ, մինչեւ հիմա ժ·թ· դարու վերջաւորութեան եւ Ի· դարու սկիզբի Երիտթրքական չարժումը եւ իշխանութեան գլուխ անցնելէ ետք երիտթուրքերու վարչակարգը, կը բացայայտուին Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութեան նկատմամբ անոնց վարած քաղաքականութեան բուն պատճառները: Ջոն Կիրակոսեան արդիւնաւորելէն կ'առաջադրէ ու կը հիմնաւորէ այն գրութիւնը, թէ թուրք երիտասարդ քաղքենիութիւնը տնտեսական զարգացման մէջ եւ մնալով Օսմանեան կայսրութեան այլազգի քաղքենիութենէն, օգտագործելով սուլթանական ինքնիչխանութիւնը եւ կայսրութեան աւատական ծառայակարգը, կը ձգտէր ջնջել երկրի տնտեսութեան մէջ գոյութիւն ունեցող այլազգի քաղքենիութեան բացայայտ առաւելութիւնը: Հեղինակը ընթերցողը կը յանգեցնէ եզրակացութեան մը, այն է՝ թէ Աբդիւլ Համիտի եւ երիտթուրքերու քաղաքականութիւնը այլակրօն ժողովուրդներու նկատմամբ չատ մը հարցերու մէջ կը թելադրուէր այս գործօնով:

Ջոն Կիրակոսեանի գիրքին մէջ, կը գրէ գրախօսողը, փաստական առատ նիւթերու հիման վրայ կը բնորոշուի Աբդիւլ Համիտի յետադիմական վարչակարգը, կը չեշտուի որ սուլթանի հակահայ քաղաքականութիւնը, անոր կողմէ 1894 - 1896 թուականներուն կազմակերպուած Հայերու ջարդերը եղած են այլակրօն ժողովուրդներու ազգային - ազատագրական չարժումներու, սուլթանի հպատակներուն մէջ ուզած ազատամտութեանդ արտայայտութեան դէմ պայքարի բազկացուցիչ մասը: Առանձին գլուխի մը մէջ քննելով Ժ·թ· դարու վերջաւորութեան Օսմանեան կայսրութեան մէջ հայկական հարցի լուծման մարզէն ներս եւրոպական դիւանագիտութեան ունեցած դերը, հեղինակը կը նշէ, թէ եւրոպական տէրութիւնները հայկական հարցը դարձուցած էին միջազգային առեւտուրի առարկայ:

Ռուս գրախօսողը անդրադառնալով աշխատութեան գիտական արժէքին կը գրէ· - Ջոն Կիրակոսեանի գիրքին արգիւականութիւնը եւ գիտական արժէքը կ'որոշուի նաեւ որոշ թուրք պատմաբաններու կողմէ թուրք սուլթաններու իշխանութեան տակ այլակրօն ժողովուրդներու իրական վիճակի մասին պատմական ճշմարտութիւնը աղաւաղելու չարունակական փորձերով: Ամբողջ մենագրութեան մէջ Ջոն Կիրակոսեանը քննադատաբար կը զննէ ժամանակակից թուրք հեղինակներու աշխատութիւնները, նոյն տեսնը բացայայտելով երիտթուրքերու պատմութեան եւ Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու վիճակին մասին գոյութիւն ունեցող փաստերու աղաւաղումներն ու կեղծարարութիւնը: Կարելի չէ համաձայն չըլլալ այն եզրակացութեան, թէ այդ հարցերուն մէջ պատմութեան կեղծարարութիւնը արդի Թուրքիոյ մէջ կը կատարուի պետական մակարդակով: Ցամենայն դէպս, պատմութեան թրքական ընկերութեան հրատարակած աշխատութիւններուն մէջ անկարելի է անաչառութեամբ լուսաբանող որեւէ բան գտնել: Մասնաւորաբար, թուրք ծանօթ պատմաբան, մինչեւ վերջերս պատմութեան թրքական ընկերութեան նախագահ Ի· Զ· Քարալ՝ «Օսմանեան պատմութիւն» բազմահատոր աշխատութեան մէջ, հակառակ պատմական փաստերու, կը պնդէ թէ ժ·թ· դարու վերջաւորութեան եւ Ի· դարու սկիզբը ոչ - մահմետականները ունէին նոյն իրաւունքները, կայսրութեան մէջ անոնց մատչելի էին բոլոր պաշտօնները, իսկ անոնց բարեկեցութիւնը կարելիութիւն կուտար ապրիլ մահմետականներէն չատ աւելի լաւ: Ցեղասպանութեան գործողութիւններու եւ ապրիւնարբու սուլթանի սահմռկեցուցիչ կերպարի արդարացման խօսքեր են Ի· Զ· Քարալի այն նկատառումները, թէ «Աբդիւլ Համիտ Բ· կրնար իրաւացի կերպով զայրանալ Հայերուն վրայ, զորս քաղաքական նպատակներով կը զրգռէին Ռուսերն ու Անգլիացիները, եւ որոնք չէին - չարժման ծնունդի ու զարգացման ընկերային - քաղաքական զանազան երեւոյթը, կը բնորոշուի իշխանութեան գլուխ անցնելէ ետք երիտթուրքերու վարչակարգը, կը բացայայտուին Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութեան նկատմամբ անոնց վարած քաղաքականութեան բուն պատճառները: Ջոն Կիրակոսեան արդիւնաւորելէն կ'առաջադրէ ու կը հիմնաւորէ այն գրութիւնը, թէ թուրք երիտասարդ քաղքենիութիւնը տնտեսական զարգացման մէջ եւ մնալով Օսմանեան կայսրութեան այլազգի քաղքենիութենէն, օգտագործելով սուլթանական ինքնիչխանութիւնը եւ կայսրութեան աւատական ծառայակարգը, կը ձգտէր ջնջել երկրի տնտեսութեան մէջ գոյութիւն ունեցող այլազգի քաղքենիութեան բացայայտ առաւելութիւնը: Հեղինակը ընթերցողը կը յանգեցնէ եզրակացութեան մը, այն է՝ թէ Աբդիւլ Համիտի եւ երիտթուրքերու քաղաքականութիւնը այլակրօն ժողովուրդներու նկատմամբ չատ մը հարցերու մէջ կը թելադրուէր այս գործօնով:

Ջոն Կիրակոսեանի գիրքին մէջ, կը գրէ գրախօսողը, փաստական առատ նիւթերու հիման վրայ կը բնորոշուի Աբդիւլ Համիտի յետադիմական վարչակարգը, կը չեշտուի որ սուլթանի հակահայ քաղաքականութիւնը, անոր կողմէ 1894 - 1896 թուականներուն կազմակերպուած Հայերու ջարդերը եղած են այլակրօն ժողովուրդներու ազգային - ազատագրական չարժումներու, սուլթանի հպատակներուն մէջ ուզած ազատամտութեանդ արտայայտութեան դէմ պայքարի բազկացուցիչ մասը: Առանձին գլուխի մը մէջ քննելով Ժ·թ· դարու վերջաւորութեան Օսմանեան կայսրութեան մէջ հայկական հարցի լուծման մարզէն ներս եւրոպական դիւանագիտութեան ունեցած դերը, հեղինակը կը նշէ, թէ եւրոպական տէրութիւնները հայկական հարցը դարձուցած էին միջազգային առեւտուրի առարկայ:

Ռուս գրախօսողը անդրադառնալով աշխատութեան գիտական արժէքին կը գրէ· - Ջոն Կիրակոսեանի գիրքին արգիւականութիւնը եւ գիտական արժէքը կ'որոշուի նաեւ որոշ թուրք պատմաբաններու կողմէ թուրք սուլթաններու իշխանութեան տակ այլակրօն ժողովուրդներու իրական վիճակի մասին պատմական ճշմարտութիւնը աղաւաղելու չարունակական փորձերով: Ամբողջ մենագրութեան մէջ Ջոն Կիրակոսեանը քննադատաբար կը զննէ ժամանակակից թուրք հեղինակներու աշխատութիւնները, նոյն տեսնը բացայայտելով երիտթուրքերու պատմութեան եւ Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու վիճակին մասին գոյութիւն ունեցող փաստերու աղաւաղումներն ու կեղծարարութիւնը: Կարելի չէ համաձայն չըլլալ այն եզրակացութեան, թէ այդ հարցերուն մէջ պատմութեան կեղծարարութիւնը արդի Թուրքիոյ մէջ կը կատարուի պետական մակարդակով: Ցամենայն դէպս, պատմութեան թրքական ընկերութեան հրատարակած աշխատութիւններուն մէջ անկարելի է անաչառութեամբ լուսաբանող որեւէ բան գտնել: Մասնաւորաբար, թուրք ծանօթ պատմաբան, մինչեւ վերջերս պատմութեան թրքական ընկերութեան նախագահ Ի· Զ· Քարալ՝ «Օսմանեան պատմութիւն» բազմահատոր աշխատութեան մէջ, հակառակ պատմական փաստերու, կը պնդէ թէ ժ·թ· դարու վերջաւորութեան եւ Ի· դարու սկիզբը ոչ - մահմետականները ունէին նոյն իրաւունքները, կայսրութեան մէջ անոնց մատչելի էին բոլոր պաշտօնները, իսկ անոնց բարեկեցութիւնը կարելիութիւն կուտար ապրիլ մահմետականներէն չատ աւելի լաւ: Ցեղասպանութեան գործողութիւններու եւ ապրիւնարբու սուլթանի սահմռկեցուցիչ կերպարի արդարացման խօսքեր են Ի· Զ· Քարալի այն նկատառումները, թէ «Աբդիւլ Համիտ Բ· կրնար իրաւացի կերպով զայրանալ Հայերուն վրայ, զորս քաղաքական նպատակներով կը զրգռէին Ռուսերն ու Անգլիացիները, եւ որոնք չէին -

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆ
1985

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3

Սուրբ Ղազարի Հայկական Ակադեմիայի Վարչութիւնը՝ ներկայ հաղորդագրութեամբ կուզայ յայտարարել, ի լուսաբանութիւն նախորդ հաղորդագրութեան (1985 Մարտ 1), որ Միխթարեանց Մեծերուն հրաւէրին ու թելադրանքին վրայ, Հ· Լեւոն Վրդ· Զէքիեան, նկատի առած որոշ պարագաներու փոփոխութիւնը, յայտնած է իր պատրաստակամութիւնը վերստին ստանձնելու Վարչութիւնը ամառնային Հայագիտական դասընթացքներուն, որոնք այս տարի եւս, Օգոստոս 1 - 30, կանոնաւորապէս տեղի պիտի ունենան, չարունակելով անցեալ տարի սկիզբ առած յաջող փորձառութիւն մը:

Նուաստ պիտի հրատարակուի ուսումնական ծրագիրը, ուսուցչական կազմի եւ հերթական բանախօսներու անուններն ու նիւթերը:

Դասընթացքի սակն է, ինչպէս անցեալ տարի, Ա.Մ.Ն-ի ու Եւրոպայի երկիրներէն դիմողներուն համար՝ $ 800 Ա.Մ.Ն, Միջին - Արեւելքի երկիրներէն դիմողներուն համար՝ $ 600 Ա.Մ.Ն:

Դրամական առաքումներու դիւրութեան համար, ահա՛ նաեւ մեր Հայագիտութեան Դասընթացքին վերաբերող դրամատան ընթացիկ հաշուեթիւը· -

Banca Nazionale del Lavoro,
c/c 10018 (Venezia).

Հ· ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ· ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
վարիչ Ս· Ղազարի
Հայկական Ակադեմիայի
Հ· ԼԵՒՈՆ ՎՐԴ· ԶԷՔԻԵԱՆ
վարիչ
Հայագիտական Դասընթացքներու
Հասցէ· -
Corso di Armenologia
c/o Collegio Armeno Moorat-Raphael
Direttore P. Levon Zekiyan
Ai Carmini DD 2596
30123 Venezia (Italy)
tel : (41) 28 770

մացան դայթակղութեան, ձգտելով Արեւելեան Անատոլուն զարձնել Պալքաններու պէս բան մը»:

Գրախօսականը կը փակուի հետեւեալ տողերով· - Ջոն Կիրակոսեանի հետազոտութիւնը նշանակալից քայլ մըն է հայ ժողովուրդի պատմական ճակատագրի ուսումնասիրութեան ճամբուն վրայ: Այս դիրքի էջերուն մէջ ներկայացուած պատմութեան դասերը պայքարի կը կոչեն ազգայնամոլութեան դէմ:

×

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Շահումեան շրջանը տեղի ունեցած է «Ցաղթանակի 40-ամեակ» հանրային պարտէզի բացման հանդիսաւոր արարողութիւնը: Պարտէզը ունի կանաչապատ ճեմուղիներ, չարուաններ, ինչպէս նաեւ յաղթանակի համար մը, որուն սիւներուն վրայ քանդակազարդ դրուագները կը ներկայացնեն Բ· Աչիարհամարտի տարեգրութիւնը:

Նոյն օրը տեղի ունեցած է Սովետական շրջանին մէջ «Զէյթուն» հանգստեան գօտիի եւ չարուաններու համալրոյթի բացումը: Զոյգ հանդիսութիւններուն մասնակցած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը: Հանրային պարտէզ մըն ալ բացուած է Երեւանի Օրջոնիկիձէ շրջանը:

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

Հեռաւոր Փեռ - Լաշէզի մէջ Քօմիւնարներու պատէն ոչ հեռու, ուր դէպի անմահութիւն խոյացող իր ամեհի նժոյգը կը սանձէ Հայերու զօրավարը, կայ մենաւոր շիրիմ մը։ Լքուած ու մոռցուած այդ շիրիմին տակ կը հանդչի Հայերու «մեծ վտարանդի»ն, ան որ «կրնար մարդկային դունդեր զղրդել դէպի ազգօգուտ նպատակ մը, կրնար պատրիարք, ժողով, բարձրադիր մարդիկ սասանել (*) իր ամէն մէկ խօսքով։

Ամէն օր հազարաւոր մարդիկ կ'անցնին այդ շիրմին մօտէն ու կարզալով մարմարէ սալին գրոշմուած տապանագիրը, կ'անցնին փութով, յետոյ միայն զարմանք կը յայտնեն թէ ո՞վ էր ան, ի՞նչ գործ ունի այդ հայորդին Փարիզի սրտին վրայ։

Իսկ ան, որ ծնած էր զեղատեսիլ «Մարմարա»յի ափին, իր վերջին հանգրուանը գտեր էր հոս, Փարիզ եւ հայրենիքին հետ անոր ունեցած կապին միակ վկայութիւնը կը մնայ (հայերէն - ֆրանսերէն) տապանագիրը. «Հայ հայրենասէր»։

Եթէ օր մը այցելես Փեռ - Լաշէզ, պահ մը կանգ առ հայորդի՛, կարդա՛ տապանագիրը, դրոշմէ՛ յիշողութեանդ մէջ ամէն մէկ տառը՝

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ
1834 - 1887
(Հայ հայրենասէր)

Իսկ ես կը փորձեմ մատունք առ մատունք հաւաքել այն նշխարհները որ մաս կը կազմեն անոր մեծ կեանքին, եւ ներկայացնել զինքը այնպէս, ինչպէս որ կր...։

«Այս մեծ հայը Սկիւտար ծնաւ 1834 Դեկտեմբեր 9-ին»։ Օտեանի դամբանականը այսպէս կը սկսի անոր վիճակիցն ու հետեւորդը՝ Մինաս Զերազ, ու կ'աւելցնէ. «Եթէ Պետրոս Դուրեան Սկիւտարի սոխակն է, Գրիգոր Օտեան Սկիւտարի արծիւն է ազատութեան»։ Եւ այս՝ ճշմարտութեան իրական յայտարարն է, քանի որ 19-րդ դարու Բ. կէսին արեւմտահայ իրականութեան մէջ չկայ ազգային այլ գործիչ մըն ալ, որ այնքան ժողովրդականութիւն վայելէր, որքան Գրիգոր Օտեան։ Նոյնիսկ իր եղբօրորդին՝ յետագայի մեր նշանաւոր երգիծաբանը՝ Երուանդ Օտեան չունեցաւ այն ժողովրդականութիւնը, նոյնիսկ գրական շրջանակներուն մէջ, որքան համբաւաւոր հօրեղբայրը։

Հինգ տարեկան էր Գրիգոր, երբ հայրը որ չատ կը սիրէր զաւակը, իր միջոցներով տան մէջ մանաւոր դպրոց կը բանար, ուր կ'ուսանէր ան, որպէս գասակից եւ խաղընկեր ունենալով յետագայի ճառեր խօսիլ։ Տունը եւ դպրոցը իր շուրջը կը հաւաքէր բոլորը եւ կը տիպէր որ մտիկ ընէին զինքը։

Հրապարակային առաջին ելոյթը ունեցաւ երբ ընդամէնը 11 տարեկան էր։ Բարձր հասարակութեան եւ պատրիարքին ներկայութեան կամքի ազատութեան մասին արտասանած այդ ճառը հրատարակուեցաւ «Արշալոյս Արարատեան»ի 1845 Սեպտեմբեր 21-ի թիւին մէջ, «բարոյական ճառ» վերնագրով։ Իսկ 17 տարեկանին ապագրեց իր առաջին գործը՝ «առաջարկութիւն աշխարհաբար լեզուի վրայ», ասով իսկ հիմը դնելով գրապայքարին, որ այնքան նշանակալից դեր խազաց արեւմտահայութեան կեանքին մէջ։

Մեկնելով այն կէտէն, որ աշխարհաբարը յայտնուած էր քանի մը բարբառներու ձեւով, գրաբարի կողմնակիցները կը նկատէին թէ դժուար էր անկէ ճուլել համազգային ընդհանուր, միակ լեզու մը։ Պատասխանելով անոնց եւ պաշտպանելով աշխարհաբարի դասը, Օտեան կ'առաջարկէր որպէս աշխարհաբարի հիմ ընդունիլ Պոլսոյ բարբառը։

Ցետագային ճիշդ այդ ուղիով ալ ընթացաւ գրական աշխարհաբարի զարգացումը, եւ ինչպէս կը հաստատէ մեծ լեզուաբան Հ. Աճառեան, ժամանակը ապացուցանեց Օտեանի իրաւացիութիւնը։

Տակաւին պատանի, Օտեան հակակշռ արեւմտահայութեան ընկերային - տնտեսական ու քաղաքական անբարեյոյս կացութեան պատճառները եւ անվերապարծերէն զինուորագրուեցաւ անոր ազատութեան ուխտին։

Ժամանակակիցներէն չատերու նման Օտեան եւս միամտօրէն կը կարծէր թէ Հայն ու Հայաստանը միայն Թուրքիոյ տիրապետութեան շրջանակներուն մէջ կրնան պահպանել իրենց ինքնութիւնն ու ազգ. դիմագիծը։ Այս համոզումով էր, որ մտաւ ազգային ու քաղաքական պայքարի յորձանուտը, գործաւ անոր յայտնի գաղափարախօսն ու անձնուէր զինուորը։

Ան կը ձգտէր Թուրքիոյ տնտեսական վերածնունդին եւ քաղաքական վերակառուցումին՝ քաղբենի - ժողովրդավար սկզբունքներով։ Այդ իր խոչդն էր ու որուն կը ձգտէր հասնիլ «առանց բռնի յեղաշրջումներու», սահմանադրական բարենորոգումներու ճամբով, յուսալով որ այդ քայլը ազատութեան դուռ կը բանայ նաեւ իր ժողովուրդին։ Այդ մտայնութեամբ էր, որ իր գործակիցներուն հետ յղացաւ Հայոց Ազգային Սահմանադրութեան գաղափարը եւ վերջապէս այդ նոյն մտայնութեամբ էր, որ սահմանադրութեան գաղափարը ներշնչեց Միդհատ Փաշային եւ անոր հետ միասին մշակեց օսմանեան առաջին Սահմանադրութիւնը։

Հարկաւ դիւրին չէր ցնցել դարաւոր բռնութեան մէջ թմրած հայութիւնը, գայն ինքնագիտակցութեան մղել, ու ազգային արժանապատուութեան ու ինքնուրոյնութեան գաղափար ներարկել անոր։ Ատոր համար անհրաժեշտ էր հզօր շարժում մը, որ վեր էր անհատներու կարողութենէն։

Այդ առաքելութիւնը առանձնեց 50-ական թուականներու սերունդը, որպէս առաջնորդ ունենալով քանի մը լուսաւոր դէմքեր, ինչպէս Ն. Ռուսինեան, Ն. եւ Յ. Պալեաններ, Գ. եւ Մ. Ազաթօններ, Մ. Պէշիկթաշլեան ու Մերեց - Շիշմանեան, Մ. Մամուրեան ու Ս. Ոսկան եւ անշուշտ՝ Գ. Օտեան ու Յ. Սվաճեան։

Ասոնց ամենակրասերն էր Օտեան, սակայն եւ ծանօթ առաջապահն ու խորհրդատուն. անոնց ոգին էր ու ժամանակի ամէնէն լուսաւոր միտքերէն մէկը։ «Ընտիր ուսումնական անձերու դիմաքին մէջ առանձնակի կը փայլէր ան, եւ ամէն բերան Նոր Վահանը կը զովէր», - կը հաստատէ Մամուրեան, որ մէկն էր այդ ուսումնական անձերէն։

Եւ կանոնաւոր վարժարան չտեսած, բարձրագոյն կրթութիւն չստացած այս անձն էր, որ գարձաւ ժամանակի մեծ հռետորը, «Հայոց Միրապօն», ազգ. կեանքի ու մշակոյթի անվիճելի հեղինակութիւնը, սահմանադրականներու ոգին եւ ազգութացներու երդուեալ հակառակորդը։

Իր գաղափարները իրականացնելու եւ ազգ. Սահմանադրութիւնը կեանքի կոչելու, անոր զօրավիգ ըլլալու փափաքով էր, որ 20-ամեայ Օտեանը անցաւ պետական ծառայութեան, գարձաւ Թուրքիոյ Պետական Մորհուրդին անդամ, Հանրային Շինութեան նախարարի տեղակալ, Արտաքին Գործոց նախարարի տեղակալ, յետագային նաեւ մեծ եպարքոսի աւագ խորհրդատուն եղաւ Թուրք կառավարութեան ամէնէն ազդեցիկ գործիչը, որուն հետ հաշիւ կը նստէին նաեւ եւրոպական պետութիւններու վարչապետներն ու քաղաքագէտները, որովհետեւ որոշ շրջանի մը ան կը տնօրինէր Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Բայց փառքն ու ատելութիւնը երբեք չհլացուցին զայն, չկեղծեցին անոր ազգային դիմագիծը։ Ան մէկն էր այն սակաւաթիւ հայերէն, աւելի եւս՝ պաշտօնատար հայորդիներէն, որ իր «Հայութիւնը փառքի տիտղոս կը համարէր իրեն եւ չէր հանդուրժեր, որ վիրաւորիչ բառ մը ըսուէր մեր ցեղին դէմ»։

Անոր համար ուրիշ արդարութիւն չկար, այլ ազգը եւ ազգային արժանապատուութիւնը։ Օր մը, - կը պատմէ Ա. Արփիարեան, - Ազգ. Ժողովին մէջ՝ իր առեղնա - պետական ամբառնէն յայտարարեց արդարութեան զգածուած չեչտով մը. «Այն Հայը, որ իր պետական պաշտօնին ընծայած դիւրութիւններէն օգտուելով իր շահերուն կը զոհէ այս խեղճ, տարաբախտ ազգը, անիծեա՛լ ըլլայ, երի՛ցս անիծեալ»։ Ժողովուրդն ու երեսփոխանութիւնը «ամէ՛ն» որոտացին սարսռագին»։

Իրաւունք չունինք չհաւատալու Մ. Մամուրեանի պէս լուրջ գրողին, որ կը հաւատայ թէ «ազգասիրութիւնը բառ մըն էր մեր մէջ, Օտեան տուաւ անոր իմաստ մը, երբ ազգ. իրաւանց դրօշակը ձեռքը, նոյնիսկ Պետութեան այս իրաւունքը յարգել տալու եւս վնաս իր անձին, շահուն եւ տարաբնիկ մեծութեան մը»։ Արհամարհելով անձնական շահը, եւ նոյնիսկ իր անձին սպառնացող վտանգը, ան ոչ միայն խօսքով, այլ գործով չեչտեց իր Հայութիւնը, յաճախ ազգին պահանջածէն աւելի հակելով անոր վրայ եւ այնպիսի ժամանակի մը երբ ազգութացութիւնը պաշտօնական յառաջդիմութեան խթաններէն մէկն էր։ Իր մասին ըսած է որ, ոչ թէ պաշտօնը պատիւ բերաւ իրեն, այլ ինք իր անձով պատիւ բերաւ իր պաշտօնին։

«Անտարակոյս կեսարին պէս Ռուպիկոնը պիտի անցնի այս Հայը»։ Իսկ Հայը՝ Նուրհան - Օտեանը, «զեղեցիկ - հոգի, մեծ հանճար, զգայուն սիրտ, այլ ի՛նչ օգուտ, անիրաւ բախտը կապեր, կաշկանդեր է անոր թեւերը, որոնք եթէ արձակ ձգուէին թերեւս արծիւին պէս անսահման հորիզոնը իր սուր աչքերով չափէր եւ Հայաստան ոչ միայն կորովարիբ այլ՝ քաղաքագէտ Հայկ մը տեսնէր»։ Ան դիւրաթեք այն անձը չէր, որ կարելի ըլլար չեզոքել իր ընտրած ճամբէն, այլ խօսքի հզօր ապատամբ մը, որուն «միտքը վառօդի չտեմարան մըն էր, փայլակ ու որոտում սպառնացող երկինք մըն էր անոր հոգին, եւ միայն կայծ մը, չունչ մը բաւական պիտի ըլլար հրդեհ մը արտադրելու, եւ եթէ ոչ աշխարհին, ապա Հայոց նոր Կայոս մը ստեղծելու»։

Կը կարծենք թէ ի սկզբանէ գովեստներէ հեռու Մամուրեան մը, անհարկի այսքան չէր մեծարեր Օտեանը, եւ այդ այն ժամանակ, երբ վերջինս դեռ չէր հասած իր փառքի ու ճաճանչման գաղաթնակէտին, երբ չէր գարձած Թուրքիոյ ամէնէն ազդեցիկ պետական գործիչը եւ երբ տակաւին 32 տարեկան էր։ «Հայոց Միրապօն», «Նոր Կայոս», «Նոր Վահան» - եթէ նոյնիսկ որոշ վերապահութեամբ ընդունինք Օտեանին արուած այս պատուանունները, գարձեալ կ'ունենանք զօրաւոր մտքի եղակի մեծութիւն մը, հրեշտակեան փայլուն տաղանդ, կորովի եւ ազատատենչ ոգիի տէր անձնաւորութիւն մը, որ օժտուած էր մտքի ճկունութեամբ եւ զարմանալի կուռ տրամաբանութեամբ

Իր խօսքի մոգական զօրութեամբ ան կրնար ներգործել ու իրեն կապել նոյնիսկ այն մարդիկը որոնք ընդհանրապէս չէին հաւատար ճշմարտութեան ու անկեղծութեան։ Եւ երբեք իրաւացի է Մամուրեան որ իրական ու բնածին այս չնորհներով օժտուած Օտեանի խմաստնութեան հիացած, կը բացագանչէ ցաւով. «այլ, աւա՛ղ, ո՞ր ասպարէզին մէջ ճարակ պիտի դտնէր այս մարդն, ո՞ւր պիտի գործադրէր իր սիրական խորհուրդները, անձ մը, որուն միտքը միակ մամուռքը հայրեն - եաց չուքն ու ազատութիւնն էր։ Ո՞ւր էին Հայաստանի քաղաքագէտները, սպարապետները, ժողովներն ու գահն», որոնք յանձնօրէն կարող էին օգտուելու անոր շըռայլ մտքին գանձարանէն։ Եւ Մամուրեանն է գարձեալ որ կը գծէ օտարի լեզուի ուսուցման տակ ապրող նման անհատներու սպասող ճանապարհը. օտարի ոսկեզօծ ինկած «կամ պիտի սոզայ ճմուելու չափ, կամ կանդնի պատուով՝ յարգուելու չափ»։ Եւ ան կանդնեցաւ պատուով, իր ամբողջ հասակով, նոյնիսկ ոչ մէկ մեծութիւն ու սրբութիւն չյարգող Թուրքերուն, եւրոպական վարչապետներուն ու քաղաքագէտներուն դէմ, տիպելով յարդել իր անձն ու իր ժողովուրդը։

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գրեց՝
Dr. TESSA HOFMANN

Արեւմտեան Գերմանիոյ հայ գաղութը փոքրաթիւ է Ֆրանսայի գաղութի մը, ունի մօտ տասը հազար անդամ, ո՛չ աւելի։ Բայց հակառակ իր թուի սակաւութեան, եռանդով ու բազմազիմի ելոյթներով ոգեկոչեց ան այս տարի 1915ի ցեղասպանութեան յիշատակը։ Գերլինի համայնքը, որ Գերմանիոյ ամէնէն հին համայնքն է, կազմակերպած էր լուսապատկերներու ցուցահանդէս մը ու հայկական ֆիլմի չարաթ մը, եւ ասոնց կողքին՝ դասախօսութիւններ ու երաժշտական երեկոյթ մը՝ որուն ընթացքին նուագեցան Կոմիտասի գործերէն։ Հայ տըլպէրկի մէջ նոյնպէս՝ տեղւոյն Հայերը Գերմաններու հետ միասին՝ մշակութային եւ տեղեկատուական երեկոյթ մը սարքած էին։

Ապրիլ 27-ին, առաջին անգամ ըլլալով Գերմանիոյ մէջ, տեղի ունեցաւ ցոյց մը, կազմակերպուած՝ գերմանախօս չրջանների Հայկական Միութեանց Միացեալ Մարմինին կողմէ։ Կատարուածը լուռ ցոյց մըն էր, որուն մասնակիցները (մօտ 250 հոգի, Դաշնակցական Գերմանիոյ զանազան չրջաններէն) Պոնի մէջ մինչեւ Թրքական դեսպանատունը քալեցին։ Տասը տարի առաջ, նոյն Միացեալ Մարմինը Հայերը հրաւիրած էր հսկումի հանդիսութեան մը, որուն կը մասնակցէին միայն 50 հոգի։ Ցուցարարներուն արտօնուած էր տեղւոյն վրայ կարճատեւ նիստ մը կատարել, ներկաները իրազարձութիւններուն մասին տեղեակ պահելու համար, բայց բարձրախօսի մը գործածութիւնը արգիլուած ըլլալով լչմանութիւններուն կողմէ՝ մասնակցողները իրենց պահանջները արտայայտեցին միաբերան արձակուած լոզունգներով եւ հայթուկային երգերով։ Հակառակ տեղացող անձրեւին տողանցքը, որ տարիքէ եւ սեռէ չրջանակէ մարդիկ կը հաւաքէր, բազմաթիւ երեւոյթ մը առացաւ։ Ցուցարարները ոչ միայն բազմաթիւ պաստառներ ու ցուցանակներ կը կրէին, այլ նաեւ՝ փայտէ մեծդի խաչ մը, մոմեր ծաղիկներ...։

Դաշնակցական Գերմանիոյ ձայնափիւռը, հեռատեսիլը և մամուլը մասնակցեցան Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման, ու առիթը օգտագործեցին մանրամասն տեղեկութիւններ տալով։ Զայնասփիւռի նամանդային բազմաթիւ յայտագրերու մէջ համարաստուածիներով եւ հարցազրոյցներով 1915-ի ցեղասպանութիւնը նիւթ դարձաւ, եւ Հայոց ներկայ կացութեան մասին խօսուեցաւ։ Այս ելոյթներուն ամէնէն բովանդակալիցն էր թերեւս Ապրիլ 23-ին արուած հեռատեսիլի հաղորդումը, որ գոյց կուտար ի միջի այլոց շարք մը լուսապատկերներ, Արմին Վէգնըրի պատկերներ։ Արմին Վէգնըրը պատերազմի մը ականատես էր։ Առաջին համաշխարհային պատերազմի օրերուն՝ իբրեւ զինուորական բժիշկ կը ծառայէր Թուրքիոյ սահմաններէն ներս, ու այդ հանգամանքով է որ անկար վկան դարձած է թրքական խժդժութիւններուն։ Իր քաշած լուսանկարները եփրատի չուրջ հաւաքուած աքսորեալներու կատարեալ թշուառութիւնը կը ցուցաբերեն, եւ անոնց դանդաղ մահացումը սոսկի հետեւանքով։ Ինչպէս սոսկորութիւն դարձած է այսպիսի ցուցադրումներու առիթով, մանաւանդ երբ հեռատեսիլի մէջոցաս կը կատարուէին, թրքական մամուլը փորձեց այս անգամ եւս՝ լուսապատկերները դատապարտել նացիական ժամանակաշրջանի չարագործներուն։

Բայց գերմանական հասարակութեան մօտ մանաւանդ արձագանգ գտաւ առաջին կարգին՝ Պրէմըն քաղաքին մէջ դումարուած վեցօրեայ հանրաժողովը, «Ցեղասպանութիւն եւ Ողջակիզում» վերնագրով։ Ժողովին նախապատրաստութիւնը տարած էր «Քաղաքական գործադուլի նահանդային Կեդրոն»ը եւ ասոր հետ միասին՝ Բողոքական Եկեղեցւոյ Սուրբ Սաեփանոսի համայնքը։ Նշանակալիցը այն է որ այս հանրաժողովին սկսելէն իսկ առաջ՝ «Թրքական Միութիւններու Դաշնակցութիւնը» գործի անցած էր, գայն խանգարելու կամ ջնջել տալու համար։ Առ այդ՝ ճնշում կը բանեցնէր Պրէմընի ծերակոյտին մօտ, հանրաժո-

ՀՕՐ 75 ՀԱՄԱՅՆ ԽՍՀՄ ՀԱՍԱՐԱ՝ ՀՕ

ՄԱՐՏԻ ԿԱՅՑ

Ա. Ղ. Ա. Ա. Ա

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տարաբախտ՝ Գեղամ Պօղոսեանի յիշատակին, իր քոյրը որոշ գումար մը կը տրամադրէ «Ծառայ»ին, ի գնահատու - թիւն թերթին վաթսունեայ գործու - նէութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մոնթքոյէն՝ Տէր եւ Տիկին Թ. Կարիպեան իրենց եղբօր՝ Սարգիս Յ. Գրուշեանի (Պէյրութէն, Փարիզ մեռած) մահուան առթիւ 200-ական Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին, Կապոյտ Խաչին, Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ, «Աշխարհ»ի (առանձ «Ծառայ»էն) եւ «Ծառայ»ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 26-ին, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Եպիսկոպոսական Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը՝ 10·45-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՒՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓՕ.- Տիկին Ս. Պեաիկեան 500 Ֆ.:
ՌԻԻԼՕՃ.- Պ. Քէչեան 300 Ֆ.:
ՔԼԻՇԻ.- Պ. Տ. Պուլտուքեան 100 Ֆ.:
ՇԱՒԻԼ.- Պ. Շ. Պալեան 50 Ֆ.:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի՝ Տիրուհի Գանթարճեանի իր հօր մահուան առթիւ:

le CENTRE de RECHERCHES sur la DIASPORA ARMENIENNE
participe sous le haut patronage du Ministère de la Culture
AUX JOURNEES DE

DIALOGUE POUR LES CULTURES

DU 27 MAI AU 30 MAI

PROGRAMME :

27 MAI : de 15h à 22h — *à l'Institut Kurde* - 106, rue La Fayette 75010 PARIS - Métro : Poissonière
— *Exposition photographique sur l'Ethnocide.*

28 MAI : de 18h30 à 21h30 — *au Centre de Documentation Arménien* 36, rue de Trévise - 75009 PARIS - Métro : Cadet
— *Signature de livres :*
MAREK HALTER — Les mémoires d'Abraham
SANDRA JAYAT — Poèmes et peintures tziganes.
SERGE AFANASYAN : La Victoire de Sardarabad
— *Inauguration de l'exposition :*
Les Arméniens : Génocide et Ethnocide.
— *Vidéos sur l'Afrique du Sud, le Kurdistan, un village juif en Pologne.*
— *Chants Berbères d'AMAR SARSOU*

29 MAI : à partir de 20h30 - *au Carrefour de la Différence* 170, rue Charonne - 75011 PARIS - Métro : Charonne
— *Table ronde : «Les droits de l'homme en France - la pluralité des cultures».*
Avec Harlem Desir, Dulcy September, Christian Rostequer, Yves Ternon, etc... Animé par Jean Kehayan.
— *Concerts dont STEPAN AKIAN.*

30 MAI : à partir de 16h (en permanence). *au Centre Rachi* 30, Bld. du Port Royal - 75005 PARIS - Métro : Gobelins
— *Diaporama : «Le génocide arménien et la première guerre mondiale».*

A 20H 30 : *Les communautés face à la presse — Débat animé par Ivan Levaï.*

ENTREES LIBRES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 8, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

DINER DANSANT DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

SAMEDI 8 JUIN A 20 H 30

au CASINO d'ENGHIEN
95890 Enghien - les - Bains

La soirée sera animée par l'orchestre

SARDARABAD

Réservation : Tél. 381-01-72 — Tenue de soirée

L' U. C. F. A. F. présente

CŒUR & MÉMOIRE

SPECTACLE poétique à itinéraire sentimental, rendent hommage à leurs 2 VOIX COMEDIENNES CULTURES

MADELEINE CARPENTIER — NATHALIE KERYAN

POESIE
COMEDIE
MELODIE

Mise en scène *Roger Marc LA CHASSAGNE* —
— Conception *J. et M. CARPENTIER*

SAMEDI 1er JUIN A 20 H 30
— THEATRE de PARIS (petite salle) —
15, rue Blanche - Paris 9e - Mo. Trinité

Billets : 100 Frs. et 60 Frs.

Réservation :
Théâtre de Paris : Au guichet
ou par téléphone : 280 - 09 - 30

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 28 juin au 11 juillet	**6 770 F**
du 20 juillet au 03 août	**6 770 F**
du 03 août au 17 août	**6 800 F**
du 18 août au 31 août	**6 890 F**
du 06 septembre au 19 septembre	**6 770 F**
du 20 septembre au 03 octobre	**6 710 F**
du 04 octobre au 18 octobre	**5 760 F**
du 27 décembre au 07 janvier 86	**5 390 F**

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT — ARS

RESTAURANT
PORTO-HYDRA

SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
accueil par Monsieur Berdj
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
GRANDE SALLE DE 80 PERSONNES
Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...

Réservation : 321 - 89 - 60

Parking assuré — Fermé le Lundi

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
24
VENDREDI
24 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.969 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.969

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆԷՆ ԵՏՔ՝
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՀԱԻՈՐ ՊԱՅԹՈՒՄ ՄԸ՝ 55 ՄԵՌԵԱԼ, 200 ՎԻՐԱՒՈՐ

—×—

Ով որ Պէյրութ կ'ապրի, հաւանաբար այլեւս դժոխք երթալու պէտք չունի, դարձեալ կազմելու համար թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ դժոխքը: Ոչ տեսակ մնացած է կոխի, ոչ ալ ոճիրի, վայրագութեան, դաժանութեան:

Մինչ արեւմտեան - Պէյրութ, Ամալի չինները կը յայտնեն թէ վերջնապէս զբաղած են Սապրայի եւ Շաթիլայի պատերնեան կայանները եւ դեռ մեռելներու թիւն ալ վերջնական չէ, բայց 100-էն 200-ի մէջ է, Զորեքշաբթի օր, արեւելեան կողմն էր, որ թակարդուած կռռքի մը պայթումը աւեր կը գործեր: Պայթումը այն ուժգնութիւնն ունեցած է, զոր ունէր ուրիշ պայթում մը, քանդումներու չէնքին, 1982 Սեպտեմբեր 14-ին եւ ուր մեռաւ նախագահը՝ Պչէիր Ճեմայէլ: Այս անգամ, 55-էն 60 կը նկատուի մեռելներուն թիւը, անոնց մէջ 15 մանուկ եւ 200-է աւելի՝ վիրաւորներու թիւը: Ոչ բառ, ոչ ածական մնացած է թղթակիցներուն, նկարագրելու համար անոնկարագրելին: Հինգշաբթի օր, ոչ ոք ալ եղած էր արարքին:

Արեւմտեան կողմը, պատերազմներու ծանր հրեւոյթին ալ օգուտ չէ ունեցած որ չինները ձեռք չէյնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

Լիբ ՎԱԼԻԶԱՃԻ եղած հրաւէրը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, բաւական ջղագրգռած է Լեհաստանի իշխանութիւնները, մանաւանդ, որ Ֆաւալիւս կրնայ հրաւէրը, որպէսզի Վալէզա մասնակցի մարդկային իրաւանց նուիրուած միջազգային ժողովին (Փարիզ՝ Մայիս 30 - 31): Ծանօթ է որ Սոլիտարնոսքի պատասխանատուն կ'ուզէ վստահ ըլլալ որ պիտի կարենայ վերադառնալ: Միւս կողմէ, զուիցերացի դրագէտը, Ֆրետրիխ Տիւրրընմաթ մերժած է Ֆրանսայի հրաւէրը եւ մերժումին իրրեւ պատճառուած է Ֆրանսայի ղէնքի եւ զինամթերքի մեծաքանակ արտածումները:

Ֆաֆիինիւ իր ամսական քառորդ ժամուան ընթացքին, ընդունեցաւ թէ արտաքին առեւտուրը չէ՝ ինչ որ կարելի էր յուսալ, արտածումները շատ աւելի պէտք է ըլլան: Նոր - Քալետոնիայ մասին, ըսաւ թէ մարդ փոխել՝ չի նշանակեր քաղաքականութիւն փոխել: Իր հաւանութիւնը տուաւ հեռատեսիլի երկու ոչ - պետական կայաններուն ստեղծման:

ՀԱՅԿ. ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՈՆԿՐԷՍԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ ծանօթ բանաձեւը Ներկայացուցիչներու Տան քուէարկութեան պիտի դրուէր, երեքշաբթի օր, Մայիս 21-ին: Հեռաձայնով տասցած մեր տեղեկութեանց համաձայն, ձգձգուելէ, ձգձգուելէ հետ, այս անգամ ալ յետաձգուած է մինչեւ Յունիսի կէսերուն: Մինչ այդ ամերիկացի տասնեակ մը խորհրդարանականները ընդառաջելով պիտի երթան արտասահման ու նաեւ այցելեն ... Թուրքիա:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՅԻՍ 13 / 20)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԴՆԵՊՐ» ԽԱՂԸ (*)

Մայիս 14-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր «Դնեպր»ը, որմէ կը պարտուէր 3 - 5 արդիւնքով: Խաղէն ետք «Արարատ»ի մարզիչը՝ Նիկիտա Սիմոնեան, խօսելով մրցումին մասին ըսած է, թէ երեւանցիները պարզապէս անպատասխանատու խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Իրաքանչիւր պարտութիւն (ինչպէս նաեւ յաղթանակ) ֆութպոլի մէջ իր բացատրութիւնը ունի, ըսած է մարզիչը, աւելցնելով որ «Արարատ» իր դաշտին վրայ 5 կոլ ստացաւ, որովհետեւ առաջին կիսախաղին ղրկեթէ ոչինչ ըրաւ, անհրաժեշտ փոխանցումներ չկատարուեցան, իսկ մրցակիցները անընդհատ կը յարձակէին եւ թաքթիք դործողութիւններով խուճապի կը մատնէին դաշտին տէրերը: Առաջին կիսախաղին «Դնեպր» 2 կոլ նշանակած է: Երկրորդ կիսախաղին երեւանցիները փորձած են սթափիլ, սակայն արդէն իսկ երկու կոլի տարբերութիւնը բաւական ղժուարութիւն կը յարուցանէր հաւասարակշռելու համար արդիւնքը: Մանաւանդ որ «Դնեպր» այդ օր ցուցաբերած է բարձր մակարդակի խաղարկութիւն մը:

Մրցակիցներու մարզիչը՝ Վ. Եմեց, իր կարգին արտայայտուելով հանդիպումին մասին նշած է, թէ «Արարատ» պարզապէս անճանաչելի դարձած էր դաշտին վրայ. մինչ «Դնեպր»ի մարզիկները երբեմն սխալներ կը զործէին, «Արարատ»ի տղաքը չարունակ կը վրխպէին եւ ամէնէն պարզ կացութիւններու մէջ իսկ չէին կրնար արդիւնաւորել իրենց զործողութիւնները: Թէեւ բերդապահ Պողչվալով շատ դէշ խաղացած է այդ օր, սակայն յառաջապահները իրենք եւս նախաճաշնութիւն չեն ցուցաբերած, խաղացած են առանց կիրքի, ծուլօրէն: «Արարատ»ի երեք կոլերը նշանակած են Քոչարեան (50-րդ վայրկեանին), Մխիթարեան (74-րդ) եւ Ռաֆայէլ Գալստեան (80-րդ):

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Մայիս 16-ի թիւով:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ «ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ»ԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Նաուկա» («Գիտութիւն») հրատարակչականը ձեռնարկած է երեք հատորով նոր՝ «Դիւանագիտական բառարան»ի մը հրատարակման: Խմբագրական կազմը կը գլխաւորէ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարար Անդրէյ Գրոմիկօ: Բառարանը կը պարունակէ բազմաթիւ յօդուածներ եւ նիւթեր Խորհ. Միութեան քաղաքականութեան, դիւանագիտական եւ միջազգային կապերուն մասին: Արդէն իսկ լոյս տեսած Ա. հատորը կը բովանդակէ կարգ մը դիւանագէտներու կենսագրականները, այդ կարգին՝ նաեւ հայ դիւանագէտներուն: Այսպէս, տրուած են կենսագրական տեղեկութիւններ Քուէյբիթի մէջ խորհրդային դեսպանի պաշտօն վարած Պօղոս Յակոբովի, Քանատայի դեսպան (1958 - 1963) Համազասպ Յարութիւնեանի, Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի համաշխարհային տնտեսութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու հիմնարկի հիմնադիր - տնօրէն ակադ. Աղուշեան Արզումանեանի, 1927 - 1937 թուականներուն՝ Պարսկաստան, Յունաստան եւ Լեհաստանի մէջ Խորհ. Միութեան լիազօր ներկայացուցիչ Յակոբ Դաւթեանի, ՄԱԿ-ի ապազինման կոմիտէի (Ժընեւ) խորհրդային ներկայացուցիչ Սերգէյ Իսրայէլեանի, 30-ական թուականներուն Նորվեկիա եւ Յունաստան Խորհ. Միութեան դեսպանի պաշտօն վարած Ալեքսանդր Բեկզադեանի մասին:

Խորհրդային դիւանագիտութեան պատմութեան մէջ յատուկ տեղ կը զրաւէ Լեւոն Կարախան, որ 1918 - 1937 թուականներուն պաշտօնավարած է Դաշնակցային Ռուսիա, ապա եղած է Խորհ. Միութեան Արտաքին զործերու ժողովրդական կոմիսարի տեղակալ, ինչպէս նաեւ դեսպան՝ Լեհաստան, Թուրքիա եւ Չինաստան: Վլադիմիր Թայլերով (Տէր - Գրիգորեան) եղած է դեսպան Մոնկոլիոյ մէջ, Յովհաննէս Թեւոսեան՝ դեսպան Ճափոնի (1956 - 1958), Սուրէն Թովմասեան՝ 1960 - 1965 դեսպան Վիէթնամ, ապա՝ Լիբիա:

Այսօր ալ հայ դիւանագէտներ դեսպանի պաշտօնով կարեւոր դեր կը խաղան Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Այսպէս, Խորհ. Միութեան Լիւքսանպուրկի դեսպանն է Կամօ Ուդումեան, Զիմպապուէի՝ Գէորգի Տէր - Ղազարեանց, Թոկոյի՝ Սերգէյ Շահվերդեան, Մալիի՝ Եւգենի Ներսէսով: Կան նաեւ այլ դիւանագէտներ, որոնց մասին յաջորդ հատորներուն մէջ:

×

«ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐ» ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Երեւանի մէջ «Ուսանողի Գրադարան» մատենաշարով լոյս տեսած է «Գերմանական նորավէպեր» հաւաքածոն, ուր՝ ըստ ժամանակագրութեան, տեղ զտած զործերը կարելիութիւն կուտան ծանօթանալու նորավէպի զարգացման՝ Գերմանիոյ մէջ: Հաւաքածոյին մէջ առնուած են զործեր Կէօթէէ, Քլայստէ, Հոֆմանէ, Շամիսոյէ եւ ուրիշներէ: Գիրքին մէջ տեղ զտած է նաեւ զուիցերացի զրող Կոթֆրիտ Քելլէրի «Զիւղական Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ» նորավէպը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԴԻՆԱՄՕ» ԹԻՓԼԻՍ - «ԱՐԱՐԱՏ»
ՀԱՒԱՍԱՐ

Խորհրդային 48-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի իր վեցերորդ հանդիպումը «Արարատ» պիտի ունենար, ըստ ժամանակացոյցի, Ապրիլ 14-ին՝ Թիֆլիսի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ»ի հետ, սակայն խաղը յետաձգուած էր Մայիս 22-ին: Արդ, հանդիպումը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (0 - 0), կոմմերը ոչ մէկ կոլ արձանագրելով:

Այս խաղէն ետք եւ նախքան Մայիս 28-ին «Կայրաթ» - «Արարատ» հանդիպումը, Երեւանցիները 8 կէտով կը զրաւեն դասաւորման 15-րդ տեղը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ - 45

Դժուար գործ է հայերէն թերթ հրատարակել Սփիւռքի մէջ. յատկապէս «անկախ» թերթ մը: Մարդ շահու, փառքի ու համբաւի համար կրնայ ձեռնարկել շատ գործերու, սակայն ո՛չ՝ թերթ մը խմբագրելու: Շահուն, փառքին, համբաւին հմայքէն այլ բան մը, աւելի՛ բան մը անհրաժեշտ է որպէսզի մէկը հայ թերթի մը խմբագիր դառնայ:

Ու անսահման սէր, նուիրում ու նաեւ կիրքով շաղուած «խենթ»եր են բոլոր անոնք, որոնք իրենց ողջ գլուխը դրած են «հայ մամուլ» կոչուած աւետարանին տակ: Խենթութիւն մը, որ հասարակաց էր Բ. Քէչեանի մը, Ա. Արփիարեանի մը, Պարոնեաններու, Զօպանեաններու եւ դեռ շատ մը ուրիշներու:

Սպառելու մօտ այս եզակի սեռին ժամանակակից ծանօթ մէկ անունն է Ռոպէր Հատտէճեան՝ «Մարմարա»ի խմբագիրը, որուն մասին թերթին 45-ամեակի հանդիսութեան ընթացքին խօսք առնելով կ'ըսէ իր մրցակիցը, «Ժամանակ» թերթի խմբագիր Արա Գոչ. «Արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ թէ այժմ, շընորհիւ Պ. Հատտէճեանի, «Մարմարա» կ'ապրի իր ոսկեդարը»:

Աւօրեայի հազարումէկ վարչական հոգերու խառնիճաղանճին մէջ պահել լաւատեսութիւնը, հաւատքը, ամէն օր խօսք ուղղել ընթերցողին, թերթին մէջ մէկտեղել պոլսահայ մտաւորական տարբր, - մինչեւ իսկ անոնք՝ որոնք եղաւ ժամանակ, առատ մելան սպառեցին «Մարմարա»ի դէմ - բաջալերել երիտասարդներու այս ամէնուն չզոհել գրականութիւնը, - վէպ գրել, թատերգութիւն գրել, թարգմանութիւն ընել եւայլն: Ահա՛ երկու տողով այդ «ոսկեդար»ին ոգին:

Տակաւին երկար ատեն իր վարմէրը *անկատար*, գո՛րծը շարունակելի:

ԱՐՓԻ (*)

(*) Արփի Թոթոյեան

«ՖԻԿԱՌՕ»
ԵՒ
ՀԻԻԿՈՅԻ ՄԱՀԸ

—×—

Հինգշաբթի, Մայիս 23-ին «Ֆիկառօ» վերհրատարակած էր, հարիւր տարի առաջուան, 1885 Մայիս 23-ի, Շաբաթ օրուան իր թիւին առաջին էջը, որ կը հաղորդէ Հիւկոյի մահը:

Մահուան պարագաները կը նկարագրուին: Տասը օր տառապանքէ ետք է որ բանաստեղծը իր մահկանացուն կը կնքէր, 130 ավրնիւ տ'էլօ (այսօր՝ 124 ավրնիւ Վիքթոր Հիւկօ), 83 տարեկանին: Մայիս 14-ին, իր ճաշի հիւրն է՝ Ֆերաինան որ Լէսկիս եւ անոր հրաժեշտ առնելէն քանի մը վայրկեան ետք է, որ Հիւկօ ձեռքը սրտին կը տանի: Աւելի ուշ, բժիշկները կը քննեն, ու հիւանդ սրտին հետ, կը նկատեն որ թոքատապ ալ ունի: Ինք ալ պատրանք չունի, Մայիս 16-ին իսկ, կ'ըսէ. - «մեռած եմ»:

Կիրակնօրեայ զրական իր յաւելուածին մէջ, «Ֆիկառօ» յօդուած մը կը հրատարակէ Լոնկէսթ Ռրնանէն, փերթուած մը՝ Լըքոնթ տը Լիլլէն, խորագրուած «Վերջին մեծարանք», նկար մը՝ Վիքթոր Հիւկօ մահուան անկողնին մէջ, որու հեղինակն է՝ Նատար:

Շաբաթներու ընթացքին, «Ֆիկառօ» պիտի վերհրատարակէ ծաղկաքաղ մը Հիւկոյի նուիրուած այն բոլոր յօդուածներէն, որոնք լոյս տեսած են թերթին մէջ 1850-էն ցայսօր:

ՆՈՎՈՍԿՈՎԻ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՆՈՎՈՍԿՈՎԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՆՈՎՈՍԿՈՎԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ
ՎԱՀԱՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀԱԿՈԲՅԱՆԻՆ

Ձեր Գերազանցություն,

Ձեր ընտրության առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ Հայկական Սովետական Հանրապետության հանրապետի բարձր պաշտոնում:

Ես համոզված եմ, որ Ձեր ղեկավարությամբ Հայկական Սովետական Հանրապետությունը կհաջողի ամրապնդել իր տնտեսական ուժերը, զարգացնել մշակույթը և բարձրացնել ժողովրդական զանգվածների նյութական և մշակութային կենսամակարդակը:

Ես հավատացած

Օրը: Տակաւին խաղ մը ունի կատարե - լիք, երբ դրի կ'առնենք այս թղթակցու - թիւնը:

Ուրեմն, մեր երեք խումբերէն ոչ մէկը կ'արտաքսուի չրջանային բարձրագոյն դասակարգէն: Ընդհակառակն, ուրիշ մը եւս կը միանայ անոնց, Վալանսի Հայ Մարզականը որ ախոյենութեան սկիզբէն ի վեր մնաց առաջատար «Փրոմոսիոն ա'Ննէօր»ի եւ կը վերապահէ իր տեղը բարձրագոյն դասակարգին մէջ՝ ուրկէ արտաքսուած էր 1984-ին:

Այսպէս, յառաջիկայ մրցաշրջանին չորս հայանուն ակումբներ պիտի մաս - նակցին չրջանային պատուոյ դասակար - պի ախոյենութեան: Առաջին անգամն է որ կը պատահի այս՝ չորս խումբեր, Սէն - Թ'Անթուան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ա. - ծիւ՝ Միջերկրականի լիկին մէջ, Լիոն - Տչին եւ Վալանս՝ Ալբի - Ռոնի մէջ:

Ճանի որ խօսքը Վալանսի մասին է, տեղին է նշել նաեւ որ ակումբին պահե - ապի կազմը, ախոյեան իր խմբակին, կը բարձրանայ դասակարգ մը վեր եւ կը հանի Տիսքրիֆ Տրոմ - Ալրտէշի բարձ - րագոյն ախոյենութեան: Երրորդ խումբն ալ, իր դասակարգին մէջ, երեք կէսի տարբերութեամբ միայն ետ մնաց, ա - խոյեանի տիտղոսը ակամայ ձգելով Ալ - ժերիացիներու ակումբին:

Վալանսի մէջ, աւելի ճիշդ Պուրկ - լէ - Վալանս, կայ ուրիշ հայ ակումբ մը, Հ. Մ. Ը. Մ. Բ - ան ամբողջովին հայ - որ եւս բոլորեց յաղթական մրցաշրջան մը եւ ինչպէս 1984-ին, այս տարի ալ «դասարան» կը փոխէ: Յառաջիկայ Սեպ - տեմբերին պիտի խաղայ Տիսքրիֆբ-ի 3-րդ դասակարգին մէջ, 4-րդ դասակարգի բա - ցառիկ ախոյենութիւնը չահելէ յետոյ, այս վերջացող մրցաշրջանին ընթաց - քին:

Ինչպէս կը տեսնուի, դասադի վերը նշուած ակումբները՝ որոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Տէսինի Մշակոյթի Տան խումբը, Վիէնի, Նիսի եւ Սէն - Շամոնի ակումբները կը չարունակեն ցոյց տալ իրենց կենսունակութեան ապացոյցները, հակառակ դժուարութիւններու, մանա - ւանդ նիւթական դժուարութիւններ...: Իրենց վարիչները արժանի են գնահա - տանքի եւ քաջալերանքի:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

գերմանահայ կաւանականի

—×—

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կէօթթինկէնի Ականաւոր Գիտութիւն - ներու Ակադեմիան պարգեւատրեց հինգ դիտնականներ՝ իրենց գերազանց յաջո - ղութիւններուն առթիւ: Առնցմէ մէկն է Միւնհէնի համալսարանի դասախօսնե - րէն կենսաբան տոքթ. Միքայէլ Մելքոն - եան, որ ընտրուած է միաբջիջներու մարզին մէջ ունեցած իր նուաճումներուն համար:

×

Մանաւորապէս ղերմանախօս երկիր - ներու մէջ մեծ յաջողութիւններ կ'ունենայ ամերիկահայ ջութահարուհի՝ Կիմ Քաչքաչեան: Իր նոր սերունդի տիրական ջութակահարը՝ Կիտէոն Գրէմմերի հետ ունեցած անդրանիկ ելոյթէն ակսեալ մա - մուլը զովասանքով արտայայտուած է իր մասին: Նոյնիսկ «Ֆրանքֆուրթէր Ալ - լկէմայնէ Ցայթունկ»ը գրած է որ ան համազօր եւ համարժէք է Գրէմմերին: Յաջորդեցին եւ դեռ կը յաջորդեն զանա - զան համերգներ՝ մերթ իրրեւ մենակա - տար եւ մերթ Գրէմմերի հետ միասին, որոնք, բան մամուլի արտայայտութիւն - ներուն, եղան փայլուն յաղթանակներ:

×

Պրէմէնի «Իւլէրզէէ Մուսէում» թան - գարանին մուտքի սրահին մէջ Մարտ 29 - Ապրիլ 30 թուականներուն ցուցահան - դէս մը տեղի ունեցաւ, ուր Երեւանի ման - կական պատկերասրահէն բերուած գծա - նըկարներ, լինոլի աշխատանքներ եւ հիւսուածքներ կարելի եղաւ տեսնել: Ցու - ցադրուած էին նաեւ մանկական դիրքեր: Իսկ Ապրիլ 18-ին տեղւոյն զրախանութ - ներէն մէկուն մէջ կարգացուեցան հայկա - կան մանկական պատմուածքներ:

×

Մաննհեման եւ Բուհրկազ ընկերու - թիւնները եւ Տրէստենէր Պանքը համա - գործակցելով Ռորհրդային Միութեան Մշակութային նախարարութեան հետ կազմակերպեցին «Ռուսական եւ սովե - տական արուեստ - աւանդութիւնը եւ ներկան» ցուցահանդէսը, որ երեք քա - ղաքներ՝ Տիւսելտորֆ, Հաննովեր եւ Շը - թութկարթ շրջեցաւ: Ուրախալի է որ նոյն ցուցահանդէսին մաս կը կազմէին Մար - տիրոս Սարեան «Երեւան», Մինաս Աւե - տիսեան «Մաչքարով վայր», Յակոբ Յա - կոբեան «Փողոց մը Լենինականին» եւ Սարգիս Մուրատեան «Արեւօտ օր մը» կտաւներով:

Ր. Ֆ.

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ արուարձաններէն Սքար - պորոյի մէջ գտնուող Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մը - չակ կեդրոնի ընդարձակ սրահին մէջ, Ապրիլ 21-ին, պատարագած է էջմիածնա - կան թեմի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկ. Քէշիշեան: Ցաւարտ պատարագի, կեդ - րոնի չրջափակին մէջ կատարուած է նո - հատակաց յուշարձանի հիմնարկէքը: Ա - պա, մարզարանին մէջ տեղի ունեցած է եօթանասունամեակի ոգեկոչման հան - դիսութիւնը: Բանախօսած է Մ. Հայ - կեանց: Հանդանակութենէն գոյացած է յիսուն հազար տոլար:

×

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ, Ապրիլ 21-ին, ոգե - կոչուած է Եղեռնի եօթանասունամեակը: Ներկայ եղած են 300 հոգի: Հայ Դատի Յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին խօսած է Ժիրայր Պազըճեան: Բանախօ - սը՝ Գէորգ Տօնապետեան, պարզելէ եռաք ցեղասպանութեան տուն տուող պատ - ճառները, անդրադարձած է ամերիկեան Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարա - րութեանց, ինչպէս նաեւ Սպիտակ Տան ճնշումներուն՝ հայկական ցեղասպանու - թեան վերաբերեալ ծանօթ բանաձեւերու Քոնկրէսին մէջ ընդունելիը խափանող: Գործադրուած է գեղարուեստական յայ - տագիր մը:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 21-ին, պատարագ մատուց - ուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կա - տարուած է Ա.ինթապի հերոսամարտի նա - հատակաց յիշատակին: Ցաւարտ արարո - ղութեանց, Պելմոնթի «Պատերազմի վե - թերաններ»ու սրահին մէջ տեղի ունեցած է ժողովրդային ճաշ մը, 300 հոգիի մաս - նակցութեամբ: Հանդիսութիւնը վարած է Սուրէն Մաւէրեճեան: Խօսք առած են Ամերիկահայ Ա.ինթապցիներու Հայրե - նակցական Միութեան կեդր. վարչու - թեան ատենապետ տոքթ. Գէորգ Պար - տաղճեան եւ Մեսէչուսեցի Ներկայացու - ցիչներու Տան նախագահ՝ Ձորճ Գըլըր - եան (Ա.ինթապցի): 1920 - 1921-ի Ա.ին - թապի հերոսամարտին պատմականը ը - րած է (անգլերէն) Զարեհ Մահսէրէճը - եան, իսկ հայերէն բանախօսած է Արմէն Պաղտոյեան:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 5-ին, տօնուած է Վասպուրականի հերոսամարտի 70-ամեակը: Բացումը կա - տարած է Մկրտիչ Ցարութիւնեան: Ցայ - տագիրը վարած է Փիրայր Ղարիպեան: Բանախօսած են Ենովք Լաչինեան եւ Յա - կոբ Կարապետեան: Գործադրուած է գեղար - ուեստական յայտագիր մը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՒՑԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Վալէրի Բրիւսով տուն - թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է Վա - հան Տէրեանի նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են ռուս եւ հայ բա - նաստեղծներ, քննադատներ: Խօսք առնող - ներ չեչտած են Տէրեանի վաստակին ար - ժէքը: Արտասանուած են բանաստեղծին գործերը: Հոս, նախկին Մեչչանսկայա փողոցը, Վալէրի Բիւսովի տունը յաճախ այցելած է Տէրեան: «Ան կուգար առան - ձին կամ Պօղոս Մակինցեանի հետ, որ Բրիւսովի հայերէն կը սորվեցնէր», կը վկայէ թանգարանին նախկին վարիչը՝ Ելենա Զուդեցկայա: Հոս Վահան Տէրեան իր բանաստեղծութիւններուն բառացի թարգմանութիւնները կարդացած է Բրիւ - սովի, որոնք այնուհետեւ տեղ գտան «Հա - յաստանի պոէզիան» հռչակաւոր հատո - քածոյին մէջ, որ Մոսկուա ռուսերէն հր - ատարակուեցաւ 1916-ին: Տէրեանի մոս - կովեան կեանքը սկսած է Արմենական (հայկական) ներքնատէն, ուր գտնուող Լազարեան ճեմարան ընդունուած է 1899-ին: Ընդունուած է ուղղակի Գ. դա - սարանը:

Տէրեան՝ արդէն հրատարակիչ - խմբ - բագիր, ընկերներու օգնութեամբ Մոս - կուայի մէջ կը կազմակերպէ «Գարուն» գրական - դեղարուեստական տարեգիր - քի հրատարակութիւնը, ուր լոյս կը տես - նեն Խահակեանի, Թումանեանի, Յակոբ - եանի, Միսաքեանի, Մակինցեանի գոր - ծերը: Մոսկուայի համալսարանը աւար - տելէ տարի մը առաջ կը հրատարակուի իր «Բանաստեղծութիւններ» հատաքա - ծոն, որուն կողքը ճեւաւորած է Մար - տիրոս Սարեան:

×

ԳՕՏԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Որսորդական, մարտական եւ ծիսա - կան տեսարաններ գոյացած են Ն. Ֆ. ա - ռաջին հազարամեակի պրոնզէ այն գո - տիին վրայ, որ գտնուած է Սեւանայ լի - ճի մօտերը բացուած հին դամբարանի մը մէջ: Հին Հայաստանի կերպարուես - տին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն գո - տիներու փորագիր պատկերները, ըսած է պատմաբան Ստեփան Եսայեան, աւել - ցընելով որ արուեստի աւելի հետաքըր - քըրական գործեր գտնուած են Լճաչէն, Բջնի գիւղերու, Երեւանի մօտ գտնուող կարմիր բլուրի հին դերեզմանատան մէջ: Գօտիներու վրայի նկարները մեծ նչա - նակութիւն ունին հայկական լեռնաշ - խարհի հին բնակիչներու խմացական ու նիւթական մշակոյթը ուսումնասիրելու համար:

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Բ.

ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- Լ'հ, ասում էր մի ծերունի խաչագող արհամարհական ժպիտով, - այդ ի՞նչ զղուելիներ են, որոնցմով պարծենում էք դուք: Երբ ես երիտասարդ էի, զղա - ցայ հնդկաց ասուածու աչքերը:

Ամէնքը ծիծաղեցին. ծերունու ասածը չատերին անհասատալի երեւաց:

- Երեխաները ու յիմարները ծիծաղում են ամէն բանի վրայ, երբ չեն հասկա - նում, պատասխանեց ծերունին, որին, ինչպէս երեւում էր, վիրաւորեց ընկեր - ների արհամարհանքը:

- Ձեզ անհասատալի է թուում իմ ասա - ծը, ականջ դրէք, ես կը պատմեմ:

Նա սկսաց իւր պատմութիւնը այս - պէս.

«Հնդկաց ասուածները մեր Աստուծոյ նման չեն. մերը աչքի չէ երեւում. իսկ նրանց ասուածները միշտ կանգնած են տաճարների մէջ, ամէն մարդ տեսնում է, հարցմունք է անում եւ պատասխան է ստանում: Ես մտայ այդ տաճարներից մէկի մէջ, ուր կանգնած էր զլխաւոր աստուածներից ամենամեծը ոսկեզէն հա - զուստով: Թէեւ ոսկին շատ սիրուն բան է, բայց աւելի զրաւեցին նրա զեղեցիկ աչքերը: Գեղեցի՛կ էին, անմահ զեղե - ցի՛կ, ես խելագարի նման սիրահարուե - ցայ այդ աչքերի վրայ: Ներանք կազմուած էին երկու հատ խոշոր ալմաստներից եւ ճրագի նման վառվռում էին: Ալմաստ - ների իւրաքանչիւրը ազատու ձուի չափ կը լինէր: Այո՛, իմ սիրտը զրաւեցին այդ փայլուն ասղերը եւ ես կատարելապէս սիրահարուեցայ նրանց վրայ: Ե՛կ, մտա - ծեցի, քեզ նուիրէ այդ աստուծոյ սպա - սաւորութեանը, որ այդպիսի զեղեցիկ աչքեր ունի: Եւ ընդունուեցայ այն տեղ, ի՞նչ էք կարծում, ոչ թէ իրրեւ հատա - րակ սպասաւոր, այլ բրամին, - այսպէս են կոչւում նրանց քահանաները: Ես կատարում էի իմ պաշտօնը ամենայն ջերմեռանդութեամբ, ամենայն անձնա - նուիրութեամբ, այնպէս որ, փոքր ժա - մանակում զրաւեցի ոչ միայն իմ աստու - ծոյ չնորհը, այլ եւ ժողովրդի յարգան - քը: Այդ տեւեց մի քանի ամբողջ տարի - ներ: Վերջը բրիմական կեանքը, անընդ - հատ աղօթքները, խիստ ճգնութիւնները ձանձրացրին ինձ: Ես վճռեցի վերադառ - նալ իմ հայրենիքը: Բայց ցանկալի էր ինձ ունենալ մի յիշատակ այն աստուծուց, որին այնքան տարիներ ծառայել էի: Ես ընտրեցի աչքերը, որոնց վրայ միշտ սի - րահարուած էի: Մի բարի գիչերում կա - տարուեցաւ այդ գործը: Բայց ո՞րտեղ պէտք էր պահել խոշոր ալմաստները: Սը - րունքներիս կաչին ծակեցի, ալմաստները դրեցի վէրքի մէջ, յետոյ լաւ փաթաթե - ցի: Այժմ աստանան էլ չէր կարող զըտ - նել: Մնաք բարեաւ ասեցի իմ աստուծուն եւ հեռացայ: Հնդկաստանի անտառները խիստ հիւրընկալ ծոց ունեն փախստա - կանների համար, եթէ առիւծների եւ վա - զրների ճանկը չընկնէ մարդ: Բայց իմ աստուծու օրհնութիւնը ինձ հետ էր, վտանգ չպատահեց: Ես իմ բրամինի հա - զուստը փոխեցի, եւ հալածուած պարիա - յի հագուստով չարունակեցի իմ փախուս - տը: Պարիայի ոչ ոք չէ մօտենում»...:

Ծերունին վերջացրեց. ամէն կողմից լսելի եղան զովասանական ձայներ. մի քանիսը ծափահարեցին:

Մի այլ խաչագող ասաց.

- Ես մի օր զողացայ մի մոխրագոյն աւանակ, եւ սեւ գունով ներկելով, ծա - խեցի զարձեալ իւր տիրոջը. նա չկարո - ղացաւ ճանաչել իր աւանակին:

- Կարծեմ ներկը աւելի թանգ արժեց քեզ, քան թէ այն փողը, որ դու ստացար, նկատեց նրան մէկը ծիծաղելով:

- Իրաւ է, ներկը աւելի թանգ արժեց, պատասխանեց նա, - բայց ես ընկերիս հետ զրաւ էի բռնել:

-Եւ դու կնքեցիր մեր ճակատին «էշ ներկող» անունը. վրայ բերեց առաջինը:

Բոլորը ծիծաղեցին:

Մի ուրիշը պատմեց, թէ իւր կեան - քում փոխել է տասն զանազան կրօնքներ եւ զանազան դաւանութիւններ: Շերա - զում ընդունել մահմեդականութիւն եւ ամուսնացել մի սէիդի զեղեցիկ աղջկայ հետ: Կիլիկիայի մէջ ընդունել է կաթո - լիկութիւն եւ պսակուել է կաթոլիկ աղ - ջկայ հետ, յետոյ մի կաթոլիկ զերա - պայծառից ստացել է ժողովրդավարու - թեան թուղթ, պտըտել է Իտալիայում, Սպանիայում, Ֆրանսիայում, հաւաքել է ահագին հարստութիւն, այլեւս չի վե - րադարձել իւր կնոջ մօտ. Կիեւում ըն - դունել է օրթոտոքս եկեղեցու դաւանու - թիւնը, մի գեներալ նրա կնքահայր է դարձել, եւ ընծայելով մի նշանաւոր զու - մար. ամուսնացրել է իւր ազախնի հետ: Իսկ Կ. Պոլսի մէջ ընդունել է բողոքակա - նութիւն, տեղային միսիոներների թըղ - թով գնացել է Ամերիկա, փողեր է հաւա - քել եւ ամերիկացի կին է ունեցել եւ - այլն:

(Շար. 106)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մայիս 26-ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի «Վան» գործադուլեան հերոս՝

ԱՐԱՄ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողներուն։

MONT VALÉRIEN

A l'invitation du Comité National du Souvenir des Fusillés du Mont - Valérien,

l'AMICALE DES ANCIENS RESISTANTS ARMENIENS

vous appelle à participer nombreux à la célébration solennelle du 40ème anniversaire, 1945 - 1985, de la Victoire des peuples sur le fascisme,

Sous la présidence de

Monsieur JEAN LAURAIN

Secrétaire d'Etat

chargé des Anciens Combattants,

représentant le Gouvernement

Il y a quarante ans se déroulait la première cérémonie d'hommage populaire aux 4.500 Combattants de la Résistance *français et immigrés* au Mont - Valérien et cette colline baignée du sang des patriotes était érigée en haut lieu du martyrologe de la Résistance.

VENEZ

Samedi le 25 mai, à partir de 14h, face au Mémorial de la France Combattante pour manifester votre volonté de ne pas oublier les victimes de tous les fascismes et de défendre la paix et la cause nationale arménienne.

×

Pour vous rendre au Mont - Valérien, à votre disposition :

— Cars militaires, Place de la République à Paris, côté rue Turbigo à partir de 13h15,

— Trains Gare Saint - Lazare, direction Saint - Cloud, descendre Gare de Suresnes ,un service de cars est assuré pour le Mont - Valérien, de 13h15 à 14h30.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր ամբողջ անդամուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Խ. Խանթէմուրեանի իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Օհաննէսեան 500 Ֆ., Տիկին Պամմաճեան Մատըլէն 200 Ֆ., Պ. Պորոյեան 100 Ֆ., Պ. Տօնապետեան, Տիկին Թագուհի Խաչատուրեանի մահուան տարելիցին առթիւ 200 Ֆ., նաեւ իր տարեկան հոգեճաշին առթիւ՝ 1000 Ֆ. Պ. Յովսէփ Ափրիկեանէ, Ոմն՝ 500 Ֆ., Տիկին Միքայէլեանէ 300 Ֆ., Տիկին Թագոսեանէ, Տիկին Գրիգորոֆէ, Պ. Պալեանէ, Պ. Մխմակ Ղազարեանէ, Տիկին Աճէմեանէ, Ոմն՝ 200-ական Ֆ., Տիկին Պաշիպէօլիւքեանէ 150 Ֆ., Պ. Ղազարեանէ, Տէր եւ Տիկին Գասպարեանէ, Տիկին Կէնճեանէ, Տիկին Մարկարեանէ, Տիկին Մանուկեանէ, Պ. Աղաճանեանէ 100-ական Ֆ., Տիկին Տիւմէճեանէ 52 Ֆ., Տիկին Թոմասեանէ, Պ. Մանդարեանէ 50-ական Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ իր գործոյին. - Սարգիսեան եղբայրներ 500 Ֆ. իրենց մօր՝ Եղսիկ Սարգիսեանի մահուան առթիւով։ Տիկին Սառա Աւոյեան 100 Ֆ. փոխան ծաղիկի Յարութիւն Մաճոյեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ալթուն Նաճարեան 200 Ֆ. իր ամուսնոյն՝ Մարկոս Նաճարեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Տիկիններ՝ Սոնա Լուսարեւեան եւ Աղաւնի Աբրահամեան 100-ական Ֆ.։

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Էլիզ Գոչեանէ՝ Քաթրին Օհաննէսեանի մահուան տխուր առիթով 150 Ֆ., Տիկին Մարիամ Տէրտէրեանէ՝ Յարութիւն Տէմիրեանի մահուան տխուր առիթով 200 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աբշալոյս Մխիթեվելեան Անդրանիկ Ուզունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը՝ 10·45-ին։

կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

la COMPAGNIE MICHEL HALLET EGHAYAN

DANSE

Au Théâtre de Paris

15, rue Blanche - 75009 PARIS

métro : Trinité

Mercredi 29 Mai à 20h 30

«RETOUR EN AVANT»

et

Jeudi 30 Mai / Vendredi 31 Mai

Samedi 1er Juin

à 20h 30

DANSE

«ORLANDO FURIOSO»

Réservation au Théâtre de Paris :

280 - 09 - 30

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ ՄԱՔՍԻՄԻ

Հոգեպատեան Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը՝ 10·30-ին։

Կը պատարագէ՝

ԿՂԵՄԷՍ Վ. ՄԱԼՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ չրջակայքի հայ հաւատացեալները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Թրիլի մկրտութեան առթիւ՝ Տիկին Ժաքլին Տէր - Մեսրոպեան 200 Ֆ., Մարթինէզ - Քիւրճեանի ամուսնութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կիւրճեան Մօրիս 400 Ֆ.։

×

Նուրիձա Ալեքսեան 200, Փիէր Պիքիճեան 100, Անտրանեան Սոֆի 100, Ագնեսուրեան 100 Ֆ., Օր. Համբարձումեան 200, Արապեան Մելիք 50, Օր. Վ. Կարապետեան (Լա Սէյնը Սիւր Մէր) 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էրվէ Էքիզեան 200 Ֆ., Պ. Վարդան Շահնազարեան 50, Պ. Զարմայր Ալիքսանեան 500 Ֆ., Թագուոր Թագուորեան 100, Վահան Սամաթեան 100 Ֆ.։ Ֆիլիփ եւ Նուպար Փափազեան 500 Եկեղեցւոյ դպրոցին, Պահաուրեան (Լիոնէն) 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Կրկուար Գարակէօզեան 200, Տիկին Վարպետեան 100, Պապանեան 50, Տիկին Ճակոբեան 100 իւզպէին, Կրիկորեանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Տիկին Շաքէ Կրեկորեան 1000 և 500 Հ.Բ.Ը.Մ., 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Այրի Տիկին Վիքթորիա Մկրեան 200 Ֆ., Ժաք Կրիկորեան 500 Ֆ.։ Ներսէսեանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Ժան Կուսուզեան 100, Վարուժան Ներսէսեան ընտանիք 500 Ֆ., Թորոս Ամոյեան 500 Ֆ.։ Թուլումճեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տիկին Թուլումճեան 100, Սաթուրեանի թաղման առթիւ. - Այրի Տիկին Ճըլըզեան 50, Կարօ Յովսէփեան 100 «Ցառաջ» թերթին, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100, 150 Մշակոյթի Տան, 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան 200, 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Էսքիճեան 100, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 100, Ասուի Մարզուանելեան 200, Տիկին Խաչիկ Տորումեան 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Սուրէն Փիրանեան ընտանիք 200, 200 Մշակոյթի Տան, Սահեփան Սանթուրեան ընտանիք 100, 100 Մշակոյթի Տան, 100 Սէն - Ռաֆայէլի հայ ծերանոցին, Այրի Տիկին Ունճեան 100 «Ցառաջ»ին, 100 Սէն - Ռաֆայէլի հայ ծերանոցին, Տիկին Կիւլիւմ Զաքիկեան 100, Տիկին Ռոզա Տորումեան եւ աղջիկը 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին, Սահակ Տորումեան 50 Ֆ. կապոյտ Խաչին։

(Շար.)

DÉPART SPÉCIAL en ARMÉNIE

DU 14 AU 27 JUIN

DÉPART : **PARIS - LYON - MARSEILLE**

DERNIÈRE DATE D'INSCRIPTION

1er JUIN

Levon BAGDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	**SEVAN VOYAGES**	**LES COURRIERS DU MONDE**
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	63, Allée Léon Gambetta
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 84 - 54 - 54 (91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · AFS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ թագակառուցիւնը շնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Գեղանոյշ Զաքրեանի (ծնեալ՝ Թօփալեան) մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Թօփալեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աբգանապի Կէչիճեան 50։

Իզապէլ Նաճարեանի (ծնեալ՝ Կարապետեան) մահուան առթիւ՝ Տիկին Աղնիւ Կարապետեան 100 Ֆ., Պ. Սեդրակ Նաճարեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Նահապետեան 100 Ֆ., Տէրտէրեան եղբայրներ 100 Ֆ., Կարապետեան եղբայրներ 200 Ֆ.։

FÊTE DES MÈRES

Dimanche 2 Juin

Le Comité des Dames de l'Eglise Apostolique arménienne de Paris organise à cette occasion un déjeuner familial après la Messe, présidé par Monseigneur Kude Nakachian.

Les places étant limitées, veuillez réserver en téléphonant le soir après 19h 30 :

— au 574 - 34 - 78

— au 757 - 65 - 38

Adultes = 100 Frs.

Enfants = Jusqu'à 12 ans — 50 Frs.

GRAND BAL DE L'UJA ALFORTVILLE

Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube

Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE

animé par l'orchestre

GAIDZAG'S

le grand chanteur organiste **PIERRE**

l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN

BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de **BEDIK**

TOMBOLA — BUFFET

Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ 22

7 - 16 տարեկան երկու սեռէ աշակերտներու համար։

Հոթ գ'Ալբի Քոլ Պայեար աւանին մօտ, ութ քիլմ. կափէն։ Պետական նորակառոյց արդիական սարքաւորումներով օժտուած հաստատութեան մը մէջ, վկայեալ մոնիթէօռներու եւ պատասխանատուներու հսկողութեան տակ։

Հայկական միջավայր - երգ - պար - հայերէն դաս - հաճելի անակնկալներ։

Մարզանքի յատուկ մասնաւոր մարզավայրեր։

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններուն համար դիմել՝

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - հեռաձայն - 37 - 75 - 97
79 - 30 - 34

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.970 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.970

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԱՒԱՏՔՈՎ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅԻ ՅՈՅՍՈՎ

—×—

Մայիսեան անկախութեան 67-րդ տարեդարձն է: Նոյնպէս Հայ Պետականութեան վերստեղծումը, Տաւրոսէն՝ Արարատ:

Տասնամեակներու յեղափոխական մարմնաւորներու արդիւնքն եղաւ Դանիէլ Վարուժանի պատգամած «Վարդահեղեղ արշալոյսը»: Պայքարի ռահվիրաները նետուեցան կռուի դաշտ առանց երբեք վիճակուելու թէ երբ կը հասնին իրենց նպատակին: Անոնք մեծ էին, երէկ: Այսօր հսկաներ են: Խոստոմէն Դուման, Մուրատ, Քեռի, Խեչօ, Իշխան, Արամ...:

Ազգի մը ամբողջ մէկ թեւը զոհ դնաց թուրք յաղորդական ղեկավարներու հալածինչ քաղաքականութեան: Ժողովուրդին հետ նաեւ կորսուեցաւ՝ հողը: Սակայն յարատեւ կռիւն է որ ճամբայ բացաւ եւ դարբնեց Սարդարապատի յաղթանակը, որ արժանապատուութեան վայրկեանմէ մը աւելի համոզեց Հայը թէ միակ փրկութիւնը կուգայ իր մարտնչող բազուկներէն եւ արիւնէն:

Այդպէս ալ է այսօր: Ազգի մը ազատագրական պայքարին ուրիշներ կրնան բերել միայն մարդասիրական նպաստ, եւ այն ալ չատ անգամ կը մնայ խօսքի եւ յայտարարութեանց հանդրուանին: Բոլոր ժողովուրդներէն աւելի հայ ժողովուրդը ապրած է այս դառն փորձառութիւնը:

Մայիս 28-ը պատմութեան անցած թուական մը չէ: Այլ ամրակուռ հիմնաքարն է, որուն վրայ պիտի կերտուի հայ ազգի ապագան: Ապագան՝ ամբողջական հայրենիքին կերտումն է, ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունքով:

Այս ուղղութեամբ կազմակերպուած ու ծրագրուած աշխատանքը անհրաժեշտ է: Անհրաժեշտ է համադրուած աշխատանքը բոլոր ցամաքամասերուն վրայ:

Այսքան երկարատեւ իրաւազրկումէ ետք կարելի չէ հրաժարիլ արդար իրաւունքներէ: Եթէ տկարանանք ու հրաժարինք դաւաճանած կ'ըլլանք մեր անթիւ հերոսներու, մէկիսնաւոր նահատակներու կտակին: Անոնք իրենց մչտնջենական քունէն անդադար կ'ազդազակեն արդարութիւն եւ կը հրահանգեն մեզի հաւատարմութիւն:

Անցեալի հաւատքով տոգորուած ու զբաղուած պիտի տանինք այսօրուան պայքարը, վաղուան յաղթանակի տեսլական - նով: Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ: Հայրենիքով է որ կ'իմաստաւորուի: Հայրենիքն է որ կ'ողողէ, հայրենի բնաչխարհն է մեր գոյութեան խարիսխը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ ինքզինքը եւ կազմակերպուի կարենալ տոկալու եւ չարունակելու համար իր ազգային քաղաքական պայքարը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ եւ զօրացնէ իր ազգ՝ բոլոր արժէքները՝ դիր թէ մշակոյթ, դպրոց թէ եկեղեցի եւ առնէ քաղաքական առողջ յանձնառութիւն, տանի քաղաքական հետեւողական գործ, իր բոլոր ձեւերով:

Եւ այսօր, կայ փաստը որ ժողովուրդը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը, երկիր տեսած կամ ոչ, տէր կ'ուզէ կանգնիլ իր իրաւունքին ու պատրաստ է զոհողութեան: Միայն, չմոռնանք մեր քաղաքական առողջ յանձնառութիւն եւ կը հրահանգեն մեզի հաւատարմութիւն:

Անցեալի հաւատքով տոգորուած ու զբաղուած պիտի տանինք այսօրուան պայքարը, վաղուան յաղթանակի տեսլական - նով: Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ: Հայրենիքով է որ կ'իմաստաւորուի: Հայրենիքն է որ կ'ողողէ, հայրենի բնաչխարհն է մեր գոյութեան խարիսխը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ ինքզինքը եւ կազմակերպուի կարենալ տոկալու եւ չարունակելու համար իր ազգային քաղաքական պայքարը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ եւ զօրացնէ իր ազգ՝ բոլոր արժէքները՝ դիր թէ մշակոյթ, դպրոց թէ եկեղեցի եւ առնէ քաղաքական առողջ յանձնառութիւն, տանի քաղաքական հետեւողական գործ, իր բոլոր ձեւերով:

Եւ այսօր, կայ փաստը որ ժողովուրդը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը, երկիր տեսած կամ ոչ, տէր կ'ուզէ կանգնիլ իր իրաւունքին ու պատրաստ է զոհողութեան: Միայն, չմոռնանք մեր քաղաքական առողջ յանձնառութիւն եւ կը հրահանգեն մեզի հաւատարմութիւն:

Անցեալի հաւատքով տոգորուած ու զբաղուած պիտի տանինք այսօրուան պայքարը, վաղուան յաղթանակի տեսլական - նով: Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ: Հայրենիքով է որ կ'իմաստաւորուի: Հայրենիքն է որ կ'ողողէ, հայրենի բնաչխարհն է մեր գոյութեան խարիսխը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ ինքզինքը եւ կազմակերպուի կարենալ տոկալու եւ չարունակելու համար իր ազգային քաղաքական պայքարը: Սփիւռքը պէտք է պահպանէ եւ զօրացնէ իր ազգ՝ բոլոր արժէքները՝ դիր թէ մշակոյթ, դպրոց թէ եկեղեցի եւ առնէ քաղաքական առողջ յանձնառութիւն, տանի քաղաքական հետեւողական գործ, իր բոլոր ձեւերով:

Եւ այսօր, կայ փաստը որ ժողովուրդը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը, երկիր տեսած կամ ոչ, տէր կ'ուզէ կանգնիլ իր իրաւունքին ու պատրաստ է զոհողութեան: Միայն, չմոռնանք մեր քաղաքական առողջ յանձնառութիւն եւ կը հրահանգեն մեզի հաւատարմութիւն:

Ա. Ե.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ

ՍՈՒԳ ԵՒ ԸՆԴՎԶՈՒՄ

—×—

Նկարագրութիւնները ահաւոր են եւ այլեւս, երբ կը դրուի կամ կը խօսուի լիբանանեան դժոխքին մասին, նոր ոչինչ կարելի է ըսել, քանի անընդունելիին բոլոր սահմանները վլած - անցած են:

Ո՞վ հրահանգած է այս նոր ոճիրը: Եւ չատ հաւանական է որ այդ ռումբը կատքին մէջ դնողն իսկ չի գիտեր թէ ուրկէ կուգայ հրամանը: Մանուկի մը չարգուփշուր դանկը եւ խելագար հայր մը, ի մէջ այլոց այլ դիակներու, վիրաւորներ - րու, աւերակներու, պայթող ռումբերու եւ հոս - հոն ծայր տուող հրդեհներու: Երբ կատքը պայթած է Սաժէս վարժարանին մէկ հանրակառքը հոնկէ կ'անց - նէր, աշակերտներ փոխադրելով ժամէյ - տէէն, այսինքն՝ ղալրոցէն տուն: Յերեկին, բոլորը անակնկալի եկած են, եթէ դեռ կայ անակնկալ Լիբանանի մէջ: Անդին, արեւմտեան կողմը, ուրիշ պատկեր մը, նոյնքան ահաւոր: Ականատեսներ կը պատմեն թէ Ամալի զինեալ տարրերը կը չարչարեն գերի բռնած Պաղեստինցիները նախքան զնդակահարելը: Շիի - պաղեստինցի այս բախումներու քանի մը օրուան հաշուեկշիռը 268 մեռեալ եւ աւելի քան հազար վիրաւոր է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՄԱՐ

ՓԷՕԺՕ, անուղղակի թալզոյի մահը կը հաղորդէ, երբ կը յայտնէ որ Փուասիի (Թալզօ) գործատունէն ելլող յաջորդ կառքը ՓԷօժօ անունին տակ կ'ելլէ եւ ոչ՝ Թալզօ: Համայնավար կուսակցութիւնը եւ աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութիւնը (ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ) կը բողոքեն: Նորածինը, որ Յունիսին հրապարակ կը հանուի 205ին եւ 305-ին միջեւ կառք մը պիտի ըլլայ, 5 դուռ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ օրինագիծ մը քուէարկեց սեռապաշտութեան վերաբերեալ, որ վերջ կը դնէ այն խորհրդանշական ոճրագործներուն որոնք երբեմն կը գործադրուին կիներու կամ միասեռականներու հանդէպ: Եթէ Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ, այլեւս ոչ մէկ գործատէր, օրինակ, կրնայ մերժել կնոջ մը կամ միասեռականի մը աշխատանք հայթայթել:

HISTORAMA

«POURQUOI LE MASSACRE DES ARMÉNIENS»

ԿԱՄ՝

ՀԻՆ ԾԱՆՕԹԻ ՄԸ ՆՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՈՒՐ ՀԻՆ ԵՐԳ ՄԸ Կ'ԵՐԳՈՒԻ

Փիէր Ա. Մոզէր նոր անուն մը չէ մեզի համար, քանի այս նոյն մարդն էր որ քանի մը տարի առաջ, հրապարակ հանեց հատոր մը՝

«Arméniens, où est la réalité ?»

ուր «պատմաբանի ակնոց»ով (ակնո - ցը, անշուշտ Թուրքերը նուիրած էին), կը վերլուծէր ցեղասպանութիւնը հանելու համար, այն եզրակացութեան որ Հայերը չեն ջարդուած:

Բաւական աւեն լուռ մնալէ ետք, մարդը նորէն մէջտեղ եկած է (կամ՝ հանուած է): Ըօթանասունհինգամեակի այս օրերուն չէր կրնար հրապարակէն քաչուած մնալ ու յօդուած մը ստորագրած է Հիսթորամա-ի Յունիսի (16) թիւին մէջ, խորագրուած «ինչո՞ւ Հայերու ջարդը»: Կը թուի որ քիչ մը չուր խառնած է գինիին, քանի չի համաձայնիր, հիմնովին ամէն բան ժխտել: Բայց, հաշիւներու կը նստի, դումարում, հանում, բազմապատկում, բաժանում գտնելու համար ջարդուած Հայերու բուն թիւը եւ - ի՛նչ զուգադիպութիւն - կը հասնի 300 հազարի, ամսինքն՝ Թուրքերու տուած մնայուն թիւին: Այդ զոհերն ալ ինչո՞ւ եղեր են: Որովհետեւ Պոլսոյ կառավարութեան, նոյնինքն Թալէաթի՛, հրովարտակները, ուր կը հրա - հանդուէր գուրգուրալ տեղահաններուն վրայ, պաշտպանել անոնց կեանքն եւ ինչքերը, ուտելիքը պակաս չընել, հոգ տանիլ, հող տալ, տուն տալ եւայլն, եւայլն, չեն գործադրուած եւ օսմանեան իշխանութիւններն ալ չէին կրնար հասնիլ ամէն կողմ...:

Շատ չարժեր երկարել, բայց մէկ խօսք ալ սա պարբերութեան մասին, որ գլուխ գործոց մըն է.. «Եթէ կ'ուզեք պարկեշտ ըլլալ եւ չվախնալ ընդունուած մտերու դէմ ընթանալէ, պէտք է ընդունիլ որ Հայերու բնաջնջման հրաման չէ տրուած: Անիկա միայն ցնաստաւորուեցաւ 1915 Մայիս 27-ի օրէնքէն»:

Այս հաստատումը ընելու համար, երկու բան անհրաժեշտ են եղեր՝ պարկեշտութիւն եւ բաղութիւն եւ Մոզէր երկուքն ալ ունի, կասկած չկայ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առքիւ, «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի, (երեքշաբթի, Մայիս 28-ի թիւ):

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԵՀՐԱՆԻ ԴԱՏԱԽԱԶԻ ՕԳՆԱԿԱՆԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՈԳԵԼԻՑ ԽՄԻԶՔ ՎԱՃԱՌՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Թեհրանի մեր պաչտօնակից «Ալիբ»ի Մայիս 19-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ երեսփոխան Վարդան Վարդանեան եւ ասորի փոխան Աթուր Խնանիչու համայնքի երեսփոխան հանդիպում մը ունեցած են Թեհրանի չրջանի յեղափոխութեան ընդհանուր դատախազի օգնական Միր Էմաթիի հետ: Պարսիկ պաչտօնատարը դիտել տուած է. «Կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները յարգելով հանդերձ, ցաւով պէտք է նչել որ իսլամներու ոդեւից խլեալ միչքները վաճառելու պարագաներ նկատուած են, որոնք անհանդուրժելի են իսլամ հասարակութեան մը մէջ. հակառակ ցարդ ցուցաբերուած զիջողական վերաբերումի՝ այս պարագան կը չարունակուի: Պետութիւնը հարկադրուած է ազդու միջոցներու դիմել եւ խիստ պատիժներ գործադրել ենթականերու նկատմամբ, համաձայն իսլամական օրէնքներուն»:

Հայ երեսփոխանը նչած է, թէ Իրանի հայութիւնը պատերազմի դաչտին մէջ թէ ճարտարարուեստի մարզերէ ներս միչտ օգտակար եւ չինարար տարր մը եղած է եւ իր անվերապահ մասնակցութիւնը բերած երկրի վերելքին ու յառաջդիմութեան. եթէ յիչեալ հարցին մէջ որոչ պարագաներ իսկ նկատուած են, զանոնք պէտք չէ ընդհանրացնել եւ վերագրել ամբողջ հայ համայնքին: Հուսկ, Վարդան Վարդանեան նչած է, թէ հարցը կը յանձնէ Առաջնորդի եւ Թեմական Խորհուրդի ուչադրութեան:

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄՐՄԱՋԱՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Որ մը յանկարծ վառեցար...:
Երկինքներէն հեռաւոր
Ինկած կայծէ մը կարծես՝
Որ մը յանկարծ վառեցար
Մեր գիւղերուն ու բայլերուն մեր մէջտեղ,
Համայնածախ ո՛վ կրակ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Խորշակներէն բունութեան՝
Մեր հոգիներն որպէս խոհ
Զորցեր էին եւ մութին մէջ մեր բախտին
Հիմա լուռ - մունջ կ'այրէին,
Քեզմով փունջ - փունջ կ'այրէին,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Կապր ու կապար գիշերուան
Վըրայ ժայթքող շառափէդ՝
Սարսափեցան չղջիկներն
Ու վեր ու վար, աջ ու ձախ
Թրթըռաթիո նետուեցան.
Բուերն երկար վայեցին
Երդիքներուն մեր վերեւ.
Հին խրյուրդները դարձան
Իրենց ծածուկ ծակերուն,
Եւ աղուէսները շըւար
Կծկըւեցան, պահուեցան,
Եւ գայլերն իսկ կատաղի
Ընկրկեցան fու փայլէդ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Ծուխէդ կուրցան աչուրներ.
Ան երկինքն իսկ կը ծածկէր.,
Կ'ըսեր աստղերն իսկ անհետ ...
Անջատ բոցերդ հիմա
Իրարու ձեռ կուտային,
Մերթ գետերու պէս կարմիր
Կը վազէի՛ր հողին վրայ,
Մերթ շատրուա՛ն շառագոյն՝
Կը ժայթքէին դէպի վեր,
Եւ հորիզոնը ամբողջ, մինչեւ հեռուն,
շա՛տ հեռուն
Կը պատուէր fու թոչըտուն սուրերէդ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Եղա՛ւ, ո՛վ հուր գեղեցիկ,
Որ պահ մը դուն հանգեցար ...
Բայց քիչ մ'անդին կը սարսէր
Վերստին հողր սեւցած,
Եւ դուն ուժգի՛ն աւելի,
Կը պոռթկայիր գետնէն դուրս,
Կարծես գետնին ներքեւէն
Քալած, վազած ըլլայիր,
Կարծես բոլոր քաջերուն,
Հերոսներուն, սուրբերուն՝
Որ հոն ինկած, թաղուած են,
Աղիքներէն, գանկերէն
Մէկէն միւսին անցնելով
Աճած, մեծցա՛ծ ըլլայիր,
Կարծես ամբողջ նախահարց
Սիրտը սրճուելդ fեզ գտնելով վառէիր,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Օ՛հ, վերջապէ՛ս, վերջապէ՛ս...:
Նայէ՛ առտու է հիմա
Ու փոթորիկն ահա դադրեր է արդէն ...
Մոխրացե՛ր է մեծ զնդանն
Ու ժրպիտ կայ սաւառնող
Մեր աշխարհին ամայութեանը վերեւ՝
Փոխան լացին զոր չորցուցիր,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...

Բայց մեզի պէտք ես դուն դեռ...
Դուն մնացի՛ր, բընակէ՛
Մեր մտերուն մէջ հիմա,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան.
Զանոնք տաճցո՛ւր, բորբոքէ՛,
Ըրէ՛ հրնոց մ'որուն մէջ
Մեր հին ժանգերը հալին,
Մեր մասնիկներր բոլոր
Իրար ձուլուին, ամրանան
Մետաղն ըլլայ կարծր ու ջինջ
Եւ փալփլումն իր երգէ՛ փառդ
յաւիտեան
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

1919

ՍԿԻՏԱՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

(Գ. եւ վերջ)

Այդ նոյն մտայնութեամբ էր զարձեալ, որ 70-ական թուականներուն, երբ կը ներկայանար հայկ. վիլայէթներուն մէջ ազգատամբական չարժումներու կազմակերպման հարցը, Օտեան կ'ըսէ Մրմեանի հոսանքին յարող Նշկանեանին. «...Մեր ներկայ վիճակին մէջ յեղափոխական որեւէ չարժում ազիտարեր պիտի ըլլայ...»: Ազգ մը արիւն թափելու համար, նախ պէտք է արիւն ունենայ եւ ապա՝ զայն թափելու քաջութիւնն ու անվեհերութիւնը...: Աակէ զատ պէտք է աչքի առջեւ ունենալ նաեւ մեր հակառակորդին թիւը, աշխարհագրական դիրքը, չրջապատող ազգերը, ակրութիւնները, անոնց տրամադրութիւնները...: Ուստի հիմնական, լուրջ եւ յարատեւ աշխատութեամբ պէտք է պատրաստուիլ առանց աղմուկի, առանց շեփորի, միւնչեւ այն աստիճան, որ ինչ շատ աչքի զարնող արդիւնք մը ձեռք բերելու ապահով ըլլաիք...»:

Բայց այդ չի նշանակեր թէ Օտեան կը վախնար ժողովրդավար յարձակումէն եւ իրը «սուռ ջուր կը ցօղէր յուզուղ զաւառի տրամադրութիւնները տրտայայտող Մրմեանի հայրենասիրական բռնկումներուն վրայ»:

Նախ, Օտեան, աւելի քան ոեւէ մէկը, մեծապէս կը գնահատէր Մրմեանի անձնուէր հայրենասիրութիւնը, ապստամբ ոգին եւ անձնական հմայքը, որուն համար ալ տարիներ յետոյ, բացառապէս անոր ջանքերով Մրմեան բարձրացաւ պատրիարքական աթոռ. եւ ապա՝ խոհեմութեան այս կոչը, որ արդիւնք էր ներքին եւ արտաքին իրադրութեան ճիշդ գնահատումի մը, հիմ չընծայեր զինք անջատելու արեւմտահայ ժողովրդավար հոսանքէն, առաւել եւս՝ հակադրել զայն: Եւ Մամուրեան եւս հակառակը կը վկայէ. «...հինգ - վեց տարուան միջոցին մէջ, - կը գրէ ան իր «Հայկական Նամականի»ին մէջ, - Թուրքիոյ Հայոց պատահած ամէն յեղափոխական չարժումներու, եթէ ոչ միշտ յայտնի, ստէպ թաքուն հեղինակն ու մղիչը եղաւ ան»: Իսկ այդ 5 - 6 տարուան մէջ կը մտնեն արեւմտահայ գարթօնքի, ազգային վերածնունդի, ազատագրական չարժումներու վերելքի տարիները՝ Զէյթունի հերոսական ապըստամբութիւնը, քրտական ցեղապետներու դէմ Մուշի հայ պիւզանտիութեան 1863-ին եւ Զարսանճաքի 1865-ի ելոյթները, որոնց բոլորին «թաքուն հեղինակն ու մղիչն է» ուրեմն Գրիգոր Օտեան:

Այս մասին վերստին յիշենք Նալբանդեանի «Ազգային թշուառութիւն» յօդուածը. «Սահմանադրութեան օգտին անյայտ կերպով աշխատող» եւ «Մեղու»ի հետ գործակցող արի երիտասարդներ» ըսելով արդեօ՞ք Նալբանդեան նկատի չունէր Գրիգոր Օտեանն իսկ, որովհետեւ ինչպէս կը տեսնենք, Մամուրեան եւս ոչ միայն ինք կը ծածկէ Օտեանի անունը՝ զայն կոչելով Նուրհան, անծանօթ են չատերուն, մինչդեռ բոլոր յեղափոխական չարժումներուն իրական հեղինակն է ան:

Այս պարագային հասկնալի կը դառնայ նաեւ ազատականներու կրքոտ քննադատը Նալբանդեանի լռութիւնը եւ անոր հիացումը «Հոյակապ Գրիգոր Օտեան Էֆէնտի»ի նկատմամբ, որ Ա. Յովհաննիսեանին թուած է մխիթարեան «յարգալիր ժեստ» մը Նալբանդեանի կողմէն: Նալբանդեան պարզապէս աւելի հանդամանօրէն չի խօսիր կամ չի գնահատեր Գրիգոր Օտեանի գործունէութիւնը, զգուշանալով հարուածելէ օսմանեան կառավարութեան մէջ բարձր դիրքի տէր Օտեանը, զոր ոչ միայն կը ճանչնար անձամբ, այլ կ'ենթադրելի թէ կը գործակցէր նաեւ անոր: Նման եզրակացութիւն մը բոլորովին անհիմ չէ, եթէ նկատի ունենանք, որ անոնք թէ՛ անձնական, թէ գործնական չփումի բազմաթիւ հնարաւորութիւններ ունեցած են, որոնց ամէնէն հիմնականը թերեւս Պոլսոյ Բարեգործական Ընկերութիւնն էր, որուն անդամակցած են Օտեան ու Նալբանդեան:

Բարեգործականը հիմնուեր էր 1860-ի Հոկտեմբերին: Անոր նպատակն էր «ապահովել որբ, անտէր եւ չքաւոր տղաքը երկրագործութեան եւ արուեստից զրաղեցնելու միջոցները ի գործ գնել»: Բայց այս, ըստ էութեան, Բարեգործականին օրինաւոր կողմն էր, իսկ իրականութեան մէջ, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ անդամներէն շատերուն գործունէութենէն, այդ կազմակերպութիւնը ոչ միայն երկրին անհետանալի վերածնունդին, այլեւ յատկապէս ազատագրական չարժումներու լուրջ չատ մըն էր, որով կ'արդարացուի նաեւ Նալբանդեանի մանակցութիւնը այդ ընկերութեան: Բարեգործականի հիմնադիրներն էին Գ. Ազաթօն, Գ. Օտեան, Յ. Շիշմանեան եւ Ս. Ալիշանեան: Անդամագրուած էին նաեւ Մ. Ազաթօն, Յ. Նորատունկեան, Մ. Պէշիկթաշլեան, Մ. Մամուրեան, Յ. Սվաճեան, Ս. Թոպուզեան եւ ուրիշներ, որոնցմէ վերջին երկուքին հետ սերտօրէն կը գործակցէր մեծ յեղափոխական - ժողովրդավարը:

Այժմ արդէն հաստատուած է, որ Բարեգործականը սերտ կապեր ունէր Զէյթունցիներու հետ եւ ըստ էութեան անոր անդամները կը կազմակերպէին ու կը դեկավարէին Զէյթունի ապստամբութիւնը: Հետեւաբար կասկածէ դուրս է որ Օտեանն էր այդ դեկավարներէն մէկը, եւ այդ մասին կը վկայէր Մամուրեան:

Թէեւ Նալբանդեանի եւ Օտեանի անձնական ծանօթութիւնը, աւելին՝ համագործակցութիւնը հաստատող փաստեր չկան, բայց կը կրկնենք, անկարելի է որ Բարեգործականին անդամագրուած եւ անոր նիստերուն խօսք առած Նալբանդեանը ծանօթ չըլլար այդ ընկերութեան փոխ ատենապետ եւ Ազգային Ժողովի ատենապետ Գրիգոր Օտեանին, որ ինչպէս ըսինք Նալբանդեանի զաղափարակից Յ. Սվաճեանին ոչ միայն ընկերն էր, այլ նաեւ յայտնի պաշտպանը եւ ուղղութիւն տուողը:

Ծանօթ է նաեւ, որ Նալբանդեան անձամբ ծանօթ էր Գրիգոր Օտեանի եղբայրներուն՝ Մաչիկ եւ Նշան Օտեաններուն, որոնք զրական եւ հասարակական զէմքեր չէին եւ ոչ ալ Բարեգործականի անդամներ: Ուրեմն ո՞ւր կրնային հանդիպած ըլլալ Նալբանդեանին: Թերեւս անկարելի չէ որ անոնք ծանօթացած ըլլան Գրիգոր Օտեանի միջոցով ու անոր տունը: Այդ ծանօթութիւնը այնքան հիմնաւոր եւ փոխադարձ իրերհասկացողութեան պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է որ տարիներ ետքն իսկ, նոյնիսկ Պետրոպաւլովեան բերդին մէջ- Նալբանդեան չէ մոռցած Մաչիկ Օտեանը եւ բերդին մէջ զրած իր «Կրիտիկա»ն ձօնած է «Սիրական եղբօր՝ Մաչիկ Օտեանին»: Իսկ Նշան Օտեան 1861-ին Թիֆլիս գտնուող Մ. Խրմեանին յղած նամակին մէջ կը գրէ. «Հոգտեղը ազկ ուսումնականներ կան. անոնցմէ մէկն է Մ. Նալբանդեանցը, մօտերս Պոլիս էր, տեսնուեցանք անոր հետ, չիտակը զլխու տէր մարդ էր»:

Գրիգոր Օտեանի եւ Նալբանդեանի զաղափարակցութեան անուղղակի վկայութիւններէն մէկին ալ այն է, որ 1860-ին Օտեանը «Մեղու»ի մէջ հրատարակած է լեզուական խնդիրներ արծարծող քանի մը յօդուած, որոնց մէջ մեծապէս կը մօտենայ Նալբանդեանի տեսակէտներուն: Թերեւս իրաւացի է Ա.Յովհաննիսեան երբ կ'ըսէ թէ լեզուական հարցին մէջ Օտեանի «կատարած չըջադարձը անդրադարձումն էր Նալբանդեանի հետ ունեցած հանդիպումներու ազդեցութեան»:

Եւ արդեօ՞ք Օտեանի անձնուէր հայրենասիրութեան, ժողովրդասիրութեան եւ ազգին հանդէպ ունեցած ծառայութիւններու անուղղակի վկայութիւնը չէ նաեւ այն, որ ժամանակի զրեթէ բոլոր երեւելիները, զրական ու հասարակական գործիչները ձաղկող հանճարեղ Պարոնեան անդամ ոչինչ դատ ըսելու Օտեանի հասցէին:

1876-ին դահ բարձրացած Աբդիւլ Համիտ գլխատեց ոչ միայն օսմանեան սահմանադրութիւնը այլ նաեւ զայն ստեղծողները: Խուսափելով անոր վրէժխնդրութենէն, Օտեան փարիզ մեկնեցաւ: Հայրենիքէն հեռու ալ սակայն մեծ վտանգին կ'ապրէր իր հայրենիքին սիրով եւ իր արծուենի հայեացքով կը տեսնէր հոն կատարուող իրադարձութիւնները եւ հեռուէն ուղղութիւն կուտար զրական ու հասարակական կեանքին:

Սուլթանը չյաջողեցաւ կաշառել կամ խաբել Օտեանը. ան լաւ կը ճանչնար սուլթանները եւ իրացուցած էր անոնց պատմութեան արիւնոտ դասերը:

Եւ ան, որ սեզան նստեր էր աշխարհի հզօրներուն հետ, հանդիպեր էր Եւրոպայի քաղաքագէտներուն եւ ժողովուրդներու բախտը տնօրինող Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ վարչապետներուն, չահեր էր անոնց յարգանքն ու համակրանքը, կեանքի վերջին տարիները հիւանդ ու լքուած ապրեցաւ Փարիզի մէջ, ապրեցաւ ինք իրմէ դժգոհ, բայց ո՛չ երբեք իր ազգէն ու ժողովուրդէն:

Ցաւալի է որ այդ ուրուագիծերն ալ կատարեալ չեն այսօր, որովհետեւ զրեթէ աւելի խօսած է ան, եւ անոր ազգու ճառերը, որ զարդարած են ժամանակի զբաղական կեանքն ու ամէն մէկ հանդէս, չեն պահուած սերունդներու համար: Իսկ երբ 1892-ին անոր տապանդին երկրպագուները փորձեցին հաւաքել անոր վաստակը եւ հրատարակել առանձին զրքով, թուրք կառավարութիւնը արգիլեց ոչ միայն սպասուած զիրքը, այլեւ անոր անուան յիշատակումն անգամ:

Բայց սերունդները չմոռցան զինք. սիրով ու ակնածանքով վարուեցան անոր անունին ու յիշատակին հետ, որովհետեւ, ինչպէս անոր մահէն 30 տարի ետք կը վկայէ Ա. Արփիարեան, «Օտեանի անունը դուրգուրալիր երկիւղածութեամբ մը կը յիշատակուի: Ու պիտի յիշատակուի միշտ ալ, վասնզի ժողովրդական է ու ժողովրդական կը մնայ Օտեան, վասնզի ան մտատիպար մը եղաւ: Մտատիպար մը հայ պաշտօնէի, մտատիպար մը հայ քաղաքագէտի, մտատիպար մը հայ ազգասէրի, մտատիպար մը հայ զրագէտի...: Կը զգամ տարակոյսդ, սիրելի ընթերցող, որովհետեւ ես ինքս ալ կը զգայ այդ. արդեօ՞ք չատ չեն այդքան տատիպներ մէկ մարդու համար, արդեօ՞ք այդպիսին է եղած Օտեան իրապէս, թէ փոփաքելի, խէչալական կերպարն է անոր: Սակայն փարատէ՛ կասկածները, եւ անդամ մը եւս անսալով բանականութեան ձայնին հաստատ պատասխանէ, որ ժամանակակիցն ու ականատեսն էր բոլոր այդ իրադարձութիւններուն, մանաւանդ երբ Մամուրեանի պէս անաչառ մէկն է, «կարծեմ թէ Ցիամանթէօն էր, որ Ակամեանի անհնարին վիշտը նկարելու ատեն կարող գտնուելուն՝ անոր դէմքին վրայ քօղ մը ձգեց ճարտարութեամբ... Նոյն հնարը գործածեցի եւ ես բարեկամ ... խիստ մութ յատակի վրայ նկարեցի դէմք մը, որ պատմութեան մէջ փառաւորապէս պիտի փայլի...»:

Իսկ մենք փորձեցինք քիչ մը միայն տանիլ այդ քօղը, որ Մամուրեան ձգած է ճարտարարութեամբ, եւ Օտեանին նայիլ հարիւր տարուան հեռուներէն:

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Ժառանգաւորաց վարժարանի հանդիսասրահին մէջ՝ եղեռնի 70-ամեակին առթիւ, տեղի ունեցած է գիտական ժողով մը՝ «Ցիչատակութեան տարի 1915 - 1985» անուան տակ:

Ժողովը բաղկացած է երկու նիստերէ:

Ա. Նիստը վարած է Պիրզէթ Համալսարանի անդլերէնի դասախօս փրոֆէսօր Լէյթըն Փրաթ: Բացումը կատարած է Երուսաղէմի Պապական Առաքելութեան տնօրէն Հ. Ժողէֆ Կովչթայն: Բեթղեհէմի համալսարանի դասախօս տոքթ. Մանուէլ Հապեսեան խօսած է «Նախա - եղեռնեան Հայաստան» նիւթին չուրջ: Լուտերական Երրորդութիւն Դպրեվանքի (Գոլոմպիա, Օհայօ) դասախօսներէն փրոֆէսօր Ռալֆ Տոր - ֆէնի զեկուցման նիւթը եղած է «Արնոլտ Թօյնպիի վկայութիւնը»: Վերմոնթի (Միացեալ - Նահանգներ) համալսարանի բաղդատական կրօնքի դասախօս Սթեվըն Երեան ներկայացուցած է «Դեսպան Հենրի Մորկընթաուի յուչերը», իսկ Հայֆայի համալսարանէն Ժորժէթ Ազադեան խօսած է «Պէլքինոսի վկայութեան» մասին: Գրող Տոնա Հարվիի զեկուցման նիւթը եղած է «Զմիւռնիոյ Հարցը», իսկ Ալէքս Գալայճեան ներկայացուցած է «Մշակութային ցեղասպանութիւն» նիւթը:

Երկրորդ նիստը վարած է Թանթուրի Խաղաղութեան Միջդաւանական Ակադեմիայի տեսուչ փրոֆէսօր Ուիլըըմ Քլենսըն: Պիրզէթ Համալսարանի իսլամական պատմութեան դասախօս Ալպէր Ազարեան խօսած է «Թրքական ուրացումը» նիւթին չուրջ: Երրայական Համալսարանի Հոլոքոստի դասախօս Արիէ Պառնէայի նիւթը եղած է «Ցեղասպանութեան դասերը»: «Հայկական պատասխանը ցեղասպանութեան» նիւթը ներկայացուցած է Փաթրիս Պրոսէօր, իսկ «Գերմանական պատասխանը Հոլոքոստին» նիւթը՝ Վեր. Միքայէլ Քրուի: Հայոց Պատրիարքութեան ներկայացուցիչը՝ Գէորգ Հինդլեան, խօսած է «Հետազօտութեանց նոր ուղիներ ցեղասպանութեան պատմագրութեան մէջ» նիւթին չուրջ:

Գիտական ժողովին ներկայ եղած են Հայեր, Հրեաներ, կրօնականներ եւ պետականներ՝ քրիստոնեայ, հրեայ եւ մահմետական համայնքներէ:

×

ՍԵԼԱՆԻԿի մէջ, Ապրիլ 28-ին, աւելի քան 800 Հայերու եւ Յոյներու ներկայութեամբ, տեղի ունեցած է քաղաքական հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ եղեռնի Ոգեկոչումներու Սելանիկի Միացեալ Յանձնախումբին: Բացումը կատարած է Յ. Գասապեան: Խօսք առած են հելլէն կառավարութեանց ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Արիստոտէլեան համալսարանի միջազգային յարաբերութեանց դասախօս Թէոտորոս Փուլուպիս, անդրադառնալով Հայկ. ցեղասպանութեան: Հանդիսութեան ատրճին բարմուհին ուղղուած է դէպի 3-րդ զբարանակի Յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուած է:

×

ԳԱՎԱՌԱՅԻ (Ցունաստան) մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, եղեռնի հօթանասունամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, քանի մը կառավարութեան՝ անհետեւեալ փոխ - նախարար Տիմոսթինէս Տիմոսթինոպուլոս, համալսարանականներ եւ հոգեւորականներ: Յայտարարը վարած է Թադեւոս Գարաօղլանեան: Բանախօսած է Յակոբ Գասապեան (յունարէն) անդրադառնալով Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն: Երիտասարդացի կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սրա Պետրոսեան: Հանդիսութենէն եւք բազմութիւնը թափօրով ուղղուած է դէպի Մեհեանները Յուշարձանը, ճամբուն վրայ պատասխաններ պարզած եւ կոչեր արձակելով: Յուշարձանին ծաղկեպսակներ դրուած են, թաղապետական նուագախումբի հնչեցուցած մահերգին առընթեր:

×

ՍԵԼԱՆԻԿի Արիստոտէլեան համալսարանի սրահին մէջ, Մայիս 2-ին, տեղի ունեցած է եղեռնի հօթանասունամեակին նուիրուած նուագահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Հանդէս եկած են հելլէն արուեստագէտներ մեկնաբանելով գործեր Արամ Խաչատուրեանի, Սէրգէյ Բարայեանի, Պէթհովէնի եւ կոմիտասի:

×

ՓՐԱՒԻՏԸՆՍԻ Հայ Սքաուլի սրահին մէջ ներկայացուած է Երուանդ Օտեանի «Զարշըլը Արթին աղա»ն, «Ազատ» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Սարգիս Պաղիկեանի: Ներկայացումէն եւք պրուտտանքի խօսքեր արտասանած է Վարդանանց Եկեղեցւոյ հովիւը՝ Մեսրոպ Ա. քհնյ. Թաշճեան:

LIVRES REÇUS

LA VICTOIRE DE SARDARABAD
Arménie 21 - 29 Mai 1918
par *Serge AFANASYAN*
Ed. L'Harmattan, Paris 1985

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

—×—

ՎԱԼԱՆՍ. -

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի Տիկնանց վարչութեան կազմակերպութեամբ, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տեղի ունեցաւ «Մայրերու օր»ուան յարդանքի յիշատակութիւնը:

Արդարեւ, Մայիս 18, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 15·30-ին, հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հիւսիսեան սրահը:

Հանդիսութեան առթիւ, որպէս բանախօս, յատկապէս Թրնեւէն հրաւիրուած էր Վիզէն վրդ. Այդազեան: Բանախօսը քնարական ոճով, եւ հոգեչունչ արտայայտութեամբ սքանչելիօրէն ներկայացուց ու պանծացուց «Մայր»ը, Հայ Մայրը:

Հանդիսութիւնը, իրենց ներկայութեամբ կը պատուէին Նարեկ Խչկր. քհնյ. Վարդանեան, եւ կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր հովիւ Զանտրեան վարդապետ:

Օրուան «Պատուոյ Մօր» ծաղկեփունջը ընծայուեցաւ Տիկին Լ. Թոզճեանին, նախկին նախագահուհի Տիկին Ա. Ձէյրեանի ձեռամբ:

Տիկնանց նախագահուհին, Տիկին Հ. Քէշիշեան, ճիշ չէր խնայած ճոխ յայտագրով եւ հիւրասիրութեամբ լաւագոյն ձեւով ոգեկոչելու «Մայրերու Օր»ը:

Գեղարուեստական յայտագրով ելոյթ ունեցան, Տիկնայք՝ Ս. Պայրամեան, Վ. Քէչճեան եւ Զ. Նուրիսեան: Նաեւ պարոնայք՝ Վ. Վարդանեան, Գ. Քէչճեան, Յ. Մալճեան, եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Սկաուտները:

Այս յաջող ձեռնարկին առթիւ, կը շնորհաւորենք Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի տիկիները, եւ մինաւոյնիք նախագահուհին Տիկին Հ. Քէշիշեանը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՁԱՇԸ

—×—

ՎԱԼԱՆՍ. - («Յառաջ»). -

Կիրակի, Մայիս 19, կէսօրին նշուեցաւ Վալանսի Հայ Մարզականին քառասունեօրդ տարեդարձը, «Թապոր» ճաշարանին մէջ: Ներկայ էին շուրջ յիսուն հոգի՝ հիմնադիր, մարզիչ, մարզիկ եւայլն: Սկիզբը Մխիթարեանը կը կոչուէր Իւ. - Էս. - Ա. -, իսկ ներկայիս ստացած է Իւ. - Էս. - Ժի. - Օ. - Ա. անունը: Վայրկեան մը յատկանշեալ յարգանքով յիշատակուեցան Մխիթեան բովէն անցած եւ ներկայիս հանդուցեալ անդամները:

Վալանսի երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Ռոտոլֆ Փէշ, պարտականութիւն յանձնած էր Մանուկ Ստեփանեանի, որպէսզի Վալանս քաղաքի պատուոյ մեծալով պարզեւատրէր իւրաքանչիւր անդամ, ի գնահատութիւն մարզական կեանքի զարգացման բերած նպաստին:

Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւնը ժառանգորդն է 1928-ի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ապա Զափահաս Որբերու եւ վերջապէս 1941 Յուլիսին՝ Մամբրէ Սէմերճեանի եւ Հայկազ Պարսամեանի ջանքերով հիմը կը դրուէր այս Միութեան: 1945-ին է որ կը սկսէին Փութպոլի խաղերը:

Ճաշի ընթացքին յիշուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը՝ Մուշեղ Տէրտէրեան, Գրիգոր Սահակեան, քաւիթէն Մարտիրոս - եան եւ ուրիշներ, որոնք մղիչ ուժը հանդիսացան այս կազմակերպութեան: Ոգեկոչուեցան այն օրերը, երբ Հայերը խուռներամ կը լեցնէին Փոլիկոնի դաշտը, քաջալերելու համար իրենց սիրելի մարզիկները: Ցիշուեցան նաեւ իրենց հանգուցեալ բոլոր այն հայորդիները՝ որոնք Սէն - Թ'էթիէնէն եւ Տէսինէն կուգային Վալանսի խումբը իր արժանի բարձրութեան վրայ պահելու համար: Փութպոլի մեր խումբը Տրոմ եւ Արտէշ նահանգներու մէջ հռչակ ունէր: Եւ կարճ ժամանակուան մէջ Միութիւնը այնքան բարգաւաճ վիճակ մը պարզեց, որ վեց խումբեր դաշտ իջեցուց, ամէն կիրակի վայելքի պահեր պարգեւելով հայ գաղութին:

Հաւաքոյթի ընթացքին Մամբրէ Սեմերճեանի յանձնուեցաւ ոսկեզօծիկ արձանիկ մը՝ մարզիկի կերպարով, ի գնահատութիւն 15 տարիներու իր ծառայութեանց:

Մայիս 19-ը յիշատակելի օր մը պիտի մնայ Վալանսի Հայ Մարզականի կեանքին մէջ:

Լ. Տ. Ս.

×

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆԵՒ ԵՐԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. -

Շաբաթ, Մայիս 11-ին, երիտասարդները եւ նուագ երիտասարդներ լեցուցած էին, գրեթէ ամբողջովին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Հրանտ - Սամուէլ սրահը, երբ Տիկին Հիլտա Զօպոյեան՝ որ աշխոյժօրէն կը վարէ հաստատութեան տնօրէնութիւնը անոր վերակազմութենէն ի վեր, տուաւ, թէ՛ (Ֆրանսերէն), թէ՛ (Հայերէն) լեզուներով երեկոյթին յայտագիրը՝ փոխն ի փոխ երաժշտութիւն եւ արտասանութիւն:

Բացումը կատարուեցաւ երաժշտութեամբ: Ցովհաննէս Պէրպէրեան, նուիրեալ խմբավար Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին եւ նաեւ՝ իր ազատ ժամերուն, սիրահար, մանաւանդ, ջութակի, ծափահարուեցաւ առաջինը:

Երաժշտական բաժնին մէջ, զանազան գործիքներու վրայ, հայ եւ օտար հեղինակներու կարճ կտորներով, իրենց արդէն յայտնի կամ խոստմնալից կարողութիւնները ցոյց տուին նաեւ՝ Շնորհիկ Նազարեան, Միշէլ Տօրումեան, Երուանդ Սոնա - Տօնապետեան, Մարիա Եամանճեան, Յաչիկ Դարբինեան եւ մանաւանդ՝ Սերոբ Տիւզճեան՝ որ, իր զաւկին ընկերակցութեամբ, երկարօրէն դրաւեց բեմը, ու հրամցուց փունջ մը Սասունի յեղափոխական կամ ժողովրդական երգերէն:

Արտասանական բաժինը ունէիր իր աստղերը: Սարգիս Տօնապետեան, Թորոս Սպիտանեան, Աստուր Թուլթեան, վարժ եւ չըջանին մէջ դոնէ հանրածանօթ արտասանողները են: Վարդան Նաճարեան, Բրաբիան Տապաղեան, Կարօ Սաֆարեան ու Վարդան Քէչիչեան բեմ ելան նաեւ մեզի յիշեցնելու համար թէ հայ դրականութիւնը հարուստ է քերթողական ստեղծագործութիւններով, ինչպէս՝ «Մենք», «Ափ մը մոխիր», «Պըտիկ ու մեծ», «Կաթիլ մը մեղր», Շնորհիս Յակորեաններու, Սիամանթօներու, Թումանեաններու, Նէլլու համար միայն մէկ քանին: Կ'արժէ որ մեր երիտասարդները ճիգ ընեն կարդալու եւ հասկնալու զանոնք: Եւ, թերեւս ալ, ոմանք, փորձելու առաւել կամ նուազ համեստ տեղ մը չունել իրենց համար, անոնց կողքին, ինչպէս կը ջանայ ընել Վարդան Քէչիչեան՝ որ արտասանեց իր իսկ գրած մէկ կտորը՝ «Ես պանդուխտ եմ»:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺԱՊԻՏ

Զորս հոգի կը վիճաբանին գտնելու համար թէ իրենցմէ որո՞ւն արհեստն է ամէնէն հինը:

- Իմ արհեստս, կ'ըսէ բժիշկը, բոլոր միւսներէն առաջ գոյութիւն ունէր: Ադամէն կողոսկր մը հանելը եւան ստեղծելու համար, բժշկական արարք մը չէ՞:

- Ոչ, կ'ըսէ ճարտարապետը, առաջին աշխատանքը աշխարհը չինելն ու կազմակերպելն էր:

- Կը սխալիք, կ'ըսէ փիլիսոփան, աշխարհը չինելէ առաջ, հարկ եղաւ քաոսէն մտածում մը հանել:

- Ի՞նչ կ'ըսէք, կը միջամտէ քաղաքական դէմքը: Եւ ըստ ձեզի, ո՞վ ստեղծած էր քաոսը...:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
Ե Ւ
ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Մեր կազմակերպութիւնը կը հաղորդէ որ մասնակցած է հետեւեալ հանդիսութեանց. -

×

ԱՊՐԻԼ 24

1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան 70-ամեակ

ՓԱՐԻԶ. - Մխիթեան յանձնախումբին մէջ, իր փոխ - նախագահով՝ դնդ. Վ. Փաշայեանի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՕՆ. - Պատուիրակութեամբ մը, ղեկաւորութեամբ իր պատուակալ նախագահ՝ Գ. Պազըրճեանի:

ԵՐԵՒԱՆ. - Պատուիրակութեամբ մը ղեկաւորութեամբ իր նախագահին՝ Սուրէն Ակոբօֆի:

×

ՄԱՅԻՍ 8

Հանդիսութիւններ կազմակերպուած Զինուադարի 40-ամեակի առթիւ:

ՓԱՐԻԶ. - Պաշտօնապէս հրաւիրուած Ֆրանսական կառավարութեան եւ նախկին ռազմիկներու ենթանախարարին՝ Ժան Լօրէնի կողմէ, մեր պատուիրակութիւնը կ'առաջնորդէին իր պատուոյ նախագահը՝ Նուրհան Ֆրէնկեան, նախագահը՝ Սուրէն Ակոբօֆ, Մելինէ Մանուչեան, վարչական քարտուղարը՝ Անթռան Պաղտիկեան եւ Մեծն - Բրիտանիոյ, Հոլանտայի, Սպանիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ հայ գաղութներու ներկայացուցիչները:

ԵՐԵՒԱՆ. - Պաշտօնապէս հրաւիրուած Սփիւռքահայութեան կոմիտէի նախագահին՝ Պ. Վ. Համազասպեանի կողմէ, մեր պատուիրակութիւնը կ'առաջնորդէին պատուակալ նախագահը՝ Գէորգ Պազըրճեան, ընդհ. քարտուղար՝ Արսէն Զազըրեան:

×

ՄԱՅԻՍ 13

ՓԱՐԻԶ. - Օթել տէ ղ'Էնվալիտ, ի ներկայութեան Ժ. Փ. Շըվէնըմանի եւ Ժան Լօրէնի Դիմադրութեան մրցանակներու յանձնում: Պատուիրակութիւն առաջնորդուած՝ Սուրէն Ակոբօֆի, Մելինէ Մանուչեանի եւ Անթռան Պաղտիկեանի կողմէ:

(կՁԻՔ)

ՐԱՖՖԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԲՈՐԴ

Բ.

ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այդ մարդուն չուայրին, որովհետեւ իմա հասարակ բան էր պատմում, որովհետեւ մէջ չկար մէկը, որ տասը անգամ կրօնը փոխած չլինէր:

Մի երիտասարդ խաչագող բաւական դեղեցիկ դէմքով չնորհալի, եւ աշխարհալին կանանց սովորած մարդ, պատմեց թէ ուրուպական մի մայրաքաղաքում նա իրան ձեւացրեց Լշխան Աբարատի. մանէր գալիս թանկագին ակներով զարդարած խնձոլով եւ նոյնպէս գոհարներով զարդարած, ոսկեայ քամարով. նրա կառապանի մօտ միշտ նստած էր լինում մի սեւամօրթ արաբ: Մի պարահանդէսի ժամանակ նրա վրայ սիրահարուեցաւ մի հարուստ կոմսի աղջիկ. խոստացաւ նրա հետ պսակուել, իսկ օրիորդի ծնողքները խոստացան մեծ օժիտ տալ: Օժիտի կէսը նա ստացաւ եւ վատնեց, բայց օրիորդի հետ չամուսնացաւ: Խեղճ աղջիկը մեռաւ բարկացուածից, երբ տեսաւ իւր փեսային անյայտացած:

Այդ պատմութիւնը, որ շատ հետաքրքրական էր եւ շատ դեղեցիկ կերպով իսկ մի քանիսի մէջ առաջացրին արհամարհանք: Որովհետեւ սիրային յարաբերութիւնները առհասարակ մի տեսակ թուլասրտութիւն էր համարւում ամէն մի խաչագողի համար, եւ մինչեւ անգամ ամօթ էր միջոց մէկին կողոպտելու համար, իսկ ճշմարտապէս սիրել անվայել էր: Երիտասարդի պատմութիւնից երեւաց, որ ինքն եւս սիրահարուած է եղել կոմսուհի օրիորդի վրայ: Այդ պատճառով մէկը նկատեց նրան.

- Դուք այն ժամանակ արժան կը լինէիք դովասանութեան, երբ փոխանակ շատ յարար վատնելու այն օրիորդի փողերը եւ փոխանակ նրա հետ սիլի - բիլի անելու, կը պսակուէիք նրա հետ, կը ստանայիք ամբողջ օժիտը եւ յետոյ բաց կը թողնէիք կը հեռանայիք:

Այդ նկատողութիւնը ընդհանուր հաւանութիւն ստացաւ:

Մի ողորմելի խաչագող, որին աւել անունով կոչում էին «էշի ականջ», պատմեց, թէ իւր ընկերի հետ մի անգամ մըտան մի աղքատ դեղացու տուն: Երկուսն էլ իրանց ձեւացրել էին վանական աբեղայ: Տանը ոչինչ չգտան, բացի մի կացինից, որ դրած էր դրան մօտ: Սկսեցին մաղթանք կատարել, երգելով հետեւեալ երգը.

Աբեղան երգեց.

«Էդպա կացին, դրան տակին,
«Վեր ա'ռ կոխէ մէջ տոպրակին.
Ալէլուեա, ալէլուեա:

Ընկերը պատասխանեց:

Պոչն էրկէն ա անիրաւին,
Չի պարտկուի մէջ տօպրակին.
Ալէլուեա, ալէլուեա:

Աբեղան չարունակեց.

«Վեր ա'ռ, զա'րկ է դա էարին,
«Պոչը կոտրէ' անիրաւին,
«Որպարտկուի մէջ տօպրակին.
Ալէլուեա, ալէլուեա:

«Էշի ականջի» պատմութիւնը, թէեւ մի քանիսի մէջ ծիծաղ չարժեց, բայց չատերին զղուանք պատճառեց, որովհետեւ խաչագողը չպիտի այն աստիճան ստոր - նացնէ իրան, որ աղքատ գիւղացու խրճիթից մի կացին գողանայ: - Խաչագողը պէտք է մեծ որսերին հետամուտ լինի, ասեցին նրան:

Այդ պատմութիւնները, որքան եւ անհամակրութեամբ լսում էի եւս, բայց դարձեալ դրդռեցին իմ ինքնասիրութիւնը, եւ ես պատմեցի իմ հերոսութիւններից մէկը, թէ որպէս քաւոր Պետրոսը թաքացրեց ինձ անդունի մէջ, եւ որպէս ես կողոպտեցի հրէայ սեռանաւորի կըղպակը: Ես սպասում էի որ իմ քաջագործութիւնը կը զարմացնէր բոլորին: Բայց մի խաչագող պատասխանեց ինձ ծիծաղելով.

- Դա մի հասարակ խաղ է, որ ամէնքս խաղացել ենք: Բայց ես պատմեմ նրա նման մի բան, որ դուք լսած եւս չէք: Նա պատմեց.

«Հարաւային Ֆրանսիայի քաղաքներից մէկում մենք մտանք մի եկեղեցի: Այդ քաղաքի կաթոլիկ ժողովուրդը այնքան կրօնամոլ էր, որ կարծես, ապրում էին եւ գործում էին միմիայն եկեղեցու համար: Քահանաները հոգու փրկութեան անունով առել էին ժողովրդի հարստութիւնը եւ նրանով զարդարել էին իրանց տաճարները: Արծաթեայ խաչերը, աշտանակները եւ զանազան սուրբ անօթները թիւ եւ չափ չունէին: Մենք երեք ընկեր էինք, մտածեցինք, թէ ի՞նչ հնար գործ դնենք, որ այդ հարստութիւնից մի լաւ բաժին վեր առնենք: Մեր ընկերներից մէկին ձեւացրինք մեռած, դրեցինք գադաղի մէջ եւ տարանք եկեղեցին:

(Շար. 107)

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԽԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔՐԵՄԼԻՆ - ՊԻՄԼԻԹՐ. - Այբի Տիկին Տէր - Յովհաննէսեան 100 Ֆ.:

ԼԻՈՆ. - Պ. Կ. Սահակեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Յովհաննէս Տէր - Յովհաննէսեանի *մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, Այբի Տիկին Արշալոյս Ֆանարճեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Ֆանարճեան կը նուիրեն* 500 Ֆ. *Աղքատախնամին (առանձ՝ «Ծառայ»էն)*:

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 30, *Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը* 20-*ին ընկերակցութեան կեդրոնը՝* 77 *ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ* 9-*րդ թաղամաս: Կարեւոր օրակարգ:*

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարանների Շարքին Հինգերորդը տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 *ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ* 8-*րդ:*

Ուրբաթ օր, Մայիս 31-*ին երեկոյեան ժամը ճիշդ* 8-*ին:*

կը դասախօսէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԳԼՎԼԳԵԱՆ

Նիւթ՝
Հայ եկեղեցական ժամերգութիւններու ընթացքին» խորհրդանշական արտայայտութիւններու բացատրութիւնները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունիս 1-*ին, կէս օրէ վերջ ժամը* 3-*ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:*

le CENTRE de RECHERCHES sur la DIASPORA ARMENIENNE
participe sous le haut patronage du Ministère de la Culture
AUX JOURNEES DE

DIALOGUE POUR LES CULTURES

DU 27 MAI AU 30 MAI

PROGRAMME :

27 MAI : de 15h à 22h — *à l'Institut Kurde* - 106, rue La Fayette 75010 PARIS - Métro : Poissonière
— *Exposition photographique sur l'Ethnocide.*

28 MAI : de 18h30 à 21h30 — *au Centre de Documentation Arménien* 36, rue de Trévise - 75009 PARIS - Métro : Cadet
— *Signature de livres :*
MAREK HALTER — Les mémoires d'Abraham
SANDRA JAYAT — Poèmes et peintures tziganes.
SERGE AFANASYAN : La Victoire de Sardarabad
— *Inauguration de l'exposition :*
Les Arméniens : Génocide et Ethnocide.
— *Vidéos sur l'Afrique du Sud, le Kurdistan, un village juif en Pologne.*
— *Chants Berbéres d'AMAR SARSOU*

29 MAI : à partir de 20h30 - *au Carrefour de la Différence* 170, rue Charonne - 75011 PARIS - Métro : Charonne
— *Table ronde : «Les droits de l'homme en France - la pluralité des cultures».*
Avec Harlem Desir, Dulcy September, Christian Rostequer, Yves Ternon, etc... Animé par Jean Kehayan.
— *Concerts dont STEPAN AKIAN.*

30 MAI : à partir de 16h (en permanence). *au Centre Rachi* 30, Bld. du Port Royal - 75005 PARIS - Métro : Gobelins
— *Diaporama : «Le génocide arménien et la première guerre mondiale».*

A 20H 30 : *Les communautés face à la presse — Débat animé par Ivan Levaï.*

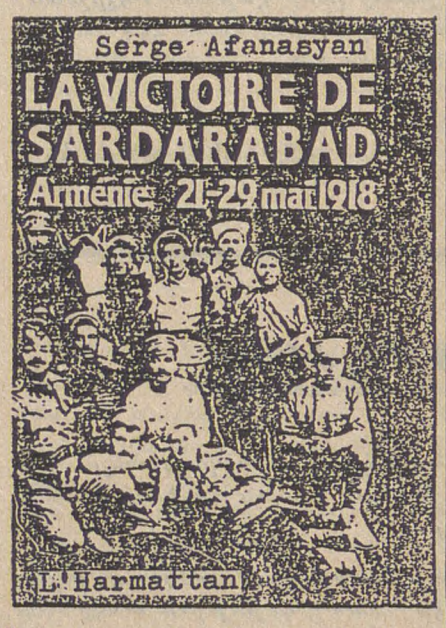
ENTREES LIBRES

Vient de paraître aux Editions L'Harmattan. 7, rue de l'Ecole Polytechnique
75005 PARIS — Tél. : 354 - 79 - 10

SERGE AFANASYAN

LA VICTOIRE DE SARDARABAD

(Arménie, Mai 1918)

L'ouvrage comporte 113 pages, 33 illustrations et 8 cartes, pour la plupart inédites ainsi qu'une biographie des principales personnalités de l'époque.

PRIX : 75 Frs.

En vente dans les librairies :

Paloyan : 9, rue de Trévise, 75009 Paris
H. Samuelian : 51, rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris
Massis : 70, Cours Berriat, Grenoble
Décitre : 6, Place Bellecour, Lyon
Librairie Nouvelle : 32, Quai St. Antoine, Lyon
FNAC Marseille

et dans les Maisons de Culture arméniennes d'Alfortville, de Décines, de Marseille, etc.

DÉPART SPÉCIAL en ARMÉNIE

DU 14 AU 27 JUIN

DÉPART : **PARIS - LYON - MARSEILLE**

DERNIÈRE DATE D'INSCRIPTION
1er JUIN

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · AFS

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 --

— **Du 20 Juillet au 3 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 3 au 17 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 17 au 31 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 31 Aout au 14 Septembre** ..... **6.780 F**
— **Du 14 au 28 Septembre** ..... **6.780 F**
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— **Du 17 au 31 Aout** ..... **7.050 F**
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON

OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

GRAND BAL DE L'UJA ALFORTVILLE

Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube
Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE
animé par l'orchestre

GAIDZAG'S

le grand chanteur organiste **PIERRE**
l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN
BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de **BEDIK**

TOMBOLA — BUFFET

Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
2 9
MERCREDI
29 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.971 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.971

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ՊԱՊԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ՅԻՍՈՒՍ ԵՄ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԸ Կ'ԱԻԵՏԵՄ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՂՃԱ «ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏՔԻՆ» ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

—×—

«Պուլկարական հետքը» որակուեցաւ այն վարկածը, ըստ որուն Սոֆիայի մէջ պղտուած է, Կրեմլինի դրդումով, Պապին մահափորձը (1981, Մայիս 13)։ Եօթը ամբաստանեալներէ երեքին դատավարութիւնն է, որ բացուեցաւ Երկուշաբթի օր, Հռոմ։ Կրնայ ամիսներ տեւել։ Այս երեքներն են.- Սերգէյ Անտոնով եւ երկու Պուլքեր՝ Խոմէր Պաղճը (զէնքը հայթայթած է) եւ Ջելեպի, որ Աղճայի պիտի վճարէր խոստացուած երեք միլիոն տոլարը։

Հարցաքննիչ դատաւորին՝ Մարթելլայի երեսուն ամսուան քննութիւնը, որ 1200 էջ եղրակացութիւններու յանգած է, տըւեր կ'ետեր ունի։ Երեք վարկած կայ.- Աղճա, հակառակ իր սուտերուն, յայտնութիւններ ըրած է նշանաւոր գործողութեան մը մասին, կամ իր յայտնութիւնները հրահանգուած են, կամ թէ՝ սուտ - իրաւ իրար կը խառնէ, իր չհասուն հաւար։

Ծանօթ է, որ Աղճա, դորշ գայլերու անդամ, կը ձերբակալուի եւ մահուան կը դատապարտուի Թուրք խմբագիր՝ Իփէքչիի սպանութեան համար (1979)։ Հինգ ամիս ետք, Քարթալ - Մալթեփէի բանտէն, մեղսակցութեամբ կը փախի։ 1980ին Սոֆիա կ'անցնի եւ ըստ իրեն, կը հանդիպի Ջելենկի, որ իրեն կը ներկայացնէ Ալվազով անուն մէկը։ Մահափորձին թըւականը որոշուած է - 1981 դարուն - 1981 Մայիս 9, Աղճա բազմաթիւ քաղաքներէ անցնելէ ետք, Միլանօ է, ուր իրեն կը յանձնուի զէնքը։ Վերջին մանրամասնութիւնները կը ճշդուին, Հռոմ Ջելենկի, Անտոնովի, Ալվազովի եւ Վասիլիեվի հետ։ Ինչպէս յայտնի է, ամբաստանութեան բոլոր հիմնական մասերը միայն Աղճայի յայտնութիւններուն վրայ կը կռթնին։

Երկուշաբթի, նիստին բացման ալ, «հեռաձգման» էր, Աղճա, որ այս անգամ կը դատուի այն ամբաստանութեամբ թէ զինք մոցուցած է Իտալիա։

Ցորօ Իթալիքոյի Պունքերին չուրջ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ամբաստանեալներն ալ վանդակներու մէջ են։ Շատ բազմութիւն կայ, թուրք լրագրողներ, ամերիկուհի ծանօթ լրագրողուհին՝ Քլէր Սթերլինկ (առաջինը՝ պուլկարական «հետքին» մասին պատմողը) շատ չըլսպատասխան է։ Անտոնովի քոյրը, մայրը, աղջիկը եկած են, բայց թղթակիցները կ'ըսեն թէ նայուածք մ'իսկ չունի անոնց ուղղութեամբ։ «Ալի՛, Ալի՛, ըսելիք ինչ ունիս» հարց կուտան թուրք լրագրողներ եւ յանկարծ Աղճա կը պոռայ.- «Քիսուս Քրիստոս եմ։ Ճանուն Ամենակալ Աստուծոյ աշխարհի վերջը կ'աւետեմ»։

Այս զրպարտութեան յայտնութենէն զատ, օրուան նիստը նորութիւն մը պիտի չբերէ, քանի դատական ձեւակերպութիւններն են, որ առաւելագոյն տեղ կը գրաւեն նման դատավարութեան մը սկիզբը։

×

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ

Հրէական «օրհնութեամբ» քրիստոնեաներու կողմէ ջարդուելէ ետք, Սապրայի եւ Շաթիլայի Պաղեստինցիները, այս անդամ, անխնայ կը ջարդուին Ամալի չիներուն կողմէ։ Հարիւրաւոր մեռեալներ, հազարաւոր վիրաւորներ, քանի կը թուի որ չիները չեն ուզեր վերի բռնել եւ կը սպաննեն վիրաւորն ալ։ Երկուշաբթի օր, փարիզ հրապարակուած զեկոյցով մը, Ամալ չարժումը հերքեց թէ որեւէ ջարդ կատարած ըլլան իր զինեալ տարրերը, բայց թղթակիցները կը վկայեն, թէ տեղւոյն վրայ չեն կրցած իսկ մօտենալ դաղթականներուն։ Անոնք, սակայն, կըրցած են նկարագրութիւններ լսել այն քանի մը «բախտաւոր»ներէն, որոնք յաջողած են իրենք զիրենք փրկել։ Երեքշաբթի առտու, կը հաստատուէր որ մարդասիրական ոչ մէկ կազմակերպութիւն կրնար մօտենալ իսկ Սապրայի եւ Շաթիլայի։ Հրադադարներն ալ չեն գործադրուիր եւ ինը օրուան ընթացքին չուրջ 260 մեռեալի մասին կը խօսուէր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՒԷԹԻ իշխանապետը՝ Ալ Սապահ մահափորձէ մը ազատեցաւ, առջի առտու, երբ կը պարտաստուէր իր գրասենեակը երթալ։ «Ինքնասպան կառք մը» արգելքէթայ վրան սուրած է եւ պայթած։ Շէյխը թեթեւօրէն վիրաւորուած է, երեք հոգի մեռած են։ Ահաբեկումին տէր եղած է Իսլամական Ճիհատը, որ 17 բանտարկեալներու ազատ արձակումը կը պահանջէ։ Շէյխը յայտարարած է թէ տեղի չի տար սպառնալիքի։

ԿԱՌՔԵՐՈՒ ապահովագրութեան պարտաւորիչ փաստաղրող մը (վիներէբ) Ցունուար մէկէն սկսեալ պէտք է փակած ըլլայ կառքերու վրայ։ Յարդ, 25 միլիոն կառքի տեփականատէրերուն մէջ, 6-էն 8 հարիւր հազար հոգի կայ, որ չեն ապահովագրուած։

ՍԷՆ - ՍԻՒ - ԼԷ - ԼԷՔԻ (Վառի նահանգ) բանակումի մը մէջ պատ մը փըլած է եւ տասնեմէկ հոգի մեռած են, կիրակի օր։ Տասնեակ մը վիրաւորներուն մէջ ալ, ոմանց վիճակը ծանրակշիռ է։

ՊԱՆԿԱՏԵՇԻ վրայ ահաւոր մրրիկ մը աւեր գործած է։ Առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն՝ մեռեալներու թիւը քառասուն հազարի կը հասնէր եւ 250 հազարէ աւելի էր առանց ապաստանի մնացածներու թիւը։

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ ռմբակոծութիւնները վերըսկան չաբաթավերջին։ Թեհրան իրաքեան ռումբերու թիրախ եղած էր առջի օր, եւ իշխանութիւնները կը յայտարարէին թէ փոխադարձ ռմբակոծութիւններ քարուքանդ պիտի ընեն Իրաքի քաղաքները։

ՊՐԱԶԻԼԻ բանտարկեալները դիւային լուծումներ գտած են, արտայայտելու համար խուցերու խճողման դէմ իրենց բողոքը։ Երկու հոգինոց խումբ մը մէջ, 10 հոգի են, ոմանք օրուան մէջ կը քնանան, միւսները՝ դիշերը։ կարգի կը սպասեն, ոտքի։ Օրէնք մը հաստատած են՝ «մահուան ուխտը»։ Վիճակով կը քաշուի ան որ մահուան կը դատապարտուի, որպէսզի միւսները ապրին։ «Մէկ օր, մէկ մեռեալ» նշանաբանով, արդէն 13 բանտարկեալ մեռած են։

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒՉԵԱՆ, ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ, ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

—×—

Կրկին օրուան նիւթ է Մանուչեան խումբի ձերբակալման պարագան եւ համայնավար կուսակցութեան դերը, այս անգամ հեռատեսիլին համար պատրաստուած ֆիլմի մը առթիւ։

Ծանօթ է, որ անցեալ տարի բաւական մեծ հոսանք եւ սիւնակներ լեցուեցան, երբ հրապարակ ելաւ Ֆիլիփ Ռոզրիէսյի 4-րդ հատորը՝ «Համայնավար կուսակցութեան ներքին պատմութիւնը» չարքին։ Հոն, հեղինակը բացէ ի բաց կը մեղադրէր արձակագիրներու դանճապահը՝ Ֆիլիփ Ժերմ, որ «տուած» է օտար մարտիկները, իր ձերբակալուելէն ետք։ Այն առեն լայնօրէն արձագանգ հանդիսացած էրնք, («Յառաջ», 1984, Փետրուար 22, 23, 24 եւայլն) այս անախորժ անցուդարձերուն, որոնք կրկին մէջտեղ ելան։

Մոսքօ, ֆիլմ մը պատրաստած է համայնավար օտար դիմադրութեան վրայ, 1983-ին՝ «Հանգստեան կոչուած ահաբեկիչներ» խորագրին տակ եւ զոր Փիէր Տէկրօփ, «Անթէնն 2-»ի նախկին տնօրէնն էր յայտագրած։ Նոր տնօրէնը՝ Հէպերլէ որոշած էր ներկայացնել Ցունիս 2-ին։ Մինչ այդ համայնավար կուսակցութիւնը, իր պաշտօնաթերթը՝ «Իւմանիթէ» բուռն պայքարի մը ձեռնարկեցին ֆիլմին դէմ, քանի որ հոն կուսակցութեան գաղտնի ղեկավարութիւնը կ'ամբաստանուի որ Ֆրանսական եւ գերմանական ոստիկանութեանց յանձնած է Միսաք Մանուչեանի ղեկավարած օտարականներու խումբը։

Տեղական մամուլը կրկին երկար կ'անդրադառնայ այս հարցին։ «Մոնտ» կը գրէր Մայիս 26 / 27-ի իր թիւին մէջ, թէ Մելինէ Մանուչեան եւ ուրիշ զնդակահարուածի մը եղբայրը կասկած ունին որ Համայնավար կուսակցութեան գաղտնի ղեկավարութիւնը, այսինքն՝ ժաք Տիւքլօ ձգած է կամ նպաստած իսկ է ձերբակալութեանց։ Կուսակցութեան համար, Մոսքոյի ֆիլմը անուանարկիչ է։ Կը խեղաթիւրէ համայնավար դիմադրականներու անցեալը եւ կը ձգտի գրկել համայնավար կուսակցութիւնը փառքի այն պսակներէն զորս ձեռք ձգած է դրաւման բանակին դէմ իր պայքարին մէջ։

Երկու պատմաբաններ՝ Ֆուրթուա եւ Փէլանովի, ինչպէս նաեւ հրեայ համայնավար դիմադրութեան նախկին ղեկավար Ռայսկի իրենց տեսակէտը կը պարզեն։ Ըստ իրենց, 1943 Մարտին իսկ տեղեկացած լրատուէ մը՝ տիկին Կոլտ Ֆարպ (պատասխանատու Անրի Քրազիւքիի ձերբակալման), ոստիկանութիւնը մօտէն կը հետեւէր օտար դիմադրականներու գործունէութեան, կ'ուզէր հասնիլ մինչեւ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը։ Դաւիթովիչի (օտար աշխատաւորներու քաղաքական պատասխանատու) ձերբակալութիւնը թոյլ կուտայ որ ամբողջացնեն իրենց ծանօթութիւնները, քանի որ ան կը խօսի։ Դաւիթովիչ, Դեկտեմբեր 43-ին կը դնդակահարուի իր ընկերներուն կողմէ։ Մինչ այդ Մանուչեան կը բռնուի Ժոզէֆ Լիւբէյնի հետ։ Ըստ Ֆուրթուայի, հաւանական է, որ Մանուչեան, հետապնդուած, ակամայ պատճառեան եղած է Լիւբէյնի - որու հետ ժամադրութիւն ունէր - ձերբակալութեան։ Մանուչեան, դիտակից իր ընկերներուն սպառնացող վտանգին, ամբան եւ աչնան ձերբակալութիւններէն ի վեր, դիմում կատարած էր, որ հարաւ քաշուի։ Արտօնութիւնը մերժուած էր, հաւանաբար Տիւքլօյի որոշումով։

Երկու պատմաբաններուն համաձայն, մերժումին դրդապատճառը քաղաքական է։ Ալժէի առժամեայ կառավարութեան (Տը Կօլ) ցոյց տալ համայնավար դիմադրութեան տարողութիւնը։ Մոսքոյի ֆիլմին արձարձած բուն հարցը սա է.- Համայնավար կուսակցութիւնը չէ ուզած որ յայտնուի թէ համայնավար դիմադրութիւնը, ղէխաւորաբար օտարներու, մանաւանդ Հրեաներու գործն եղած է։

Լատեսողական հաղորդակցութեան Բարձր Իշխանութիւնը որոշած է պատուոյ դատակազմի մը ենթարկել ֆիլմը, որու կարծիքին համեմատ, պիտի տայ իր որոշումը։

Մայիս 28-ի իր թիւին մէջ, «Ֆիկարօ» (Անոնի Քրիկէլ) կ'անդրադառնար իր կարդին, եւ իր մտահոգութիւնը կը յայտնէր որ համայնավար ճնշումին տակ, Մոսքոյի ֆիլմը, որ «պարկեշտօրէն կը պատասխանէ բոլոր հարցումներուն», արդիւնի։

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ թէ միշտ անհրաժեշտ չէ հին էջեր քերթել...։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻԱ ԻՐԱՑՈՒՑԵՐ Է ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԸ...

—×—

Քանի մը ամիս առաջ («Միլլիյէթ», Մարտ 20, «Յառաջ» Մարտ 22), Հաթայի (Ալեքսանտրէթի սանճաքը) հարցը վերարծարծուած էր Թուրքերու կողմէ, որոնք կ'ամբաստանէին Սուրիոյ նախագահը՝ Ասատ, որ Իսքէնտէրունը եւ Անտիոքը Սուրիոյ վիլայէթ նպատակով հանրային կարծիք կը պատրաստէ եւ այդ առթիւ Հաթայի «Հանրապետութեան» նախագահին տղան ալ՝ Մուրատ Սէօքմէնօղլու «երազամոլութիւն» որակած էր նման տրամադրութիւն մը։ Այս անգամ «Թէրճիւման»ն է (Մայիս 25) որ կ'արձագանգէ.-

Թուրք մամուլը զայրոյթով կ'արտայայտուի դրօսաշրջական այն դրքոյկին մասին որ պատրաստուած է Սուրիոյ ընդրօսաշրջութեան նախարարութեան կողմէ։ Այս դրքոյկին մէջ տեղ դրուած է քարտէս մը, ուր «Հաթայ»ը ցոյց կը տրուի որպէս Սուրիոյ մէկ քաղաքը։

Գրքոյկը կը կրէ «Սուրիոյ Երէկն ու Այսօր»ը խորագիրը, հրատարակուած է բազմաթիւ լեզուներով ու զրկուած յատկապէս արեւմտեան երկիրներ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԾԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ՄԱՅԻՍ - 21 - 22)

ԱՐԱՐԱՏ - ՁԵՐՆՈՄՈՐԵՑ ԽԱՂԸ (*)

Առաջին կիսախաղին երկու դարպասներն ալ անառիկ մնացին քանի որ երեւանցիները ետ կը մղէին հիւրերու գրոհները։ Բ. կիսախաղին անոնք յաջողեցան կէտ մը նշանակել, սակայն «Ձերնոմորեց» չուտով պատասխանեց անոնց ու արդիւնքը զարձաւ 1 - 1։ Այս արդէն հետեւանք էր երեւանցիներու անփութութեան։ Խաղին վերջնական վայրկեան մը մնացած հակառակորդ խումբը յաջողեցաւ կէտ մը եւս նշանակել ու խաղը վերջացնել 1 - 2 արդիւնքով, ի նպաստ իրեն։

Այսպէսով «Արարատ»ի կացութիւնը բաւական վտանգաւոր է, զերազոյն ջանքեր պէտք է ընէ վտանգաւոր գօտիէն փրկուելու համար։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք Մայիս 31-ի թիւով։

ՊԱՀԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ԶՈԼԱՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Վահրամ Մավեան, ժորժ Սարգիսեան, Փիրայր Փալամուտեան, Աբօ Սիւրդիւֆեան, Յարութիւն Զոլաֆեան, Սագօ Սարգիսեան, *մէկ մէկ կը հչքանան Սփիւռքի նորագոյն պատմութեան առաջին շրջանի գունագեղ, յուշիչ դերակատարները: Ուրկէ՞ եկան, ո՞ւր գացին - մարդ չի գիտեր: Միայն սա գիտենք որ մեր ժողովուրդի պատմութեան մէկ էջը կը դառնայ եւ թէ 40-էն 60-ի միջեւ նաւարկող այս մարդիկը յաւագոյն կերպով յաջողեցան բնորոշել ազգային ինքնութիւնը մեր ժամանակաշրջանին՝ հակառակ որ մեծ դերերը ուրիշներու տրուած էին ու կարեւոր որոշումները աստուած գիտէ ով կուտար:*

Ինքնակոչ, կամաւոր պահակներ եղան մեր ազգային ժառանգին որ օտարութեան հրապարակները եւ սենեակները բերաւ թափեց գաղթական հայութիւնը, ո՛չ որպէս նկրթեղէն իր եւ իմացական սեփականութիւն կամ լեզու եւ հաւատք՝ այլ որպէս կեանքը ըմբռնելու եւ աւտր ահաւորութեան դիմանալու կերք, յամառութիւն՝ Այնճարի դաշտերէն մինչեւ Փարիզի զբաւճառի խուցերը ու Պոսթընի ակումբները:

Ամենօք, մահտեսիներ, չէլէպիներ, պատուելիներ ու զպիրներ ունէինք՝ որոնք բարոյական ու նոյնիսկ մշակութային խորհրդանշաններ էին մեր ազգկէզ բազմութիւններուն համար, սարկաւագներ ունէինք՝ որոնք մէկ մէկ եկեղեցի կ'արժէին եւ այս պահուս, ազգին տարօրը իրենց սրտին մէջ փոխադրած, մոլեռանդ եւ ինքնուս այդ մարդոց յիշատակն է որ կը յառնէ, երբ կը մտածենք փոխուող սերունդին մասին: Այսինքն՝ երկու հարիւր տարի տարբերութեամբ՝ նոյն երեւոյթն է որ կը կրկնուի: Ու երբ հարց կուտանք թէ ի՞նչ փաստեցին այդ ու այս մարդիկը իրենց կեանքով՝ մէկ է պատասխանը - թէ հայութիւնը էապէս ո՛չ թիւ է, ո՛չ ալ՝ հող, ո՛չ դրամ է ո՛չ ալ՝ նոյնիսկ միտք: Այլ՝ խառնուածքի ծորմիւղ մը, ներքին կրակ մը, որ կը խանձէ՝ բայց նաեւ կը թրծէ, կը ներշնչէ ու կը կլանէ: Իւրաքանչիւրը իր ձեւով, այս մարդիկը հայ ըլլալու որոշ սահմանում մը, որոշ ոճ մը մարմնաւորեցին եւ յանձնեցին մայրամուտի չղջերուն: Այս արարքը իր կենսական պաշտօնը կատարեց հայութեան վերապրումին մէջ ու հիմա մէկդի կը քաշուին, տեղը տալու համար նորերուն:

Պէտք կա՞յ կրկնելու թէ ազգային ժառանգութիւնը արուեստի եւ մտաւորականներու կամ չքեղ փլատակներու մէջ չէ միայն՝ այլ նաեւ ողջմիտի մարդոց չքեղ, յուսահատ ճիգին մէջ՝ ապրելու վայրկեաններուն ձեւ ու բովանդակութիւն տալու:

Այսպէս է որ Լիզպոնէն Երուսաղէմ ու Պէյրութ՝ պահակները մաս կը կազմեն ժառանգութեան ու չկայ պաշտպանութեան աւելի արժանի էակ քան իրենց թիփերը, նոյնիսկ եթէ այդ թիփը անչուք, ժանեակ երեւոյթ մը ունի: Ու խարուսիկ է անչուշտ, այդ երեւոյթը, որովհետեւ այս պահակներէն իւրաքանչիւրը արուեստի մը կամ իտէալի մը կնիքովը խարանուած է, ճամբորդ մը՝ որ կ'ընկերանայ մեր զանգուածներուն անապատներէն ու պղտոտաներէն մեր անցքին ժամանակ ու կը հսկէ մեր վրայ, հաւանաբար...:

Ճիշտակ էին ու յիշատակ եղան, Աբեւելքի այս Տղաքը, որոնց բոլորին ծիրերը մօտէն կամ հեռուէն Դաշնակցութեան քաչոզական ուժին մէջ զետեղուած էին: Հիմա նորեր անոնց տեղը անցած են, մեզմէ գաղանի, որովհետեւ պահակները երբեք պէտք չէ պակսին: Անչուշտ, ո՛չ ոք ու ո՛չինչ անփոխարինելի է կեանքի մէջ, սակայն մահը պատիժ է միայն անոնց համար՝ որոնք մէկ կեանք կ'ապրին, միայն մէկ մարմին ու մէկ երեւակայութիւն կը լեցնեն, որոնք ամբողջովին ու կատարելապէս կը զուգադիպին իրենց կենսագրութեան: Ամէն ինչը՝ պոհ չերթալու հարց է, աչքերը բաց ապրելու եւ մեռնելու հարց է, գանելու պատմութեան թելը, ճանչնալն է ազգային ինքնութեան դիմագիծը: Ահա Զոլաքեանը, որ իր սեռունդին կողմէ խօսքը ուղղելով Վահան Թէքէեանի գաղափարին՝ կ'ըսէ.-

Քու կեանքիդ հե՛տ բերքո՛ղ հիմա՛
կ'անդրադառնամ բոլոր անոնց,
որոնց հոգին խորհուրդ մնաց
ժողովուրդին - աշխարհի.
այդ խորհուրդին ետեւ կանգնած,
անոնք բաժնել գիտցան սակայն՝
տարորոշել
ետ տալ կեանքին՝ ինչ վաստակ որ
թանկագին՝ ՄԱՐԴՈՎ էր շինուած:

Քու կեանքիդ հե՛տ բերքող հիմա՝
կ'անդրադառնամ բոլոր անոնց,
որոնք կախարդ իրենց կեանքին
ՀՈԳԻ խառնած էալեցին:

Արշաւեցին ծիածանէ՛ ծիածան,
կանուխ բացուած արշալոյսները
կապոյտ.
ու տակաւին՝
անզսպելի տենչանքներու պատասխան՝
իբրեւ ՀՈԳԵԴԱՐՁ - ՀՈԳԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ՝
անոնք անցան երկունքէ երկունք՝
եւ որպէս ՊԱՏԱՆԴ եւ կամ ՓՐԿԱԴԻՆ,
սիրտ մը ամբողջ յանձնեցին,
յատկացուցին՝ ժողովուրդին
մարդկութեան.
Ու տեղաւորեցին ԻՄԱՍՏԸ հաստատ
խորհուրդներու ամբողջական
միութեան:

Այդ ճակատագրով անոնք իմքնացած՝
հոգեպաշտ սիրով ու կամքով ներհուն
խոստովանեցան, մեկնաբանեցին
համարժեւորուած իրենց կեանքէն ներս
ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ հնչեղ.

Եւ այդ ճակատագրով անոնք
իմքնացած՝
խորագգացութեամբ բայց
խստապահանջ՝
փնտռեցին յոյսով, լիաբուռն տենդով՝
գաղտնիքը «ՄԱՐԴ» ըլլալու,
անհերքելի մեկնութեամբ:

Բառերու այս հեղեղին տակ Հայու պատակցութիւնն է նորէն որ կը տագնապի Հայէն անդին, հայերէն լեզուի զգլխանքէն վեր համամարդկային ուրիշ ազգի մը բազկերակը գտնել: Ուրիշ բառերով՝ անդամ մըն ալ փաստելու, թէ հայկական վաւերական խառնուածքը, միշտ պիտի փորձէ դուրս յորդիլ իր ափունքէն, ճամբայ բանալ ու ոռոգել օտար ակօսներ: Որովհետեւ, այդ սերունդին համար որ պահակութիւնը ահա կը փոխանցէ նորերուն՝ հայութիւնը էապէս հոգեվիճակ եղած է, հայրենիքը՝ հայրենիքի կարօտ, հայերէնը՝ դեղեցիկին ու մաերիմին տարբերումը: Հաւանաբար, այս է յաւագոյն կերպը ազգային ընդհանուր գիտակցութիւն ստեղծելու գաղութներու միջեւ, որոնք զրկուած հասարակաց հայրենիքէն՝ չորս կողմ սփռուած կ'ապրին, փոխարինելով հողը՝ հողին ոգիով: Մավեանը կը բանաձեւէ ապրումը, իր պատմուածքներէն մէկուն մէջ.-

Հրայրին համար, որ աչերը բացած էր ու մեծցած որբանոցներու մէջ ու ապրած տաճուկ մթնոլորտը մեր ակումբներուն, ազգային երգեր գիտցո՛ղն էր լաւ Հայը միայն: Ճաշկերոյթներուն մեր ժողովուրդին ու երկրին գովքը հիւսո՛ղն էր լաւ Հայը. հաւաքոյթներուն՝ ազգապահպանումի մտահոգութիւններ արտայայտո՛ղն էր լաւ Հայը: Առանց այդ բոլորին ալ ի՞նչ հայ:

Փորձեցի բացատրել թէ ճիշդ չէր իմքէ շիշ - էպապ ուտելով իր հայութիւնը ապրող պարզուկ գաւառացի ամերիկահայը անպայման նուազ հայ չէր բան իմքէ: Թէ Ամերիկայի օտար այդ ափերուն վրայ ծնած ու սնած հայ տղաքն ու աղջիկները, որոնք գաղափար չունենալով հանդերձ մեր երգերուն մասին, կը տառապէին իրենց արմատները փնտռելով, իրենց պատկանելիութիւնը ճշդելով, նրուազ Հայեր չէին անպայման բան իմքէ: Հայութիւնը ապրում է ամէն բանէ առաջ: Շիշ - էպապն ու երգը, տարբեր աստիճաններու վրայ, դրսեւորումները, արտայայտութիւններն էին այդ ապրումին:

Տխրեցայ Հրայր, կարծես իր մէջ փլցուցած էի այն ինչ որ գուրգուրանքով պահած էր ամբողջ կեանքի տեւողութեան ու ապրած անոր համար: Փլցուցած էի զայն ու հաւասարեցուցած գետնին ... շիշ - էպապին:

Սակայն, ինչպէ՞ս բաժնուիլ այս մարդոցմէ, ո՞ւր գետեղել զանոնք վերջնականապէս կամ նոյնիսկ ժամանակաւորապէս Հայ Մշակոյթի պատմութեան մէջ ու սիրտը հանգիստ երթալ սիւբըրմարբէք չարքաուան գնումները ընելու: Առանճին առանձին հոյակապ ամաթէօրներ են, իրենց իսկ խոստովանութեամբ, նոյնիսկ տաղանդաւոր Մավեանը՝ որուն արձակը անզնահատելի հանք մըն է Սփիւռքեան հոգեվիճակներու:

Փալամուտեանի նկարչութիւնը՝ ո՞ր դարուն կը պատկանի, Սագօն եւ Աբոն՝ որքա՞ն պիտի ապրին կուսակցական յիշողութենէն դուրս, ժորժը՝ կը մնա՞յ արդեօք Հայ Թատրոնի պատմութեան մէկ սակէ հարիւր տարի հաք, եւ Զոլաֆեանի պաղպաղարներու եւ զգացումներու ամբողջ տենդահար թափէն, ո՞ր տոկոսը կը յաջողի իրմէ տողին անցնիլ ու տողէն մեզի...: Ու մեզմէ՝ դէպի ապագայի նեղսիրտ, մտաղրաղ ամբոխները:

Իրականութեան մէջ, չատ ալ կարեւոր չեն այս հարցումները: Կը բաւէ գիտնալ միայն թէ այդ տղաքը մեր կէս դարուն չաղախը, մակարդը, ներքին լոժիքը եղան իրենց կեանքի թաքուն, հնաւանդ ու հազուագիւտ ոճով, իրենց հայկականութեան որակով որ չարունակուեցաւ 1800-ի ներշնչեալ մտաւորականութեան ճամբով իրենց մէջէն ու իրենց նման քանի մը հազարի հասնող ընտրեալներու բազմութեամբ, կարգաթող խոկուն արեզակէն մինչեւ Սելանիկի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դպրոցարանի պատասխանատուն ու մեզ հասցուց հոս:

Անանկ որ չկայ բաժնուիլ խակ, որովհետեւ ամէն սերունդ ու չրջան իր Զոլաֆեաններ, իր Մավեաններ, Սիւրդիւֆեաններ եւ Սարգիսեաններ պիտի ստեղծէ, սկզբնատիպար այդ Տղոց օրինակով՝ որ պիտի տեւէ այնքան ատեն որ այս ժողովուրդը իր պատմութեան ճշմարտութեան պաղպանիքը չէ կորսնցուցած: Ու պիտի դան տղաք Սան - Ֆրանսիսքոյէն ու Սան - Փաւլոյէն, Մարսէյլէն ու Մոնրէալէն՝ որոնք ոչ խակ հայերէն պիտի խօսին, հոյակապ, մկանուտ, ողորկ, անխիղճ ու կիսապրագէտ երիտասարդներ, որոնցմէ ոմանք պիտի զատուին բազմութենէն ու դառնան առաքեալներու պէս բաներ իրենց սերունդին համար: Անչուշտ որ հոն ալ չատախօս, սրտցաւ թերահաւատներ, նահանջողներ ու պարտուածներ պիտի ըլլան, սակայն որո՞ւ հոգը ... կը բաւէ որ այդ տղաքը հոն գտնուին բախտով, սանկ մէկդի կայնած բայց ներկայ՝ իրենց ամբողջ անբաւարարութեամբ, բուռն հաւատքով, արուեստի եւ իտէալի տագնապով: Կը բաւէ ու կ'աւելնայ, ինչպէս հիմա:

«Ասպարէզ»

40 ՏԱՐԻ ԵՏՔ ՎԵՐՋԻՆ ԱԿԱՆԱՏԵՍՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

ՀԻԹԼԷՐԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԶՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տակաւին կ'ապրին մարդիկ որոնք 40 տարի առաջ գտնուեցան Հիթլէրի մօտ, Պունիֆերի իր վերջին օրերուն ընթացքին: Անոնք այսօր 65 - 90 տարեկան են: Հ. Փոնսէ հանդիպում ունեցած է անոնցմէ ոմանց հետ ու կը փոխանցէ իր հաղած վրկայութիւնները «Ֆիւրըր»ի վերջին օրերուն ու ժամերուն մասին (*Հիսթորամա*):

Հիթլէր 105 օրեր մնաց Պունիֆերին մէջ. Արտէնիներու յարձակողականին ձախողելէն՝ 1945 Յունուար 16-էն մինչեւ Ապրիլ 30, իր անձնասպանութեան օրը: 105 օր հողին 15 մեթր խորութեան տակ, հաստ որմերով թաֆստոցի մը մէջ:

Առաջին հարցումը զոր կ'ուղղէ կ'ըլլայ հոն տիրող մթնոլորտին մասին. կ'ուզէ գիտնալ հոն ապրողներու - այր կամ կին - հոգեվիճակը, եւ յատկապէս բռնակալին մտածումները Գ. Ռայխի կործանումի օրերուն: Անոր Ա. հարցումը կ'ուղղէ հիթլէրի թիկնապահներէն մէկուն, Նաւլցէ Գոսէնսի որ այսօր 70 տարեկան է:

×

Նաւլցէ Գոսէնսա - 1944 *Հոկտեմբեր 2-ին իմ տարեդարձիս առիթով Հիթլէր ինծի ժամացոյց մը նուիրեց. երբ կուտար, ըսաւ. «ապահովաբար նուիրած վերջին ժամացոյցներէս մէկն է այս»: Այս փոքր նախատեսութիւնը երկար տարի մտածել տուած է ինծի:*

Օթթօ Կիւնշէ - ԷՍ - ԷՍ գինուորական պահակ մը, որուն պարտականութիւնն էր Հիթլէրի եւ Եվա Պրաունի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կազմակերպել: Այսօր 67 տարեկան է:

Վերջին ամիսներու անյոյս կացութեան մէջ սրամտութիւնը և սպառ մեռած չէր: Երբ Յունուարին Պէրլին հասանք կ'ըսէր գործակիցներուս. «Իրապէս որ Պէրլին չատ յարմար վայր է հրամանատարութեան որպէս կեդրոն: Արեւելեան ճակատէն Արեւմտեան ճակատը կարելի է պիտութեամբ անցնիլ. կը բաւէ մեթրօ նստիլ:

Վերջին յոյսը որ կը մնար, եւ որուն բոլորը կը կառչէին այնքան յուսահատօրէն, արեւմտեան դաշնակիցներուն հետ խաղաղութեան անջատ դաշինք մը սպառելու հեռապատկերն էր, որ սակայն պատրանք մըն էր միայն:

Կան բազմաթիւ վկայութիւններ, որոնց համաձայն իր կեանքին այդ վերջին շրջանին Հիթլէր դարձած էր ուշակորոյս խլեակ մը, դողդոջուն, լալկան, կատղութեան նոպաներու անձնատուր, որ կ'ապրէր երեւակայական աշխարհի մը մէջ, իրականութենէն բոլորովին խզուած: Ի՞նչ էր իր վիճակը իրականութեան մէջ:

- Շ. Գոսէնս - *Բոլորովին սուտ է այս: Հիթլէրը վերջին անդամ տեսայ 1945-ի Ապրիլի սկիզբը, եւ զայն չատ աւելի լաւ վիճակի մէջ գտայ, քան 1944-ի Սեպտեմբեր - Հոկտեմբերին, Յուլիս 20-ի մահափորձէն ու անցուցած զեղնախուէն ետք:*

Պէօրլէր, սպայ մը որ ընդունուած էր Ապրիլ 22-ին Հիթլէրի կողմէ, հետեւեալը կ'ըսէ.

- *Երբ նստայ դիմացը, ան խլեակի մը ազդեցութիւնը չէըրաւ: Ճիշդ է որ իր ձախ բազուկը եւ ձեռքը կը դողդողային, սակայն հակառակն ըլլալով բազմաթիւ վկայութիւններու, չունեցայ այն տպաւորութիւնը թէ կը գտնուէի մարմնապէս բոլորովին քայքայուած մարդու մը դէմ առ դէմ: Ճստակ ու ճշգրիտ ոճով կը խօսէր, զինուորական կացութեան մասին իր մանանշումները բոլորովին համապատասխան էին իրականութեան, գոնէ այն չափով որ ծանօթ էի ռազմաճակատին: Ան ատոյգ կերպով գիտէր թէ ուր կը գտնուէր իւրաքանչիւր զօրաբաժին:*

Օ. Կիւնշէ - *Ասոնք բոլորը յերիւրածոյ բաներ են ու ոչ մէկ կապ ունին իրականութեան հետ: Պունքէրի մթնոլորտը հանգարտ էր. Հիթլէր հաղուագէպօրէն կը պտռար կամ կը գայրանար:*

Զատիկէն բանի մը օր առաջ, Մարտի վերջաւորութեան Եվա Պրաուն կը հասնի Պէրկհոֆ. ԷՍ - ԷՍ-ներու ճաշարանին մէջ կը գտնէ. «Մահուան հրեշտակը հասաւ»: Ապրիլի կիսուն սաստկացող ռմբակոծումներէն պարտադրուած կը փոխադրուի Պունքէր:

Գ. Ռայխի պաշտօնական վերջին արարողութիւնը հոն, տեղի կ'ունենայ 1945 Ապրիլ 20-ին, «Ֆիւրըր»ին ծննդեան 56-րդ տարեդարձին առիթով: Անյոյս ու անճոռնի պիտ տօնակատարութիւն մը որ իրապաւորութեան մէջ հրաժեշտի արարողութիւն մըն էր Ռայխի մեծերուն ուղղուած, որոնք այդ օրը վերջին անգամ հաւաքուած էին, Կէօրինկ, Կէօպէլս, Հիմլէր, Ռիպպընթրոփ, Լէյ, Տէօնից ու անշուշտ Պորմանն եւ բան մը ուրիշներ:

Պէրլինէն հեռանալու համար Հիթլէրը համոզելու ապարդիւն ջանքերէ ետք Կէօրինկ Պավարիոյ ճամբան կը բռնէ. Հիթլէր կը յայտարարէ պարզապէս թէ կը մնայ Պէրլին: Այդ օրը՝ որ մինչեւ այդ թուականը կրօնական ու ազգային ոճի մը հանգամանքը կ'ունենար, այս անգամ կը նշէր վախճանին սկիզբը:

Կերտա Քրիսթիան - *Ուշ երեկոյին «Ֆիւրըր» քանի մը մտերիմ հրաւիրեց իր սենեակը, «ընտանեկան չրջանակ»ի մէջ ուտելու համար իր տարեդարձը: Հոն էին Է. Պրաուն, Գ. Մանծիալի, ես, պաշտօնակից Եունկ եւ մէկ երկու ուրիշներ:*

Հ. Լօրէնց - *Մթնոլորտը չատ հանգիստ էր. բոլորովին տարբեր յեմիջօրէի կիսէրը մը յուզարկաւորութիւն բուրող արարողութենէն: Զխօսեցանք պատերազմին մասին:*

Հ. Լօրէնց օգնականն էր մամոյ պա-

ԱՐԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՎԱԾ Է 1929 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

Հանրագիտարանը կազմված է 32 հատորից, որոնցից լույս է տեսել 23-ը։ Հրատարակվում է տարեկան 2 հատորով։ Հատորի գինը 5 ռուբլի։

Հանրագիտարանի 1-ին հատորը լույս է տեսել 1929 թվականին։ Հանրագիտարանի 23-րդ հատորը լույս է տեսել 1951 թվականին։ Հանրագիտարանի 24-րդ հատորը լույս կտեսնի 1952 թվականին։

Հանրագիտարանը կազմված է հետևյալ բաժիններից. Մարդը և նրա ծագումը։ Հասարակական գիտություններ։ Պատմություն։ Աշխարհագրություն։ Տնտեսություն։ Բնագիտություն։ Տեխնիկա։ Գյուղատնտեսություն։ Առողջապահություն։ Արվեստ։ Գրականություն։ Լեզվաբանություն։ Կրոն։ Ֆիզկուլտուրա և սպորտ։

Հանրագիտարանի հրատարակությունը ավարտելու համար անհրաժեշտ է ևս 9 հատոր։

Հանրագիտարանի հրատարակությունն ավարտելու համար անհրաժեշտ է ևս 9 հատոր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ, Երևան, Աբովյան 124

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Պէրպէրեան, Այլի Տիկին Պերնար Թարոն, Օր. Քլօտին Թարոն, Տէր եւ Տիկին Ժան Քիլիրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՇ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Պէրպէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 26-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 14-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

ASSEMBLÉE Générale

«l'Union Compatriotique et Culturelle des Arméniens d'Istanbul»
(U. C. C. A. I.)

241, avenue du 24 avril 1915
13012 Marseille

invite ses adhérents à participer
à l'ASSEMBLEE GENERALE
le Jeudi 6 Juin à 20h 30
dans la salle de l'Eglise arménienne
de Beaumont
Impasse des Monts, 13012 - Marseille

ՍԷՆ - ԹՐԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՕԾՄԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԻԹՈՎ

Յունիս 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, եկեղեցւոյ Օծման Ա. տարեդարձի առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ, յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ եկեղեցաշէն բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկին՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ՍԻՐԱՐՓԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

Նոյն առեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կը կատարուի եկեղեցաշէն միւս բոլոր բարերարներուն եւ սատարողներուն համար։

Ս. պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CENTRE DE VACANCES
de la
CROIX ROUGE ARMÉNIENNE

à Sainte-Honorine-des-Pertes
(Calvados)
à 700 m. de la mer
Baignade surveillée
Pour les enfants de 6 - 13 ans
Du 3 au 31 Juillet

Pour tous renseignements :
Tél : 985-36-53 ou (16/31) 21-77-63

×

Le Centre de Vacances sera ouvert pour nos compatriotes de tous âges
AUX MOIS D'AOUT ET DE SEPTEMBRE

Se rendre sur place par ses propres moyens.

Itineraire :
— par le rail : Par Turbotrain - Gare Saint Lazare - Bayeux.
— Par la route : Autoroute de l'OUEST Direction ROUEN, sortie CHAUFFOUR
EVREUX, LISIEUX, sortie CAEN
Direction CHERBOURG - BAYEUX, PORT-en-BESSIN, SAINTE-HONORINE-des-PERTES (Les Divettes).
à côté du Camping de la Hague

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը, ի լուր կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու կրթական տարեշրջանի փակման առիթով կազմակերպուած դպրոցական հանդիսութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 9, Կիրակի օր, ժամը 15-ին Սբրոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Ս. Զրբաշեան սրահին մէջ։

Հայկական պարբեր աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ՍԱՐԱ ՅԱՖԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է։

ԾՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՈՒՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային լսարանները Շաբթին Հինգերորդը տակի կ'ունենայ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ ժան - կուժօն, Փարիզ 8-րդ։

Ուրբաթ օր, Մայիս 31-ին երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։

կը դասախօսէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԳՂՂԸԳԵԱՆ

Նիւթ՝
Հայ եկեղեցական ժամերգութիւններու ընթացիքին» խորհրդանշական արտայայտութիւններու բացատրութիւնները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՔՅԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունիս 1-ին, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 8, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

DINER DANSANT DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

SAMEDI 8 JUIN A 20 H 30

au CASINO d'ENGHIEN
95890 Enghien - les - Bains

La soirée sera animée par l'orchestre

SARDARABAD

Réservation : Tél. 381-01-72 — Tenue de soirée

L' U. C. F. A. F. présente

CŒUR & MÉMOIRE

SPECTACLE poétique à itinéraire sentimental, rendent hommage à leurs

2 VOIX COMEDIENNES CULTURES

MADELEINE CARPENTIER — **NATHALIE KERYAN**

POESIE
COMEDIE
MELODIE

Mise en scène *Roger Marc LA CHASSAGNE* —
— Conception *J. et M. CARPENTIER*

SAMEDI 1er JUIN A 20 H 30
— THEATRE de PARIS (petite salle) —
15, rue Blanche - Paris 9e - Mo. Trinité

Billets : 100 Frs. et 60 Frs.

Réservation :
Théâtre de Paris : Au guichet
ou par téléphone : 280 - 09 - 30

—— L'UNION CULTURELLE DES ARMENIENS DE FRANCE ——
vous propose plusieurs voyages en

Arménie
TRANSTOURS

—— 25, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS — Tél: 261-58-28 ——

LIC. 132

PARIS

DU 08 JUIN AU 23 JUIN
16 jours dont 14 à Erevan

08 Juin	Paris/Moscou
09 Juin	Moscou/Erevan
10 au 22 Juin	Erevan
22 Juin	Erevan/Moscou
23 Juin	Moscou/Paris

7400 F.

DU 6 JUILLET AU 20 JUILLET
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

06 Juillet	Paris/Kiev
07 Juillet	Kiev
08 Juillet	Kiev/Erevan
09 au 19 Juillet	Erevan
19 Juillet	Erevan/Kiev
20 Juillet	Kiev/Paris

6500 F.

DU 10 AOUT AU 25 AOUT
16 jours dont 3 à Leningrad et 12 à Erevan

10 Août	Paris/Leningrad
11 Août	Leningrad
12 Août	Leningrad
13 Août	Leningrad/Erevan
13 au 24 Août	Erevan
24 Août	Erevan/Moscou
25 Août	Moscou/Paris

7700 F.

DU 07 SEPT. AU 21 SEPT.
15 jours
dont 4 à Kiev et 11 à Erevan

07 Septembre	Paris/Kiev
08 Septembre	Kiev
09 Septembre	Kiev/Erevan
09 au 20 Septembre	Erevan
20 Septembre	Erevan/Kiev
21 Septembre	Kiev/Paris

6500 F.

DU 5 OCT. AU 20 OCT.
16 jours dont 14 à Erevan

05 Octobre	Paris/Moscou
06 Octobre	Moscou/Erevan
07 au 19 Octobre	Erevan
19 Octobre	Erevan/Moscou
20 Octobre	Moscou/Paris

6000 F.

MARSEILLE

DU 17 AOUT AU 30 AOUT
14 jours dont 12 à Erevan

17 Août	Marseille/Moscou
18 Août	Moscou/Erevan
18 au 29 Août	Erevan
29 Août	Erevan/Moscou
30 Août	Moscou/Marseille

7100 F.

DU 07 SEPT. AU 20 SEPT.
14 jours dont 12 à Erevan

07 Sept.	Marseille/Moscou
08 Sept.	Moscou/Erevan
09 au 19 Sept.	Erevan
19 Sept.	Erevan/Moscou
20 Sept.	Moscou/Marseille

7100 F.

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Զ. Ալեքսանեանի
11, rue du Bassin - 13012 Marseille — Tél: (91) 93-04-90 ou (42) 83-31-55

GRAND BAL DE L'UJA ALFORTVILLE

Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube
Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE
animé par l'orchestre

GAIDZAG'S

le grand chanteur organiste **PIERRE**

l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN

BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de **BEDIK**

TOMBOLA — BUFFET

Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
30
JEUDI
30 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.972 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.972

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՊԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼԻ ԱՂՃԱ ԵՒ ՖԱԹԻՄԱ...

ԿԱՄ ԽԵՆԹ Է,
ԿԱՄ ԴԻՄԱՑԻՆԸ ԽԵՆԹԻ ՏԵՂ ԿԸ ԴՆԷ

—×—

*Երեքշաբթի օր ալ, այս տարօրինակ դատավարութեան «հերոսը» եղած է Ալի Աղճա: Ինչպէս նախորդ օրը, կը կրկնէ որ Յիսուս - Քրիստոսն է եւ կը ճշդէ· - Մարմնացեալ Յիսուս - Քրիստոսն եմ: Այս աշխարհը պիտի քանդուի: Մարդկային քաղաքակրթութեան համար տարիներ հաշուուած են: Երբ Պապը եկաւ գիս հանել խուցիս մէջ, իրեն ըսի որ խօսած եմ աներեւոյթ Աստուծոյն հետ: Աստուած իմ տուաւ ինծի խաչելութիւնը, յարութիւնը, համբարձումը: Ամէն բան տեսած: Դեռ կ'ուզեմնէ· - «Պապին մահափոթը Ֆաթիմայի կոյսին երրորդ գաղտնիքին հետ կապ ունի»: Ուրեմն, կը հրապրէ Վատիկանը, որ խօսի, քանի որ ան պիտէ»: Ինք կը խօսի միայն եթէ Պապը պատճառ որ խօսի: Դատարանին մէջ, նախ քառեր կը խնդան: Շատ ուրախ են պաշտօնեան փաստաբանները, քանի որ առիթը կը տրուի իրենց հաստատելու որ Աղճա անհատապարակիճ մէկն է, խելագար մը, ուրեմն ինչ որ ըսած է Պուլկարներուն մասին եւ այլ մեղադրութիւններու, կարելի չէ լուրջի առնել: Հարց կը տրուի դատախազին· - «Պատեհ չէ՞ր քննութեան ենթարկել Աղճա, նախքան դատը, ճշդելու համար մտային վիճակը»: Ան կը պատասխանէ թէ ընդհանրապէս ամբաստանեալին փաստաբաններն են նման քննութիւն պահանջողը, բայց Աղճա ընդունած է մէկը Օվիտիոն որպէս փաստաբան, պնդելով որ խելագարութեան մասին չխօսի:

Ցաւակ չէ ուրեմն թէ Աղճա խենթ է՞ թէ ամէն մարդ խենթի տեղ կը դնէ: Ինչ որ յաւակ է, այն է որ չիոթութիւն կը ստեղծէ եւ քիչ մը աւելի պղտոր կը դառնայ, ինչ որ արդէն պղտոր էր: Սոֆիա կրկին ու կրկին դիմած է Իտալացիներուն եւ «փաստեր» ներկայացուց, ըստ որոնց ինչ որ Աղճա կ'ըսէ Պուլկարներուն պատասխանատուութեան մասին, բոլորովին ստուտ է: Եւ այս երկրորդ նիստն ալ ոչինչ կը լուսաբանէ, քանի որ Աղճա կ'ուզէ որ Վատիկան յայտնէ Ֆաթիմայի 3-րդ գաղտնիքը (ծանօթ է, որ Փորթուկալի այս քաղաքին մէջ, 1917-ին, երեք փոքր հովիւներու (10, 9 եւ 7 տարու) կոյսը երեւցած կ'ըլլայ եւ յայտնած կարգ մը գաղտնիքներ) եւ կը խօսի «էնդրիի աշխարհէն», մինչ ատեանին նախագահը կ'ուզէ որ ան խօսի «էգոլիի աշխարհէն...»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԱ

ՌՈՆԱԹԱՆԻ խաղաղ ու հրաշալի մթնոլորտն ալ օգուտ չունեցաւ, փարատելու համար Միթերան-Քոհլ տարակարծութիւնը, «աստղերու պատերազմին» չուրջ (բուն անունով՝ ԻՏՍ= ռազմավարական պաշտպանութեան նախաձեռնութիւն) քանի Գերմանիա կառչած կը մնայ ամերիկեան տեսակէտներուն: Միթերան անակնկալ այցելութիւն մը տուաւ անոր՝ որ Գերմանիոյ մեծագոյն ողջ զրադէտներէն մէկը կը նկատուի, հակառակ անոր որ բոլորէն սիրուած չէ եւ ընդհանրապէս ոչ՝ ձախէն: 90 տարեկան է, այսօր, էրնսթ Եունկէր, առաջին պատերազմի հերոս, ապա 20-ական թուականներուն ծանօթ որպէս ազգայնապաշտ, Հիթլէրի հիացման արժանացած, հակառակ 1939-ին հրատարակած իր մէկ հատորին, որ գլուխ - գործոց մը կը նկատուի· - Լէ Ֆալէզ տը Մառպր եւ ուր քօղարկուած ձեւով կը քննադատէ մենաւորութիւնը: Օրագրին մէջ, կը պատմէ նաեւ իր հանդիպումները՝ Քոլթոյի, Սելինի, Ժուհանոյի հետ:

Ժ· ՄԱՌՇԷ խիստ կերպով քննադատեց Ֆապիուսը, որ ոստիկանութեան միջամտութեամբ եւ արտասուարեր ռումբերով պարպել տուաւ Իվրիի ԷՍ - ՔԱ - էֆ գործադուլը, զոր Սկ - Ժկ - Թին դրաւած էր:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱԶԱԼԵՐՈՂԸ ԳՏՆՈՒԵՐ Է ...

ԹՈՒՐՔ ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸՆ Է՝ ԹԷՎՖԻՔ ՓԻՔՐԷԹ

—×—

«Պուլվար»ի մէջ, կիւնկէօր երտէշ «Ափսոս որ չկրցար զարնել» խորագրուած իր յօդուածին մէջ հետեւեալ «վերլուծումը» կ'ընէ, ուրկէ կը պարզուի որ այսօրուան Հայերը բաջալերողը, անցեալի մարդ մըն է եւ ոչ ուրիշ մէկը բան Թուրք մը՝ Թէվֆիք Փիքրէթ: Լրագրողը կը պատմէ թէ ի՞նչպէս սկսեր է թրքական «դաւաճանութիւնը», որու հետեւանքով Թալաթն իսկ երեսի վրայ ձգուեր է···:

×

Այնպէս կը թուի, թէ հայկական կառոյցութիւնները մեր օձիքը պիտի չձգեն դիւրաւ: Երբ մէկ կողմէ իբրեւ թէ պատահած ցեղասպանութեան պնդումները միջազգային հարց կը դարձնեն, միւս կողմէ անմեղ Թուրք դիւանագէտներուն արիւնը թափող Հայերը վերջերս ալ ամերիկեան Մերակոյսին ու Ներկայացուցչական Ժողովին վրայ սկսած էին ազդեցութիւն գործել: Չենք գիտեր, թէ Նախագահ Ռեյկընի կառավարութիւնը ի՞նչ չափով իր ծանրութիւնը պիտի դնէ այս խնդրին վրայ եւ կասկածելի է պիտնալ նաեւ, թէ եթէ դնելու իսկ ըլլայ ի՞նչ չափով պիտի կարենայ յաջողութիւն ձեռք բերել: Այն իրաւասուները, որոնց հետ այդ մասին տեսակցեցանք Անգարայի մէջ, եթէ ըսած ըլլան իսկ թէ հակառակ պատրաստին մեր յարաբերութիւններուն մէջ ցրտութիւն կը մտնէ Միացեալ - Նահանգներու հետ, ենթադրենք պահ մը որ այդպէս եղաւ, այսուհետեւ մենք որո՞ւն պիտի վստահինք, ո՞ւր պիտի կռթնինք:

Բացորոշ է, որ հարցը միմիայն մեր ընդվզումով ու պոռթկումով պիտի չկարենանք կարգադրել: Քսաներորդ դարու առաջին քառորդէն ի վեր, այսինքն այն օրէն ուր սկսան այդ կառոյցութիւնները, բոլորը առնոց դէմ ցարդ մեր ըրածները վերատեսութեան ենթարկելով հարկ է որ ճշդենք այն ճամբան, որուն պիտի հետեւինք այսուհետեւ: Եւ ահա այս կէտին վրայ է, ուր մենք կը հանդիպինք դաւաճանութեանը մեր իսկ մէկ հարազատին, զոր դրեթէ Թագ ըրած էինք մեր գլխուն: Այս դաւաճանութեան ամէնէն կարեւոր մէկ օրինակն ալ դըժբախտաբար Թէվֆիք Փիքրէթը տուած է: 19-րդ դարու երկրորդ կիսուն ծնած է Թէվֆիք Փիքրէթ, որ դրեթէ կանաչ լոյս վառած է հայկական յարձակումներուն ու բռնութիւններուն: Զինքը ձեր ներկայութեան կը հրաւիրեմ իր Պիր լահզա-ի թէահիւր (Պահու մը յապաղումը) անուն դրութեամբը: Հայ ահարեկիչի մը կողմէ նետուած ռումբը, սուլթանին ժամանումէն կարճ պահ մը առաջ պայթած է եւ այդ մահափորձին ձախողանքէն վերջ տեսէք թէ Թուրքի թշնամի այդ Հայուն համար Թէվֆիք Փիքրէթ ի՞նչպէս կ'արտայայտուի իր տողերուն մէջ·-

«Է՛յ շանլը ավը, տամբը պիհուտէ գուրմատը, Աբթը, Ֆաբաթ եազըբ ի, եազըբլար ի վուրմատըն...»:

(Ո՛վ անունի որսորդ, թակարդդ ի զուր չլարեցիր:

Նետեցիր ... Բայց մե՛ղք ափսո՛ս որ չզարկիր...):

Այն Թէվֆիք Փիքրէթը, որ կ'ափսոսայ Հայուն ենթարկուած այդ ձախողանքին վրայ, Թող ոչ ոք կասկած ունենայ թէ իր այս տողերով զլխարկ հանած կ'ըլլայ հայկական խժդժութեանց դիմաց, որոնք այն Թուականէն ի վեր կանդ առնել ինչ է չեն գիտեր: Ողբացեալ Թալաթ Փաշան, որ Պեռլինի մէջ նոյնպէս Հայերու կողմէ նահատակուած է, ահա այդ օրերուն մեր իսկ կողմէ կատարուած զրգռութիւններուն հետեւանքով օտար աշխարհի մէջ միս - մինակ մնացած էր: Ու երբ իրաւացիօրէն կը բարկանանք անոնց, որոնք պատմութիւնը սխալ պատմած են մեզի, այս առթիւ կը չեշտենք որ մեր մեծ ժողովուրդին ու երկրին ապագային տեսակէտով անհրաժեշտ է որ լաւ գիտնանք մեզի վերաբերող բոլոր ճշմարտութիւններն ու իրողութիւնները: Նախ քան ամէն ինչ, մենք պէտք է որ բոլորս ըլլանք միութեամբ ու միաոնականութեամբ իրարու կապուած, սերտօրէն իրար զօդուած: Այնուհետեւ ոչ թնդանօթը կրնայ ձգել մեզ եւ ոչ ալ այլ որեւէ զէնք···:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 28-ի խաղերու արդիւնքներն են·

Դինեպր - Տորպեդօ Ռ·	2 - 0
Կայրաթ - Արարատ	2 - 0
Տորպեդօ Մ· - Նեֆթչի	3 - 0
Դինամօ Կ· - Սպարտակ	2 - 0
Մետալիստ - Զէնիթ	1 - 0
Նախտեոր - Ֆակէլ	0 - 1
Դինամօ Մինսկ - Դինամօ Թ·	3 - 0

Դասաւորման գլուխն է միշտ Դինամօ (Կ·), եւ Արարատ 15-րդ տեղը կը գրաւէ 8 կէտով:

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՅԻՍ 22 / 27)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒԻՄ

Ա· աշխարհամարտի տարիներուն տեղի ունեցած ցեղասպանութիւնը խլեց 1·5 միլիոն հայ զոհեր: Սակայն Հայերը միշտ դիւրութեամբ չէ որ կը հեռանային իրենց հարազատ հողէն: Շատ տեղեր Վան, Շատախ, Սասուն, Մուսա Լեռ, Եզեսիա, Երզնկա ու այլ վայրեր կազմակերպեցին ցամաք դիմադրութիւն, հերոսական պայքար մղելով: Ասոնց մէջ փայլուն էջ մը կազմէ Վանի եւ Վասպուրականի պաշտպանութիւնը: 1915 Ապրիլին Վան ու շրջակայքը ազգ· ազատագրական պայքարին մասնակցեցան այրեր, կիներ, տղաք ցոյց տալով հերոսական դիմադրութիւն, որուն չնորհիւ համեմատաբար սակաւաթիւ զոհեր տուին ու գաղթեցին արեւելեան Հայաստան:

Աշտարակէն ոչ շատ հեռու կառուցուած է Վանի հերոսական պաշտպանութեան նուիրուած կոթող - յուշարձանը ուր տեղի ունեցաւ զոհերու ոգեկոչումը, այս տարի եւս: Ելոյթ ունեցան ճարտարապետութեան տոքթ· փրոֆէսէօր Վարազդատ Յարութիւնեան, բանասիրական գիտութիւններու տոքթ· փրոֆ· Մինաս Հիւսեան եւ ուրիշներ: Մինչեւ ուշ երեկոյ չարունակուեցան երգն ու երաժշտութիւնը· իրենց արուեստը ցուցադրեցին երգիչներ, երաժիշտներ, Երեւանի «Վան» եւ «Զարթօնք» ազգագրական համոյթը, Աշտարակի «Սասունիկ» համոյթը, Արարատ Չըքջանի «Վասպուրական» եւ «Շատախ» ազգագրական խումբերը:

×

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԴԻՆԱՄՕ» (Թ·) ԽԱՂԸ (*)

Մայիս 22-ին Թիֆլիսի Լենին մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է Դինամօ (Թ·) - Արարատ հանդիպումը: Այս երկու խումբերուն մրցումները աւանդաբար մեծ հետաքրքրութիւն կը պատճառեն եւ կ'անցնին յամառ պայքարով: Այս հանդիպումն ալ բացառութիւն չէր: Երեւանցիները, ինչպէս կ'ըսեն նահանջելու տեղ չունէին, դաշտ իջած էին անյաջողութիւններուն վերջ տալու վճռակամութեամբ: Իսկ Թիֆլիսցի մարզիկները կը ձգտէին անպայման յաղթանակի մը, առաջ անցնելու համար կիեւի Դինամոցիներէն:

«Արարատ» դաշտ կ'իջնէր առանց նախկին որոշ առաջատարներուն· զանազան պատճառներով խումբէն հեռացուած էին Խ· Յովհաննիսեան եւ Ա· Սահակեան· առողջական պատճառներով խումբին հետ չէր նաեւ աւագ մարզիչ Ն· Սիմոնեան:

Այս ծանր պայմաններուն մէջ «Արարատ»ի դեռ դրեթէ պատանի խաղացողները կրցան անառիկ պահել իրենց դարպասը, հակառակ Թիֆլիսցիներու յամառ դրոհներուն եւ հազարաւոր ներկաներու աջակցութեան: Անառիկ մնաց նաեւ Դինամոյի բերդը ու «Արարատ» ապահովեց կարեւոր կէտ մը:

(*) Խաղին արդիւնքը տրուած էինք Մայիս 24-ի մեր թիւով:

×

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Բացուած է «Կահոյք - 86» ցուցահանդէս - տօնավաճառը: Այս ճիւղի բոլոր ձեռնարկութիւնները հոս ներկայացուցած են իրենց արտադրութիւնները: Աւելի քան 150 տեսակ նորութիւն ցուցադրուած են, որոնք կը ծառայեն զարդարելու որեւէ բնակարանի ներքնամասը:

Ցուցահանդէս - տնօնավաճառը այցելած են Կ· Դեմիրճեան, Ֆ· Սարգսեան եւ այլ ղեկավարներ: Անոնք գնահատած են ցուցանմոյշները ու չնորհաւորած այս մարզին մէջ աշխատանք տանողները:

LE CRIME DE SILENCE
LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS (*)

Գրեց՝ Ա. ՊԼՅԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Փարիզի հայութեան յիշողութեան մէջ դեռ թարմ է անյուշա «Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ին հայկական ցեղասպանութեան յատկացուած «դատավարութիւն»ը որ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի Ապրիլ 13-էն 15, նախ Փարիզի Սորպոնի ամփիթեատրոնին եւ վերջին նիստը Մերակոյտի չէնքին սրահը:

Այս «դատավարութեան» նիստերն են որ վերջերս հրատարակուեցան Ժերար Շալեանի նախաձեռնութեամբ Ֆրանսայի կարեւոր հրատարակչատուներէն՝ «Ֆլամարիոն»ի կողմէ: Շալեան եղած էր նաեւ այս դնահատելի հատորին նախաձեռնարկը, որուն որոշումը եթէ նոյնիսկ Թուրքիոյ կառավարութիւնը չուզէ յարգել - ինչ որ դժուար չէ դուշակել - ան մի՛ջազգային հանդամանք մը կրելուն պատճառաւ բարոյական որոշ արժէք մը կը ներկայացնէ: Ինչպէս ծանօթ է դատապարտանքին որոշումը Հայ Դատին համար, նպաստաւոր եղաւ:

«Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ը չարունակութիւնն է Ռասըլի դատարանին, որ եթէ չենք սխալիր, 1967-ին էր երբ Վոլիէնհաւկի ժողովին Թուրք ձախակողմեանները (*) ընդդիմութեան տեղի տալով չարտօնեց նոյնիսկ որպէսզի հայկական ցեղասպանութեան մասին խօսուի: Այսօր փոխուած են ժամանակները, փոխուած են պայմանները...:

×

«Ժողովուրդներուն մնայուն դատարան»ին մաս կը կազմեն այլազան աղբերէ մի՛ջազգային օրէնսդիտութեան մասնագէտներ, իրաւաբաններ, անտեսագէտներ ամէն ճիւղէ դիտնականներ, եւ լրագրողներ: Փարիզի այս ժողովներուն մասնակցեցան 13 անձեր, որոնցմէ մին Ալժերացի է: Դատարանի նիստերուն եւ վիճաբանութիւններուն նախագահեց Լուվէնի կաթոլիկ համալսարանի իրաւաբանութեան ֆաքիւլթէի դասախօս՝ փրոֆ. Ժրանսուա Ռիկո:

Քանի մը հայ եւ օտար պատմաբաններ եւ հեղինակներ հրաւիրուած էին որպէսզի լուսաբանութիւններ ներկայացնեն «դատարան»ին: Ռիչըրտ Ցովհաննէսեան՝ Լոս - Անճըլըսէն, Ժիրայր Լիպարիտեան՝ այժմ Մասաչուսէցի «Զօրեան հիմնարկ»ի անօրէն, Քրիսթոֆըր Ուոլքէր՝ անգլիացի լրագրողը որ առենօք Լոնտոնի «Թայմզ»ին կ'աշխատակցէր, տոքթէօր Թէսա Հօֆման՝ Պերլինի համալսարանէն, տոքթէօր Իվ Թէրնօն՝ Փարիզէն, Լուվէնի համալսարանէն՝ փրոֆէսոէօր Ժօ Վէրհէօվէն եւ Տիգրան Գուլումճեան՝ որ Ժրէնոյի համալսարանի հայ լեզուի եւ պատմութեան բաժնի պատասխանատու դասախօս է, մասնակցեցան այս եռօրեայ ժողովներուն: Իբր վկայ խօսք առին ու 1915-ի իրենց անհատական ոդիսականը պատմեցին նաեւ չորս վերապրողներ, որոնցմէ երկուքը Մկրտչեան - Նահանգներէն յատկապէս եկած էին «դատարան»ի նիստերուն մասնակցելու համար:

«Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ը պարզ է թէ չէր կրնար առանց յանցագործներու ժառանգորդներուն բացատրութիւնը առնելու, որոշում մը արձակել: Թուրք կառավարութիւնը հրաւիրուած էր հետեւաբար: Ան ոչ ներկայացուցիչ ղրկեց, եւ ոչ ալ գրաւոր պաշտպանողական: «Դատարան»ը որոշեց ի բացակայութեան «ամբաստանեալ»ին, հայկական հարցի թղթածրարը քննել: Նկատի առնուեցան երկու տեսրակներ՝ պատրաստուած Թուրք կառավարութեան կողմէ, որոնք վերջերս, իբր «վաւերական» փաստեր, ներկայացուեցան կամ յայտարարուեցան մի՛ջազգային հանրային կարծիքին:

Ա.ը կը կրէ «Հայկական հարց. ինն հարցում եւ ինն պատասխան» (1) խորագիրը: Մենք Թրքական տեսակէտը պարզող այս տեսրակին անհիմն պնդումներուն դէմ երեք տարի առաջ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ երկարօրէն անդրադարձած էինք եւ արտատպուեցաւ նաեւ Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթին մէջ:

Բ. «Վաւերագիր» ըլլալով «Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ի կողմէ նկատի առնուեցաւ Անգարայի Համալսարանի միջազգային յարաբերութիւններու բաժնի պատասխանատու փրոֆէսէօր Ամէտօվի անցեալ տարի Յունուարին Փարիզի պատմական ատեանին առջեւ կատարած յայտարարութիւնները որոնք իրր թէ փաստած ըլլային որ հայկական «Ցեղասպանութիւն» կոչուածը լոկ երեւակայական վաւերաթուղթերու վրայ հիմնուած ձրի դրպարտութիւն մըն է:

×

Le Crime de Silence խորագրով լոյս տեսած «Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ի եռօրեայ աշխատութիւնները եւ վիճաբանութիւնները, պարփակող այս գիրքը փոքրաչափ է եւ 380 էջերէ կը բաղկանայ: Հոն մի առ մի յիշուած են բոլոր նիստերը, բոլոր յայտարարութիւնները եւ թեր ու դէմ կատարուած վիճաբանութիւնները: Առաջին անգամ բեմ հրաւիրուած է ամերիկահայ պատմաբան Ռիչըրտ Ցովհաննէսեան որ անդլերէն լեզուով 1800 թուականներէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923), հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութիւնը օսմանեան սիրապետութեան շրջանին, փաստերու լոյսին տակ յայտնապէս ներկայացուցած է (տե՛ս էջեր՝ 27 - 61): Մեր հայրենակիցը դիտել տուած է մանաւանդ թէ Թուրք հոգեբանութեան մէջ աւելի չեչտուած էր ազգայնական զգացումներու յորձանքը, քան թէ ցեղասպանութիւնը: Թէեւ Ցովհաննէսեան, համառօտ, բայց լաւ եւ օրթոդոքսական կերպով մօտեցած է հայկական հարցին վերջին հանդրուանին, բայց մեր կարծիքով կ'անդիտանայ կամ կը մոռնայ դաշնակից տէրութիւններու պատասխանատուութիւնը 1918-էն 1920:

Երբ Ցովհաննէսեան իր զեկուցումին մէջ կ'ըսէ թէ դաշնակից պետութիւններէն ոչ մին ցանկաց Հայաստանի զինուորական օգնութիւն ընել, ան բնականաբար իրաւացի է, բայց պէտք չէ մոռնալ որ ըստ Մուդրոսի զինադադարին (1918 Հոկտեմբեր 30) պայմաններուն Թուրքիոյ ոչ մէկ պարտաւորութիւն անօրինուած էր արդէն զինաթափումի հարցին մասին: Մինչ, երբ Գերմանիա եւ Աւստրօ-Հունգարիա զինադադար խնդրեցին, դաշնակից Պետութիւններու կողմէ այս երկու երկիրներու զինաթափումը առաջին հերթին պայման դրուած էր:

Դաշնակից Պետութիւնները չէին անդիտանար թէ նորածին հայկական Հանրապետութիւնը զինադադարի նախօրեակին որքան փափուկ եւ դժուարին վիճակի մը մէջ կը գտնուէր: Ոչ մէկ տարակոյս կար թէ Հայաստան առանց դաշնակից - ներու զինուորական ազդու օգնութեան չէր կրնար դիմագրաւել Թրքական նոր ներխուժում մը: Ինչո՞ւ ուրեմն անոնք չպահանջեցին Օսմանեան բանակներուն անմիջական զինաթափումը եւ զօրացրումը: Ըստ մեզի այս պարագան յոյժ կարեւոր է քանի որ ան դաշնակից տէրութիւններու յետագայ երկերես քաղաքականութեան գլխաւոր առանցքը կը կազմէ, ինչ որ նաեւ հայ ժողովուրդը նորանոր աղէտներու առաջնորդեց:

Պատմաբան Ցովհաննէսեան յետոյ ժիւրիի անդամներուն փափաքած բացատրութիւններուն մի առ մի պատասխանելով զանոնք կը լուսաբանէ:

Յետոյ Ժիրայր Լիպարիտեան խօսք կ'առնէ: Ժ. դարուն Օսմանեան կայսրութեան զեկավարներուն մօտ տիրող հոգեբանութեան մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ (տե՛ս էջեր՝ 66 - 83): Ան կը կարդայ կարգ մը կարեւոր հեռագիրներու բովանդակութիւնը, որոնք փոխանակուած են Օսմանեան կառավարութեան պատասխանատուներու կողմէ եւ կը փաստեն ցեղասպանութեան (կամ անմեղ կերպով կրկնուած «տեղահանութեան») կանխամտածումով գործադրութիւնը: Բայց այս հեռագիրներուն օսմաներէնէ ֆրանսերէնի (կամ աւելի ճիշդ նախ անգլերէնի) թարգմանութիւնը այնքան ալ ճիշդ չէ կատարուած: Կը խորհինք թէ լաւ կ'ըլլար որ Լիպարիտեան ապագային աւելի բծախնդիր ըլլար երբ կարեւոր պատմական յայտնութիւններու պիտի դիմէ:

Յաջորդաբար իւրաքանչիւր ճառախօս կը ջանայ իր մասնագիտութեան սահմանին մէջ լուսաբանել «Ժողովուրդներու մնայուն դատարան»ի ժիւռիին անդամներուն հայկական ցեղասպանութեան ներքին ծալքերը միշտ ի բացակայութեան ամբաստանեալին:

Կը լսուին նաեւ վերապրողներու վկայութիւններ: Եւ վերջապէս, ժիւռին կ'արձակէ իր պատմական որոշումը, ըստ ո-րուն...

Ա.- Կը հաստատուի թէ հայ ժողովուրդին պատմական իրաւունքները պէտք է ճանչցուին:

Բ.- Հայ ժողովուրդը կանխամտածուած կերպով տեղահան եղած եւ կոտորուած է, հետեւաբար ՄԱԿ-ի համաձայնագիրը զոր Թուրքիա եւս ստորագրած է, պարտի ընդունիլ ցեղասպանութիւնը:

Գ.- Հայկական ցեղասպանութիւնը «մարդկութեան դէմ մարդու կողմէ կատարուած ոճիր մը ըլլալուն պատճառաւ անժամանցելի է եւ հետեւաբար Թուրք Պետութիւնը առանց պատրուակ փնտռելու ու ուրանալու պէտք է ճանչնայ երիտթուրք ղեկավարներու կողմէ գործադրուած ոճիրը:

×

Կը յուսանք որ Le Crime de Silenceը մեր գաղութին կողմէ լաւ ընդունելութիւն մը կը գտնէ որուն արժանի է: Պիտի առաջարկենք որ, եթէ արդէն չէ մտածուած եւ կատարուած, անհատներ եւ նամանաւանդ կազմակերպութիւններ մեկական օրինակ եւրոպական Մորհրդարանի անդամներուն ուղարկեն որոնք վերջերս օրակարգի վրայ առած են Թուրքիոյ վերաբերեալ բազմաթիւ խնդիրներ ի մէջ այլոց հայկական հարցը:

(1) Այս տետրակը անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ թրքերէն լեզուով լոյս տեսած է:

(*) *Editions Flammarion*, Paris 1984, 30 Francs.

40 ՏԱՐԻ ԵՏՔ ՎԵՐՋԻՆ ԱԿԱՆԱՏԵՍՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

ՀԻԹԼԵՐԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջ)

Հերման Ֆէկէլայն, ԷՍ - ԷՍ զօրավարը, էվա Պրաունի մէկ էրոջ ամուսինը եւ Հիթլերի մօտ Հիմլերի մնայուն ներկայացուցիչը, Ապրիլ 26-ին կ'անյայտանայ Պունքէրէն: Հիթլերի հրամանով ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զայն ու կը գտնէ իր յարկաբաժնին մէջ, էաղաբական տարազով, կէս գինով, անգլիական կամ իրլանտական ծագումով խարտեաշ խորհրդաւոր կնոջ մը հետ: Իր մօտ գոցուելու պատրաստ ճամպրուկ մը որ կը պարունակէր ուրիշ բաներու կարգին գոհարեղէններ, սարադրամ եւ անցագիրեր, որոնցմէ մէկը անգլիական: Կինը կը յայտնի խոյս տալ, սակայն Ֆէկէլայն կ'առաջնորդուի Պունքէր եւ հրացանազարկ կ'ըլլայ Ապրիլ 28 - 29-ի գիշերը:

Հ. Լորէնց - *Նոյն իրիկունը է. Պրաուն պատմեց ինծի թէ Հիմլէր, դաւաճանը, տակաւին կը փորձէր համոզել որ Հիթլէր մեկնի Պերլինէն: Ապրիլ 26-ին սպայ մը կը հանի 350 վինուորներով ու բազմաթիւ կառքերով: Ան եկած է Հիթլէրը ի դին ամէն բանի Պերլինէն դուրս հանելու առաքելութեամբ: Հիթլէր զայն կ'ընդունի բարեհամբաւ, չնորհակալութիւն կը յայտնէ ու կը յարէ.*

«Ո՛չ մէկ պարագայի մէջ պիտի հեռանամ Պերլինէն»:

Ո. Կիւնշէ - *Կը կարծեմ յիշել թէ այս մասին խօսելու համար էր որ Հիթլէր փնտռեց Ֆէկէլայնը ու անդրադարձաւ անոր բացակայութեան:*

Հ. Պաուր - *Կը կարծեմ նաեւ թէ Հիթլէր կ'ուզէր անոր խօսիլ իր ամուսնութեան մասին, որ նախատեսուած էր յաջորդ օրուան համար: Բնական էր որ, Եւայի որպէս քեռայրը, ներկայ ըլլար արարողութեան:*

Կ. Քրիսթիան - *Հիթլէրի եւ Եւա Պրաունի ամուսնութիւնը պէտք է տեղի ունենար այդ գիշերը: Հոն էր քաղաքային արձանագրութիւններու պաշտօնեան որ կը սպասէր զոյգին, սակայն արարողութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ Ֆէկէլայնի գնդակահարութիւնը. դաւաճան մը չէր կրնար Ֆիւրըրին քենեկալը ըլլալ:*

Իսկ գալով այն հարցումին թէ անմիջապէս կրնկակ մը չէ՞ր Հիթլէրի ամուսնութիւնը Եւա Պրաունի հետ, որ հոմանուհին էր երկար տարիներէ ի վեր:

Կ. Քրիսթիան - *Ո՛չ, չէր: Իրերու տրամաբանական ընթացքին հետեւող բան մը էր: Եւայի չնորհակալութիւն յայտնելու լաւագոյն կերպն էր այդ, անոր նուիրումին եւ ցկեանս հաւատարմութեան համար: Երջանկութենէն կը ճառագայթէր Եւա. աչքերուն մէջ արցունքներ կային, ուրախութեան արցունքներ: Ամուսնութենէն եաք, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29-ի առաջին ժամերուն, զոյգը փոքր ընդունելութիւն մը տուաւ: Շուրջ 15 հոգիով: Կէս գիշերը անցած էր: Տիկին կէօպէլս հոն էր իր ամուսնին հետ: Այդ գիշերն էր որ Հիթլէր զրել տուաւ իր կտակը, մինչ ներկաներն ու հարսը կը շաղակրատէին:*

Լրագրողը հարց կուտայ Հիթլէրի վերջին տեսնողներուն թէ, իրենց Ֆիւրըրը իւմբն իր մէջ փակուա՞ծ էր իր թաղումտոցին մէջ:

Կ. Քրիսթիան - *Մինչեւ Ապրիլի վերջը ամէն իրիկուն պատոյի կը հանէր իր շունը, սակայն վերջին չաբթուան զրահակոծումները այնքան սաստկացան որ այլեւս կարելի չեղաւ:*

Հ. Պաուր - *Հիթլէրը կ'այցելէր հիւանդանոցի ճաշարանը. բժիշկներ ու հիւանդապահուհիներ կային հոն, Մակտա Կէօպէլս նաեւ հոն էր իր զաւակներով ու քանանի չափ ուրիշ տղոցմով: Անոնք սկսան երգել երբ ներս մտանք: Հիթլէր գլխահակ էր: Հիւանդապահուհիներու առջեւէն անցաւ զանոնք բարեւելով գլխու չարժումով մը: Կիներու աչքերը արցունքով լեցուած էին: Այցելութեան ամբողջ տեւողութեան Հիթլէր ոչ մէկ բառ արտասանեց: Եւ ինծի կ'ըսէի. «այս լուռ բաժեւքա մըն է, ուղղուած ամբողջ աշխարհին:*

Հիւանդապոցին վիրաբոյժը կը պատմէ որ կանչուած է Պունքէր, փրոֆ. Հասի եւ երկու հիւանդապահուհիներու հետ. ամենքմէ մէկը կը դիմէ Ֆիւրըրին. «հատ ունեցէէ վերջնական յաղթանակին, առաջնորդեցէէ մեզ, պիտի հետեւինք ձեզի» կը գոչէ հեծկլտալով: «Հիթլէր պաղարիւն կը պատասխանէ: «Ստորին արարածի մը նման պէտք չէ խոյս տալ ճակատագրէն»:

Ապա Հիթլէր կ'առանձնանայ փրոֆ. Հասի հետ ճշդելու համար թոյնին եւ ատրճանակին վայրկեանական գործածութեան կերպը. ան չուզեր որ ձախողի իր անձնասպանութիւնը: Թոյնը իմ անձամբ պիտի փորձէ իր շունին վրայ, զոր չուզեր ձգել թշնամիին ձեռքը:

Առտուն կանուխ, Ապրիլ 30-ին, Ֆիւրըրին զօրագունդին պետը կը հրաւիրուի Հիթլէրի սենեակը, որ զայն կ'ընդունի սենեակազգեստով: Պահը հասած է ճակատագրական յայտարարութիւնը կատարելու:

- Ֆիւրըր, հաւատարիմ իմ երդումիս եւ ձեզի տուած խոստումիս, պէտք է ձեզի ըսեմ թէ մարդիկս պիտի չկարենան 24 ժամ եւս տոկալ:

- Գիտեմ, կը պատասխանէ Հիթլէր, պաղարիւն, ամենէ հիանալի կերպով կատարեցան:

Հանս Պաուր - *Ապրիլ 30-ին, կէսօրուան մօտ, Հիթլէրը դիս կանչել տուաւ: Բռնեց երկու ձեռքերս ու ըսաւ. «Պաուր կ'ուզեմ հրաժեշտ առնել ձեզմէ, ընելիք բան չկայ: Զօրավարներս դաւաճանեցին ինծի, զինուորներս չեն ուզեր չարունակել, իսկ ես, չեմ կրնար»: «Ես տակաւին միջոցներ ունիմ, կրնամ ձեզ առաջնորդել ուր որ կ'ուզէք»: «Ո՛չ, Գերմանիային պիտի չհեռանամ: Ինչի՞ կը ծառայէ Պէրգհոֆ կամ Տէօնիցին երթալ. մենէն ուշ 15 օրէն նոյն հարցին դէմ յանկարծ պիտի գտնուիմ: Պատերազմը Գերմանիոյ համար պիտի վերջանայ: Հոս կը մնամ, իմ պաշտօնիս պլուլը, ու կ'իյնամ քաղաքին հետ: Ի դին ամէն բանի պէտք չէ որ Ռուսերը զիս ողջ ձեռք անցընեն, կ'ուզեմ այսօր իսկ վերջացնել ամէն բան. վաղը կրնայ չատ ուշ ըլլալ: Ուզեմ առանձնեցի երկու վերջին պարտականութիւններս հրկիզել Հիթլէրի ու իր կնոջ դիակները եւ Պորմանտ առաջնորդել Տէօնիցին: Ձեռքի վերջին սեղմումը, ատենը եկաւ, ու երբ դուրս կ'ելլէի, ըսաւ. «Պաուր, պէտք է չերմիս վրայ արձանագրել. «Իր զօրավարներուն գոհ չդարձաւ»: Բողոքեցի, պատասխանեց. «Ճշմարտութիւնը կայ զորս չէք գիտեր: Պիտի ապրիք ապրիք երբ իմանաք»:

Լրագրողը կը հարցնէ Հիթլէրի նախ-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՎԱԶԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶ

Ա.

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Ես ծնվել եմ Կարմիր Ավազանում, ուր հայրս ուսուցիչ էր։ Ես ինքս էլ ուսուցիչ եմ։ Ես ուսուցչուհի եմ։ Ես ուսուցչուհի եմ, որովհետև ուրիշ ոչ մի բանի ընդունակ չե

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վարդան, Մարի, Խաչիկ եւ Արեւուկ Վարդանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսաւոր պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 2, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՑԹՈՒՌ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ հօր՝

ՀԱՄԲԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան 14-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ազատուհի Մաճոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսաւոր պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 2, ժամը 16-ին Փոն թ'Էվէքի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՃՈՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան եւ զաւակները, Տիկին Ալիէն Փափազեան զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՒՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Իրենց մօր, կեսրոջ եւ մեծ - մօր յիշատակին Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան եւ զաւակները, Տիկին Ալիէն Փափազեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ՝ 4000 Ֆ. Շաւիլի հայկ. դպրոցին 4000 Ֆ., Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցին 4000 Ֆ. (առանձ «Ծառաջ»էն) եւ 2000 Ֆ. «Ծառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Վարդան Վարդանեան, Խաչիկ Վարդանեան, Մարի Վարդանեան եւ Արեւուկ Վարդանեան իրենց սիրեցեալ մօր՝ Պայծառ Վարդանեանի (ծնեալ՝ Թագուհեան) մահուան քառասունքին եւ իրենց սիրեցեալ հօր՝ Համբար Վարդանեանի մահուան 14-րդ տարելիցին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար կը նուիրեն 20.000 Ֆ.։ Հոգաբարձութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ։

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունիս 1-ին, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ՍԷՆ - ԹԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՕԾՄԱՆ Ս. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԻԹՈՎ

Յունիս 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Եկեղեցւոյ Օծման Ս. տարեդարձի առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔՍԱՐԵԱՆ

Այս առիթ, յատուկ պատարագէ, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ եկեղեցաչէն բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ՍԻՐԱՐՓԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

Նոյն առեն արեւշատութեան աղօթք եւ մաղթանք կը կատարուի եկեղեցաչէն միւս բոլոր բարերարներուն եւ սատարողներուն համար։

Ս. պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, վեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

DINER AMICAL

de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue - 75009 Paris
Métro : Cadet
Vendredi 7 Juin à 20 heures
——— Menu familial ———
Réservez vos places au 824 - 63 - 89

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅՔ

ի նպաստ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 8, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

DINER DANSANT DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

SAMEDI 8 JUIN A 20 H 30

au CASINO d'ENGHIEN
95890 Enghien - les - Bains

La soirée sera animée par l'orchestre

SARDARABAD

Réservation : Tél. 381-01-72 ——— Tenue de soirée

LA SOURCE

CENTRE DE VACANCES DES EGLISES EVANGELIQUES ARMENIENNES

Haute - Savoie. 900 m. d'altitude, Pour enfants de 7 à 14 ans.

Du 2 au 22 Juillet. Prix : **1700 Frs.**

— Découverte de la nature : faune, flore, astronomie.
— Découverte de la géographie de l'Arménie et apprentissage de la langue arménienne.
— Découverte du Dieu Créateur et de la nature dans la Bible.

DIRECTION : Boghos HALADJIAN et Pasteur Gilbert LEONIAN.

Renseignements et inscriptions :
LA SOURCE / 4, rue Paul Diday — 69003 LYON
Tél : (7) 889 - 28 - 07 / (75) 43 - 62 - 59

la COMPAGNIE MICHEL HALLET EGHAYAN

DANSE

Au Théâtre de Paris
15, rue Blanche - 75009 PARIS
métro : Trinité

Mercredi 29 Mai à 20h 30
«RETOUR EN AVANT»

et

Jeudi 30 Mai / Vendredi 31 Mai
Samedi 1er Juin
à 20h 30

DANSE
«ORLANDO FURIOSO»

Réservation au Théâtre de Paris :
280 - 09 - 30

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային լսարանները Շարքին Հինգերորդը տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ։

Ուրբաթ օր, Մայիս 31-ին երեկոյեան ժամը հիւրդ 8-ին։

Կը դասախօսէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԳՐՎԸԳԵԱՆ

Նիւթ՝

Հայ եկեղեցական ժամերգութիւններու ընթացքին» խորհրդաձիշական արտայայտութիւններու բացատրութիւնները։

ՀԱՅՑ ԱՂԳԱՍԱՒԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 9, Կիրակի, ժամը՝ 11-էն մինչեւ 22

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան գարաժանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ՝
  - ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ եւ իր օրքէսթրը
  - ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆԵԱՆ
  - ՋԷՖԻՒՌ խումբը իրենց կիթառներով.

Մուտքը ազատ է

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով. -
983 - 20 - 67 / 878 - 02 - 99

Մոնմորանսի երթալու համար. -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains, puis prendre l'autobus no. 612, 13 et descendre à l'arrêt Groslay.

GRAND BAL DE L'UJA ALFORTVILLE

Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube
Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE
animé par l'orchestre

GAIDZAG'S

le grand chanteur organiste **PIERRE**

l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN

BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de **BEDIK**

TOMBOLA — BUFFET

Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50

RESTAURANT PORTO-HYDRA

SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
accueil par Monsieur Berdj
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
GRANDE SALLE DE 80 PERSONNES
Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...

——Réservation : 321 - 89 - 60——

Parking assuré — Fermé le Lundi

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
31
VENDREDI
31 MAI
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.973 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.973

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԲԱԺԱԿԸ

41 ՄԵՌԵԱԼ, ՖԼԵԱՒՈՐԱԲԱՐ՝ ԻՏԱԼԱՑԻ ԵՒ 256 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ՝ «ԻՐԵՆՑ ԵՐԿՐԻՆ ՈՒ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՄՕԹՆ ԵՆ»

*Ո՛վ է պատասխանատուն: Դժուար է ըսել, բայց հաւանաբար, ոչ ոք կը սբալի նա՛խ մեղադրելով պելժիական ոստիկանութիւնն ու ապահովութեան ուժերը, որոնց բացակայութիւնը, խաղէն քիչ առաջ, գլխաւոր պատճառն է այն անեպատկալի ողբերգութեան, որ տեղի ունեցաւ, Զորեքշաբթի իրիկուն Պրիւսէլի Հեյզել մարզադաշտը: Արդարեւ, Լիվըրփուլի խումբին կողմնակից «տաք գլուխ» Անգլիացիները, որոնց մէկ մասն ալ արդէն գինով, մուտք կը գործէին խոշոր լախտերով, երկար փայտերով եւ խաղէն 25 վայրկեան առաջ, առտուընէ կը խուժէին Խոալացիներուն - թիֆոզի - վրայ քանդելէ եռք պիրենք բաժնող ցանկապատը: Պելժիական ոստիկանութիւնը անկարող է որեւէ միջամտութիւն կատարելու: Պելժիացիք, թէեւ կ'առարկեն որ երբեք ապահովութեան այդքան ուժ չէին համախմբած որեւէ տեղ, բայց պարզ էր, թէ՛ ներկաներուն եւ թէ՛ հեռատեսիլէն դիտողներուն, որ անոնք կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ կամ առնուազն՝ անկարողութեամբ: Հինգշաբթի առտու, վերջնական թիւերը չէին տրուեր, եւեթ տիւղ զանազան թիւեր կը տային զոհերու մասին, բայց 41 կամ 42 մեռեալ կար, մեծ մասը՝ Իտալացի եւ 250-էն 300 վիրաւոր, որոնց մէջ՝ 3 հոգի մահամերձ կը նկատուէին, մինչ քանի մը տասնեակ ալ չատ ծանր վիճակի մէջ էին: Շուրջ մէկուկէս ժամ խորհրդակցութիւններէ եռք՝ ԻՒԷՖԱ-ն կ'որոշէր որ խաղը տեղի պիտի ունենայ, հարկ եղած էր որ Պելժիոյ Ներքին նախարարը անձնապէս համոզէ խալական խումբին քանի մը խաղացողները, որոնք բացարձակապէս կը մերժէին խաղալ, երբ այնքան մեռած հայրնակից ունին: Ոչ ոք կրնար զսպել անգլիացի այդ հուլիկաններն, որոնք, դեռ այդ վայրագ բախումներէն եռք ալ, յոխորտալով եւ լախտեր բռնած, ասպարէզ կը կարդային մեռասանները ժամուն հասած ոստիկաններուն:

Պէտք է՞ր խաղալ կամ ոչ: Շատեր կը խորհէին որ ամօթ է, երբ 40 մեռեալ կայ, բայց կը թուի որ ամէն մարդ վախցած է այդ Անգլիացիներէն, որոնք - եթէ խաղը չշարունէր - գինով ու կատղած ամբողջ Պրիւսէլը պատերազմական դաշտի կրնային վերածել...: Ի վերջոյ Թորինոյի ձոլվէնթուսը, չնորհիւ Փլաթինիի, վեց նկարի վրայ, մէկ կէտով (0-ի դէմ) յաղթեց, սանալով Փութպոլի Եւրոպայի բաժակը, Անգլիացիներուն թողլով՝ բարբարոսութեան բաժակը: Տիկին Թաչըր, որ արդէն խիստ մրցումներուն համար, յայտարարեց թէ «անպլիացի քաջալերողները ամօթն են երկրին եւ Փութպոլին»:

Որակում չի մնար ի տես նման վայրագութեանց: Ըստ երեւոյթին, ինչ որ կը պակսի բուն պատերազմն է եւ մարդիկ կը յագեցնեն իրենց բնազդները ամէն տեսակ կռիւներով, Պէլգրատի զպթակցականներէն մինչեւ Պրիւսէլի մարզադաշտը:

×

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ

ՖԻԼՄԸ ՊԻՏԻ ՉՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

—×—

Երկար գրած էինք, Մայիս 29-ի մեր թիւին մէջ այս հարցին մասին: Լռաութ - սողական բարձր իշխանութիւնը, որոշած էր հեռաւիլ պատուոյ դատակազմի մը կարծիքին, ինչ կը վերաբերէր Մոսքոյի Փիլմին ներկայացման հեռատեսիլի Բ. կայանէն (Ռուսիա 2): Պատուոյ այդ յանձնախումբը - որու կ'անդամակցէին· - Տիկին Լիւսի Օպրաք, Ռեմոն Օպրաք, Քլօտ Պուրէ, Անրի Նոկէռ եւ Փիէռ Սիւտրօ - միաձայնութեամբ հեռւեւալ կարծիքը տուած է· -

Ա·) Եթէ իրենցմէ իւրաքանչիւրը պատասխանատուութիւնն ունենար հեռատեսիլի կայանի մը, պիտի չփափաքէր որ այս Փիլմը ափռուելու համար նկատի առնուի:

Բ·) Շատ փափաքելի կը նկատեն որ հեռատեսիլի ունկնդրութիւնը վայելող Փիլմ մը բոլոր սերունդներու Ֆրանսացիներուն ծանօթացնէ օտար դիմագրկանները զիւցազներգութիւնը, կը նկատեն սակայն թէ նման Փիլմ մը դեռ պէտք է պատրաստուի»:

Ակէ եռք, Բարձր Իշխանութիւնը որոշած է իւրացնել այս կարծիքը: Այս ամբողջը, անշուշտ, կրկին էջեր պիտի լեցընէ: Այս առընչութեամբ, յիշենք մանաւանդ Աֆթիւէլ ամսաթերթին Յունիսի թիւը, որ «40 տարի է ծածուկ պահուած ճշմարտութիւնը» խորագրով, մանրամասն կ'անդրադառնայ անցած - գարձածին բոլոր ծալքերուն, գտած ըլլալով «գլխաւոր պատասխանատուն»՝ Բորիս Հոլպան, զինուորական պատասխանատու օտար արձակ կազէններու (ԷՖ - Թէ - Փէ եւ Մ·Օ·Ի·), նախկին սպայ ռումանական բանակին, որ այժմ Փարիզ կ'ապրի: Ինք մերժած կ'ըլլայ Մանուչեանի գլխաւորած խումբին անդամներուն, որ Փարիզէն հեռանան եւ այլուր ապաստանին: Հինգշաբթի օր, օրաթերթերն ալ լայն տեղ կուտային (Լիպերասիոն, Ֆիկարօ, Քոթիտիէն, Մաթէն եւայլն), Փիլմին արգիլուելուն առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՒ

Լիբանանի նախագահը նորէն Դամասկոսի ճամբան բռնեց, միայն Ասատէն ալընկալելով այլեւս իր վիրաւոր երկրին փրկութիւնը: Հաւանական կը նկատուէր, որ սուրիական բանակին խակ միջամտութիւնն ուղէ: Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցին տնօրէնին առեւանգումէն եռք, անցեալ շաբթու կատարուած երկու Ֆրանսացիներու առեւանգումին տէր ելաւ Իսլամական Ճիհատը: Սապրա եւ Շաթիլա, Պաղեստինցիք ալ հակայարձակման անցած են, մինչ Ամալ կը շարունակէ արդարացումներ տալ եւ ուրանալ կատարուած ջարդը:

Գ.ԱՐԲՈՎ - Գ.ԱՍՊԱՐՈՎ ճատրակի հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Մոսկուա, Սեպտեմբեր 2-ին, այսինքն Գարբովի ուզածը, որու միւս բոլոր պահանջներուն ալ գոհացում արուած է: 24 խաղերու պիտի սահմանափակուի ախոյենութիւնը, հաւասարի պարագային Գարբով կը պահէ տիտղոսը, եթէ կորսնցնէ, իրաւունք կ'ունենայ «փոխ - վրէժ»ի մրցում մը կատարել, 3 ամիս եռք:

ՀՌՈՄԻ մէջ, Պապին մահափորձին դատավարութեան երրորդ օրը, Թուրք ամբաստանեալներէն մէկը՝ Պաղճը յայտարարած է թէ ինք տուած է Աղճայի, որովհետեւ գիտէր թէ ահաբեկիչ է եւ կը սարսափէր անկէ:

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ միջազգային հանդիպումին առթիւ (Փարիզ), արտասահմանէն ժամանողներուն ամէնէն ներկան՝ բացակայ մըն է՝ Լէք Վալեսա: Հինգշաբթի օր, «Իւմանիթէ» (Ո՞վ աւելի ձեռնհաս է այդ նիւթին մէջ, եթէ ոչ համայնավարը...) թիւ մը նուիրած էր, ուր Ժորժ Մառչէ, առաջին էջին վրայ, կը հաստատէր թէ մարդկային իրաւունքները չեն յարգուիր Ֆրանսայի մէջ, ոչ ալ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ: Վերջաւորութեան, կը հասնէր արեւելեան Եւրոպա, ուր ամէն ինչ կատարեալ չէ, բայց՝ անոնք որոնք ընկերվարութիւն կը կառուցանեն յագթած են դժբախտութեանց ու ոճիրներուն, ... երա՞նի իրենց:

ՍՓԻԻՌԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ (*)

Ինչպէս յայտնի է սփիւռքահայ հայրենասիրական կազմակերպութիւններու եւ գեղարուեստական խումբերու փառատօնին Ա· փուլը յաջողութեամբ կատարուեցաւ կարգ մը երկիրներու մէջ, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով: Իսկ կարգ մը տեղեր հնարաւոր չեղաւ գեղարուեստական ելոյթներ կազմակերպել փառատօնի ծրագրին չրջանակներուն մէջ:

Կազմակերպիչ կոմիտէն յարմար տեսաւ եզրափակիչ հանդրուանը կատարել 1986 Թուականին, Երեւան, որպէսզի բոլոր դպիրներն ալ հնարաւորութիւն ընծեռէ փառատօնին լաւ նախապատրաստուելու:

(*) ԽՄԲ· - «ՅԱՌԱՋ»Ի· - Շարաթներէ ի վեր է որ «արաբական հեռաձայնը» կը բաներ, բերնէ բերան հաղորդելու համար թէ «հաւաստի» աղբիւրներու համաձայն Երեւանի փառատօնը յետաձգուած է: Ու չէինք հասկնար թէ, բան որ այդպէս է, ինչո՞ւ Երեւան չի բարեհաճիր պաշտօնապէս տալու լուրը եւ ի հարկին՝ պատճառները: Վերջապէ՞ս, հասաւ այս լակոնական հաղորդումը, ուր սակայն ոչինչ կը բացատրուի եւ անորոշ կը մնայ յետաձգման բուն «ինչո՞ւն»: «*Կարգ մը տեղեր հնարաւոր չեղաւ... եւայլն, եւայլն*», բանաձեւումը, ան ալ այսքան յապաղումով յայտնուած եւ ոչ իսկ այդ «*կարգ մը տեղեր*»ուն անունը ճշդելով (պետական գաղտնի՞ք է) ոչինչ կը լուսաբանէ: Երեւի, պէտք է շնորհակալ ըլլալ, բան որ «*հնարաւորութիւն կ'ընծեռուի լաւ նախապատրաստուելու*» եւ եթէ 86-ին ալ չըլլայ, հնարաւոր կ'ըլլայ աւելի լաւ նախապատրաստուիլ 87-ի համար, կամ ալ աւելի՛ լաւ 88-ի···:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

—×—

Անցեալ օր ստացանք նոր հրատարակութիւն մը: «Կեդրոնական» կը կոչուի չորս փոքր էջերով հայ մամուլի այս նորագոյն պարբերաթերթը - կամ մէկը նորագոյններէն, Մայիս 1985 թուականը կրէ ան·: Պոլսոյ դարաւոր համանուն վարժարանին Սանուց Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին պարբերականը:

Խմբանկար մը կայ առաջին էջին վրայ· խմբագրականին խովը, վրան թուականով մը· 1891: Կեդրոնականի առաջին շրջանաւարտները պէտք է ըլլան· լուրջ դէմքեր, բոլորն ալ դպրոցական տարազով: Տարազ մը որ աւելի կը յիշեցնէ գինուորական վարժարանի մը համազգեստը: Ո՛վ գիտէ մեր մամուլի, կրթական կամ գրականաշխարհէն ո՛ր ծանօթ անուններ կան այդ խմբանկարին մէջ:

Ու մարդ կը տարուի մտածելու կեդրոնականէն անցած յետագայ այն սերունդներուն մասին, որոնք տուին Մեծարենց, Երուխան, տուին Զօպանեան, Թէֆէեան ու բոլոր միւսները: Ուր եւ դասաւանդեցին Ե· Տէմիրճիպաշեանէն մինչեւ Սիպիլ ու Օշական, ամէնէն կարկառուն անուններ արեւմտահայ մեր գրականութենէն:

Ու ամէնէն շօշափելի ապացոյցը որ այդ անուններ ի գուր չեն վատնած իրենց շունչը հոն, եւ թէ իրենց ձայնը արձագանգած է պատանի մտքերու մէջ, կուգայ այս փոքրածաւալ «Կեդրոնական» թերթի առաջին թիւի խմբագրականին վերջին պարբերութենէն, ուր կ'ըսուի·

«Կեդրոնական պարբերաթերթի սիւնակները բաց են բոլոր անոնց համար, որոնք կը փափաքին կաթիլ մը իւղ լեցնել արեւմտահայ մշակոյթի լուսոյ կանթեղին մէջ, ի փառս մեր վարժարանին եւ ի հաւատարմութիւն մեզի աւանդուած ժառանգին»:

ԱՐՓԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

«Ց· Թումանեան» մրցանակ - Միչուռա Ա-լեքսանդրապուլոսին (Ցունաստան) «Հայերը» գիրքին համար:

«Ա· Խահակեան» մրցանակ - Արամայիս Սահակեանին՝ «Ո՞ւր էք տղաներ» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյին համար:

«Դ· Դէմիրճեան» մրցանակ - Վահագն Գրիգորեանին՝ «Ադամամութ» վէպին համար:

«Մ· Նալբանդեան» մրցանակ - Մարգօ Ղուկասեանին՝ «Մենախօսութիւն» գիրքին, «Ոսկեճեռիկ ճարտարապետաը» գրութեան ու «Ջննուածների պահանջով» յօդուածին համար:

«Ս· Զօրեան» մրցանակ - Հենրիկ Սեւանին՝ «Մօրաքոյր բարկութիւնը» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյին համար:

«Գ· Սունդուկեան» մրցանակ - Արտաշէս Քալանթարեանին՝ «Մովսէս ապեր» հեռատեսիլի եւ «Բումերանգ» ձայնասփիւռի թատերգութիւններուն համար:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՉԿԱ

Ա.

Լուռ դուռն չկաս սպրծի վրադ,
Մեծ խաւար պոզեն խլէ քեզ,
Անմաքուռ գիրուկ ձեռքեր,
Ցեխոտ ոտներ կ՚արնեն քու տունդ։

Ո. ՈՒԲԵԼԵԱՆ

×

Ինչո՞ւ ես այդպէս, ինչո՞ւ ես այդպէս
Ամէն ինչ ինձ համար ուրիշ է դարձել,
Ամէն ինչ ինձ համար ուրիշ է դարձել,
Ինչո՞ւ ես այդպէս, ինչո՞ւ ես այդպէս։

Ես ուզում եմ ինքնիս հարցնել,
Ես ուզում եմ ինքնիս հարցնել,
Ինչո՞ւ ես այդպէս, ինչո՞ւ ես այդպէս։

ԿԱՆՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆ

ՀՔԹ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք Քաննի 38-րդ փառատօնին «լաւագոյն դերասանուհի»ի մրցանակին արժանացած էր Շէյլա, «Մասք» թաղաւէնին մէջ կատարած իր դերով: Շէյլա Սարգիսեան, հայ ազգի այս արուեստագիտուհին աւելի քան 20 տարիէ ի վեր կ'ներգործէ ամերիկեան բեմերէն, սակայն ներկայիս աւելի նուիրուած է չարժանըկարի արուեստին: Ան կը ծրագրէ Ուարհոլի արուեստին հետ ներկայացնել իր իսկ պատրաստած երաժշտական ինքնակենսագրական թատերախաղը:

Հակառակ որ տարիներ ամբողջ հեռու մնացած է հայկական շրջանակներէ ան կ'պարտ է իր ծագումով. վերջերս երբ արժանացած է Հարվըրտ համալսարանին մրցանակին, որպէս տարուան լաւագոյն կինը, բաժ է. «ես հպարտ եմ այս երկրով. այո, ես ամերիկացի եմ, բայց չեմ կորնցուցած բնաւ իմ հայեցի ինքնութիւնս, որով որոչ չափով հպարտ կը զգամ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՈՒՍՏԻՆԱԴ ՕՐԼԻՑԻ (Չեխոսլովաքիա) տեղի ունեցած երիտասարդ ջութակահարներու «Եարոսլաւ Կոցիան» միջազգային մրցումներուն Դափնեկիր հանդիսացած է Պլովդիւէն 14-ամեայ ջութակահարուհի Արուսեակ Կարօ Պալթայեան: Չեխ մեծ ջութակահար եւ երաժիշտ Եարոսլաւ Կոցիան (1883 - 1950) ծնած է Ուստինադ Օրլիցի, ուր տեղի ունեցած մրցումնե - րուն մասնակցած են 7 երկիրներէ 112 ջութակահարներ:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 28-ին, նշուած է եղեռնի եօթանասունհինգամեակը: Պատարագը կատարած է Թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, գեղարուեստական յայտագրով մը, որուն մասնակցած է «Շնորհալի» երգչախումբը՝ գեկավարութեամբ Եղուարդ Յակոբեանի: Ապա Նահատակաց յուշամատուռին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք՝ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է ծառատնկումի արարողութիւն, ի յիշատակ հայ նահատակներուն: Հուսկ, Հելիոպոլսոյ Նուպարեան վարժարանի «Պըլըքտանեան» ճաշասրահին մէջ տեղի ունեցած է հոգեճաշ մը, որու ընթացքին խօսք առած են Անդրանիկ Մեսրոպեան, Ռաֆայէլ Եպիսկ. Պայեան եւ Զաւէն Արք. Զինչինեան:

×

ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՑԻ Հայկական Միութիւնը Ապրիլ 21-ին, ոգեկոչած է Հայ Նահատակաց Օրը՝ Սէն Պազիլ եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահը՝ Վարուժան Քերամեան: Բանախօսած է Թուլէյնի համալսարանի դասախօս փրոֆ. Ճորճ Ատրունի, ներկայացնելով Թոզովուրդներու Մնայուն Դատարանի վճիռը հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայկական միութիւնները, Մայիս 12-ին, տօնած են Մայրերու Օրը, զանազան թաղամասերու մէջ: Այսպէս, «Ատրատ» միութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ տօնախմբութեան ներկայ եղած է Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան: Բանախօսած է Սերոժ Սուքիասեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը: Ներկայացուած է Ա. Ահարոնեանի «Մայրը» պատկերը: Խօսք առած է Արտակ Արք.:

Զարմահալի Ուսումն. Միութեան կեդրոնը տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Անդրանիկ Բաբայեան: Հանդէս եկած է Ելենա Աւետիսեանի պարախումբը: Խօսք առած է Ահարոն Ա. քհնյ. Տէր - Գալստեան:

«Սասուն» թաղամասի «Նայիրի» սրահին մէջ Մայրերու Օրուան առթիւ բանախօսած է Անահիտ Խաչիկեան: Հանդէս եկած են «Կոմիտաս» երգչախումբի մեներգիչները եւ «Նազանք» պարախումբը:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Ճուսաբեր» ակումբի «Լ. եւ Ս. Գարագաշեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ին, նշուած է Հայրենի Հողի Օրը: Հանդիսութիւնը վարած է տոքթ. Սուրէն Պայրամեան: Խօսք առած են Միհրան Կարապետեան, Թիրայր Ճեպելեան եւ Յովսէփ Ծ. վրդ. Մամուր: Խօսք տրուած է նաեւ եղեռնէն վերապրողներու: Գոր - ծադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Նոյն օրը, Գալուստեան վարժարանի աշակերտութիւնը եւս ոգեկոչած է եօթանասունամեակը:

×

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻի Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնին մէջ, Մայիս 5-ին, Մոնրէալի Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Հայ Բեմ» թատերախումբը ներկայացուցած է «Երկու տիրոջ ծառան» կատակերգութիւնը, բեմադրութեամբ Պերճ Ֆազլեանի:

×

ՄԵԹՈՒԻՆի (Պոսթըն) տաճարին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է երգեհոնահար Պերճ Ժամկոչեանի նուագահանդէսը: Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Պախէն գործեր, իսկ երկրորդ բաժինը նուիրուած է եղեռնի եօթանասունամեակին: Պերճ Ժամկոչեան նուագած է հայրենի երիտասարդ երաժիշտ Յարութիւն Տէլալեանի Ռեֆուիեմ Թրիոն. ֆալը:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 5-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Ժան - Փիէռ Մահէ՝ «Հայ տոքսպտրութեան ծագումն ու զարգացումը» նիւթին շուրջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ամերիկեան Համալսարանի մեծ սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ի իրիկունը, ոգեկոչուած է եղեռնի 70-ամեակը: Բացումը կատարած է Յակոբ Համբիկեան: Հայկ. ցեղասպանութեան անդրադարձած են երեք բանախօսներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Բ.

ԱՆԲԱՑԱՏՐԵԼԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ինձ երեւում էր, որ նրանք խիստ ուրախ էին քաւոր Պետրոսի յայտնուելով, եւ լարգում էին նրան, որպէս իրանց պաշտիարքին: Իսկ ինձ դեռ մարդու տեղ չէին դնում, ինձ վրայ նայում էին, որպէս մի անիծած համբակի վրայ: Նազարը մեզ ցոյց տուեց իրանց սաորերկրեայ վիրապը, այնտեղ էր նրանց գործարանը: Կեղծ ղրնարդամի ահագին կապոցներով դարսուած էր դանազան խորշերում: Մեքենաները, մամուլները, ներկերը բոլորովին շլացրին իմ աչքերը: Նազարը, գործարանի կառավարիչը, որ երկար ժամանակ Լօնդօնում սովորել էր այդ արհեստը, եւ այդ բոլոր պարագայքը բերել էր այնտեղից, մի առ մի ցոյց էր տալիս մեզ իր պատրաստութիւնները եւ նրանց գործածութեան ձեւերը: Իսկ այն օր չէին բանում, որովհետեւ գլխաւոր մեքենապետը, որը մի հրեայ էր, դնացել էր քաղաքը մի մեքենայի խանդարուած մասը չինել տալու համար: Հրեան միեւնոյն ժամանակ փորագրիչ էր. ընկերութեան մէջ դա էր միայն որ օտար ազգի էր:

Քաւոր Պետրոսը արեց մի քանի նկատողութիւններ, յետոյ հարցրեց, թէ ի՞նչպէս էին ծախում այդ թղթերը: Նազարը պատասխանեց, թէ թղթերը ծախելու համար ընտրել են կայսրութեան ամենախուլ կողմերը, ուր ժողովուրդը դեռ ղռեհկութեան մէջ է, ասաց, որ վաճառան տեղերում ունեն գործակատարներ, որոնք փոխարինում են թղթերը գիւղացիների հետ, ստանալով նրանցից հում բերքեր, որպիսի եւ ալիւր, քաթան, կամ տնային անասուններ եւայլն: Այդ մթերքները վաճառւում է քաղաքներում:

- Այդ ես տեսնում եմ, որ դուք գործ ունէք միայն գիւղացիների հետ, ասաց քաւոր Պետրոսը, - դրա համար էլ ձեր թղթերը մանր տեսակներից են: Բայց պէտք է ընդարձակել գործը:

Թէ ինչպէս պէտք է ընդարձակել, այդ մասին քաւոր Պետրոսը ոչինչ չյայտնեց: Նա առհասարակ սովորութիւն ունէր խոկոյն չյայտնել իւր միտքը: Բայց նրա նկատողութիւնը ճիշդ էր. թղթերի տեսակները հասնում էին մինչեւ տասն ռուպլիանոցի միայն, որովհետեւ նրանք գործ ունէին մանր առեւտրականների հետ:

Աշակերտները հէնց նոյն օրից ընդունեցին մեզ իրանց ընկերութեան մէջ: Եւ որովհետեւ բոլորի պաշտօնները որոշուած էին, քաւոր Պետրոսին, որպէս հմուտ եւ փորձուած մարդ, կարգեցին ընկերութեան տեսուչ: Իսկ ինձ, դեռ մանուկ եւ անվարժ համարելով, պարապմունք տուեցին ածխագործների մասնում: Իմ գօրեղ բազուկները աւելի յարմար էին փայտ կտրելու համար: Ես գոհ եղայ այդ պաշտօնով, որովհետեւ մտածում էի, որ դա մէկօրոց կը տայ ինձ բացակայ լինել նրանց բնակարանից, եւ անտառը գնալու պատրուակով չուտ - չուտ տեսնուել Նէնէի հետ: Իմանալով - ես միեւնոյն ժամանակ լաւ որսորդ եմ, նրբանք յանձնեցին ինձ եւ այդ պարապմունքը: Մարդկային բնակութիւններից հեռու գտնուելով՝ նրանք խիստ հաշիւ անգամ կարողանում էին միս գնել, եւ ապրում էին ըստ մեծի մասին որսի մսով:

Հետեւեալ օրից ես մտայ պաշտօնիս մէջ: Վազ - առաւօտեան առայ ինձ հետ մի հրացան, մի որսորդական շուն եւ ճանապարհ ընկայ: Ա՛խ, ո՛րքան ուրախ էի, ո՛րքան չառապում էի: Երկու օր էր, որ չէի տեսել Նէնէին: Ես խոստացել էի ամէն օր այցելել նրան: Այժմ ո՛րքան անհանգիստ կը լինէր նա, ինձ չտեսնելով, եւ ո՛րքան կ'ուրախանար, երբ կրկին կը տեսնէր ինձ, - ճանապարհին միշտ այդ էի մտածում:

Դեռ ձկնորսի տնակին չհասած, ծովի ափի մօտ հանդիպեց ինձ պառաւը, որ ապրում էր ձկնորսի հետ:

- Որդի, ասաց նա մի առանձին ցաւակցական եղանակով, - այդ ի՞նչ արեցիք մեզ հետ. այն աղջիկը ցաւով լցրեց մեր սիրտը...:

(Շար. 110)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, հաճոյքով կը տեղեկացնէ թէ՝ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներէն (Նիւ-Եորք) ազգասէր ամոլ մը՝ Տէր եւ Տիկին Բաբկէն Յանճեան, ընկերակցութեանս տրամադրութեան տակ դրած է - 350 - տոլարի գումար մը, Ֆրանսաբնակ հայ աշակերտութեան մէջ, չարագրութեան մրցում մը կազմակերպելու համար: Մրցումին պայմաններն են. -

1. - Նիւթն է՝ Հայկական ցեղասպանութեան 75-ամեակը:

2. - Մրցումին կրնան մասնակցիլ Ֆրանսաբնակ բոլոր հայ ուսանողները:

3. - Շարադրութիւնը պէտք է գրուի հայերէն լեզուով:

4. - Էջերու ոչ մէկ սահմանափակում:

5. - Գրութիւնները մեր ձեռքը պէտք է հասնին ամէնէն ուշ 1985 Յուլիսի վերջը:

Վարչութիւնը կ'ընտրէ երեք լաւագոյն գրութիւնները եւ արդիւնքը կը հաղորդէ 1985 Հոկտեմբերին կազմակերպուելիք հաւաքոյթի մը ընթացքին եւ մամուլով:

Առաջին հանդիսացողը կը ստանայ 200 տոլար:

Բ. հանդիսացողը կը ստանայ 100 տոլար:

Գ. հանդիսացողը կը ստանայ 50 տոլար:

Կը խնդրուի մրցումին մասնակցողներէն արձանագրել իրենց տարիքը եւ վարժարանին անունը:

Կը հրաւիրենք Ֆրանսաբնակ բոլոր հայ ուսանողները մասնակցիլ այս չահեկան մրցումին:

Գրութիւնները ուղարկել հետեւեալ հասցէին. -

SOCIETE DES GENS DE LETTRES ARMENIENS DE FRANCE
B. P. 28 - 09 - 75429 PARIS - Cedex 09

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Ստեփան Քէշիշեանի *մահուան* (1983 *Մայիս* 29) *երկրորդ տարելիցին առթիվ Ս. Նազարեան* 200 *ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին* (*բաժանալ «Ծառայ»էն*) *եւ* 100 *Ֆ. «Ծառայ»ին*:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Յովհ. Տէր - Յովհաննէսեանի *մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Պասմաճեան կը նուիրեն* 100-*ական Ֆ. «Ծառայ», «Աչխարհ» եւ «Յաղթանակ» թերթերու, Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկեղեցին, Կապ. Ֆաչին, Կարմիր Ֆաչին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին եւ Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցիին* (*բաժանալ «Ծառայ»էն*):

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 3, *ժօն Է Սրբոց Կուսանաց Հոխիսիմեանց*:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-*ին պատարագ կը մատուցուի*:

LE YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 PARIS

EXPOSITION
Garo Margossian
Tous les jours de 13*h à* 15*h*
et de 19*h à* 21*h*
Jusqu'au 7 Juin

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ազատուհի Մաճոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիստ պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 2, *ժամը* 16-*ին Փոն թ'Էվէյքի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր*՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՃՈՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին չէշտակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Սեդա Պահարեան խորապէս ազդուած իր բարեկամուհիներու, ազգականներու եւ Ֆաչուհիներու ցոյց տուած մխիթարանքներէն, նուիրատուութիւններու եւ ծաղկեփունջերու համար, իր ամուսնոյն՝

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլորին:

Այս առթիւ 200 *Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Ֆաչի դպրոցական ծախքերուն, (բաժանալ «Ծառայ»էն)*:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՖԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, ՅՈՒՆԻՍ 8, *կէս օրէ վերջ ժամը* 3-*ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ*:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ֆաչի Անկէտ - Պուա - Գոլոմպ եւ Ազժանթէօյի դաշտահանդէսը Յուլիս 7-*ին*:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՄՈՆ - Մարսէյլ - Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ալբի Տիկին Փ. Խրիմեանի եւ ընտանեկան պարագաններուն Վարդան Խրիմեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 200 *Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին: Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ելթովանեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Խրիմեան ընտանիքին եւ փոխան ծաղիկի* 200 *Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին*:

Ets. CALDIRAC
MIHRAN
27, rue du Fb. du Temple — 75010 Paris
M° République

ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փլա *մեքենայի վրայ վարժ գործաւորուհիներ*:

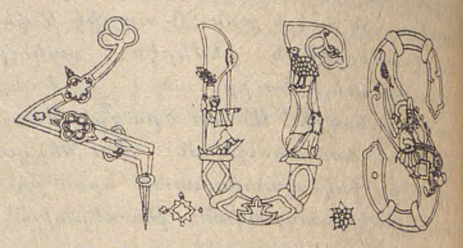
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայկերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու կրթական տարեշրջանի փակման առթիւ կազմակերպուած դպրոցական հանդիսութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 9, *Կիրակի օր, ժամը* 15-*ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Ս. Զրբաչեան սրահին մէջ*:

Հայկական պարեր աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ՍԱՐԱՖԵԱՆի:

Մուտքը ազատ է:

FÊTE CHAMPÊTRE
DES SCOUTS DE LYON
Dimanche, 9 Juin
Toute la journée
à St. Maurice de Beynost
sous la présidence de
Dr. K. MEDZADOURIAN
— — — — — Ambiance — — — —
Tombola : Gros lot *un voyage en Grèce*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Ուրբաթ, Յունիս 7, *ժամը՝* 20·30-*ին*
ՏՒՍԻՆԻ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻ
ԾԻՐԻՆ ՄԻՋ
Թատերական ներկայացում՝
ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ
Ն. Հաստէձեանի
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատերախումբին:
Բեմադիր՝ ՎԱՀԷ ՋԻՔԵԱՆ
Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:
Մուտք՝ 10, 15 *եւ* 20 *Ֆ.*:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

L' U. C. F. A. F. présente
CŒUR & MÉMOIRE
SPECTACLE poétique à itinéraire sentimental, rendent hommage à leurs
2 VOIX COMEDIENNES CULTURES
MADELEINE CARPENTIER
NATHALIE KERYAN
POESIE
COMEDIE
MELODIE
Mise en scène *Roger Marc LA CHASSAGNE* —
— Conception *J. et M. CARPENTIER*
SAMEDI 1er JUIN A 20 H 30
— THEATRE de PARIS (petite salle) —
15, rue Blanche - Paris 9e - Mo. Trinité
Billets : 100 Frs. et 60 Frs.
Réservation :
Théâtre de Paris : Au guichet
ou par téléphone : 280 - 09 - 30

ARMENIE 1985

Départ PARIS/PARIS

du 28 juin au 11 juillet	6 770 F
du 20 juillet au 03 août	6 770 F
du 03 août au 17 août	6 800 F
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
LES COURRIERS DU MONDE
63, Allée Léon Gambetta
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 84 - 54 - 54
(91) 50 - 75 - 49

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT

GRAND BAL DE L'UJA
ALFORTVILLE
Samedi 1er Juin de 21 h à l'aube
Salle PALAIS DE TOULON, rue de Rome, ALFORTVILLE
animé par l'orchestre
GAIDZAG'S
le grand chanteur organiste PIERRE
l'orchestre folklorique arménien du réstaurant SEVAN
BOUZOUKI et chanteurs grecs et la participation de BEDIK
TOMBOLA — BUFFET
Pour réserver, téléphoner : 376 - 32 - 19
375 - 61 - 35
368 - 74 - 70
355 - 62 - 50